

Wolność związkowa

**Przegląd podjętych decyzji
i wprowadzonych zasad
przez Komitet Wolności Związkowych
Rady Administracyjnej MBP**

Wydanie piąte poprawione

MIĘDZYNARODOWE BIURO PRACY GENEWA

Oryginalne wydanie tej pracy zostało opublikowane przez Międzynarodowe Biuro Pracy w Genewie, pod tytułem *Freedom of Association: Digest of decisions and principles of Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO*.

Prawa autorskie © 2006 Międzynarodowa Organizacja Pracy.

Prawa do polskiego tłumaczenia © 2013 NSZZ „Solidarność”.

Tłumaczone i reprodukowane za zgodą.

ISBN: 978-83-85610-24-3.

Określenia zawarte w publikacjach MOP, które są zgodne z praktyką Organizacji Narodów Zjednoczonych, oraz prezentacji materiału w nim nie oznaczają wyrażenia jakiegokolwiek opinii ze strony Międzynarodowego Biura Pracy, w sprawie statusu prawnego jakiegokolwiek kraju, obszaru lub terytorium lub jego władz, lub w sprawie wytyczenia jego granic.

Odpowiedzialność za treść opracowań, ponoszą wyłącznie ich autorzy, publikacja nie oznacza poparcia przez Międzynarodowe Biuro Pracy opinii w nich wyrażanych.

Odniesienie do nazw firm oraz produktów i procesów handlowych nie oznacza ich poparcia przez Międzynarodowe Biuro Pracy, a wszelkie pominięcia wzmianki o danej firmie, produkcie lub procesie nie są oznaką dezaprobaty ze strony MOP.

MOP nie ponosi żadnej odpowiedzialności za prawdziwość i kompletność przekładu polskiego lub za nieścisłości, błędy lub braki ani za konsekwencje wynikające z ich wykorzystania.

Szanowny Czytelniku,

Z wielką satysfakcją udostępniamy pierwsze, polskie tłumaczenie wydawnictwa Międzynarodowej Organizacji Pracy pt. **„Przegląd podjętych decyzji i wprowadzonych zasad przez Komitet Wolności Związkowych Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy”**, wydanego w Genewie w 2006 r.

Tłumaczenia *Przeglądu* podjęliśmy się z myślą o udostępnieniu go jak najszerszej grupie osób, które w jakikolwiek sposób zajmują się, bądź interesują, zagadnieniami związanymi z wolnością związkową. Jesteśmy przekonani, iż *Przegląd* okaże się nie tylko ciekawą lekturą, ale również przydatnym źródłem informacji i pomocą w pracy prowadzonej na rzecz wolności związkowej.

Przegląd został przetłumaczony na język polski, dzięki środkom finansowym otrzymanym od Międzynarodowej Organizacji Pracy, przez Better Communication, Krzyżanowski & Somogyi z Sopotu.

Drogi Czytelniku, zanim rozpoczniesz lekturę *Przeglądu* pragniemy zwrócić Twoją uwagę na bardzo istotny fakt, że **ilekroć w tekście mowa jest o PRACOWNIKU należy przez to rozumieć nie tylko osobę zatrudnioną na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę jak stanowi art. 2 kodeksu pracy. Termin PRACOWNICY w oryginalnym angielskim tłumaczeniu niniejszego *Przeglądu*, to WORKERS, czyli ludzie pracy zatrudnieni na podstawie umów o pracę, ale także umów prawa cywilnego, w tym samozatrudnieni. Taka definicja zgodna jest z poglądem Komitetu Wolności Związkowej Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy (Zob. Raport KWZ (GB.313/INS/9) w sprawie Polski z marca 2012 r., sprawa nr 2888, poz. 1066-1087, dostępny na stronie: <http://www.ilo.org>).**

Piotr Duda
Przewodniczący KK NSZZ „Solidarność”

Gdańsk, październik 2012 r.

SPIS TREŚCI

	Nr ustępu
Wstęp	
Uwagi wstępne	
1 Procedury związane z Komitetem Wolności Związkowej i partnerami społecznymi	1-29
Funkcja MOP oraz mandat Komitetu Wolności Związkowej	1-14
Podstawowe zobowiązania krajów członkowskich w dziedzinie poszanowania praw ludzkich i związkowych	15-23
Zobowiązania rządów związane z procedurami Komitetu Wolności Związkowej.....	24-25
Funkcje organizacji pracowników i pracodawców	26-29
2 Prawa związkowe a swobody obywatelskie	30-208
Zasady ogólne	30-41
Prawo do życia, bezpieczeństwa oraz integralności psychicznej i fizycznej człowieka	42-60
Aresztowanie i zatrzymanie związkowców.....	61-75
Zatrzymanie prewencyjne	76-82
Zatrzymanie podczas stanu wyjątkowego	83-86
System edukacji poprzez pracę.....	87-88
Organy specjalne i procedury doraźne	89-90
Umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym.....	91
Zarzuty i wyroki skazujące stosowane wobec związkowców	92-95
Gwarancja właściwego postępowania sądowego	96-120
Swoboda poruszania się	121-129
Prawo do zgromadzeń i demonstracji.....	130-153
<i>A. Zebrania dotyczące sporów zbiorowych w lokalach organizacji</i>	130-132
<i>B. Prawo do zgromadzeń publicznych i manifestacji</i>	133-151
<i>C. Międzynarodowe zgromadzenia związkowe</i>	152-153
Wolność opinii i jej wyrażania.....	154-173
<i>A. Zasady ogólne</i>	164-163
<i>B. Autoryzacja i cenzura publikacji</i>	164-168

C. Wydawnictwa o charakterze politycznym.....	169-171
D. Konfiskata wydawnictw.....	172-173
Wolność słowa podczas Międzynarodowej Konferencji Pracy	174
Ochrona przed ujawnianiem informacji o członkostwie i działalności związkowej.....	176-177
Ochrona pomieszczeń i mienia związkowego.....	178-182
Stan wyjątkowy a prawa związkowe.....	193-204
Kwestie natury politycznej wpływające na prawa związkowe	205-208

3

Prawo pracowników i pracodawców, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, do tworzenia i wstępowania do organizacji 209-271

Zasada ogólna	209
Rozróżnienia z tytułu rasy, poglądów politycznych lub narodowości.....	210-215
Rozróżnienia z tytułu rodzaju wykonywanego zawodu	216-270
A. Zasady ogólne.....	216-217
B. Administracja publiczna.....	218-238
(a) Wojskowi i policjanci.....	223-226
(b) Pracownicy cywilni w siłach zbrojnych.....	227-229
(c) Pracownicy lokalnych służb publicznych.....	230
(d) Straż pożarna	231
(e) Służby więzienne	232
(f) Służby celne.....	233
(g) Pracownicy inspekcji pracy.....	234
(h) Nauczyciele.....	235-237
(i) Miejscowi pracownicy ambasad	238
C. Pracownicy agencji ochrony.....	239-240
D. Pracownicy rolni.....	241-242
E. Pracownicy plantacji.....	243
F. Pracownicy linii lotniczych.....	244
G. Pracownicy portowi.....	245
H. Personel szpitalny	246
I. Kadra kierownicza i nadzorcza	247-253
J. Samozatrudnieni i przedstawiciele wolnych zawodów	254
K. Pracownicy tymczasowi	255

<i>L. Pracownicy zatrudnieni na okres próbny</i>	256-257
<i>M. Pracownicy zatrudnieni w ramach praktyk zawodowych</i>	258-259
<i>N. Osoby pracujące w ramach wspólnotowych programów zwalczania bezrobocia</i>	260
<i>O. Pracownicy spółdzielni</i>	261-262
<i>P. Dystrybutorzy, agenci</i>	263
<i>Q. Pracownicy stref wolnocłowych</i>	264-266
<i>R. Pracownicy domowi</i>	267
<i>S. Pracownicy zwolnieni z pracy</i>	268-269
<i>T. Emeryci</i>	270
Inne rozróżnienia	271

4

Prawo pracowników i pracodawców do tworzenia i wstępowania do organizacji bez uzyskania uprzedniego zezwolenia 272-308

Wymóg uzyskania wcześniejszego zezwolenia	272-274
Wymogi prawne przy zakładaniu organizacji	275-278
Wymogi dotyczące założenia organizacji (minimalna ilość członków itp.)	279-293
Rejestracja organizacji	294-308

5

Prawo pracowników i pracodawców do tworzenia i przystępowania do organizacji według swego uznania 309-368

Zasady ogólne	309-310
Jedność ruchu związkowego a pluralizm	311-332
Swoboda wyboru struktury organizacyjnej związku zawodowego	333-337
Sankcje nakładane za próbę zakładania organizacji	338
Faworyzowanie lub dyskryminowanie poszczególnych organizacji	339-345
Dopuszczalne uprzywilejowanie najbardziej reprezentatywnych związków	346-359
Prawo do swobodnego wstępowania do związku	360-362
Klauzule bezpieczeństwa związkowego	363-368

6	Prawo organizacji do tworzenia własnego statutu i regulaminów	369-387
	Przedmiotowe prawodawstwo a ingerencja władz.....	369-383
	Statuty wzorcowe.....	384
	Dyskryminacja rasowa.....	385
	Relacje pomiędzy związkami zawodowymi szczebla podstawowego a organizacjami wyższego szczebla	386-387
7	Prawo organizacji do w pełni swobodnego wyboru swych przedstawicieli.....	388-453
	Zasady ogólne	388-391
	Procedury wyborcze	392-404
	Warunki członkostwa i pełnienia funkcji związkowych.....	405-426
	<i>A. Dyskryminacja rasowa</i>	<i>406</i>
	<i>B. Zatrudnienie w konkretnym zawodzie bądź zakładzie pracy.....</i>	<i>407-412</i>
	<i>C. Staż członkowski</i>	<i>413-414</i>
	<i>D. Poglądy lub działalność polityczna</i>	<i>415-418</i>
	<i>E. Postawa moralna kandydatów na stanowisko.....</i>	<i>419</i>
	<i>F. Narodowość</i>	<i>420</i>
	<i>G. Karalność kandydata</i>	<i>421-424</i>
	<i>H. Ponowny wybór.....</i>	<i>425-426</i>
	Obowiązek uczestnictwa w głosowaniach	427-428
	Ingerencja władz w wybory związkowe	429-439
	Kwestionowanie wyborów związkowych.....	440-443
	Rozwiązanie organów wykonawczych i objęcie związków zawodowych nadzorem.....	444-453
8	Prawo do swobodnego zarządzania organizacją	454-494
	Zasady ogólne	454-455
	Wewnętrzne kierowanie organizacją.....	455-460
	Nadzór nad wewnętrznymi działaniami organizacji	461-465

Zarządzanie finansami organizacji.....	466-494
A. <i>Niezależność finansowa od władz publicznych</i>	466-472
B. <i>Składki związkowe</i>	473-484
C. <i>Nadzór i ograniczenia w korzystaniu z funduszy związkowych</i>	485-494

9 **Prawo organizacji do swobodnego organizowania swych działań i tworzenia programów** 495-519

Zasady ogólne	495-496
Działalność i stosunki polityczne	497-507
Inne działania organizacji związkowych (akcje protestacyjne, strajki okupacyjne, demonstracje publiczne itp.).....	508-519

10 **Prawo do strajku**..... 520-676

Znaczenie prawa do strajku i jego egzekwowanie zgodnie z prawem	520-525
Cel strajku (strajki z powodów ekonomiczno-społecznych, strajki polityczne, strajki solidarnościowe itp.)	526-544
Rodzaje akcji strajkowych	545-546
Warunki wstępne.....	547-563
Obligatoryjne postępowanie arbitrażowe	564-569
Możliwe przypadki ograniczeń w prawie do strajku lub jego zakazu oraz gwarancje kompensacyjne	570-603
A. <i>Poważna sytuacja kryzysowa w kraju</i>	570-571
B. <i>Administracja publiczna</i>	572-580
C. <i>Niezbędne usługi publiczne</i>	581-594
D. <i>Gwarancje kompensacyjne w przypadku zakazu strajków w administracji publicznej lub w usługach niezbędnych</i>	595-603
Sytuacje, w których należy zachować minimalną obsługę w celu zapewnienia bezpieczeństwa osób lub sprzętu (obsługa zapewniająca minimalne wymogi bezpieczeństwa) ...	604-605
Sytuacje i warunki uzasadniające wymóg zapewnienia obsługi minimalnej.....	606-614
Przykładowe sytuacje, w których Komitet uznał, że warunki wymogu obsługi minimalnej zostały spełnione	615-626
Nieprzestrzeganie zasady obsługi minimalnej.....	627

Kompetencje do uznania strajku za nielegalny	628-631
Nakaz powrotu o pracy, zatrudnianie pracowników podczas strajku, nakaz zajęcia.....	632-639
Ingerencja władz podczas trwania strajku	640-641
Interwencja policji w trakcie trwania strajku.....	642-647
Pikiety	648-653
Potrącenie wynagrodzenia	654-657
Sankcje	658-674
<i>A. W przypadku strajku legalnego.....</i>	<i>658-666</i>
<i>B. Złamanie prawa podczas egzekwowania prawa do strajku</i>	<i>657-670</i>
<i>C. Strajki o charakterze pokojowym.....</i>	<i>671-673</i>
<i>D. Szeroko zakrojone sankcje.....</i>	<i>674</i>
Faworyzowanie osób nieuczestniczących w strajku	675
Zamknięcie zakładu w przypadku strajku	676

11

Rozwiązanie i zawieszenie organizacji 677-709

Zasady ogólne	677-678
Samorozwiązanie	679
Rozwiązanie z powodu zbyt małej liczby członków	680-682
Rozwiązanie i zawieszenie [organizacji] przez organ administracyjny.....	683-684
Unieważnienie rejestracji bądź statusu związku zawodowego	685-689
Rozwiązanie [organizacji] w trybie określonym w przepisach prawa	690-691
Powody rozwiązania	692-693
Interwencja władz sądowniczych	699-705
Wykorzystanie majątku rozwiązanych organizacji	706-709
<i>A. Zasady ogólne.....</i>	<i>706-707</i>
<i>B. Przejście do pluralizmu związkowego.....</i>	<i>708-709</i>

12

Prawo organizacji pracodawców i pracowników do tworzenia federacji i konfederacji oraz do afiliowania się w międzynarodowych organizacjach pracodawców i pracowników..... 710-768

Zakładanie federacji i konfederacji	710-721
Afiliacja w federacji i konfederacji.....	722-729

Prawa federacji i konfederacji	730-731
Afiliacja w międzynarodowych organizacjach pracowników i pracodawców	732-759
A. <i>Zasady ogólne</i>	732-736
B. <i>Ingerencja władz publicznych</i>	737-738
C. <i>Konsekwencje afiliacji międzynarodowej</i>	739-759
Udział w spotkaniach MOP	760-768

13 Ochrona przed dyskryminacją antyzwiązkową 769-854

Zasady ogólne	769-774
Pracownicy objęci ochroną	775-778
Formy dyskryminacji	779-798
A. <i>Zasady ogólne</i>	779-781
B. <i>Dyskryminacja przy przyjmowaniu do pracy</i>	782-784
C. <i>Dyskryminacja w okresie zatrudnienia</i>	785-788
D. <i>Zwolnienie o charakterze dyskryminacyjnym</i>	789-798
Przywódcy i przedstawiciele związkowi	799-812
A. <i>Zasady ogólne</i>	799-802
B. <i>Czarne listy</i>	803
C. <i>Zwalnianie przywódców związkowych</i>	804-812
Potrzeba natychmiastowej skutecznej ochrony	813-836
Przywrócenie związkowców do pracy	837-853
Dyskryminacja wobec pracodawców	854

14 Ochrona przed aktami ingerencji..... 855-879

Zasady ogólne	855-868
Stowarzyszenia wzajemności członkowskiej Solidarist i im podobne	869-879
A. <i>Definicja</i>	869-870
B. <i>Ochrona prze przejmowaniem przez stowarzyszenia wzajemności członkowskiej zadań związków zawodowych</i>	871-879

15

Rokowania zbiorowe 880-1064

Prawo do rokowań zbiorowych – zasady ogólne	880-884
Pracownicy objęci rokowaniami zbiorowymi	885-911
Sprawy objęto rokowaniami zbiorowymi	912-924
Zasada swobody i dobrowolności negocjacji	925-931
Mechanizmy ułatwiające rokowania zbiorowe	932-933
Zasada rokowań w dobrej wierze	934-943
Rokowania zbiorowe z udziałem przedstawicieli pracowników niezrzeszonych	944-948
Uznanie najbardziej reprezentatywnych organizacji	949-955
Określenie związku zawodowego uprawnionego do prowadzenia rokowań	981-983
Reprezentowanie organizacji w procesie rokowań zbiorowych	984-987
Szczebel prowadzenia rokowań	988-991
Ograniczenie zasady swobodnych i dobrowolnych rokowań	992-1045
A. Przymusowy arbitraż	992-997
B. Ingerencja władz w rokowania zbiorowe	998-1045
(a) Zasady ogólne	998-1000
(b) Opracowywanie układów zbiorowych	1001-1011
(c) Administracyjna akceptacja swobodnie zawartych układów zbiorowych a krajowa polityka gospodarcza	1012-1018
(d) Administracyjna ingerencja wymagająca renegocjowania istniejących układów zbiorowych	1019-1022
(e) Przymusowe wydłużenie okresu obowiązywania układów zbiorowych	1023
(f) Czasowe ograniczenia dotyczące rokowań zbiorowych nałożone przez władze	1024-1029
(g) Ograniczenia w zapisach dotyczących indeksacji płac względem kosztów utrzymania	1030-1032
(h) Uprawnienia budżetowe a rokowania zbiorowe	1033-1043
(i) inne formy ingerencji władz	1044-1045
Ograniczenia czasowe rokowań	1046
Okres obowiązywania układów zbiorowych	1047-1049

Rozszerzenie stosowania układu zbiorowego	1050-1053
Indywidualne umowy o pracę a układy zbiorowe pracy	1054-1057
Bodźce motywujące pracowników do rezygnacji z prawa do rokowań zbiorowych	1058
Zamknięcie przedsiębiorstwa a układ zbiorowy	1059-1060
Wzajemne powiązania między Konwencjami MOP	1061-1064

16 Konsultacje z organizacjami pracowników i pracodawców 1065-1088

Zasady ogólne	1065-1071
Konsultacje w fazie tworzenia i stosowania prawa	1072-1077
Konsultacje a elastyczność zatrudnienia	1078
Konsultacje a procesy restrukturyzacji, racjonalizacji i redukcji zatrudnienia	1079-1085
Konsultacje dotyczące rokowań zbiorowych	1086-1087
Konsultacje w kwestii podziału majątku rozwiązanych związków zawodowych	1088

17 Uczestnictwo organizacji pracowników i pracodawców w różnych organach i procedurach 1089-1097

18 Udogodnienia dla przedstawicieli pracowników 1098-1112

Zasady ogólne	1098-1099
Zbieranie składek członkowskich	1100
Możliwość kontaktu z kierownictwem	1101
Możliwość wstępu na teren zakładu	1102-1109
Czas wolny o pracy przyznawany przedstawicielom pracowników	1110-1111
Udogodnienia na plantacjach	1112

19 Konflikty w ruchu związkowym..... 1113-1125

Aneks 1 – Specjalne procedury rozpatrywania przez Międzynarodową Organizację Pracy skarg na pogwałcenia wolności związkowej	
--	--

Wstęp

Upłynęło już 10 lat od publikacji poprzedniego wydania *Przeglądu podjętych decyzji i wprowadzonych zasad* przez Komitet Wolności Związkowej. Od tego czasu świat pracy i stosunki pracy doświadczyły we wszystkich zakątkach świata głębokich zmian związanych z procesami globalizacji.

Komitet Wolności Związkowej, który – w wyniku zawartości coraz liczniejszych skarg, jakie otrzymuje – znajduje się w samym centrum bieżących wydarzeń związanych z trudnościami, przed którymi stają organizacje pracodawców i pracowników, nie może oczywiście zignorować światowej ewolucji i pojawienia się nowych problemów w obszarze stosunków pracy. Tak więc, w ciągu ostatnich dziesięciu lat Komitet musiał rozwiązywać kwestie jakimi się uprzednio nie zajmował i przyjąć sporą ilość nowych zasad, tak by móc zareagować w sposób właściwy, bezstronny i obiektywny na zarzuty zawarte w skargach wniesionych przez organizacje pracodawców i pracowników.

Dostosowując się nieustannie do stale zmieniającego się wokół świata, Komitet zawsze kierował się stałymi wartościami wolności związkowych, które pozwalając na tworzenie organizacji pracowników i pracodawców i na powierzenie im narzędzi wspierania i ochrony interesów swych członków, stanowią źródło sprawiedliwości społecznej oraz jedną z gwarancji trwałego pokoju. Jednocześnie wolność związkowa jest warunkiem *sine qua non* trójstronności, którą Konstytucja MOP wysoko sobie ceni zarówno wśród własnych struktur, jak i popiera w przypadku krajów członkowskich: bez wolności związkowej, koncepcja trójstronności nie ma sensu.

Wyjaśnia to, dlaczego od samego początku Konstytucja MOP afirmowała zasadę wolności związkowych i dlaczego przez te wszystkie lata Międzynarodowa Konferencja Pracy przyjmowała Konwencje¹, Zalecenia i Uchwały, które stanowią najważniejsze źródło międzynarodowego prawa w tej dziedzinie, a którego przepisy, o czym należy wspomnieć w tym kontekście, zostały szeroko przyswojone przez prawodawstwo wielu krajów.

Poza funkcją tworzenia norm przez MOP, co samo w sobie świadczy o wadze, jaką Organizacja przywiązuje do wolności związkowej, należy podkreślić, że w wyniku negocjacji i porozumienia zawartego pomiędzy Radą Administracyjną MBP a Radą Gospodarczo-Społeczną ONZ, w latach 1950-51 ustanowiono specjalne procedury monitorowania wdrażania standardów MOP, pozostające w gestii dwóch organów: Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej ds. wolności zrzeszania się oraz Komitetu Wolności Związkowej Rady Administracyjnej MBP. w ramach tej konkretnej procedury rządy oraz organizacje pracowników i pracodawców mogą składać skargi dotyczące naruszenia praw związkowych przez państwa (niezależnie od tego, czy są one członkami MOP, czy też członkami ONZ

¹ Podstawowe Konwencje dot. wolności zrzeszania się i rokowań zbiorowych uzyskały wysoką ilość ratyfikacji: Konwencja nr 87 dotycząca wolności związkowej i ochrony praw związkowych (1948) uzyskała 145 ratyfikacji (stan na 1 stycznia 2006), Konwencja nr 98 dot. Stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych (1949) uzyskała 154 ratyfikacji (stan na ten sam dzień).

niebędącymi członkiem MOP). Procedurę tę można stosować nawet przy braku ratyfikacji Konwencji dot. stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych.

Komisja Badawczo-Koncyliacyjna ds. wolności zrzeszania się została powołana w 1950 roku i składa się z niezależnych osób. Jej zadaniem jest rozpatrywanie skarg dotyczących domniemanych naruszeń praw związkowych, przekazanych jej przez Radę Administracyjną MBP. Chociaż jest to w zasadzie organ mający ustalić fakty, ma on prawo do omawiania z odnośnymi rządami możliwych rozwiązań problemów w drodze porozumienia. Komisja ta, która do tej pory rozpatrzyła sześć skarg, wymaga jedynie zgody odnośnych rządów na interwencję w sytuacji, gdy dany kraj nie ratyfikował Konwencji dot. wolności związkowych. Uruchomiona procedura jest każdorazowo określana przez Komisję i w zasadzie obejmuje przesłuchanie świadków i wizytę w danym kraju. Ponieważ postępowanie obejmuje tradycyjne ustne i pisemne gwarancje proceduralne, jest stosunkowo czasochłonne i kosztowne, tak więc stosowane było w ograniczonej liczbie przypadków. Chociaż Przegląd nie koniecznie zajmuje się postępowaniami przed Komisją Badawczo-Koncyliacyjną ds. wolności zrzeszania się, należy jednakże podkreślić jej istotny wkład w sferze praw ludzkich i związkowych.

Komitet Wolności Związkowej jest organem trójstronnym, powołanym w 1951 roku przez Radę Administracyjną. Składa się ona z dziewięciu członków oraz dziewięciu zastępców wyłonionych z grup rządowych, pracodawców i pracowników Rady Administracyjnej i ma niezależnego Przewodniczącego. Komitet Wolności Związkowej spotyka się trzy razy w roku i – uwzględniając uwagi dokonane przez rządy – ma obowiązek rozpatrzyć skargi wniesione zgodnie ze specjalną procedurą i, w zależności od sytuacji, wydać zalecenie dla Rady Administracyjnej, że dana sprawa nie wymaga dalszego rozpatrzenia, że Rada powinna zwrócić uwagę odnośnego rządu na stwierdzone problemy i nakłonić go do podjęcia odpowiednich kroków w celu ich rozwiązania, i wreszcie że powinna spróbować nakłonić odnośny rząd do wyrażenia zgody na rozpatrzenia skargi przez Komisję Prawdy i Pojednania.

Należy podkreślić, że doświadczenie zdobyte poprzez rozpatrywanie ponad 2 500 przypadków na przestrzeni ponad 50 lat istnienia pozwoliło Komitetowi Wolności Związkowej na stworzenie kanonu zasad dotyczących wolności zrzeszania się i rokowań zbiorowych w oparciu o postanowienia Konstytucji MOP i odnośnych Konwencji, Zaleceń i Uchwał. Ten kanon zasad został stworzony przez wysoce renomowany, specjalistyczny i bezstronny organ międzynarodowy, działający w oparciu o trójstronny punkt widzenia, i którego prace opierają się na rzeczywistych sytuacjach, mianowicie na konkretnych, zróżnicowanych, częstokroć bardzo poważnych i złożonych oskarżeniach o naruszenie praw związkowych z całego świata. Zyskał zatem uznanie i autorytet zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym i jest coraz częściej wykorzystywany przy tworzeniu prawa krajowego; korzystają z niego również rozmaite organy odpowiedzialne za stosowanie prawa związanego z wolnością związkową w celu rozwiązywania poważnych sporów zbiorowych oraz w publikacjach prawoznawczych.

I na tym polega wartość niniejszego *Przeglądu*, który podsumowuje i aktualizuje decyzje i zasady Komitetu podjęte do jego Raportu nr 339 (z listopada 2005) i potwierdza w niniejszym piątym wydaniu² wiążącą moc Uchwały dotyczącej praw związkowych i ich odniesienia do swobód obywatelskich, przyjętej jednogłośnie przez Międzynarodową Konferencję Pracy na jej 54 sesji (Genewa, 1970), na mocy której Rada Administracyjna zaleciła Dyrektorowi Generalnemu opublikowanie w zwięzłej formie i szeroką dystrybucję decyzji uzupełniających podjętych przez Komitet Wolności Związkowej. Stąd Biuro publikuje niniejszy *Przegląd* w ramach działań wynikających z wagi Uchwały tejże Konferencji.

² Czwarte wydanie zostało opracowane w 1996 roku.

Uwagi wstępne

Niniejsze opracowanie ma stanowić wskazówki do podejmowania działań i tworzenia polityki w celu zapewnienia podstawowych zasad wolności związkowych. Nie można go postrzegać jako wyczerpującego wyliczenia tychże zasad, gdyż Komitet może wypowiedzieć się wyłącznie w kontekście przypadków, które sam rozpatrywał. Ponadto, będąc ważnym punktem odniesienia dla oceny osiągnięć w tej dziedzinie, każda z rozpatrywanych spraw jest jedyna w swoim rodzaju i przy jej rozpatrywaniu należy w pełni uwzględniać towarzyszące jej okoliczności. Poprzez użycie tych zasad jako podstawy rozumowania, Komitet osiągnął ciągłość kryteriów umożliwiających wyciąganie wniosków i – stosownie do indywidualnych przypadków – stwierdzenie, że zarzuty są uzasadnione bądź nie wymagają podejmowania dalszych działań. Co za tym idzie, zastosowanie jakiejś zasady w konkretnym przypadku w odniesieniu do danego kraju niekoniecznie oznacza, że rząd tego kraju jej nie przestrzega.

Decyzje i zasady zostały wypracowane przez Komitet na podstawie skarg wnoszonych przez organizacje pracowników lub pracodawców. W tym kontekście należy zauważyć, że większość skarg rozpatrywanych do chwili obecnej przez Komitet została złożona przez organizacje pracowników, aczkolwiek liczba skarg wniesionych przez organizacje pracodawców znacznie wzrosła w ostatnich latach. Wyjaśnia to, dlaczego sformułowania zasad i decyzji Komitetu często odnoszą się do organizacji pracowników. Tym niemniej wiele z tych zasad posiada charakter ogólny i w razie zaistnienia takiego przypadku, mogą również dotyczyć organizacji pracodawców.

Dla orientacji czytelnika, dla każdej z zasad bądź decyzji Komitetu zawartej w niniejszym *Przeglądzie* podaje się odnośnik do poprzedniego Przeglądu z roku 1996 bądź do raportów, spraw i stosownych ustępów w raportach Komitetu, aż do Raportu nr 339 (z listopada 2005).

Procedury związane z Komitetem Wolności Związkowej i partnerami społecznymi

1

Funkcja MOP oraz mandat Komitetu Wolności Związkowej

1. W kontekście wolności zrzeszania się i ochrony jednostki, działania Międzynarodowej Organizacji Pracy przyczyniają się do większej skuteczności zasad wolności zrzeszania się jako jednego z najważniejszych gwarantów pokoju i sprawiedliwości społecznej. Aby wypełnić swe zadania w tej dziedzinie, Organizacja musi bez wahania przedstawiać na arenie międzynarodowej przypadki, których charakter w zasadniczy sposób może wpłynąć na osiągnięcie celów i zadań MOP, przedstawionych w Konstytucji tej organizacji, Deklaracji Filadelfijskiej oraz rozmaitych Konwencjach dotyczących wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 1; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2227, ust. 600.)

2. Na mocy jej Konstytucji, MOP została stworzona szczególnie w celu poprawy warunków pracy oraz propagowania wolności związkowej w różnych krajach. Co za tym idzie, sprawy z którymi MOP ma do czynienia w tym kontekście nie leżą w wyłącznej gestii poszczególnych państw, a działania podjęte w tych sprawach przez Organizację nie mogą być traktowane jako mieszanie się w wewnętrzne problemy danego Państwa, ponieważ wchodzi w zakres kompetencji MOP, ustalony przez Członków dla osiągnięcia postawionych przed organizacją celów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 2; Raport nr 329, sprawa nr 2114, ust. 69; oraz Raport nr 331, sprawa nr 2177/2183, ust. 548.)

3. Celem postępowania prowadzonego przez Komitet jest propagowanie poszanowania praw związkowych tak w literze prawa, jak i w praktyce.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 4; i na przykład Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust. 127; Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 205; Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 140; Raport nr 311, sprawa nr 1873, ust. 106; Raport nr 316, sprawa nr 1988, ust. 386; Raport nr 321, sprawa nr 1888, ust. 230; Raport nr 325, sprawa nr 2052, ust. 407; Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 373; Raport nr 335, sprawa nr 2111, ust. 1169; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2321, ust. 491.)

4. Celem procedury specjalnej dotyczącej wolności związkowej nie jest obwinianie czy karanie kogokolwiek, lecz raczej włączenie się w konstruktywny dialog trójstronny mający na celu promowanie poszanowania praw związkowych tak w przepisach prawa jak i w praktyce.

(Zob. Raport nr 323, sprawa nr 1888, ust. 199.)

5. Skargi do Komitetu można składać niezależnie od tego, czy kraj którego dotyczą ratyfikował konwencje dot. wolności związkowej czy nie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 5; oraz Raport nr 332, sprawa nr 227, ust. 600.)

6. Mandat sprawowany przez Komitet pozwala na określenie, czy dane prawodawstwo bądź praktyki są zgodne z zasadami wolności związkowej i rokowań zbiorowych, określonymi w odnośnych Konwencjach.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 6; Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 494; Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 262; Raport nr 335, sprawa nr 2187, ust. 116; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2258, ust. 836.)

7. W ramach tych uprawnień, Komitet ma prawo oceniać, w jakim stopniu sprawy o naruszenie swobód obywatelskich mogą rzutować na korzystanie z praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 7.)

8. Uprawnienia Komitetu nie są powiązane z *Deklaracją dotyczącą fundamentalnych zasad i praw w pracy z r. 1998*, która posiada własne, wewnętrzne mechanizmy kontrolne, lecz wynikają bezpośrednio z podstawowych zasad i celów określonych w Konstytucji MOP.

(Zob. Raport nr 332, sprawa nr 2227, ust. 600.)

9. W ramach własnych uprawnień Komitet ma prawo badać, czy – i w jakim stopniu – przedstawiono dostateczne dowody dla wsparcia stawianych zarzutów, przy czym musi to być ocena merytoryczna, a nie uzasadnienie odmowy wszczęcia postępowania.

(Zob. Raport nr 325, sprawa nr 2106, ust. 477.)

10. Komitet zawsze bierze pod uwagę okoliczności w danym kraju, takie jak historia stosunków pracy i kontekst społeczny bądź ekonomiczny, aczkolwiek zasady wolności związkowej jednakowo i jednolicie obowiązują we wszystkich krajach.

(Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 630.)

11. Tam gdzie prawo krajowe, łącznie z wykładnią sądów najwyższych, narusza zasady wolności związkowej, Komitet zawsze uznaje, że analiza takiego prawa, dawanie wytycznych oraz udzielanie pomocy technicznej w celu zharmonizowania prawa z zasadami wolności związkowej, zgodnie z Konstytucją MOP i stosownymi Konwencjami, leży w jego kompetencjach.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 8; Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 494; Raport nr 318, sprawa nr 1954, ust. 50; Raport nr 329, sprawa nr 2114, ust. 69, oraz sprawa nr 2177/2183, ust. 631.)

12. Chociaż nie jest zadaniem Komitetu podejmowanie decyzji w kwestii okupacji bądź administracji danego terytorium, jednakże będący Członkiem MOP rząd kraju okupującego musi przestrzegać zasady wolności związkowej (zgodnie z Konstytucją MOP) na okupowanym terytorium, na którym nie obowiązuje prawodawstwo jego kraju, i w stosunku do którego, ratyfikacja międzynarodowych Konwencji dotyczących wolności związkowej nie stwarza, jako taka, zobowiązania w stosunku do MOP. W tym kontekście

Komitet przypomina, że jego kompetencje w tej dziedzinie nie są uzależnione od ratyfikacji Konwencji dotyczących wolności zrzeszania się.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 9.)

13. Komitet nie jest uprawniony do rozpatrywania zarzutów o charakterze czysto politycznym; może jednak oceniać podjęte przez władze kroki o charakterze politycznym w zakresie, w jakim dotyczą korzystania z praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 200.)

14. Zagadnienia związane z reprezentacją na Międzynarodowej Konferencji Pracy są w gestii Komitetu Weryfikacji Pełnomocnictw.

(Zob. *Przegląd* z 1966, ust. 659.)

Podstawowe zobowiązania krajów członkowskich w dziedzinie poszanowania praw ludzkich i związkowych

15. Kiedy dane Państwo podejmuje decyzję dotyczącą członkostwa w MOP, akceptuje tym samym podstawowe zasady zawarte w jej *Konstytucji* oraz *Deklaracji Filadelfijskiej*, łącznie z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 10; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 630; Raport nr 330, sprawa nr 2166/2173/2180/2196, ust. 288; Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 732; Raport nr 335, sprawa nr 2187, ust. 116; Raport nr 336, sprawa nr 1937/2027, ust. 141; Raport nr 338, sprawa nr 1890, ust. 179, oraz sprawa nr 2252, ust. 306.)

16. Członkostwo danego Państwa w Międzynarodowej Organizacji Pracy pociąga za sobą obowiązek przestrzegania przez prawo krajowe zasad wolności związkowej oraz Konwencji, które dane Państwo dobrowolnie ratyfikowało.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1793, ust. 263.)

17. Ostateczną odpowiedzialność za zapewnienie poszanowania zasad wolności związkowej ponosi rząd danego kraju.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1852, ust. 492.)

18. Rząd ponosi odpowiedzialność za wdrożenie międzynarodowych Konwencji pracy dotyczących wolności związkowej, które dobrowolnie ratyfikował, a które muszą być respektowane przez wszystkie władze krajowe, łącznie z sądownictwem.

(Zob. Raport nr 313, sprawa nr 1952, ust. 300; oraz Raport nr 318, sprawa nr 1991, ust. 269.)

19. Prawa związkowe, podobnie jak inne podstawowe prawa człowieka, powinny być przestrzegane bez względu na poziom rozwoju danego kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 17 i 41; oraz Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 166.)

20. Komitet powołuje się na *Trójstronną deklarację zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej*, przyjętą przez Radę Administracyjną MBP

w listopadzie 1977, która stwierdza: „Jeśli rządy krajów goszczących stwarzają szczególne zachęty, aby przyciągnąć inwestycje zagraniczne, zachęty te nie powinny obejmować jakiegokolwiek ograniczenia wolności związkowej pracowników ani prawa do organizowania się i rokowań zbiorowych.” (ust. 46 Deklaracji, wraz z poprawkami z listopada 2000).

(Zob. Przegląd z 1996, para 12.)

21. Żadne Państwo nie może stosować argumentu, że inne zobowiązania lub umowy usprawiedliwiają niestosowanie ratyfikowanych Konwencji MOP.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 13; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2194, ust. 791.)

22. Poziom ochrony korzystania z praw związkowych, wynikający z postanowień i zasad Konwencji nr 87 i 98, stanowi standard minimalny, który może być rozszerzony i jest rzeczą pożądaną, aby inne gwarancje uzupełniające zostały dodane zgodnie z systemem konstytucyjnym oraz prawnym danego kraju, jego tradycjami dotyczącymi stosunków pracy, działaniami związków zawodowych bądź rokowaniami pomiędzy stronami.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 14.)

23. W obliczu zarzutów o naruszenie praw związkowych wysuniętych przeciwko konkretnemu rządowi Komitet przypomina, że kolejny rząd w tym samym Państwie nie może uniknąć odpowiedzialności za zdarzenia, jakie miały miejsce w czasie sprawowania władzy przez poprzedni rząd, jedynie ze względu na fakt wystąpienia zmiany. Tak czy inaczej, nowy rząd jest odpowiedzialny za trwanie konsekwencji wynikających z owych wydarzeń. Jeśli w danym kraju nastąpiła zmiana ustroju, nowy rząd powinien podjąć wszelkie konieczne kroki do naprawienia wszelkich trwających skutków wydarzeń (stanowiących podstawę skargi), jakie mogły wystąpić od chwili jego dojścia do władzy, nawet jeśli same wydarzenia miały miejsce za kadencji poprzedniego rządu.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 18; Raport nr 306, sprawa nr 1904, ust. 594; Raport nr 307, sprawa nr 1905, ust. 147, oraz sprawa nr 1910, ust. 165; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 547; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 501.)

Zobowiązania rządów związane z procedurami Komitetu Wolności Związkowej

24. Rządy powinny być świadome znaczenia, jakie dla ich reputacji ma formułowanie szczegółowych odpowiedzi na zarzuty ze strony organizacji wnoszących skargę tak, aby Komitet mógł przeprowadzić obiektywne badanie.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 20; oraz na przykład: Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 205; Raport nr 307, sprawa nr 1864, ust. 427; Raport nr 311, sprawa nr 1873, ust. 106; Raport nr 318, sprawa nr 1978, ust. 216; Raport nr 323, sprawa nr 2017/2050, ust. 301; Raport nr 324, sprawa nr 2035, ust. 570; Raport nr 326, sprawa nr 2103, ust. 294; Raport nr 330, sprawa nr 2166/2173/2180/2196, ust. 289; Raport nr 334, sprawa nr 2200, ust. 756; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2187, ust. 116.)

25. We wszelkich przypadkach przedstawionych Komitetowi od momentu jego powstania, Komitet zawsze uważał, że odpowiedzi rządów, przeciwko którym wniesiono skargi, nie mogą ograniczyć się jedynie do ogólników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 21; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1929, ust. 424.)

Funkcje organizacji pracowników i pracodawców

(Zob. również ust. 36 oraz 1069)

26. Rozwój wolnych i niezależnych organizacji oraz negocjacji ze wszystkimi uczestnikami dialogu społecznego jest niezbędny by rząd mógł stanąć wobec problemów społeczno-gospodarczych i rozwiązać je z najlepszym skutkiem dla pracowników i kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 24; oraz Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 124; Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 466; Raport nr 332, sprawa nr 2090, ust. 353; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 485.)

27. Podstawowym celem ruchu związkowego powinno być zapewnienie rozwoju społeczno-gospodarczego wszystkim pracownikom.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 27; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1929, ust. 425.)

28. Interesy zawodowe i ekonomiczne, których bronią pracownicy i ich organizacje, nie dotyczą jedynie lepszych warunków pracy, czy roszczeń zbiorowych o charakterze zawodowym, lecz również rozwiązań problemów związanych z polityką społeczno-gospodarczą oraz problemów związanych z działaniami leżącymi bezpośrednio w sferze zainteresowania pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 29; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1929, ust. 425.)

29. Działania związków zawodowych nie mogą ograniczać się jedynie do spraw zawodowych. Wybór takiej czy innej polityki ogólnej, szczególnie w sferze spraw gospodarczych, nieuchronnie znajduje odzwierciedlenie w sytuacji pracowników (wynagrodzenie, urlopy, warunki pracy).

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 30.)

Prawa związkowe a swobody obywatelskie

2

Zasady ogólne

(Zob. także ust. 7 i 19)

30. Komitet uznaje za stosowne podkreślić znaczenie, jakie należy przywiązywać do podstawowych zasad sformułowanych w *Powszechnej deklaracji praw człowieka*, zważywszy, że ich naruszenie może mieć niekorzystny wpływ na swobodne egzekwowanie praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r. a także Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 135)

31. Komitet wielokrotnie podkreślał znaczenie zasady potwierdzonej w Uchwale Międzynarodowej Konferencji Pracy z 1970 r., dotyczącej praw związkowych i ich powiązania ze swobodami obywatelskimi, która uznaje, że „*prawa przyznane organizacjom pracowników i pracodawców muszą opierać się na poszanowaniu swobód obywatelskich wyłożonych w szczególności w Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz w Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych, a brak tych swobód obywatelskich pozbawia koncepcję praw związkowych jakiegokolwiek znaczenia*”.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 33, a także Raport nr 300, sprawa nr 1790, ust. 296)

32. Komitet uznaje, że ustrój demokratyczny ma podstawowe znaczenie dla swobodnego egzekwowania praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 34; Raport nr 300, sprawa nr 1773, ust. 469 oraz Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 684)

33. Prawdziwie wolny i niezależny ruch związkowy może się rozwijać jedynie tam, gdzie respektowane są podstawowe prawa człowieka.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 35; Raport nr 300, sprawy nr 1682/1711/1716, ust. 173; Raport nr 302, sprawa nr 1773, ust. 469; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 614 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2378, ust. 1153.)

34. Obowiązkiem każdego rządu jest stać na straży takiego klimatu społecznego, w którym dominuje szacunek dla prawa jako jedyny sposób zagwarantowania poszanowania i ochrony jednostki.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2027, ust. 176)

35. Należy podjąć stosowne działania w celu zagwarantowania związkom zawodowym, niezależnie od ich afiliacji, możliwości realizowania ich praw w normalnych warunkach poszanowania praw człowieka i w atmosferze wolnej od wszelkiej przemocy, nacisków, strachu i gróźb.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 36; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 684; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 135; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 614; Raport nr 332, sprawa nr 1888, ust. 61 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 744.)

36. Aby związki zawodowe i organizacje pracodawców mogły odgrywać pożyteczną i wiarygodną rolę, ich działania muszą być prowadzone w atmosferze wolności i bezpieczeństwa. To oznacza, że brak poczucia podstawowej swobody bezpośredniej realizacji swojej misji uzasadnia ich żądania uznania tych swobód i możliwości korzystania z nich, jak również faktu, że żądania takie mieszczą się w ramach legalnej działalności związkowej

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 28, 37 i 459; Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1082, oraz Raport nr 337, sprawa nr 2258, ust. 852)

37. Wolny ruch związkowy może rozwijać się tylko w systemie politycznym gwarantującym podstawowe prawa, w tym prawo związkowców do odbywania zebrań w pomieszczeniach związkowych, do wolności słowa i prasy, a w przypadku zatrzymania – prawo do jak najwcześniejszego skorzystania z przysługujących gwarancji procesowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 38)

38. Międzynarodowa Konferencja Pracy podkreśliła, że prawo do zgromadzeń, wolność słowa, a zwłaszcza wolność przekonań oraz swobodny dostęp do informacji, a także możliwość ich przekazywania i głoszenia poglądów za pomocą wszelkich środków komunikacji, w tym ponad granicami, stanowią podstawowe swobody obywatelskie niezbędne do normalnego egzekwowania praw związkowych (*Uchwała dotycząca praw związkowych i ich odniesienia do swobód obywatelskich*, przyjęta na 54 sesji w 1970 r.)

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 39.)

39. Zapewnienie przestrzegania praw człowieka powinno być polityką każdego rządu.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 15 i 40.)

40. Chociaż osobom pełniącym funkcje związkowe nie przysługuje z tego tytułu prawo do przekraczania obowiązujących przepisów, przepisy te nie powinny naruszać podstawowych gwarancji wolności związkowych, ani też wprowadzać sankcji z tytułu działań, które zgodnie z zasadami wolności związkowych, winny być uznane za legalną działalność związkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 42 i 726; Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 145; Raport nr 326, sprawa nr 2105, ust. 448; Raport nr 329, sprawa nr 2188, ust. 211; Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 744 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2276, ust. 408.)

41. Nie należy stawiać zarzutów o charakterze kryminalnym w celu nękania związkowców z tytułu ich przynależności lub działalności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 43; Raport nr 305, sprawa nr 1773, ust. 365; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 700 oraz Raport nr 327, sprawa nr 2018, ust. 117.)

Prawo do życia, bezpieczeństwa oraz integralności psychicznej i fizycznej człowieka

(Zob. także ust. 80 i 1125)

42. Prawo do życia jest podstawowym i niezbędnym warunkiem korzystania z praw zawartych w Konwencji nr 87.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 45.)

43. Z wolności związkowej można korzystać jedynie w takich warunkach, w których zagwarantowane i respektowane są prawa podstawowe, w szczególności zaś prawo do życia i bezpieczeństwa.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 46; także np. Raport nr 300, sprawa nr 1649, ust. 453; Raport nr 305, sprawa nr 1876, ust. 322; Raport nr 307, sprawa nr 1876, ust. 312; Raport nr 308, sprawa nr 1892, ust. 401, Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 548, Raport nr 324, sprawa nr 1787, ust. 273, Raport nr 329, sprawa nr 2201, ust. 508; Raport 332, sprawa 2201, ust. 546, Raport nr 333, sprawa nr 1787, ust. 450 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1088.)

44. Z prawa organizacji pracowników i pracodawców można korzystać jedynie w atmosferze wolnej od przemocy, nacisków lub gróźb wobec członków i przywódców tych organizacji, a zapewnienie poszanowania tej zasady jest zadaniem rządu.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 47; także np. Raport nr 299, sprawa nr 1512, ust. 407; Raport nr 304, sprawa nr 1862, ust. 81; Raport nr 308, sprawa nr 1888, ust. 342; Raport nr 321, sprawa nr 2052, ust. 247, Raport nr 327, sprawa 2017/2050, ust. 601, Raport nr 333, sprawa nr 2158, ust. 83, Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1088; Raport 336, sprawa 2321, ust. 496, Raport nr 337, sprawa nr 1787, ust. 535 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2298, ust. 886.)

45. Prawdziwie wolny i niezależny ruch związkowy nie może rozwijać się w atmosferze przemocy i niepewności.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 48; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 202; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 207; Raport nr 326, sprawa nr 2027, ust. 176 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2318, ust. 340.)

46. Atmosfera przemocy, towarzysząca przypadkom zabójstwa lub zaginięcia przywódców związkowych, albo też napaści na lokale związkowe i zniszczenia mienia pracowników i pracodawców, stanowi poważną przeszkodę w realizacji praw związkowych, a czyny takie wymagają zastosowania przez władze surowych środków.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 49 oraz Raport nr 330, sprawa nr 1888, ust. 657.)

47. W wypadku zdarzeń, które można przypisać konkretnym osobom w grę wchodzi jednak odpowiedzialność Państwa z uwagi na ciężący na nim obowiązek przeciwdziałania przypadkom pogwałcenia praw człowieka. a zatem, rządy powinny dążyć do wypełnienia obowiązku w kwestii poszanowania praw i swobód jednostki, a także obowiązku zagwarantowania związkowcom prawa do życia.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 19 i 50 oraz Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 135.)

48. Przypadki zabójstwa, zaginięcia lub poważnych obrażeń przywódców związkowych czy członków związku wymagają instytucji niezależnego sądowego dochodzenia w celu jak najszybszego, całkowitego wyjaśnienia okoliczności zdarzenia, ustalenia winnych, ich ukarania i zapobieżenia podobnym zdarzeniom w przyszłości.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 51; także np. Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 699; Raport nr 310, sprawa nr 1773, ust. 462; Raport nr 325, sprawa nr 1888, ust. 393; Raport nr 327, sprawa nr 2156, ust. 202, Raport nr 328, sprawa nr 1787, ust. 114, Raport nr 331, sprawa nr 2158, ust. 38, Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 748; Raport 337, sprawa 2318, ust. 336 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2158, ust. 185.)

49. W przypadkach, gdy rozpraszanie zgromadzenia publicznego przez policję doprowadziło do czyjejś śmierci lub poważnych obrażeń, Komitet za szczególnie istotne uważa pełne zbadanie okoliczności zdarzenia, w toku niezależnego dochodzenia, a także by w trybie normalnej procedury prawnej zostało ustalone uzasadnienie podjętych przez policję działań oraz ustalenie odpowiedzialności konkretnych osób.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 52 i 148; Raport nr 302, sprawa nr 1840, ust. 353; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 207; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 696; Raport nr 331, sprawa nr 2217, ust. 200 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2323, ust. 1030.)

50. W przypadku naruszenia bezpieczeństwa lub integralności psychicznej i fizycznej jednostki, Komitet uważa za konieczne natychmiastowe wszczęcie niezależnego dochodzenia sądowego w celu ustalenia faktów, określenia odpowiedzialności, ukarania winnych i zapobieżenia podobnym zdarzeniom w przyszłości.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 53; także np.: Raport nr 299, sprawa nr 1512, ust. 407; Raport nr 304, sprawa nr 1719, ust. 409; Raport nr 305, sprawa nr 1876, ust. 324; sprawozdanie nr 306, sprawa nr 1862, ust. 116; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 717; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 314; Raport nr 326, sprawa nr 2116, ust. 358 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2318, ust. 340.)

51. W przypadkach, gdy dochodzenia w sprawach o zabójstwo i zaginięcia związkowców na ogół nie przynoszą efektów, Komitet uważa za niezbędne podjęcie kroków zmierzających do ustalenia, osądzenia i skazania winnych, gdyż jego zdaniem sytuacja taka praktycznie oznacza bezkarność sprawców, wzmagając atmosferę przemocy i zagrożenia, co ma katastrofalny skutek dla realizacji praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 54 oraz Raport nr 322, sprawa nr 1787, ust. 30.)

52. Jeśli w stosunku do winnych nie zapadają wyroki, wzrasta poczucie bezkarności, wzmagając atmosferę przemocy i zagrożenia, co ma katastrofalny skutek dla realizacji praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 55; także np. Raport nr 304, sprawa nr 1787, ust. 172; Raport nr 306, sprawa nr 1843, ust. 616; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 548; Raport nr 320, sprawa nr 2027, ust. 873; Raport nr 321, sprawa nr 1813, ust. 62; Raport nr 325, sprawa nr 2010, ust. 28; Raport nr 330, sprawa nr 1888, ust. 657; Raport nr 331, sprawa nr 1937/2027, ust. 106 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2318, ust. 336.)

53. Komitet podkreślił konieczność szybkiego doprowadzenia sprawy do końca w przypadkach, gdy dochodzenia w sprawie śmierci związkowców nadmiernie się przedłużają.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1843, ust. 615.)

54. Komitet uważa, że zatrzymani związkowcy, jak każda inna osoba, powinni korzystać z gwarancji sformułowanych w *Powszechnej deklaracji praw człowieka* oraz w *Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych*, zgodnie z którymi, każdą osobę pozbawioną wolności należy traktować humanitarnie, z poszanowaniem przyrodzonej osobie ludzkiej godności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 60 oraz Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 361.)

55. Gdy chodzi o zarzuty dotyczące fizycznego znęcania się i stosowania tortur wobec związkowców, Komitet przypomina, że rządy powinny wydać dokładne instrukcje i zastosować skuteczne sankcje w przypadku ujawnienia takich przypadków, w celu zapewnienia by żaden zatrzymany nie był poddany takiemu traktowaniu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 59; Raport nr 300, sprawa nr 1682/1711/1716, ust. 175 oraz sprawa nr 1818, ust. 365; Raport nr 306, sprawa nr 1843, ust. 616; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 182; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 171; Raport nr 336, sprawa nr 2321, ust. 495 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2249, ust. 1495.)

56. W przypadku zarzutów dotyczących tortur i fizycznego znęcania się nad osobą zatrzymaną, rząd powinien przeprowadzić dochodzenie w celu wyjaśnienia takich skarg, tak by można było podjąć stosowne działania, w tym przyznanie odszkodowania za doznane krzywdy oraz ukaranie osób odpowiedzialnych, aby nie dopuścić w przyszłości do takiego traktowania osoby zatrzymanej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 57; Raport nr 306, sprawa nr 1843, ust. 616; Raport nr 309, sprawa nr 1843, ust. 384; Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 353; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 171 oraz sprawa nr 1965, ust. 383; Raport nr 328, sprawa nr 1787, ust. 114; Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 640 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 755.)

57. Gdy chodzi o zarzuty dotyczące znęcania się lub innych działań podjętych wobec pracowników jako kara za udział w strajku, Komitet podkreśla, że przywiązuje wielką wagę do przysługującego związkowcom, tak jak każdej innej osobie, prawa do korzystania z gwarancji, przewidzianych stosowną procedurą prawną, zgodnych z zasadami sformułowanymi w *Powszechnej deklaracji praw człowieka* oraz w *Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 58.)

58. Atmosfera przemocy, przymusu i wszelkich gróźb pod adresem przywódców związkowych i ich rodzin nie sprzyja swobodnemu korzystaniu z praw i swobód określonych w Konwencjach nr 87 i 98. Wszystkie państwa mają niezaprzeczalny obowiązek wspierania i obrony takiego klimatu społecznego, w którym panuje poszanowanie prawa jako jedyny sposób gwarantujący poszanowanie i ochronę życia.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 61 i 62; Raport nr 306, sprawa nr 1903, ust. 489; Raport nr 331, sprawa nr 1937/2027, ust. 106; Raport nr 327, sprawa nr 1787, ust. 342; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 755.)

59. Ataki skierowane przeciw związkowcom, pomieszczeniom związkowym i mieniu związkowemu stanowią poważne naruszenie praw związkowych. Tego typu przestępcze działania tworzą atmosferę strachu, która jest ogromnie niekorzystna dla prowadzenia działalności związkowej.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1862, ust. 112.)

60. Wywołana przez zagrożenie życia związkowców atmosfera strachu w sposób nieuchronny odbija się na tym, jak prowadzona jest działalność związkowa, której prowadzenie możliwe jest jedynie w kontekście poszanowania podstawowych praw człowieka i w atmosferze wolnej od przemocy, nacisków i jakichkolwiek gróźb.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 63 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2318, ust. 333.)

Aresztowanie i zatrzymanie związkowców

(Zob. także ust. 151, 174, 671, 672, 673 i 674)

61. Zatrzymanie przywódców lub członków związku zawodowego z powodu działalności związkowej jest sprzeczne z zasadami wolności związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 69 i 72; Raport nr 302, sprawa nr 1824, ust. 155, sprawa nr 1849, ust. 213 i sprawa nr 1773, ust. 476; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 211 i sprawa nr 1865, ust. 245; Raport nr 305, sprawa nr 1773, ust. 369; Raport nr 307, sprawa nr 1864, ust. 432; Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. oraz Raport nr 334, sprawa nr 2249, ust. 866.)

62. Aresztowanie, nawet na krótko, przywódców i członków związku zawodowego, a także przywódców organizacji pracodawców, za zgodną z prawem działalność związaną z ich prawem do zrzeszania się, stanowi pogwałcenie zasad wolności związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 70; także np. Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust. 129; Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 363; Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 236; Raport nr 323, sprawa nr 1988, ust. 53; Raport nr 326, sprawa nr 2116, ust. 357; Raport nr 328, sprawa nr 2143, ust. 594; Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 455; Raport nr 331, sprawa nr 2220, ust. 575; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 651 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1664.)

63. Działania pozbawiające związkowców wolności z powodów związanych z ich działalnością związkową, nawet, gdy chodzi jedynie o wezwanie do stawienia się lub krótkie przesłuchanie, stanowią utrudnienie w korzystaniu z praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 77; także np. Raport nr 305, sprawa nr 1805, ust. 224; Raport nr 307, sprawa nr 1863, ust. 342; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 131; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 147; Raport nr 320, sprawa nr 2023, ust. 428; Raport nr 325, sprawa nr 2109, ust. 461; Raport nr 326, sprawa nr 2116, ust. 357; Raport nr 328, sprawa nr 2129, ust. 603; Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 638.)

64. Zatrzymanie związkowców z powodów związanych z ich działaniami w obronie interesów pracowniczych stanowi poważne naruszenie swobód obywatelskich w ogóle, a praw związkowych w szczególności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 71; także np. Raport nr 302, sprawa nr 1826, ust. 413; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 609; Raport nr 318, sprawa nr 1994, ust. 457; Raport nr 325, sprawa nr 2052, ust. 410; Raport nr 330, sprawa nr 1961, ust. 74; Raport nr 332, sprawa nr 2090, ust. 354; Raport nr 334, sprawa nr 2313, ust. 1118; 336th Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 651 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 483 i sprawa nr 2365, ust. 1664.)

65. Środki zmierzające do pozbawienia wolności przywódców i członków związku zawodowego wiążą się z poważnym ryzykiem ingerencji w działalność związkową, a w przypadku ich podjęcia z powodów dotyczących związku zawodowego, stanowią naruszenie zasad wolności związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 74; Raport nr 323, sprawa nr 2079, ust. 541; Raport nr 333, sprawa nr 2153, ust. 212 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2321, ust. 494.)

66. Zatrzymanie związkowców z powodu działalności związkowej stanowi poważne utrudnianie realizacji praw związkowych i jest naruszeniem wolności związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 75; Raport nr 300, sprawa nr 1649, ust. 454 oraz Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 145.)

67. Aresztowanie związkowców i przywódców organizacji pracodawców może wywołać atmosferę zastraszenia i lęku, co jest szkodliwe dla normalnego rozwoju działalności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 76; Raport nr 308, sprawa nr 1888, ust. 344; Raport nr 331, sprawa nr 2220, ust. 575; Raport nr 332, sprawa nr 2090, ust. 355 i sprawa nr 2238, ust. 969; Raport nr 334, sprawa nr 2313, ust. 1118 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 484.)

68. Zatrzymywanie i systematyczne bądź arbitralne policyjne przesłuchania przywódców i członków związku zawodowego niosą z sobą niebezpieczeństwo nadużyć i mogą stanowić poważny atak na prawa związkowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 78.)

69. Aresztowanie i zatrzymanie związkowców bez przedstawienia zarzutów lub bez nakazu sądowego stanowi poważne pogwałcenie praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 79 i 82; Raport nr 299, sprawa nr 1803, ust. 338; Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 364; Raport nr 302, sprawa nr 1846, ust. 266 i sprawa nr 1833, ust. 552; Raport nr 331, sprawa nr 2217, ust. 200 i sprawa nr 2169, ust. 638.)

70. Aresztowanie związkowców bez postawienia zarzutów związane jest z ograniczaniem wolności związkowych, a rządy powinny podjąć działania w celu wydania stosownych instrukcji, które zapobiegają zagrożeniom, jakie dla działalności związkowej stanowią przypadki takich aresztowań.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 80 i 81; Raport nr 304, sprawa nr 1649, ust. 391; Raport nr 308, sprawa nr 1917, ust. 205; Raport nr 323, sprawa nr 2028, ust. 212; Raport nr 326, sprawa

nr 2017/2050, ust. 279; Raport nr 328, sprawa nr 2158, ust. 322 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2220, ust. 575.)

71. Aresztowanie przedstawicieli pracodawców z powodów związanych z działaniami dotyczącymi uzasadnionych żądań stanowi poważne ograniczenie ich praw oraz pogwałcenie wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1084.)

72. Osoby zaangażowane w działalność związkową lub pełniące funkcje związkowe nie mogą oczekiwać zwolnienia z normalnej odpowiedzialności karnej, jednak sama działalność związkowa nie powinna być wykorzystywana przez władze jako pretekst do arbitralnego aresztowania czy zatrzymywania związkowców.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 83; także np. Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 246; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 179; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 716; Raport nr 321, sprawa nr 1888, ust. 233; Raport nr 323, sprawa nr 2074, ust. 149; Raport 324 nr, sprawa nr 2031, ust. 47; Raport nr 327, sprawa nr 2148, ust. 802; Raport nr 333, sprawa nr 2153, ust. 213; Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 475 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2382, ust. 531.)

73. Związkowców wnoszących sprawę do Komitetu Wolności Związkowej nie należy stawiać prze sądem ani stosować wobec nich innych sankcji, a zarzuty im stawiane winny być niezwłocznie wycofane.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 524.)

74. Nie należy stosować środków odwetowych, w szczególności aresztowania lub zatrzymania bez procesu sądowego, wobec związkowców, którzy egzekwując swoje prawa wynikające z ratyfikacji standardów MOP dot. wolności związkowych złożyli skargę do Komitetu Wolności Związkowej.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2382, ust. 532.)

75. Aresztowanie i zatrzymanie związkowców, nawet z powodów istotnych dla bezpieczeństwa wewnętrznego, może stanowić poważne naruszenie praw związkowych, jeżeli nie towarzyszą temu stosowne gwarancje procesowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 84; Raport nr 308, sprawa nr 1888, ust. 344 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 755.)

Zatrzymanie prewencyjne

(Zob. także ust. 86 i 120)

76. Działania polegające na prewencyjnym zatrzymaniu mogą się wiązać z poważną ingerencją w działalność związkową, uzasadnioną jedynie powagą lub nadzwyczajnym charakterem sytuacji; będą one przedmiotem krytyki jeśli nie będą im towarzyszyć odpowiednie i zastosowane bez zbędnej zwłoki gwarancje procesowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 85 oraz Raport nr 305, sprawa nr 2304, ust. 1013.)

77. Prewencyjne zatrzymanie związkowców, z uwagi na mogące podczas strajku wystąpić złamanie prawa, wiąże się z poważnym niebezpieczeństwem naruszenia praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 86.)

78. Areszt prewencyjny powinien być ograniczony do bardzo krótkiego okresu, którego celem jest wyłącznie ułatwienie przebiegu dochodzenia sądowego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 87; Raport nr 323, sprawa nr 2028, ust. 212; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2153, ust. 212.)

79. We wszystkich przypadkach prewencyjnego zatrzymania związkowców może dojść do poważnej ingerencji w egzekwowanie praw związkowych, a Komitet zawsze podkreślał prawo każdej zatrzymanej osoby do sprawiedliwego procesu w jak najszybszym czasie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 88.)

80. Zatrzymanie prewencyjne powinno wiązać się z gwarancjami i podlegać ograniczeniom:

1. w celu zapewnienia, że nie wykracza poza absolutnie niezbędny czas i nie towarzyszą mu działania mające na celu zastraszenie;
2. w celu wykluczenia jego stosowania w innych niż przewidziane cele, a zwłaszcza aby wykluczyć przypadki tortur i znęcania się oraz zapewnić ochronę przed przetrzymywaniem w warunkach nieodpowiednich ze względów sanitarnych, humanitarnych lub prawa do obrony.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 89.)

81. Przedłużające się zatrzymanie osób bez postawienia im zarzutów przed sądem, z powodu trudności w zgromadzeniu w normalnym trybie dowodów, jest praktyką ze swej natury niosącą ryzyko nadużyć i jako taka jest przedmiotem krytyki.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 90; Raport nr 310, sprawa nr 1929, ust. 426 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2387, ust. 864.)

82. Samo prowadzenie działalności lub pełnienie funkcji związkowej nie zwalnia z normalnej odpowiedzialności karnej, jednak przedłużające się zatrzymanie związkowców bez postawienia zarzutów przez sąd może stanowić poważną przeszkodę w egzekwowaniu praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 91 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2382, ust. 532.)

Zatrzymanie podczas stanu wyjątkowego

83. Nie wyrażając zdania na temat politycznych aspektów stanu wyjątkowego, Komitet zawsze podkreśla, że środkom takim jak zatrzymanie muszą towarzyszyć zastosowane bez zbędnej zwłoki odpowiednie gwarancje procesowe, a wszystkim zatrzymanym należy jak najprędzej zapewnić sprawiedliwy proces.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 99.)

84. W sytuacji zbliżonej do wojny domowej, Komitet podkreśla ogromne znaczenie, jakie przywiązuje do jak najwcześniejszego zapewnienia zatrzymanym sprawiedliwego procesu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 100.)

85. Nie uważa się za zapewnienie odpowiedniej procedury sytuacji, w której przepisy prawa krajowego o stanie wyjątkowym *de iure* lub *de facto* wykluczają bezstronne rozpoznanie sprawy przez sąd.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 101.)

86. Przy rozpatrywaniu przypadków zatrzymania na podstawie przepisów o stanie wyjątkowym Komitet zwraca uwagę, że środek w postaci prewencyjnego zatrzymania winien być maksymalnie ograniczony w czasie i służyć jedynie sprawnemu przebiegowi dochodzenia sądowego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 195.)

System edukacji poprzez pracę

87. System „edukacji poprzez pracę” stosowany wobec osób już zwolnionych jest formą pracy przymusowej i zatrzymania w trybie administracyjnym osób, które nie zostały skazane przez sąd, a w niektórych przypadkach nawet nie podlegają sankcjom prawnym nakładanym przez wymiar sprawiedliwości. Taka forma zatrzymania i pracy przymusowej bez wątplenia stanowi pogwałcenie podstawowych standardów MOP gwarantujących poszanowanie praw człowieka, a stosowana wobec osób prowadzących działalność związkową jest jawnym pogwałceniem zasad wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 67; Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 358; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 168 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 480.)

88. Poddanie, bez decyzji sądu, pracowników systemowi edukacji poprzez pracę jest formą zatrzymania w trybie administracyjnym stanowiącą jawne naruszenie podstawowych praw człowieka, których poszanowanie jest niezbędne dla realizacji praw związkowych, na co zwrócono uwagę podczas Międzynarodowej Konferencji Pracy w 1970 r.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 68 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 480.)

Organy specjalne i procedury doraźne

89. We wszystkich przypadkach, w których wobec związkowców zastosowano środki lub decyzje wydane przez organy o charakterze specjalnym, Komitet podkreśla wagę, jaką przywiązuje do normalnych gwarancji procesowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 120.)

90. Komitet uznaje, że jeśli związkowcy zostali skazani w trybie doraźnym, oznacza to iż nie mogli skorzystać ze wszystkich normalnych gwarancji procesowych. w związku

z powyższym Komitet proponuje, aby umożliwiano rewizję spraw związkowców skazanych w takim trybie w celu zapewnienia, że nikt nie zostanie pozbawiony wolności bez prawa do normalnego procesu przed bezstronnym i niezależnym organem władzy sądowniczej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 121 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 476.)

Umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym

91. Należy stworzyć niezbędne gwarancje w celu zapobieżenia przypadkom przymusowego umieszczania osób w szpitalach psychiatrycznych, stosowanego jako sankcja lub środek nacisku wobec osób chcących założyć nową organizację, poza istniejącymi strukturami związkowymi.

(Zob. Raport nr 207, sprawa nr 905, ust. 129 oraz Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 352.)

Zarzuty i wyroki skazujące stosowane wobec związkowców

92. Komitet zwraca uwagę na niebezpieczeństwo, jakie dla swobodnego realizowania praw związkowych stanowią wyroki wydane na przedstawicieli pracowników za działania związane z obroną interesów tych, których reprezentują.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 44 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 744.)

93. Aresztowanie i skazywanie związkowców na długoletnie więzienie za „zakłócanie porządku publicznego” może, z uwagi na ogólnikowość zarzutów, być metodą represyjną wobec działalności o charakterze związkowym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 64; Raport nr 305, sprawa nr 1773, ust. 365; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 180; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 721 oraz Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 456.)

94. Stojąc na stanowisku, że każdemu przysługuje prawo domniemania niewinności, Komitet uważa, że w przypadkach aresztowania, zatrzymania lub skazania działacza związkowego na rządzie spoczywa obowiązek wykazania, że powodem zastosowania takich środków nie była w żaden sposób działalność związkowa danej osoby.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 65; Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 145; Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 638; Raport nr 337, sprawa nr 2268, ust. 1092 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2387, ust. 863.)

95. Żaden wyrok wydany na związkowców z mocy prawa karnego nie może być powodem przyjęcia przez władze negatywnego nastawienia wobec organizacji, której członkami są skazani i inne osoby.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 66 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2304, ust. 1016.)

Gwarancja właściwego postępowania sądowego

(Zob. także ust. 57, 75, 76, 78, 79, 81, 82, 83, 89 i 90)

96. Ponieważ z zatrzymaniem może się wiązać poważna ingerencja w prawa związkowe, a także z powodu wagi przywiązywanej do zasady sprawiedliwego procesu, Komitet każdorazowo domaga się od rządów, aby w każdym przypadku odbył się proces osób zatrzymanych, bez względu na podawane przez rząd powody przedłużającego się zatrzymania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 92.)

97. Jednym z podstawowych praw jednostki jest by osoba zatrzymana stanęła bez zwłoki przed właściwym sędzią, które to prawo jest potwierdzone w takich dokumentach jak *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych ONZ* czy *Amerykańska deklaracja praw i obowiązków człowieka*. w przypadku osób zaangażowanych w działalność związkową jest to jedna z tych swobód obywatelskich, którą władze powinny zapewnić w celu zagwarantowania realizacji praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 93 oraz Raport nr 308, sprawa nr 1888, ust. 344.)

98. Jednym z podstawowych praw jednostki jest by osoba zatrzymana stanęła bez zwłoki przed właściwym sędzią. W przypadku związkowców wolność od aresztowania czy zatrzymania na mocy arbitralnej decyzji i prawo do sprawiedliwego i szybkiego procesu są tymi spośród swobód obywatelskich, które władze powinny zapewnić w celu zagwarantowania zwykłej realizacji praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 94; Raport nr 323, sprawa nr 2028, ust. 212 oraz Raport nr 332, sprawa nr 2086, ust. 123.)

99. Każdego aresztowanego należy w momencie aresztowania poinformować o jego powodach. Należy też osobę aresztowaną bezzwłocznie poinformować o postawionych jej zarzutach.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 95 oraz Raport nr 308, sprawa nr 1888, ust. 344.)

100. Polityką każdego rządu powinno być zapewnienie przestrzegania praw człowieka, w szczególności prawa wszystkich osób zatrzymanych, czy oskarżonych, do sprawiedliwego procesu w jak najwcześniejszym terminie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 96 oraz Raport nr 310, sprawa nr 1888, ust. 384.)

101. Komitet podkreśla wagę zasady, że wobec osób aresztowanych należy zastosować zwykle procedury sądowe zgodne z zasadami zawartymi w *Powszechnej deklaracji praw człowieka* oraz zgodnie z zasadą, że podstawowym prawem człowieka, potwierdzonym w takich dokumentach jak *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych*, *Amerykańska deklaracja praw i obowiązków człowieka* czy *Amerykańska konwencja praw człowieka*, jest by osoba zatrzymana stanęła bezzwłocznie przed właściwym sędzią.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 97 oraz Raport nr 316, sprawa nr 1988, ust. 389.)

102. Zatrzymanym związkowcom, jak każdej innej osobie, powinna przysługiwać zwykła procedura dochodzeniowa i prawo do właściwego procesu, w szczególności prawo do informacji o stawianych im zarzutach, odpowiedni czas i możliwości do przygotowania obrony i do swobodnego porozumiewania się z wybranym przez siebie obrońcą oraz do bezzwłocznego procesu przed bezstronnym i niezawisłym sądem.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 102; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 181; Raport nr 321, sprawa nr 1888, ust. 233; Raport nr 323, sprawa nr 1888, ust. 193; Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 457; Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 638 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2189, ust. 382.)

103. Zachowanie właściwego toku postępowania sądowego nie wyklucza możliwości przeprowadzenia uczciwego i szybkiego procesu – wręcz przeciwnie, nadmierna zwłoka może działać zastraszająco na zainteresowanych liderów pracodawców, i może mieć negatywne konsekwencje dla prowadzonej przez nich działalności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 103.)

104. W przypadku zarzutów, co do zbyt długo ciągnących się postępowań sądowych Komitet przypomina, że przywiązuje wielką wagę do tego, aby postępowania takie były prowadzone sprawnie, gdyż sprawiedliwość spóźniona to sprawiedliwość niespełniona.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 104 oraz Raport nr 327, sprawa nr 1962, ust. 404.)

105. Sprawiedliwość spóźniona to sprawiedliwość niespełniona.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 56 i 105; także np., Raport nr 320, sprawa nr 1890, ust. 56; Raport nr 325, sprawa nr 1888, ust. 392; Raport nr 326, sprawa nr 2017/2050, ust. 284; Raport nr 329, sprawa nr 1787, ust. 376 i sprawa nr 2201, ust. 508; Raport nr 332, sprawa nr 2046, ust. 445; Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 350 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2249, ust. 1472.)

106. Brak gwarancji właściwego toku postępowania sądowego może być źródłem nadużyć i prowadzić do penalizacji działaczy związkowych za pomocą bezpodstawnych decyzji. Może też tworzyć atmosferę strachu i braku bezpieczeństwa, która może mieć wpływ na realizację praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 106; Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 755 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2323, ust. 1041.)

107. Gwarancje zwykłego postępowania sądowego powinny nie tylko być zapisane w przepisach prawa, ale także stosowane w praktyce.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 107 oraz Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 247.)

108. Właściwy proces sądowy powinien obejmować zasadę, że prawo karne nie działa wstecz.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 108 oraz Raport nr 332, sprawa nr 2086, ust. 123.)

109. Komitet zawsze przywiązuje wielką wagę do obowiązywania we wszelkich przypadkach zasady sprawiedliwego procesu bez nieuzasadnionej zwłoki, prowadzonego

przez bezstronnych i niezawisłych sędziów, także w przypadkach, gdy związkowcom zarzuca się przestępstwa polityczne lub kryminalne.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 109; Raport nr 308, sprawa nr 1773, ust. 443; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 476.)

110. Jeżeli rząd ma podstawy uważać, że osoby aresztowane były zaangażowane w działalność wywrotową, proces takich osób powinien się odbyć w możliwie najwcześniejszym terminie, z zachowaniem wszystkich normalnych gwarancji procesowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 110.)

111. W przypadkach, gdy składający skargę twierdzili, że przywódców związkowych lub pracowników aresztowano za działalność związkową, a odpowiedź rządu sprowadzała się do ogólnych zaprzeczeń lub do stwierdzeń, że aresztowań dokonano w związku z działalnością wywrotową, ze względu na bezpieczeństwo wewnętrzne albo z powodu przestępstw pospolicznych, Komitet w celu prawidłowego zbadania tych zarzutów zawsze stosuje zasadę, że należy się zwrócić do danego rządu z prośbą o przedłożenie dalszych, maksymalnie dokładnych informacji na temat tych aresztowań, w szczególności związanych ze wszczętym, w ich wyniku postępowaniem lub procesem sądowym oraz informacji na temat wyniku tego postępowania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 98 i 111; Raport nr 310, sprawa nr 1929, ust. 428 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2323, ust. 1044.)

112. W wielu konkretnych przypadkach Komitet zwracał się do rządów o przekazanie sentencji wydanych wyroków, łącznie z podstawami prawnymi, na które się powołują.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 112.)

113. Komitet podkreśla, że zwrócenie się do rządu o udostępnienie wyroków wydanych w postępowaniu sądowym w żaden sposób nie kwestionuje zawodowej uczciwości ani niezawisłości sędziów. Kwintesencją postępowania sądowego jest jawność jego wyników, rzutująca na zaufanie do jego bezstronności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 23 i 113; Raport nr 327, sprawa nr 1888, ust. 583; Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 471 oraz sprawa nr 2258, ust. 838.)

114. Komitet zwraca uwagę, że przypadki dotyczące wyroków w sprawach nie mających związku z prawami związkowymi nie leżą w jego kompetencji. Komitet podkreśla wszakże, iż kwestia czy dana sprawa ma związek z prawem karnym, czy też z egzekwowaniem praw związkowych, nie może być w sposób jednostronny rozstrzygana przez zainteresowany rząd. Tę kwestię musi rozstrzygnąć Komitet, po przeanalizowaniu wszystkich dostępnych informacji, a zwłaszcza treści wydanego wyroku.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 114; Raport nr 310, sprawa nr 1888, ust. 383 oraz sprawa nr 1929, ust. 428.)

115. W przypadkach, w których Komitet doszedł do wniosku, że zarzuty dotyczące środków podjętych przeciwko związkowcom nie uzasadniają dalszego ich rozpatrywania, decyzja Komitetu wynikała z otrzymanych od rządów informacji wykazujących

wystarczająco dobitnie, że środki takie nie były zastosowane z powodu działalności związkowej, a jedynie z powodu działań pozazwiązkowych zagrażających porządkowi publicznemu albo o charakterze politycznym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 115 oraz Raport nr 305, sprawa nr 1858, ust. 306.)

116. Jeśli z dostępnych informacji wynikało, że dane osoby były sądzone przez właściwy organ sądowy, z zachowaniem normalnych gwarancji procesowych, a zostały skazane z powodu czynów niezwiązanych lub wykraczających poza normalną działalność związkową, Komitet postanawiał, że sprawa nie wymaga dalszego rozpoznawania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 116.)

117. Wobec aresztowanego związkowca powinna obowiązywać zasada domniemania niewinności dopóki nie zostanie skazany w publicznym procesie, podczas którego korzystał z wszelkich niezbędnych do obrony gwarancji procesowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 117 oraz Raport nr 305, sprawa nr 1773, ust. 368.)

118. Komitet przypomina, że artykuł 14 *Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych* stanowi, że każdej osobie stojącej pod zarzutem przestępstwa kryminalnego przysługuje odpowiedni czas i środki na przygotowanie się do obrony, oraz prawo do kontaktu z wybranym obrońcą.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 118 oraz Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 698.)

119. Komitet nie ma obowiązku wyrażania opinii w kwestii zgody na reprezentowanie oskarżonego przez zagranicznego prawnika.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 119.)

120. Ustawodawstwo, w myśl którego, minister może, według własnego uznania, ograniczyć na okres 90 dni swobodę poruszania się przywódców związkowych, a następnie okres ten przedłużyć o kolejne 90 dni bez postawienia zarzutów, jest nie do pogodzenia z prawem do prowadzenia działalności związkowej i pełnienia funkcji w związku, jak również z prawem do sprawiedliwego procesu w najwcześniejszym możliwym terminie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 129.)

Swoboda poruszania się

(Zob. także ust. 153, 749 do 754 i 756.)

121. Związkowcy, jak wszelkie inne osoby, powinni móc korzystać ze swobody poruszania się. W szczególności, w sposób określony w prawodawstwie krajowym, które wszelako nie powinno stać w sprzeczności z zasadami wolności związkowej, powinni móc korzystać z prawa do uczestnictwa w działaniach związkowych poza granicami kraju.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 220.)

122. Komitet zwraca uwagę na znaczenie zasady sformułowanej w *Powszechnej deklaracji praw człowieka*, mówiącej, że każdy ma prawo do opuszczenia jakiegokolwiek kraju, w tym własnego, oraz do powrotu do własnego kraju.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2268, ust. 1100.)

123. Zmuszanie członków czy przywódców związku zawodowego do opuszczenia kraju jest poważnym naruszeniem praw człowieka i praw związkowych, jako że pozbawiając ruch związkowy jego przywódców osłabia to ruch związkowy jako całość.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 122 oraz Raport nr 300, sprawa nr 1682/1711/1716, ust. 176.)

124. Nałożenie sankcji, takich jak ograniczenie swobody poruszania się, areszt domowy lub wygnanie z powodu działalności związkowej, stanowi pogwałcenie zasad wolności związkowej. Komitet uznaje nakładanie takich sankcji w trybie administracyjnym za nie do przyjęcia.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 123.)

125. Komitet, uznając fakt, że przypadki wygnania czy aresztu domowego związkowców mogą być spowodowane kryzysem w danym kraju, zwraca jednocześnie uwagę, że aby taką procedurę uznać za stosowną, muszą jej towarzyszyć wszelkie niezbędne gwarancje, że środki takie nie będą używane w celu ograniczenia swobody działalności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 124.)

126. Stanowiące pogwałcenie praw człowieka wygnanie związkowca jest sytuacją szczególnie poważną, jako że pozbawia taką osobę możliwości pracy we własnym kraju czy utrzymywania kontaktów z rodziną.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 125.)

127. Uwolnienie związkowca pod warunkiem, że opuści kraj jest nie do pogodzenia ze swobodnym egzekwowaniem praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 126.)

128. Wydalenie przywódcy związkowego z kraju z powodu sprawowania funkcji związkowej jest nie tylko sprzeczne z prawami człowieka, ale stanowi także ingerencję w działalność organizacji, której jest członkiem.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 127.)

129. Ograniczanie czyjejś swobody poruszania się połączone z zakazem wstępu na teren działania związku zawodowego, którego jest członkiem oraz sprawowania funkcji związkowej jest nie do pogodzenia z korzystaniem z wolności związkowych i prawem do prowadzenia działalności oraz pełnienia funkcji związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 128.)

Prawo do zgromadzeń i demonstracji

(Zob. także ust. 511)

A. Zebrania dotyczące sporów zbiorowych w lokalach organizacji

(Zob. także ust. 456)

130. Prawo organizacji zawodowych do odbywania spotkań w swoich lokalach w celu omówienia spraw zawodowych, bez uprzedniej zgody czy ingerencji władz, jest istotnym elementem wolności związkowych, a władze powinny powstrzymać się od jakiegokolwiek ingerencji naruszającej je lub ograniczającej swobodę ich stosowania, chyba, że zakłócają one porządek publiczny lub stanowią poważne i bezpośrednie jego zagrożenie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 130; Raport nr 305, sprawa nr 1893, ust. 461; Raport nr 307, sprawa nr 1850, ust. 116; Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 338; Raport nr 324, sprawa nr 2014, ust. 923; Raport nr 327, sprawa nr 2153, ust. 158; Raport nr 329, sprawa nr 2198, ust. 685; Raport nr 330, sprawa nr 2144, ust. 715 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 219.)

131. Prawo do strajku i do organizowania zebrzań związkowych stanowią podstawowy aspekt praw związkowych, a podejmowane przez władze kroki mające na celu zapewnienie przestrzegania prawa nie powinny przeszkadzać związkom w organizowaniu zebrzań podczas trwania sporu zbiorowego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 131.)

132. Obecność przedstawiciela władz publicznych na zebraniach związkowych może mieć wpływ na dyskusję i podjęte decyzje (zwłaszcza, jeśli przedstawicielowi takiemu wolno uczestniczyć w obradach), w związku z czym może to stanowić ingerencję niezgodną z zasadą swobodnego odbywania spotkań związkowych.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust. 132.)

B. Prawo do zgromadzeń publicznych i manifestacji

(Zob. także ust. 49 i 196)

133. Pracownicy powinni móc korzystać z prawa do pokojowej manifestacji w obronie swoich interesów zawodowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 132; także, np., Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 695; Raport nr 307, sprawa nr 1909, ust. 493; Raport nr 320, sprawa nr 2023, ust. 425; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 174; Raport nr 326, sprawa nr 2113, ust. 374; Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 453; Raport nr 335, sprawa nr 2320, ust. 664; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 650; Raport nr 337, sprawa nr 2318, ust. 338 oraz sprawa nr 2323, ust. 1043.)

134. Prawo do organizacji zgromadzeń publicznych stanowi ważny aspekt praw związkowych. w tym kontekście Komitet zawsze odróżnia manifestacje zorganizowane dla

realizacji celów czysto związkowych, które zdaniem Komitetu mieszczą się w wykonywaniu praw związkowych, od manifestacji służących innym celom.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 133 i 464; Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 364; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 131; Raport nr 309, sprawa nr 1852, ust. 340; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 148; Raport nr 332, sprawa nr 2238, ust. 968 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 219.)

135. Zasady wolności związkowej stanowią ochronę dla protestów tylko wówczas, gdy działania takie są organizowane przez organizacje związkowe lub, gdy mogą być uznane za prawnie uzasadnione działania związkowe, o których mówi art. 3 Konwencji nr 87.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2204, ust. 228.)

136. Prawo do organizacji zgromadzeń publicznych i pochodów, w szczególności z okazji 1 Maja, stanowi ważny aspekt praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 134; Raport nr 300, sprawa nr 1791, ust. 339; Raport nr 302, sprawa nr 1840, ust. 350; Raport nr 311, sprawa nr 1851/1922, ust. 478; Raport nr 335, sprawa nr 2270, ust. 1393 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2323, ust. 1039.)

137. Odbywanie z okazji 1 Maja zgromadzeń publicznych i artykułowanie żądań o charakterze społeczno-gospodarczym stanowi tradycyjne formy akcji związkowej. Związki zawodowe powinny mieć prawo do swobodnego organizowania takich zgromadzeń jakie uważają za stosowne dla uczczenia 1 Maja, pod warunkiem respektowania środków zastosowanych przez władze publiczne dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 135; Raport nr 308, sprawa nr 1894, ust. 539; Raport nr 323, sprawa nr 2074, ust. 148 oraz Raport nr 324, sprawa nr 2055, ust. 683.)

138. Manifestacja w związku z 50-tą rocznicą *Konwencji nr 87* wchodzi w zakres egzekwowania praw związkowych.

(Zob. Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 148.)

139. Prawa związkowe obejmują prawo do organizowania manifestacji publicznych. Chociaż zakaz manifestacji na ważnej drodze publicznej w najruchliwszej części miasta, powodowany obawą przed możliwymi zakłóceniami, nie stanowi naruszenia praw związkowych, władze powinny dążyć do osiągnięcia porozumienia z organizatorami manifestacji w celu możliwości jej odbycia w innym miejscu, gdzie nie ma obaw o takie zakłócenia.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 136; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 213; Raport nr 309, sprawa nr 1940, ust. 284; Raport nr 318, sprawa nr 1994, ust. 460; Raport nr 327, sprawa nr 2148, ust. 802 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 650.)

140. Władze powinny uciekać się do użycia siły jedynie w sytuacji poważnego zagrożenia dla ładu i porządku. Interwencja sił porządkowych powinna być proporcjonalna do skali zagrożenia, któremu władze starają się przeciwdziałać, a rządy powinny podjąć działania w celu zapewnienia by stosowne organa władzy otrzymały odpowiednie

instrukcje w celu wyeliminowania zagrożeń związanych z nadmiernym użyciem siły przy opanowywaniu manifestacji mogącej prowadzić do zakłócenia porządku publicznego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 137; także, np., Raport nr 300, sprawa nr 1811/1816, ust. 311; Raport nr 304, sprawa nr 1837, ust. 55; Raport nr 308, sprawa nr 1914, ust. 670; sprawozdanie nr 311, sprawa nr 1865, ust. 336; Raport nr 320, sprawa nr 2027, ust. 872; Raport nr 328, sprawa nr 2143, ust. 593; Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 453; Raport nr 332, sprawa nr 2218, ust. 422; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 651 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2323, ust. 1031.)

141. Wymóg administracyjnej zgody na odbycie zgromadzeń publicznych i manifestacji nie jest sam w sobie nie do pogodzenia z zasadami wolności związkowych. Utrzymanie porządku publicznego nie stoi w sprzeczności z prawem do manifestacji, pod warunkiem, że organy władzy odpowiedzialne za porządek publiczny dochodzą do porozumienia z organizatorami manifestacji, co do miejsca oraz sposobu jej przeprowadzenia.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 138; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 219; Raport nr 335, sprawa nr 2285, ust. 1184 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2358, ust. 719.)

142. Nie powinno się w sposób arbitralny odmawiać zgody na odbycie zgromadzeń publicznych i manifestacji, które są ważnym prawem związkowym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 139; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 612 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 219.)

143. Prawo do odbywania zebrań związkowych jest podstawowym elementem praw związkowych, niemniej związki je organizujące muszą przestrzegać ogólnych przepisów odnoszących się do zgromadzeń publicznych, takich samych dla wszystkich. Zasada ta zawarta jest w Art. 8 *Konwencji nr 87*, który stanowi, że pracownicy i ich organizacje, tak jak inne osoby czy zorganizowane zbiorowości, mają obowiązek przestrzegać prawo danego kraju.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 140; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 719 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 219.)

144. Związki zawodowe muszą działać w ramach ogólnych przepisów dotyczących wszelkich zgromadzeń publicznych oraz przestrzegać uzasadnionych ograniczeń ustanowionych przez władze w celu uniknięcia zakłóceń w miejscach publicznych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 141; Raport nr 300, sprawa nr 1791, ust. 339; Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 247; Raport nr 308, sprawa nr 1914, ust. 670; Raport nr 327, sprawa nr 2148, ust. 802; Raport nr 335, sprawa nr 2285, ust. 1184; Raport nr 336, sprawa nr 2358, ust. 719 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2318, ust. 339.)

145. Prawa do odbywania zebrań związkowych nie można interpretować jako zwolnienia danej organizacji z obowiązku dopełnienia uzasadnionych formalności dotyczących spotkania mającego się odbyć w miejscu publicznym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 142.)

146. Decyzja, że w konkretnych okolicznościach zgromadzenie publiczne, także związkowe, może stanowić zagrożenie dla porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz podjęcie stosownych działań prewencyjnych należy do rządu, na którym spoczywa odpowiedzialność za utrzymanie porządku publicznego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 143 oraz Raport nr 300, sprawa nr 1791, ust. 339.)

147. Związki zawodowe powinny przestrzegać przepisów mających zapewnić utrzymanie porządku publicznego, a władze publiczne powinny ze swej strony powstrzymać się od wszelkiej ingerencji ograniczającej prawo związków zawodowych do organizowania zebrań związkowych i ich całkowicie swobodnego przebiegu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 144; Raport nr 326, sprawa nr 2113, ust. 372; Raport nr 335, sprawa nr 2320, ust. 669 oraz sprawa nr 2330, ust. 878.)

148. Wymóg, aby pochodł szedł zgodnie z wcześniej ustaloną trasą nie stanowi pogwałcenia praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 145.)

149. Ustawowe poddanie prawa do manifestacji ograniczeniom czasowym jest bezzasadne i może w praktyce uniemożliwić korzystanie z tego prawa.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2023, ust. 425.)

150. Użycie sił porządkowych podczas manifestacji związkowej powinno być z zasady ograniczone do przypadków autentycznej konieczności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 146; Raport nr 327, sprawa nr 2148, ust. 802 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 216.)

151. Władzom policyjnym należy udzielić dokładnych instrukcji, tak by w przypadku braku poważnego zagrożenia porządku publicznego nie dochodziło do aresztowań z powodu zorganizowania lub uczestnictwa w manifestacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 147; Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 364 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 651.)

C. Międzynarodowe zgromadzenia związkowe

(Zob. także ust.. 748, 754 i 758)

152. Zgromadzenia związkowe o charakterze międzynarodowym mogą być źródłem szczególnych problemów – nie tylko z uwagi na narodowość uczestników, ale także z powodu polityki i zobowiązań międzynarodowych kraju, w którym mają się odbyć. Wskutek takich zobowiązań rząd danego kraju może uznać za niezbędne podjęcie działań restrykcyjnych z powodu pewnych szczególnych występujących w danym czasie okoliczności. Takie działania w wyjątkowych wypadkach mogą być usprawiedliwione z uwagi na szczególną sytuację i pod warunkiem ich zgodności z obowiązującym w danym kraju prawem. Niemniej, nigdy nie powinno być możliwe podejmowanie działań o charakterze ogólnym skierowanych przeciwko konkretnej organizacji związkowej, chyba że każdorazowo istnieją wystarczające powody uzasadniające decyzję rządu,

takie z których mogą wynikać realne zagrożenia dla stosunków międzynarodowych państwa, dla bezpieczeństwa i porządku publicznego. W przeciwnym wypadku stanowiłoby to poważne ograniczenie prawa do zgromadzeń, które winno być uznawane także w przypadku organizacji międzynarodowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 150.)

153. Uczestnictwo związkowców w międzynarodowych zgromadzeniach związkowych jest podstawowym prawem związkowym, zatem rządy winny się powstrzymać od jakichkolwiek działań takich jak odmowa wydania dokumentów podróжных, które uniemożliwiłyby przedstawicielom organizacji pracowniczych w pełni swobodne i niezależne wypełnianie ich mandatu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust.. 151 i 645; Raport nr 300, sprawa nr 1805, ust. 421 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2328, ust. 885.)

Wolność opinii i jej wyrażania

A. Zasady ogólne

(Zob. także ust. 745)

154. Korzystanie w pełni z praw związkowych wymaga swobodnego przepływu informacji, opinii oraz idei; w tym celu pracownicy, pracodawcy i ich organizacje powinny korzystać z wolności opinii i jej wyrażania podczas zebrań, w swoich publikacjach oraz w toku innych działań związkowych. Niemniej, przy wyrażaniu swych opinii organizacje związkowe powinny respektować ograniczenia wynikające z zasad przyzwoitości i nie używać języka obraźliwego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 152; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 210; Raport nr 306, sprawa nr 1885, ust. 140; Raport nr 309, sprawa nr 1945, ust. 67; Raport nr 324, sprawa nr 2014, ust. 925 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 652.)

155. Prawo do wyrażania opinii w prasie i w innych formach jest podstawowym elementem praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 153; Raport nr 299, sprawa nr 1640/1646, ust. 150; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 324; Raport nr 324, sprawa nr 2065, ust. 131; Raport nr 327, sprawa nr 2147, ust. 865; Raport nr 328, sprawa nr 1961, ust. 42; Raport nr 332, sprawa nr 2090, ust. 354 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2272, ust. 539.)

156. Prawo do wyrażania opinii poprzez prasę, bez konieczności uzyskania zgody, jest jednym z podstawowych elementów praw organizacji zawodowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 154.)

157. Przysługująca związkom zawodowym i ich przywódcom wolność wyrażania opinii winna być zagwarantowana także wtedy, gdy chcą skrytykować politykę społeczno-gospodarczą rządu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 155.)

158. Prawo organizacji pracodawców czy pracowników do wyrażania nieocenzurowanych poglądów za pośrednictwem niezależnej prasy w żaden sposób nie powinno się różnić od prawa do wyrażania poglądów w publikacjach o charakterze wyłącznie specjalistycznym czy związkowym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 156 oraz Raport nr 328, sprawa nr 1961, ust. 42.)

159. W przypadku trwającego od wielu miesięcy zamknięcia głównych środków przekazu Komitet podkreślił, że prawo organizacji pracowników oraz pracodawców do wyrażania swoich poglądów za pośrednictwem prasy lub innych środków komunikacji jest jednym z podstawowych elementów wolności związkowej, zatem władze nie powinny bezzasadnie utrudniać jego zgodnego z prawem stosowania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 157.)

160. W kwestii ustawodawstwa pozwalającego na czasowe lub definitywne zawieszenie czasopism i publikacji „zagrożających gospodarczej stabilności kraju” Komitet uznał, że restrykcje tego rodzaju, stanowiące w praktyce stałą groźbę zawieszenia publikacji, są poważną przeszkodą w realizacji, przez organizacje związkowe i zawodowe, ich prawa do wyrażania poglądów w prasie, we własnych publikacjach czy też w innych środkach przekazu, które to prawo jest jednym z podstawowych elementów praw związkowych, w związku z czym, rządy nie powinny bezzasadnie utrudniać jego zgodnego z prawem stosowania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 158.)

161. Wybór emblematów związkowych wchodzi w zakres wolności wyrażania opinii, której poszanowanie ma zasadnicze znaczenie dla normalnego stosowania praw związkowych, a zatem należy go, co do zasady, pozostawić danemu związkowi jako jego wewnętrzną sprawę.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1885, ust. 140.)

162. Wywieszanie flag związkowych podczas zebrań w miejscu pracy, wywieszanie związkowych tablic informacyjnych, kolportaż związkowych wiadomości i ulotek, podpisywanie petycji oraz uczestnictwo w wiecach związkowych są formami legalnej działalności związkowej.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1897, ust. 475.)

163. Zakaz umieszczania plakatów wyrażających punkt widzenia krajowej organizacji związkowej jest niedopuszczalnym ograniczaniem działalności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 467.)

B. Autoryzacja i cenzura publikacji

(Zob. także ust.. 197 i 198)

164. Jeżeli przed możliwością wydawania gazety wymaga się od związku zawodowego złożenia kaucji w znacznej wysokości, to jest to wymóg nie do pogodzenia

z egzekwowaniem prawa związku zawodowego do wyrażania poglądów za pośrednictwem prasy, szczególnie w przypadku mniejszych organizacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 159 oraz Raport nr 328, sprawa nr 2160, ust. 658.)

165. Obawa władz, że wydawana przez związek gazeta będzie służyć celom politycznym niezwiązanym z działalnością związkową, lub przynajmniej jej normalnym zakresem, nie jest wystarczającym powodem by odmówić zgody na jej wydawanie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 160 oraz Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 324.)

166. Wydawanie i kolportaż wiadomości i informacji na tematy będące przedmiotem zainteresowania związku zawodowego i jego członków stanowi prawowitą działalność związkową, a kroki podejmowane w celu kontroli publikacji i środków informacji mogą się wiązać z poważną ingerencją ze strony władz administracyjnych w tę działalność. W takim przypadku działania władz administracyjnych winny być jak najszybciej poddane kontroli sądowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 161; Raport nr 320, sprawa nr 2031, ust. 172 oraz Raport nr 327, sprawa nr 1787, ust. 341.)

167. Uznaniowy charakter uprawnień władz publicznych do cofnięcia koncesji przyznanej związkowej gazecie, bez możliwości odwołania się od tej decyzji do sądu, jest niezgodny z postanowieniami *Konwencji nr 87*, która mówi, że organizacje pracownicze mają prawo do zorganizowania swojej działalności bez ingerencji ze strony władz publicznych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 162.)

168. Wprowadzenie powszechnej cenzury jest przede wszystkim kwestią wiążącą się ze swobodami obywatelskimi bardziej niż z prawami związkowymi, niemniej cenzura prasy podczas sporu pracowniczego może mieć bezpośredni wpływ na jego przebieg i może działać na niekorzyść stron poprzez niedopuszczenie do ujawnienia faktycznych okoliczności sporu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 163.)

C. Wydawnictwa o charakterze politycznym

(Zob. także ust. 155)

169. W swojej działalności wydawniczej organizacje związkowe powinny, w interesie rozwoju ruchu związkowego, uwzględniać sformułowane podczas 35 sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy (1952 r.) zasady ochrony wolności i niezależności ruchu związkowego i zabezpieczenia jego podstawowego zadania, jakim jest zapewnienie pomyślności społeczno-gospodarczej wszystkich pracujących.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 165.)

170. W przypadku prawdopodobnego przekroczenia przez gazetę związkową dopuszczalnych granic sporu, w postaci sformułowanych pod adresem rządu aluzji i oskarżeń, Komitet wskazał, że wydawnictwa związkowe powinny wystrzegać się nadmiernie dosadnego języka. Wydawnictwa tego typu powinny przede wszystkim zajmować się

sprawami zasadniczo związanymi z obroną i propagowaniem interesów członków związku a także z ogólnie pojmowanymi kwestiami pracy. Niemniej Komitet przyznał, że trudno jest jednoznacznie rozgraniczyć, co jest kwestią polityczną, a co związkową, wskazując, że te dwa pojęcia częściowo nakładają się na siebie. Jest zatem rzeczą nieuniknioną, a czasem wręcz normalną, że prócz kwestii ściśle społecznych i gospodarczych, wydawnictwa związkowe zajmują stanowisko w sprawach mających też aspekty polityczne.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 166.)

171. W przypadku zakazu kolportażu wszystkich wydawnictw związku zawodowego Komitet zaproponował, aby w świetle zasady, że organizacje związkowe powinny mieć prawo do kolportażu wydawnictw, w których sformułowany jest ich program, aby ponownie zbadać tę decyzję w celu rozróżnienia między wydawnictwami związkowymi zajmującymi się sprawami pośrednio lub bezpośrednio wchodzącymi w zakres normalnych kompetencji związku zawodowego, a tymi o charakterze ewidentnie politycznym lub antypaństwowym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 167.)

D. Konfiskata wydawnictw

172. Konfiskata okolicznościowych materiałów propagandowych związanych z 1 Maja lub innych wydawnictw związkowych może stanowić poważną ingerencję władz w działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 168.)

173. Postawy władz, które systematycznie konfiskują gazetę związkową, nie da się raczej pogodzić z zasadą, że prawo do wyrażania poglądów za pośrednictwem prasy lub innych środków jest jednym z zasadniczych aspektów praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 169.)

Wolność słowa podczas Międzynarodowej Konferencji Pracy

174. Komitet podkreśla, że w swoich wystąpieniach delegaci organizacji pracowników i pracodawców na Międzynarodową Konferencję Pracy poruszają sprawy stanowiące przedmiot bezpośredniego lub pośredniego zainteresowania MOP. Funkcjonowanie Konferencji byłoby poważnie utrudnione, a wolność słowa przedstawicieli delegatów związkowych i pracodawców sparaliżowana, gdyby z powodu treści ich wystąpień na Konferencji groziły im procesy sądowe. Artykuł 40 *Konstytucji MOP*, stanowi, że delegaci na Konferencję korzystają „z przywilejów i immunitetów jakie im są potrzebne do niezależnego wykonywania swych funkcji w związku z Organizacją”. Z prawa delegatów na Konferencję do swobodnego wyrażania opinii w kwestiach wchodzących w zakres kompetencji MOP wynika *implicite* prawo delegatów organizacji pracodawców i pracowników do poinformowania członków ich organizacji w kraju o swoich wystąpieniach. Aresztowanie i skazanie delegata w następstwie wystąpienia na Konferencji jest zagrożeniem dla wolności słowa delegatów oraz przysługujących im w tym względzie immunitetów.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 170.)

Ochrona przed ujawnianiem informacji o członkostwie i działalności związkowej

(Zob. także ust. 782 i 803)

175. Ingerencja w korespondencję jest sprzeczna z prawem i jest nie do pogodzenia ze swobodnym korzystaniem z praw związkowych i swobód obywatelskich. Międzynarodowa Konferencja Pracy w *Uchwale z 1970 r. o prawach związkowych i ich odniesieniu do swobód obywatelskich* stwierdziła, że należy zwrócić szczególną uwagę na prawo do tajemnicy korespondencji i rozmów telefonicznych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 171.)

176. W przypadku domniemania, że żandarmeria wojskowa rozesłała do przedsiębiorstw kwestionariusz z pytaniami, czy wśród pracowników są osoby o cechach przywódczych, osoby podlegające do strajku, przedstawiciele związku zawodowego lub organizacje związkowe, Komitet uznał, że taki kwestionariusz może być potencjalnie niewłaściwie wykorzystany przez władze wojskowe czy policję w razie sporu pracowniczego. Pracownicy mogliby na przykład być zatrzymywani tylko dlatego, że znajdują się na tak sporządzonej liście, nawet jeśli nie popełnili żadnego wykroczenia czy przestępstwa. Komitet uznał także, że taka procedura nie sprzyja rozwojowi harmonijnych stosunków w miejscu pracy z uwagi na tworzoną w ten sposób atmosferę nieufności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 172.)

177. Zakładanie rejestrów z danymi o członkach związków zawodowych narusza prawa jednostki (w tym prawo do prywatności), a rejestr taki może służyć tworzeniu czarnych list pracowników.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2067, ust. 512.)

Ochrona pomieszczeń i mienia związkowego

(Zob. także ust. 345)

178. Nienaruszalność pomieszczeń związkowych jest niezbędną w egzekwowaniu praw związkowych swobodą obywatelską.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1795, ust. 189 i sprawa nr 1791, ust. 342.)

179. Zajęcie przez siły bezpieczeństwa pomieszczeń związkowych bez nakazu sądowego jest poważną ingerencją władz w działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 174; Raport nr 300, sprawa nr 1791, ust. 342; Raport nr 321, sprawa nr 2052, ust. 249; Raport nr 325, sprawa nr 2052, ust. 411 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 980.)

180. Prawo nienaruszalności pomieszczeń organizacji pracowników i pracodawców oznacza, że władze publiczne mogą wkroczyć do nich jedynie na podstawie wcześniej udzielonej zgody lub prawomocnego nakazu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 175; także np., Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust. 131; Raport nr 300, sprawa nr 1790, ust. 296; Raport nr 305, sprawa nr 1858, ust. 308; Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 552; Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 409; Raport nr 316, sprawa nr 1888, ust. 497; Raport nr 320, sprawa nr 1961, ust. 615; Raport nr 321, sprawa nr 2020, ust. 48; Raport nr 329, sprawa nr 2184, ust. 828 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2081, ust. 109.)

181. Wkroczenie sił policyjnych czy wojskowych do pomieszczeń związkowych bez nakazu sądowego stanowi poważną i nieuzasadnioną ingerencję w działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 176; Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 211; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 214; Raport nr 305, sprawa nr 1874, ust. 271; Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 409; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 185; Raport nr 329, sprawa nr 2184, ust. 828 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2321, ust. 493.)

182. Jakiegokolwiek przeszukanie dokonane bez nakazu sądowego w pomieszczeniach związkowych lub miejscu zamieszkania związkowców stanowi bardzo poważne naruszenie wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 177; Raport nr 300, sprawa nr 1649, ust. 455; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 284; Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 245; Raport nr 320, sprawa nr 1961, ust. 615; Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 568; Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 239; Raport nr 331, sprawa nr 2081, ust. 109 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1344.)

183. W odniesieniu do przeszukań pomieszczeń związkowych, przyjęta podczas 54 sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy (1970 r.) *Uchwała o prawach związkowych i ich związku ze swobodami obywatelskimi* mówi, że prawo do odpowiedniej ochrony mienia związkowego jest jedną z tych swobód obywatelskich, które są niezbędne dla normalnej realizacji praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 178; Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 211 i sprawa nr 1649, ust. 455 oraz Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 214.)

184. Badając doniesienia o atakach na pomieszczenia związkowe i groźbach pod adresem związkowców Komitet przypomina, że tego rodzaju działania tworzą wśród związkowców atmosferę strachu, wyjątkowo niesprzyjającą prowadzeniu działalności związkowej, a władze poinformowane o takich przypadkach powinny przeprowadzić bezzwłoczne dochodzenie w celu ustalenia odpowiedzialnych za nie i ukarania winnych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 179; Raport nr 306, sprawa nr 1908, ust. 458; Raport nr 308, sprawa nr 1908, ust. 359; Raport nr 318, sprawa nr 1994, ust. 461 oraz Raport nr 320, sprawa nr 2027, ust. 874.)

185. Przeszukania pomieszczeń związkowych powinny mieć miejsce jedynie na podstawie wydanego przez właściwy organ sądowy nakazu, po upewnieniu się przez ten organ, że istnieje uzasadnione przypuszczenie, że w pomieszczeniach tych znajdują się

istotne dla postępowania karnego dowody i pod warunkiem, że przeszukanie będzie ograniczone do celu, dla którego został wydany nakaz.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 180; Raport nr 300, sprawa nr 1783, ust. 286; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 212; Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 568; Raport nr 321, sprawa nr 2081, ust. 109 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2246, ust. 935.)

186. Jeśli pomieszczenia związkowe są używane jako miejsce schronienia przez sprawców poważnych przestępstw, lub jako miejsce spotkań organizacji politycznej, dany związek nie może powoływać się na immunitet zakazujący wkroczenia władz do tych pomieszczeń.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 181.)

187. Chociaż interwencja policji w pomieszczeniach związkowych może być uzasadniona szczególnie poważnymi okolicznościami, nie może ona się wiązać z przeszukiwaniem czy płądrowaniem pomieszczeń czy przechowywanych dokumentów danej organizacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 182 oraz Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 212.)

188. Zajęcie lub opieczętowanie pomieszczeń związkowych powinno, przed jego dokonaniem przez władze, podlegać kontroli ze strony niezależnego organu sądowego z uwagi na wysokie ryzyko sparaliżowania działalności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 183; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 284; Raport nr 316, sprawa nr 1888, ust. 497 i sprawa nr 1972, ust. 707; Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 239; Raport nr 332, sprawa nr 2199, ust. 162; Raport nr 333, sprawa nr 2153, ust. 205; Raport nr 334, sprawa nr 2267, ust. 659 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 980.)

189. Komitet zwraca uwagę na znaczenie zasady, że mienie związkowe powinno podlegać odpowiedniej ochronie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 184; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 212; Raport nr 307, sprawa nr 1851, ust. 268; Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 522; Raport nr 316, sprawa nr 1972, ust. 707; Raport nr 327, sprawa nr 2118, ust. 643; Raport nr 330, sprawa nr 2144, ust. 708; Raport nr 331, sprawa nr 2199, ust. 704; Raport nr 333, sprawa nr 2153, ust. 205 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2304, ust. 1016.)

190. Konfiskata mienia związkowego bez nakazu sądowego jest naruszeniem prawa związku do jego posiadania i stanowi nieuzasadnioną ingerencję w działalność związkową.

(Zob. Raport nr 310, sprawa nr 1957, ust. 132.)

191. Atmosfera przemocy, która ma miejsce, gdy dochodzi do przypadków wtargnięcia do pomieszczeń związkowych lub niszczenia związkowego mienia, stanowi poważną ingerencję w prawa związkowe. Sytuacje takie wymagają podjęcia przez władze zdecydowanych działań, w szczególności postawienia przed niezawisłym sądem podejrzanych o ich sprawstwo.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 185; Raport nr 307, sprawa nr 1851, ust. 268; Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 522 oraz Raport nr 318, sprawa nr 2020, ust. 320.)

192. Władze państwowe nie powinny członkom związku zawodowego ograniczać wstępu do pomieszczeń związkowych.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 239.)

Stan wyjątkowy a prawa związkowe

193. Komitet Wolności Związkowej przypomina, że Komitet Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń podkreślił, że konwencje dotyczące wolności związkowej nie zawierają żadnych przepisów pozwalających na naruszanie zobowiązań wynikających z Konwencji lub zawieszenia ich stosowania w oparciu o stwierdzenie istnienia sytuacji nadzwyczajnej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 186; Raport nr 318, sprawa nr 2006, ust. 347; Raport nr 323, sprawa nr 2006, ust. 427 oraz Raport nr 326, sprawa nr 2096, ust. 428.)

194. W odniesieniu do przypadków powtarzającego się przedłużenia stanu wyjątkowego Komitet zwraca uwagę, że uchwalona podczas Międzynarodowej Konferencji Pracy w 1970 r. *Uchwała o prawach związkowych i ich związku ze swobodami obywatelskimi* stwierdza, że „*prawa nadane organizacjom pracowników i pracodawców muszą się opierać na poszanowaniu (...) swobód obywatelskich (...) a brak tych swobód pozbawia pojęcie praw związkowych jakiegokolwiek znaczenia*”.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 187.)

195. W przypadku stanu wyjątkowego trwającego od kilku lat i związanych z tym ograniczeń praw związkowych oraz niezbędnych do ich realizacji swobód obywatelskich Komitet uznaje za konieczne zagwarantowanie takich praw związkowych jak zakładanie organizacji pracowników i pracodawców, prawo do odbywania zebrań związkowych w pomieszczeniach związkowych i prawo do strajku poza sektorem podstawowych usług publicznych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 189.)

196. Wprowadzenie w życie przepisów nadzwyczajnych upoważniających rząd do ograniczenia wolności zgromadzeń, które to ograniczenie stosuje się nie tylko do zgromadzeń związkowych, ale wszelkich zgromadzeń publicznych, a które wynika ze zdarzeń uznanych przez rząd za tak poważne, że uzasadniające wprowadzenie stanu wyjątkowego, samo w sobie nie stanowi pogwałcenia praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 149 i 190 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2279, ust. 697.)

197. W przypadku wprowadzonych przez rząd rewolucyjny ograniczeń dotyczących pewnych wydawnictw w okresie stanu wyjątkowego, które prawdopodobnie wprowadzono z przyczyn o charakterze politycznym, Komitet uwzględniając nadzwyczajny charakter zastosowanych środków zwrócił uwagę tego rządu na konieczność zapewnienia wolności wydawnictw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 191.)

198. Ograniczenia prawa do strajku i swobody wypowiedzi wprowadzone w kontekście próby zamachu stanu i obaleniu konstytucyjnych władz oraz zgodnego z konstytucją wprowadzenia stanu wyjątkowego nie stanowią pogwałcenia praw związkowych, jako że są uzasadnione nader poważnym zagrożeniem dla państwa.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 192 i 529.)

199. Wszelkim podjętym w sytuacji nadzwyczajnej środkom polegającym na zawieszeniu lub rozwiązaniu w trybie administracyjnym, powinny towarzyszyć zwykle gwarancje procesowe, włącznie z prawem odwołania się do sądu przeciw tej decyzji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 193.)

200. W przypadku środków nadzwyczajnych obowiązujących przez wiele lat Komitet wskazał, że stan wojenny jest nie do pogodzenia z pełną realizacją praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 194.)

201. Ustawodawstwo nadzwyczajne skierowane przeciw antyspołecznym elementom destrukcyjnym nie powinno być stosowane wobec pracowników realizujących przysługujące im prawa związkowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 196.)

202. W odniesieniu do krajów znajdujących się w kryzysie politycznym, albo, w których miały miejsce poważne niepokoje (wojna domowa, rewolucja itp.) Komitet uznaje za niezbędne, aby przy rozpatrywaniu zgłoszonych zarzutów oraz środków podjętych przez rząd uwzględniać wyjątkowość okoliczności.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 197.)

203. W przypadkach, w których wprowadzono stan wojenny i specjalne przepisy antyterrorystyczne, Komitet – świadom powagi sytuacji i możliwych zagrożeń dla kraju – czuje się w obowiązku podkreślić, że tak dalece jak to możliwe należy korzystać ze środków przewidzianych w zwykłym prawie, a nie z przepisów wyjątkowych, które z natury rzeczy mogą zawierać przepisy ograniczające podstawowe prawa.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 188 i 198.)

204. Zawieszenie konstytucyjnych gwarancji przez rząd rewolucyjny może stanowić poważną ingerencję władz w sprawy związkowe, sprzeczną z art. 3 Konwencji nr 87, chyba że podjęte środki są niezbędne z powodu odejścia danej organizacji od celów związkowych i naruszania prawa. Niemniej, do podjętych środków powinny mieć zastosowanie zwykle i możliwe do zrealizowania bez zbędnej zwłoki gwarancje procesowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 199.)

Kwestie natury politycznej wpływające na prawa związkowe

205. Ważne jest rozróżnienie pomiędzy ewolucją instytucji politycznych kraju, a sprawami dotyczącymi korzystania z wolności związkowej, skoro jak podkreślono w *Uchwale*

Międzynarodowej Konferencji Pracy z 1970 r. dotyczącej praw związkowych i ich związku ze swobodami obywatelskimi, poszanowanie wolności związkowej wiąże się ściśle z poszanowaniem swobód obywatelskich. Ogólnie rzecz biorąc, organizacje pracowników i pracodawców mają do spełnienia konkretne funkcje, niezależnie od ustroju politycznego danego kraju.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 201.)

206. Środki o charakterze politycznym, które same w sobie nie mają na celu ograniczania praw związkowych, mogą być jednak zastosowane w sposób wpływający na realizację tych praw.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 202.)

207. Jak stwierdzono podczas Międzynarodowej Konferencji Pracy w 1970 r., chociaż poszanowanie wolności związkowej wiąże się ściśle z ogólnym poszanowaniem swobód obywatelskich, to ważne jest jednak rozróżnienie pomiędzy uznaniem wolności związkowych a sprawami związanymi z ewolucją systemu politycznego danego kraju.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 203 oraz Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 240.)

208. Kwestie polityczne nie wpływające niekorzystnie na realizację wolności związkowych wykraczają poza kompetencje Komitetu. Komitet nie jest kompetentny w sprawie skargi, której podstawą są działania wywrotowe, ani też w kwestiach politycznych, na które może się powoływać rząd udzielając odpowiedzi.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 204.)

Prawo pracowników i pracodawców, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, do tworzenia i wstępowania do organizacji

3

Zasada ogólna

209. 209. Celem art. 2 *Konwencji nr 87* jest wyrażenie zasady niedyskryminacji w sprawach związkowych, a użyte w nim sformułowanie „*bez jakiegokolwiek rozróżnienia*” oznacza, że wolność związkowa powinna być absolutnie zagwarantowana bez względu na zawód, płeć, kolor, rasę, przekonania, narodowość, poglądy polityczne itd., nie tylko pracownikom w prywatnym sektorze gospodarki, lecz również ogólnie rozumianym urzędnikom państwowym oraz pracownikom służb publicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1966, ust. 205; oraz Raport nr 308, sprawa nr 1900, ust. 182.)

Rozróżnienia z tytułu rasy, poglądów politycznych lub narodowości

210. Prawo zabraniające afrykańskim pracownikom tworzenia związków zawodowych, które mogą być rejestrowane i uczestniczyć w radach pracowniczych w celu negocjacji układów i rozwiązywania sporów, stanowi formę dyskryminacji sprzecznej z zasadą przyjętą przez większość państw a zawartą w *Konwencji nr 87*, która głosi że pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia i bez uprzedniej zgody, mają prawo tworzyć organizacje według swego uznania, jak też przystępować do organizacji na zasadach określonych jedynie przez daną organizację. Jest ono również sprzeczne z zasadą, że wszystkim organizacjom pracowniczym powinno przysługiwać prawo do rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 208.)

211. Zakaz rejestracji mieszanych związków zawodowych (składających się z pracowników różnych ras) jest niezgodny z ogólnie przyjętą zasadą, że pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia i bez uprzedniej zgody, mają prawo tworzyć organizacje według swego uznania, jak też przystępować do organizacji na zasadach określonych jedynie przez daną organizację.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 209.)

212. Pracownicy powinni mieć prawo, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, w szczególności bez dyskryminacji z tytułu przekonań politycznych, do przystępowania do organizacji według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 210.)

213. Pracujący powinni mieć prawo do tworzenia takich organizacji, jakie uznają za potrzebne, w atmosferze pełnego bezpieczeństwa bez względu na to, czy wspierają czy też nie realizowany przez rząd model społeczno-gospodarczy, włącznie z politycznym ustrojem kraju.

(Zob. Raport nr 332, sprawa nr 2258, ust. 515.)

214. W przypadku prawnego zakazu organizowania się imigrantów o nieuregulowanym statusie Komitet przypomniiał, że wszyscy pracownicy, z wyjątkiem jedynie policji i sił zbrojnych, są objęci *Konwencją nr 87*, i zwrócił się do rządu o uwzględnienie warunków zawartych w *Konwencji nr 87*, art. 2 w odnośnym prawodawstwie.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2121, ust. 561.)

215. Jeśli chodzi o zagwarantowanie praw związkowych obcokrajowcom, wymóg wzajemności jest nie do przyjęcia w świetle art. 2 *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 211.)

Rozróżnienia z tytułu rodzaju wykonywanego zawodu

A. Zasady ogólne

216. Wszyscy pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, w tym dyskryminacji z tytułu rodzaju wykonywanego zawodu, powinni mieć prawo tworzyć i wstępować do organizacji według swego uznania.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2113, ust. 372.)

217. Tworzenie listy ograniczającej prawo zrzeszania się do określonych w niej zawodów byłoby sprzeczne z zasadą, że pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżniania, mają prawo tworzyć i wstępować do organizacji według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 278.)

B. Administracja publiczna

218. Standardy zawarte w *Konwencji nr 87* odnoszą się do wszystkich pracowników „bez jakiegokolwiek rozróżnienia”, stąd też odnoszą się również do pracowników zatrudnionych przez Państwo. Byłoby rzeczą niesprawiedliwą dokonywać jakichkolwiek podziałów w sprawach związkowych pomiędzy pracownikami sektora prywatnego a pracownikami administracji publicznej, ponieważ pracownicy obydwu tych kategorii posiadają prawo do organizowania się w celu obrony swych interesów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 212; Raport nr 300, sprawa nr 1844, ust. 240; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 206.)

219. Pracownicy administracji publicznej, podobnie jak inni pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, mają prawo bez uprzedniego zezwolenia tworzyć i wstępować

do organizacji według swego uznania w celu wspierania i ochrony swych interesów zawodowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 213; Raport nr 300, sprawa nr 1823, ust. 438; Raport nr 307, sprawa nr 1865, ust. 212; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 616; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 204; Raport nr 335, sprawa nr 1865, ust. 816; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 979.)

220. Pracownicy sektora publicznego (z jedynym wyjątkiem wojskowych i policjantów, na mocy art. 9 *Konwencji nr 87*) powinni mieć prawo, podobnie jak pracownicy sektora prywatnego, tworzyć organizacje według swego uznania, w celu wspierania i ochrony interesów swych członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 206 i 214; Raport nr 308, sprawa nr 1902, ust. 701; Raport nr 309, sprawa nr 1865, ust. 144; Raport nr 320, sprawa nr 1865, ust. 509; Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 332; Raport nr 323, sprawa nr 1874, ust. 60; Raport nr 327, sprawa nr 1865, ust. 484; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 633; Raport nr 330, sprawa nr 2200, ust. 1096; Raport nr 333, sprawa nr 2229, ust. 108; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 979.)

221. Wobec znaczenia, jakie ma prawo pracowników administracji rządowej oraz samorządowej do tworzenia i rejestracji związków zawodowych, objęcie zakazem korzystania z prawa do zrzeszania się osób zatrudnionych przez państwo jest niezgodny z ogólną zasadą, że pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, mają prawo bez uprzedniego zezwolenia tworzyć organizacje według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 215; oraz Raport nr 328, sprawa nr 1987/2085, ust. 47.)

222. Odmowa pracownikom sektora publicznego prawa do tworzenia związków zawodowych w chwili, gdy z takiego prawa korzystają pracownicy sektora prywatnego, powodująca w efekcie to, że ich „stowarzyszenia” nie korzystają z tych samych uprawnień i korzyści, co „związki zawodowe”, oznacza dyskryminację w stosunku do pracowników zatrudnionych przez państwo oraz w stosunku do ich organizacji, względem pracowników sektora prywatnego i ich organizacji. Sytuacja taka daje asumpt do pytania, czy powyższe rozróżnienie jest zgodne z art. 2 *Konwencji nr 87*, zgodnie z którym, pracownicy „bez jakiegokolwiek rozróżnienia” mają prawo, bez uzyskania uprzedniego zezwolenia, tworzyć i przystępować do organizacji według swego uznania, oraz z art. 3 i 8, ust. 2 tej *Konwencji*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 216; Raport nr 307, sprawa nr 1865, ust. 212; Raport nr 324, sprawa nr 2083, ust. 253; oraz Raport nr 327, sprawa nr 1865, ust. 485.)

(a) Wojskowi i policjanci

223. Wykaz stanowisk w siłach zbrojnych, których zajmowanie może się wiązać z wyłączeniem przepisów *Konwencji nr 87*, powinien być ściśle określony.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 219; Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 941; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2257, ust. 459.)

224. Art. 9, ust. 1 *Konwencji nr 87* stanowi, że „ustawodawstwo krajowe określi, w jakiej mierze gwarancje przewidziane w niniejszej konwencji będą miały zastosowanie do sił zbrojnych i policji”. w świetle tego zapisu jest sprawą oczywistą, że Międzynarodowa Konferencja Pracy pozostawiła każdemu z Państw swobodę decyzji, co do stopnia w jakim pragnie ono udzielić wojskowym i policjantom praw, do których odnosi się rzeczona Konwencja; oznacza to, że Państwa które ratyfikowały tę Konwencję nie są zobowiązane do zagwarantowania tych praw wymienionym kategoriom osób.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 220; Raport nr 332, sprawa nr 2240, ust. 264; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2325, ust. 1257.)

225. Fakt, że art. 9 ust. 1 *Konwencji nr 87* przewiduje, że zakres, w jakim gwarancje zawarte w Konwencji obejmować będą siły zbrojne i policję określa prawo krajowe, nie uzasadnia założenia, że jakiekolwiek ustawowe ograniczenia bądź wyłączenia praw związkowych w siłach zbrojnych i policji są sprzeczne z *Konwencją*. Sprawa ta pozostaje w gestii Państw Członkowskich MOP.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 221; oraz Raport nr 307, sprawa nr 1898, ust. 323.)

226. Art. 2 *Konwencji nr 87* stanowi, że pracownicy i pracodawcy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, mają prawo bez uprzedniego zezwolenia tworzyć i wstępować do organizacji według swego uznania. Chociaż art. 9 *Konwencji* zezwala na odstępstwa od postanowień *Konwencji* w przypadku policji i sił zbrojnych, Komitet pragnie przypomnieć, że wykaz stanowisk w siłach zbrojnych wyłączający pełniące je osoby z postanowień *Konwencji nr 87* winien być ściśle określony. Ponadto Komitet Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń zauważył, że skoro odnośny artykuł Konwencji pozwala jedynie na odstępstwo od zasady ogólnej, w razie wątpliwości pracownicy winni być traktowani jako pracownicy cywilni.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 222; 321st Raport nr, sprawa nr 2066, ust. 332; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 829.)

(b) Pracownicy cywilni w siłach zbrojnych

227. Pracownicy cywilni wojskowych zakładów produkcyjnych powinni mieć prawo do tworzenia organizacji według swego uznania, bez uzyskania uprzedniego zezwolenia, zgodnie z Konwencją nr 87.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 223; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 941.)

228. Pracownicy cywilni zatrudnieni w Banku Wojskowym powinni posiadać prawo do tworzenia i przystępowania do organizacji związkowych według swego uznania oraz posiadać adekwatną ochronę przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej w takim samym stopniu jak inni członkowie i przywódcy związkowi w danym kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 224.)

229. Osoby cywilne pracujące w sektorze usług na rzecz wojska powinny posiadać prawo do tworzenia związków zawodowych.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2387, ust. 868.)

(c) Pracownicy lokalnych służb publicznych

230. Pracownicy lokalnych służb publicznych powinni mieć faktyczną możliwość tworzenia organizacji według swego uznania, w celu wspierania i obrony interesów członków, których reprezentują.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 217.)

(d) Straż pożarna

231. Zadania, jakie wykonują strażacy nie uzasadniają pozbawienia ich prawa do organizowania się. Powinni mieć zatem prawo do organizowania się.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1902, ust. 701; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 633; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2187, ust. 170.)

(e) Służby więzienne

232. Służby więzienne powinny posiadać prawo do organizowania się.

(Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 633.)

(f) Służby celne

233. Służby celne są objęte *Konwencją nr 87*, stąd posiadają prawo do organizowania się.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 829.)

(g) Pracownicy inspekcji pracy

234. Odmowa prawa do organizowania się pracownikom inspekcji pracy stanowi naruszenie Art. 2 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1823, ust. 444.)

(h) Nauczyciele

235. Nauczyciele powinni posiadać prawo do tworzenia i przystępowania do organizacji według swego uznania, bez uprzedniego zezwolenia, w celu promocji i ochrony swych zawodowych interesów.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1865, ust. 143.)

236. Instruktorzy zatrudnieni na mocy umowy o świadczenie usług powinni posiadać prawo do tworzenia i przystępowania do organizacji według swego uznania.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2013, ust. 416.)

237. W przypadku zapisu ustawy o uniwersytetach, która uprawnia pracodawcę do decydowania, kto może być członkiem stowarzyszenia pracowników akademickich, Komitet zwrócił się do rządu, aby ten podjął kroki w celu jego uchylenia. Komitet zalecił

również, aby rząd rozważył utworzenie niezależnego systemu powoływania potrzebnych pracowników akademickich, albo poprzez arbitraż stron trzecich, albo przez jakiś mechanizm nieformalny.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 242.)

(i) Miejscowi pracownicy ambasad

238. *Konwencja nr 87* ma zastosowanie do miejscowych pracowników ambasad.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2197, ust. 130.)

C. Pracownicy agencji ochrony

239. Pracownicy agencji ochrony powinni móc bez przeszkód tworzyć organizacje związkowe według swego uznania.

(Zob. 333rd Raport nr, sprawa nr 2299, ust. 562.)

240. Konstytucja państwa nie powinna w praktyce zabraniać prawa do organizowania się pracownikom, którzy ze względu na charakter wykonywanej pracy muszą nosić broń.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2299, ust. 561.)

D. Robotnicy rolni

241. Robotnicy rolni powinni mieć prawo do organizowania się.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 225.)

242. Prawo, które stanowi, że nie mniej niż 60% członków związku zawodowego musi umieć czytać i pisać jest niezgodne z zasadami zawartymi w *Konwencji nr 87*, mówiącymi, że pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżniania, mają prawo tworzyć organizacje według swego uznania. Art. 1 *Konwencji nr 11* potwierdza tę zasadę i objaśnia, że każdy Członek MOP, który ratyfikuje tę konwencję decyduje się zapewnić wszystkim zatrudnionym w sektorze rolniczym te same prawa związkowa, jakie przysługują pracownikom zatrudnionym w przemyśle.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 226.)

E. Pracownicy plantacji

243. W uchwale przyjętej przez Komitet Plantacyjny na jego pierwszej sesji w 1950 istnieje zapis, że pracodawcy powinni usunąć ewentualne utrudnienia dla zorganizowania wolnych, niezależnych i demokratycznie zarządzanych związków zawodowych pracowników plantacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 227.)

F. Pracownicy linii lotniczych

244. Zakaz działania związków zawodowych w międzynarodowych liniach lotniczych stanowi poważne naruszenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 228.)

G. Pracownicy portowi

245. W przypadku, w którym pracownicy portowi w jednym z krajów byli zwyczajowo i na podstawie porozumienia klasyfikowani jako urzędnicy państwowi, stąd nie obejmowała ich ustawa o związkach zawodowych, a rząd uważał, że *Konwencja nr 87* (ratyfikowana przez ten kraj) nie dotyczy tych pracowników, Komitet stwierdził, że rząd podjął międzynarodowe zobowiązanie stosowania konwencji w odniesieniu do pracowników „bez jakiegokolwiek rozróżnienia”, oraz że w tych okolicznościach, postanowień *Konwencji* nie można modyfikować w odniesieniu do poszczególnych kategorii zatrudnionych ze względu na jakąkolwiek prywatną czy krajową umowę, zwyczaj, czy inne ustalenia pomiędzy owymi kategoriami pracowników a rządem.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 218.)

H. Personel szpitalny

246. Prawo do tworzenia i przystępowania do organizacji, bez uprzedniego zezwolenia, w celu wspierania i ochrony swoich zawodowych interesów, jest fundamentalnym prawem, z którego powinni korzystać wszyscy pracownicy bez jakiegokolwiek rozróżnienia, łącznie z personelem szpitalnym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 229.)

I. Kadra kierownicza i nadzorcza

247. Nie bardzo można, w zgodzie z postanowieniami art. 2 *Konwencji nr 87*, odmówić kadrze kierowniczej czy nadzorczej prawa do przystępowania do tych samych związków zawodowych, co inni pracownicy, o ile spełnione są dwa warunki: po pierwsze owi pracownicy mają prawo do tworzenia własnych zrzeszeń w celu obrony swych interesów, a po drugie – kategoria owych kadr nie jest definiowana na tyle szeroko, aby osłabiało to organizacje innych pracowników danej firmy czy branży, tak by pozbawić je zasadniczych proporcji ich obecnego lub potencjalnego członkostwa.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 231; Raport nr 307, sprawa nr 1878, ust. 453; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 222; Raport nr 313, sprawa nr 1959, ust. 217; Raport nr 325, sprawa nr 1951, ust. 210; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 638; Raport nr 330, sprawa nr 2200, ust. 1096; Raport nr 332, sprawa nr 2242, ust. 823; Raport nr 335, sprawa nr 2257, ust. 460, oraz sprawa nr 1865, ust. 816.)

248. Jeśli chodzi o przepisy zabraniające kadrze nadzorczej przystępowania do organizacji pracowników, Komitet przyjął, że określenie „nadzorcza” powinno dotyczyć wyłącznie tych osób, które prawdziwie reprezentują interesy pracodawców.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 232; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 222; oraz Raport nr 325, sprawa nr 1951, ust. 210.)

249. Ograniczenie definicji kadry kierowniczej do osób mających uprawnienia do powoływania bądź zwalniania [pracowników] jest na tyle zawężające, że spełnia warunek, aby ta kategoria kadry nie była definiowana zbyt szeroko.

(Zob. Raport nr 313, sprawa nr 1959, ust. 217.)

250. Odniesienie w definicji kadry kierowniczej do sprawowania kontroli dyscyplinarnej nad pracownikami może prowadzić do interpretacji nadmiernie szerokiej, w myśl której z korzystania z praw pracowniczych wyłączona byłaby zbyt wielka liczba pracowników.

(Zob. Raport nr 313, sprawa nr 1959, ust. 217.)

251. Nadmiernie szeroka interpretacja koncepcji „*worker of confidence*”, odbierająca pracownikom tego typu prawo do zrzeszania się, może poważnie ograniczyć prawa związkowe, a nawet - w małych przedsiębiorstwach - uniemożliwić powstanie związków zawodowych, co stoi w sprzeczności z zasadą wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 233; Raport nr 307, sprawa nr 1878, ust. 453; oraz Raport nr 324, sprawa nr 1880, ust. 859.)

252. Przepisy prawa, które pozwalają pracodawcom osłabiać organizację pracowniczą poprzez sztuczne awansowanie pracowników, stanowi naruszenie zasady wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 234; Raport nr 307, sprawa nr 1878, ust. 453; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 638.)

253. Jeśli chodzi o osoby piastujące wyższe stanowiska kierownicze lub decyzyjne, Komitetu jest zdania, że chociaż osoby te mogą nie być przyjmowane do związków zawodowych reprezentujących innych pracowników, jednakże ograniczenia te mogą odnosić się wyłącznie do tej kategorii pracowników, którzy mają prawo do tworzenia własnych organizacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 230; oraz Raport nr 327, sprawa nr 1865, ust. 484.)

J. Samozatrudnieni i przedstawiciele wolnych zawodów

254. Ze względu na zasady wolności związkowej, wszyscy pracownicy, z jedynym wyjątkiem wojskowych i policjantów, mają prawo tworzyć i wstępować do organizacji według swego uznania. Tak więc, kryterium uznania komu to prawo przysługuje nie zależy od istnienia stosunku zatrudnienia, którego często brak w przypadku np. pracowników

rolnych, szeroko pojętych samozatrudnionych, lub też przedstawicieli wolnych zawodów, którzy niemniej powinni posiadać prawo do organizowania się.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 235; Raport nr 304, sprawa nr 1796, ust. 464; Raport nr 323, sprawa nr 2059, ust. 475; Raport nr 326, sprawa nr 2013, ust. 416; Raport nr 332, sprawa nr 2221, ust. 222; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2347, ust. 628.)

K. Pracownicy tymczasowi

255. Wszyscy pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, czy to zatrudnieni na stałe, czy na czas określony lub na podstawie kontraktu, mają prawo tworzyć i przystępować do organizacji według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 236; Raport nr 324, sprawa nr 2083, ust. 253; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2158, ust. 846.)

L. Pracownicy zatrudnieni na okres próbny

256. Pracownicy zatrudnieni na okres próbny powinni mieć możliwość tworzenia i wstępowania do organizacji według swego uznania, jeśli takie jest ich życzenie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 237; Raport nr 304, sprawa nr 1796, ust. 467; Raport nr 327, sprawa nr 2138, ust. 544; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2158, ust. 846.)

257. Z odmowy prawa do organizowania się w stosunku do zatrudnionych na okres próbny mogą wynikać problemy związane ze stosowaniem *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 238.)

M. Pracownicy zatrudnieni w ramach praktyk zawodowych

258. Osoby zatrudnione w ramach praktyk powinny mieć prawo do organizowania się.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1796, ust. 464; oraz Raport nr 323, sprawa nr 2059, ust. 475.)

259. Status, zgodnie z którym pracownicy są zatrudniani przez pracodawcę, czy to jako praktykanci, czy też w innym charakterze, nie powinien mieć wpływu na ich prawo do przystępowania do organizacji pracowniczych i uczestniczenia w ich działalności.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2158, ust. 846.)

N. Osoby pracujące w ramach wspólnotowych programów zwalczania bezrobocia

260. Osoby pracujące w ramach wspólnotowych programów zwalczania bezrobocia są pracownikami w rozumieniu *Konwencji nr 87*, tak więc muszą posiadać prawo do organizowania się ze względu na to, że bezsprzecznie posiadają zbiorowe interesy wymagające wspierania i obrony.

(Zob. Raport nr 316, sprawa nr 1975, ust. 270; oraz Raport nr 324, sprawa nr 2022, ust. 765.)

O. Pracownicy spółdzielni

261. *Zalecenie dot. wspierania spółdzielni z 2002 roku (Nr 193)* wzywa rządy do dopilnowania, aby spółdzielnie nie były tworzone lub wykorzystywane do omijania prawa pracy lub wykorzystywane do ukrywania stosunku pracy.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2239, ust. 144.)

262. Pamiętając o szczególnych cechach spółdzielni, Komitet uważa, że związki spółdzielni pracy (których członkowie są własnymi szefami) nie mogą być traktowane w świetle prawa i w istocie za „organizacje pracownicze” w sensie nadanym przez *Konwencję nr 87*, czyli organizacje których celem jest wspieranie i obrona interesów pracowniczych. A zatem, nawiązując do art. 2 *Konwencji nr 87* i przypominając, że koncepcja pracownika nie oznacza wyłącznie pracownika najemnego, ale również pracownika niezależnego lub autonomicznego, Komitet uznaje, że pracownicy zrzeszeni w spółdzielni mają prawo tworzyć i wstępować do organizacji według swego uznania.

(Zob. Raport nr 335, sprawa nr 2237, ust. 72; Raport nr 336, sprawa nr 2239, ust. 353; Raport nr 337, sprawa nr 2362, ust. 757; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2239, ust. 144.)

P. Dystrybutorzy i agenci

263. Komitet nie jest kompetentny do wypowiedzania się w kwestii stosunków prawnych (pracy bądź handlowych) łączących niektórych dystrybutorów i agentów z przedsiębiorstwem, w tym także czy brak uznanego stosunku pracy powoduje, że pracownicy owi nie są objęci ustawą o związkach zawodowych. Jednakowoż uwzględniając fakt, że *Konwencja nr 87* zezwala na wyłączenie jedynie wojskowych i policjantów, wyżej wymienieni agenci mogą tworzyć organizacje według swego uznania (*Konwencja nr 87*, art. 2).

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 239.)

Q. Pracownicy stref wolnocłowych

264. Pracownicy stref wolnocłowych – pomijając często wysuwane argumenty natury ekonomicznej – podobnie jak i inni pracownicy, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, powinni korzystać z praw związkowych zapewnionych przez *Konwencje dot. wolności związkowej*.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 240; Raport nr 302, sprawa nr 1826, ust. 411; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 195.)

265. W przypadku naruszenia praw związkowych w strefach wolnocłowych Komitet przypomniał, że standardy zawarte w *Konwencji nr 87* dotyczą wszystkich pracowników „bez jakiegokolwiek rozróżnienia” i wezwał rząd do dokonania poprawek w istniejącym prawie tak, aby zapewnić pracownikom prawo do organizowania się i rokowań zbiorowych zgodnie z *Konwencjami nr 87 i 98*.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 241; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2228, ust. 905.)

266. *Trójstronna deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej* przewiduje, że specjalne zachęty, mające na celu przyciągnięcie inwestycji zagranicznych, nie mogą zawierać ograniczenia wolności związkowej, prawa do organizowania się, czy też prawa do rokowań zbiorowych. Komitet uważa, że zapisy prawne dotyczące stref wolnościowych winny zapewnić pracownikom prawo do tworzenia organizacji i prowadzenia rokowań zbiorowych w imieniu pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 801; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 636.)

R. Pracownicy domowi

267. Pracownicy domowi nie są wyłączeni z zastosowania *Konwencji nr 87*, dlatego winni podlegać przyznanym przez nią gwarancjom i posiadać prawo do tworzenia i wstępowania do organizacji zawodowych.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1900, ust. 182.)

S. Pracownicy zwolnieni z pracy

268. Przepis pozbawiający zwolnionych pracowników prawa do członkostwa związku zawodowego jest niezgodny z zasadami wolności związkowej, ponieważ pozbawia on zainteresowane osoby prawa do przystępowania do organizacji według swego uznania. Postanowienie takie niesie ze sobą ryzyko dyskryminacji antyzwiązkowej polegającej na tym, że zwolnienie działacza/-ki związkowego/-j mogłoby uniemożliwić jemu/jej kontynuowanie działalności związkowej we własnej organizacji.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 1865, ust. 333.)

269. Utrata statusu związkowego wskutek zwolnienia z powodu udziału w akcji strajkowej jest sprzeczna z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 238.)

T. Emeryci

270. Prawo do decydowania czy związki zawodowe powinny reprezentować emerytów w obronie ich szczególnych interesów, czy też nie, to pytanie z zakresu wewnętrznej autonomii wszystkich związków zawodowych.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2347, ust. 627.)

Inne rozróżnienia

271. Wymóg, aby przy zakładaniu związku zawodowego pracownicy byli zatrudnieni przez wyłącznie jednego pracodawcę jest naruszeniem zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 243.)

Prawo pracowników i pracodawców do tworzenia i wstępowania do organizacji bez uzyskania uprzedniego zezwolenia

4

Wymóg uzyskania wcześniejszego zezwolenia

(Zob. także ust. 377)

272. Zasada wolności związkowej mogłaby często pozostać martwą literą prawa gdyby pracownicy i pracodawcy musieli uprzednio uzyskać jakiekolwiek zezwolenie na utworzenie organizacji. Takie zezwolenie mogłoby dotyczyć utworzenia organizacji związkowej jako takiej, potrzebę uzyskania uznaniowej akceptacji statutu czy też regulaminu wewnętrznego organizacji, jak i samego podjęcia kroków zmierzających do utworzenia organizacji. Nie oznacza to, że założyciele organizacji nie mają obowiązku przestrzegania zasad formalnych dotyczących informacji [o związku] czy podobnych wymogów prawnych. Jednakże wymogi te nie mogą być w praktyce jednoznaczne z uzyskaniem wcześniejszego zezwolenia lub stanowić podobnej przeszkody w utworzeniu organizacji, która w praktyce będzie zakazem. Nawet w przypadkach, gdy rejestracja jest nie-obowiązkowa, jednakże nadaje danej organizacji podstawowe prawo do „wspierania i ochrony interesów swych członków”, sam fakt że organ władzy właściwy w sprawach rejestracji organizacji może, wedle własnego uznania, odmówić dokonania owej formalności, niewiele różni się od przypadków, w których wymagane jest uzyskanie wcześniejszego zezwolenia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 207 oraz 244; oraz, np., Raport nr 308, sprawa nr 1894, ust. 536; Raport nr 313, sprawa nr 1987, ust. 111; Raport nr 318, sprawa nr 2038, ust. 530; Raport nr 324, sprawa nr 2090, ust. 200, oraz sprawa nr 2053, ust. 231; Raport nr 329, sprawa nr 2140, ust. 295, oraz sprawa nr 2133, ust. 545; Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 377; Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 733; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2282, ust. 638.)

273. Przepis prawa stanowiący, że prawo do zrzeszania się podlega uzyskaniu zezwolenia jakiejkolwiek instytucji rządowej, udzielanego wedle własnego uznania, jest niezgodne z zasadą wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 245; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 380.)

274. Brak możliwości odwołania się do władzy sądowniczej od odmownej decyzji ministerstwa w sprawie wydania zezwolenia na założenie organizacji związkowej stanowi naruszenie zasady wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 246; oraz Raport nr 308, sprawa nr 1894, ust. 537.)

Wymogi prawne przy zakładaniu organizacji

275. W swym raporcie składanym Międzynarodowej Konferencji Pracy w 1948 r., Komitet Wolności Związkowej i Zbiorowych Stosunków Pracy zadeklarował, że „Państwa mają swobodę w stawianiu takich wymogów formalnych w swym prawodawstwie, jakie zdają się być stosowne by zapewnić normalne funkcjonowanie organizacji zawodowych”. w konsekwencji, formalności określone przez przepisy państwowe dotyczące statutów i funkcjonowania organizacji pracowników i pracodawców, są zgodne z przepisami owej *Konwencji*, oczywiście pod warunkiem, że nie ograniczają one gwarancji zawartych w *Konwencji* nr 87.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 247; oraz Raport nr 313, sprawa nr 1977, ust. 237.)

276. Chociaż założyciele związku zawodowego muszą spełniać wymogi formalne określone prawem, charakter tych formalności nie może ograniczać swobodnego zakładania organizacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 248; oraz np., Raport nr 308, sprawa nr 1894, ust. 536; 316h Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 615; Raport nr 323, sprawa nr 2085, ust. 172, oraz sprawa nr 2079, ust. 540; Raport nr 329, sprawa nr 2075, ust. 151; 334th Raport nr, sprawa nr 2222, ust. 208; Raport nr 336, sprawa nr 2046, ust. 312; Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 200, oraz sprawa nr 2346, ust. 1056; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2046, ust. 106.)

277. Przepis stanowiący, że pracownikom nie wolno założyć organizacji pracowniczey przed upływem 3 miesięcy od dnia rozpoczęcia produkcji w danym zakładzie jest sprzeczny z art. 2 *Konwencji* nr 87 i powinien zostać zmieniony tak, aby umożliwić rzeczonym pracownikom utworzenie organizacji pracowniczej od początku nawiązania przez nich stosunku pracy.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 197.)

278. W przypadku poważnego podejrzenia, że przywódcy związkowi popełnili czyny karalne, powinni oni zostać objęci normalnym postępowaniem sądowym w celu ustalenia ich odpowiedzialności, a fakt ich zatrzymania nie może sam w sobie stanowić przeszkody w uzyskaniu przez odnośną organizację osobowości prawnej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 250.)

Wymogi dotyczące założenia organizacji (minimalna liczba członków itp.)

(Zob. także ust. 681)

279. Wymogi formalne dotyczące założenia związku zawodowego nie mogą być stosowane w taki sposób, żeby opóźnić lub uniemożliwić założenie organizacji związkowych.

Wszelkie opóźnienia w rejestracji związku zawodowego z winy władz stanowią naruszenie art. 2 *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 249 oraz 251; Raport nr 308, sprawa nr 1894, ust. 536; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 615; Raport nr 324, sprawa nr 2053, ust. 231; Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 377; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2282, ust. 638.)

280. Prawodawstwo krajowe stanowiące, że organizacja musi złożyć swój statut jest zgodne z art. 2 *Konwencji nr 87*, jeśli jest to jedynie formalność mająca na celu upublicznienie owego statutu. Jednakże mogą powstać problemy, gdy odnośne władze są zobowiązane, na mocy prawa, żądaniem od założycieli organizacji włączenia do ich statutowych pewnych postanowień, które są sprzeczne z zasadą wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 2038, ust. 530.)

281. Zrzeszenia zawodowe pracodawców nie mogą być ograniczane zbyt szczegółowymi przepisami zniechęcającymi do ich zakładania, co jest sprzeczne z art. 2 *Konwencji nr 87*, która stanowi, że pracodawcy – tak jak pracownicy – mają prawo, bez uprzedniego zezwolenia, tworzyć organizacje według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 252; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2133, ust. 59.)

282. Wymóg, że związek zawodowy ma posiadać zarejestrowany lokal, jest normalnym wymogiem w wielu krajach.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 253; oraz Raport nr 318, sprawa nr 2038, ust. 530.)

283. Wymagane minimum 100 pracowników do założenia związku branżowego, zawodowego lub wielozawodowego musi zostać obniżone po konsultacji z organizacjami pracowników i pracodawców.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 254; oraz Raport nr 325, sprawa nr 2098, ust. 543.)

284. Założenie związku zawodowego może być znacznie utrudnione, bądź wręcz niemożliwe, kiedy prawo określa minimalną liczbę członków związku zawodowego na poziomie w sposób oczywisty zbyt wysokim, jak ma to miejsce np. tam, gdzie istnieje ustawowy wymóg posiadania przez związek co najmniej 50 członków-założycieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 255; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 662; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 166.)

285. Chociaż minimalna ilość 30 pracowników jest do przyjęcia w przypadku związków branżowych, ta minimalna ilość powinna być zmniejszona dla rad pracowniczych, tak by nie utrudniać tworzenia takich struktur szczególnie w kraju, w którym istnieje duża ilość małych przedsiębiorstw, a struktury związkowe opierają się na organizacjach zakładowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 257.)

286. Wymagane przez *Kodeks Pracy* minimum 30 pracowników do utworzenia związku zawodowego powinno zostać obniżone, aby nie utrudniać tworzenia związków w przedsiębiorstwach, szczególnie uwzględniając wysoki odsetek małych przedsiębiorstw w danym kraju.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2138, ust. 539.)

287. Chociaż wymóg minimalnej liczby członków nie jest jako taki sprzeczny z *Konwencją nr 87*, liczba ta powinna zostać określona w sposób rozsądny, tak by nie utrudniać tworzenia organizacji. Co jest liczbą rozsądną będzie zależało od konkretnych warunków w jakich to ograniczenie jest wprowadzone.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2332, ust. 703.)

288. Wymóg minimalnej ilości pracowników zainteresowanych w utworzeniu organizacji na poziomie 30% jest zbyt wysoki.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1862, ust. 102 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 200.)

289. Przepisy narzucające przy rejestracji związku wymóg, aby 30% wszystkich zatrudnionych w danym zakładzie pracy było jego członkami oraz pozwalające na rozwiązanie związku, jeśli członkostwo spadnie poniżej tego poziomu, są sprzeczne z art. 2 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1862, ust. 102.)

290. W sytuacji, w której prawodawstwo wymaga, żeby związek zawodowy zrzeszał ponad 50% pracowników w przypadku związku pracowników fizycznych, ponad 50% pracowników umysłowych w przypadku związku zawodowego pracowników umysłowych oraz ponad 50% pracowników obu rodzajów w przypadku związku „mieszanego”, Komitet przypominał, że zapis taki jest sprzeczny z art. 2 *Konwencji nr 87*, stwarzając przez to ogromną przeszkodę w założeniu związku zawodowego mogącego „wspierać i bronić interesy” swoich członków. Ponadto zapis taki pośrednio uniemożliwia stworzenie nowego związku zawodowego tam, gdzie związek zawodowy już istnieje.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 294.)

291. Wymóg minimalnej ilości członków w wysokości 10 000 w celu rejestracji związku na poziomie federalnym może negatywnie wpływać na wolny wybór związku, do którego pracownicy pragną przystąpić, nawet, jeśli rejestracja na poziomie federalnym jest tylko jedną z możliwości ochrony ich praw.

(Zob. 1996 *Przegląd*, ust. 270.)

292. Wymóg minimalnej ilości 20 członków by mogli oni utworzyć związek nie wydaje się nadmierny, tak więc nie stanowi jako taki przeszkody w zakładaniu związków zawodowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 256; oraz Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 662.)

293. Warunek, który stanowi, że co najmniej 10 pracodawców działających w tym samym sektorze gospodarki lub typie działalności, lub też w zbliżonych sektorach bądź typach działalności może utworzyć związek pracodawców narzuca nadmiernie wysokie minimum i narusza prawo pracodawców do tworzenia organizacji według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 258.)

Rejestracja organizacji

294. Jeżeli warunki pozwalające na rejestrację są równoznaczne z wcześniejszym otrzymaniem zezwolenia ze strony władz publicznych na założenie bądź działanie związku zawodowego, bezsprzecznie stanowią one naruszenie *Konwencji nr 87*. Nie ma to jednak raczej miejsca, gdy rejestracja związku zawodowego jest jedynie formalnością, a jej warunki nie ograniczają gwarancji wynikających z *Konwencji*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 259; Raport nr 307, sprawa nr 1918, ust. 250; oraz Raport nr 325, sprawa nr 2100, ust. 429.)

295. Prawo do oficjalnego uznania poprzez prawną rejestrację jest podstawowym aspektem prawa do organizowania się, ponieważ jest to pierwszy krok, jaki organizacje pracowników bądź pracodawców muszą podjąć by móc efektywnie funkcjonować i odpowiednio reprezentować swych członków.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 2053, ust. 232.)

296. Chociaż procedury rejestracyjne są często czystą formalnością, istnieje wiele krajów, w których prawo nadaje stosownym władzom prawo do bardziej lub mniej uznaniowego podejmowania decyzji, czy dana organizacja spełnia wszystkie warunki wymagane dla jej rejestracji, czy też nie. w ten sposób powstaje sytuacja podobna do tej, w której wymagane jest uzyskanie uprzedniego zezwolenia. z podobną sytuacją mamy do czynienia tam, gdzie istnieją skomplikowane i przedłużające się w czasie procedury rejestracyjne, lub gdzie odpowiednie władze administracyjne mają wielką swobodę w korzystaniu ze swych uprawnień; takie czynniki mogą stanowić poważną przeszkodę w tworzeniu związków zawodowych i prowadzić do odmowy prawa do organizowania się bez uzyskania uprzedniego zezwolenia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 260; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 110; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2158, ust. 321.)

297. Władze administracyjne nie powinny mieć prawa do odmowy rejestracji danej organizacji wyłącznie dlatego że uważają, iż ta organizacja mogłaby przekroczyć zwykły zakres działań związkowych, bądź że nie będzie w stanie wypełniać swych zadań. Taki system byłby równoznaczny z uzależnieniem obowiązkowej rejestracji związku zawodowego od uzyskania uprzedniego zezwolenia ze strony władz administracyjnych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 261.)

298. Przepis, na mocy którego, można odmówić rejestracji związku zawodowego jeśli związek „ma podjąć” działania mogące poważnie zagrozić bezpieczeństwu lub porządkowi publicznemu, może prowadzić do nadużyć, w związku z czym przepis ten należy stosować z wielką ostrożnością. Odmowa rejestracji może mieć miejsce wyłącznie pod nadzorem właściwej władzy sądowniczej w sytuacji, gdy zostało popełnione poważne przewinienie i zostało ono należyście udowodnione.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 262.)

299. Wymóg posiadania zgody centrali związkowej jako warunku rejestracji związku zawodowego musi być zniesiony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 263.)

300. Od wszelkich decyzji administracyjnych dotyczących rejestracji związku zawodowego powinno przysługiwać prawo odwołania się do sądu. Takie prawo do odwołania stanowi niezbędne zabezpieczenie przeciwko bezprawnym lub bezpodstawnym decyzjom władz odpowiedzialnych za rejestrację.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 264; Raport nr 307, sprawa nr 1918, ust. 251; Raport nr 308, sprawa nr 1894, ust. 537; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 208.)

301. Decyzja zakazująca rejestracji prawnie uznanego związku zawodowego nie może się uprawomocnić przed upływem ustawowego okresu odwoławczego, nawet, gdy takie odwołanie nie zostało złożone, lub uznaniem tej decyzji przez sąd po rozpatrzeniu apelacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 265; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 594.)

302. W przypadku, gdy organ rejestrujący musi sformułować własną ocenę tego, czy warunki konieczne do rejestracji związku zawodowego zostały spełnione czy nie, pomimo przysługującego od tej decyzji odwołania do sądu, Komitet uważa, że istnienie procedury odwołania do sądu nie wydaje się być dostateczną gwarancją. W istocie nie zmienia to charakteru kompetencji przyznanych organom odpowiedzialnym za rejestrację, a rozpatrujący takie odwołanie sędziowie mogą jedynie upewnić się, czy prawo zostało zastosowane we właściwy sposób. Komitet zwraca uwagę, że pożądane jest jasne prawne określenie warunków, jakie muszą spełnić związki zawodowe by miały prawo do rejestracji, a na podstawie których, organ rejestrujący może jej odmówić bądź ją anulować, a także koniecznych kryteriów pozwalających na podjęcie decyzji, czy dane warunki są spełnione, czy nie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 266; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 594.)

303. Tam, gdzie trudności - jeśli chodzi o interpretację standardów dotyczących wpisania związków zawodowych do odpowiednich rejestrów państwowych - tworzą sytuację, w której odnośne organy nadużywają swojej władzy, tam może występować problem niezgodności z *Konwencją nr 87*.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2038, ust. 156.)

304. Sędziowie powinni móc rozpatrzyć istotę sprawy dotyczącej odmowy rejestracji w celu stwierdzenia, czy przepisy na podstawie których, wydano daną decyzję administracyjną nie stanowią naruszenia praw przyznanych organizacjom zawodowym na mocy *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 267; Raport nr 307, sprawa nr 1918, ust. 251; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 594.)

305. Zwyczajna kontrola działań związków zawodowych powinna być przeprowadzana przez władze sądowe *a posteriori*. Sam fakt, że organizacja ubiegająca się o status

organizacji zawodowej w pewnych przypadkach być może będzie podejmować działania nie związane z działalnością związkową, nie wydaje się stanowić dostatecznego powodu, aby poddawać organizację związkową kontroli *a priori*, jeśli chodzi o jej skład oraz o skład jej zarządu. Odmowa rejestracji związku dlatego, że władze - z góry i według subiektywnej oceny - uważają, że byłoby to politycznie niepożądane jest równoznaczne z wymaganiem, aby rejestracja związku zawodowego musiała uzyskać uprzednie zezwolenie ze strony władz, co nie jest zgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 268; Raport nr 307, sprawa nr 1918, ust. 251; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 591.)

306. W systemie prawnym, w którym rejestracja organizacji pracowniczej jest nieobowiązkowa, akt rejestracji może nadawać organizacji szereg korzyści, takich jak nietykalność, zwolnienia podatkowe, prawo do uznania za jedyną instytucję uprawnioną do rokowań, itp. Otrzymanie takiego uprawnienia może być uzależnione od spełnienia przez organizację pewnych wymogów formalnych, co nie jest równoznaczne z koniecznością uzyskania wcześniejszego zezwolenia i zazwyczaj nie stanowi problemu w kontekście postanowień *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 269.)

307. Długie procedury rejestracyjne stanowią poważną przeszkodę w tworzeniu organizacji i równają się odmowie prawa do tworzenia organizacji bez uzyskania uprzedniego zezwolenia.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2273, ust. 294.)

308. Przewidziany przez prawo okres 1 miesiąca na rejestrację organizacji jest do przyjęcia.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1261)

Prawo pracowników i pracodawców do tworzenia i przystępowania do organizacji według swego uznania

5

Zasady ogólne

309. Nie można mówić o prawie pracowników do w pełni swobodnego tworzenia organizacji według swego uznania i przystępowania do nich, jeśli swoboda taka nie jest umocowana w prawie i nie jest faktycznie przestrzegana.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 271; Raport nr 302, sprawa nr 1825, ust. 491; Raport nr 304, sprawa nr 1712, ust. 376; Raport nr 318, sprawa nr 1978, ust. 217; Raport nr 325, sprawa nr 2109, ust. 460; Raport nr 333, sprawa nr 2133, ust. 59 i sprawa nr 2301, ust. 592 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1353.)

310. Komitet podkreśla znaczenie, jakie przywiązuje do tego, aby pracownicy i pracodawcy mogli w pełni swobodnie zakładać i przystępować do organizacji według swego uznania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 274; Raport nr 302, sprawa nr 1840, ust. 351; Raport nr 304, sprawa nr 1819, ust. 156; Raport nr 316, sprawa nr 1989, ust. 194; Raport nr 325, sprawa nr 2109, ust. 460; Raport nr 328, sprawa nr 2160, ust. 658; Raport nr 332, sprawa nr 2262, ust. 398 i sprawa nr 2233, ust. 638.)

Jedność ruchu związkowego a pluralizm

311. Z prawa pracowników do zakładania organizacji według swego uznania wynika w szczególności możliwość tworzenia, w atmosferze pełnego bezpieczeństwa, organizacji niezależnych zarówno od organizacji już istniejących, jak i od jakiegokolwiek partii politycznej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 273; Raport nr 304, sprawa nr 1819, ust. 156; Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 366; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 169; Raport nr 325, sprawa nr 1888, ust. 397; Raport nr 328, sprawa nr 1961, ust. 41 oraz Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 465.)

312. Możliwość zakładania przez pracowników i wstępowania do organizacji według swego uznania ma tak fundamentalne znaczenie dla wolności związkowej jako takiej, że nie może być narażana na zwłokę.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 329.)

313. Fakt istnienia związku dla danej grupy zawodowej nie powinien stanowić przeszkody do założenia innej organizacji, jeśli takie jest życzenie pracowników.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 276; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 691 oraz Raport nr 315, sprawa nr 1935, ust. 21.)

314. Zawartych w konstytucji kraju postanowień zakazujących tworzenia więcej niż jednego związku zawodowego dla danej kategorii zawodowej czy gospodarczej, na obszarze nie mniejszym niż gmina, bez względu, na jakim poziomie jest tworzony, nie da się pogodzić z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 277.)

315. Prawo pracowników do tworzenia organizacji wedle swego uznania pociąga za sobą możliwość tworzenia – jeśli taka jest wola pracowników – więcej niż jednej organizacji pracowniczej w przedsiębiorstwie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 280; Raport nr 302, sprawa nr 1840, ust. 351; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 109 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 198.)

316. Przepis prawny nie zezwalający na utworzenie drugiego związku w przedsiębiorstwie nie jest zgodny z art. 2 *Konwencji nr 87*, który gwarantuje pracownikom prawo do zakładania i przystępowania do organizacji wedle swego uznania bez uzyskania uprzedniego zezwolenia.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 281 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 198.)

317. Przepisy wymagające, aby w przedsiębiorstwie albo grupie zawodowej działał tylko jeden związek, są niezgodne z art. 2 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 282 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 592.)

318. Komitet podkreśla, że włączając do *Konwencji nr 87* słowa „organizacji wedle swego uznania” Międzynarodowa Konferencja Pracy uwzględniła fakt, że w niektórych krajach istnieją liczne i zróżnicowane organizacje pracowników czy pracodawców, do których dana osoba może chcieć się zapisać ze względów zawodowych, wyznaniowych czy politycznych; Konferencja nie wypowiedziała się natomiast w kwestii, czy jednolity ruch związkowy lepiej służy pracownikom i pracodawcom, niż pluralizm związkowy. W ten sposób Konferencja uznała prawo każdej grupy pracowników (lub pracodawców) do założenia organizacji niezależnie od organizacji już istniejącej, jeśli uznają to za pożądane dla ochrony swych interesów materialnych i moralnych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 286; Raport nr 332, sprawa nr 2046, ust. 453 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2258, ust. 448.)

319. Chociaż przeciwdziałanie mnogości organizacji związkowych może generalnie być korzystne dla pracowników, wymuszone interwencją państwa jednoczenie ruchu związkowego za pomocą ustaw stoi w sprzeczności z zasadą zawartą w art. 2 oraz 11 *Konwencji nr 87*. Komitet Ekspertów ds. stosowania konwencji i zaleceń MOP w tej kwestii podkreśla, że „*jest zasadnicza różnica, w kwestii gwarancji wolności związkowej i ochrony praw związkowych, między sytuacją, gdy monopol związkowy jest narzucany i utrzymywany ustawowo, a sytuacją faktycznie istniejącą w pewnych krajach, w których wszystkie organizacje związkowe łączą się dobrowolnie w federację czy konfederację, przy czym nie wynika to pośrednio, czy bezpośrednio, z przepisów prawnych dotyczących związków zawodowych i ich zakładania. Fakt, że pracownicy i pracodawcy generalnie uważają, że w ich interesie jest uniknięcie istnienia zbyt wielu konkurujących ze sobą związków, nie*

jest wystarczającym powodem do pośredniej czy bezpośredniej ingerencji Państwa, szczególnie z zastosowaniem środków prawnych". Doceniając pragnienie każdego rządu, aby wspierać silny ruch związkowy poprzez przeciwdziałanie wadom wynikającym z jego nieuzasadnionego rozdrobnienia, przy którym słabość związków zagraża ich niezależności, Komitet zwraca uwagę, że w takiej sytuacji jest bardziej pożądane by rząd próbował zachęcić związki zawodowe do dobrowolnego łączenia się w silne organizacje, niż żeby prawnie narzucał im przymusowe zjednoczenie, które pozbawiając pracowników możliwości swobodnego korzystania z praw związkowych stoi w sprzeczności z zasadami zawartymi w międzynarodowych Konwencjach dotyczących wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 287.)

320. Chociaż przeciwdziałanie powstawaniu nadmiernej ilości konkurujących ze sobą organizacji działa na korzyść pracowników i pracodawców, narzucony przez prawo monopol związkowy jest sprzeczny z zasadą swobodnego wyboru organizacji pracowników i pracodawców.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 288 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2348, ust. 995.)

321. Jedność w ramach ruchu związkowego nie powinna być narzucana przez prawodawstwo danego Państwa, gdyż byłoby to niezgodne z zasadą wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 289; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 220 oraz Raport nr 324, sprawa nr 2067, ust. 988.)

322. Rząd nie powinien ani wspierać, ani blokować kroków prawnych podjętych przez związek zawodowy w celu zastąpienia istniejącej organizacji. Pracownicy powinni móc swobodnie, bez ingerencji ze strony władz, wybrać ten związek, który w ich mniemaniu będzie najlepiej służył ich interesom zawodowym. Przeciwdziałanie nadmiernej mnogości związków zawodowych może korzystne dla pracowników, ale musi to być ich dobrowolny wybór. Wprowadzając do *Konwencji nr 87* słowa „organizacji według swego uznania” Międzynarodowa Konferencja Pracy uznała, że jednostki mogą dokonywać wyboru spośród kilku organizacji pracowników czy pracodawców, kierując się względami zawodowymi, wyznaniowymi czy politycznymi. Konferencja nie wypowiedziała się w kwestii czy jedność ruchu związkowego lepiej służy interesom pracowników i pracodawców niż związkowy pluralizm.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 290.)

323. W przypadku, gdy rząd stwierdził, że nie będzie „tolerował” rozbicia ruchu związkowego na różne odłamy i jest zdecydowany narzucić jedność całego ruchu, Komitet przypominał, że art. 2 *Konwencji nr 87* stanowi, iż pracownicy i pracodawcy mają prawo tworzyć i wstępować do organizacji „według swego uznania”. Ten zapis *Konwencji* w żaden sposób nie ma wyrażać poparcia dla idei jedności ruchu związkowego, bądź jego różnorodności. Jego przekaz jest taki, że z jednej strony jest wiele krajów, w których pracownicy i pracodawcy mogą swobodnie wybrać spośród kilku organizacji, z drugiej zaś pracownicy i pracodawcy mogą chcieć założyć nową organizację w kraju, w którym do tej pory nie było takiej różnorodności. Innymi słowy, choć celem *Konwencji* w żadnym wypadku nie była obowiązkowa różnorodność związków zawodowych, *Konwencja*

wymaga by różnorodność taka była zawsze możliwa. W związku z powyższym, jakiegokolwiek podejście rządu zmierzające do „narzucenia” istnienia tylko jednej organizacji związkowej byłoby sprzeczne z art. 2 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 291; Raport nr 337, sprawa nr 2258, ust. 836 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2348. ust. 995.)

324. Sytuacja, w której danej osobie nie daje się prawa wyboru spośród różnych organizacji, ponieważ prawodawstwo dopuszcza istnienie tylko jednej organizacji na obszarze, na którym osoba ta wykonuje swój zawód, jest nie do pogodzenia z zasadami zawartymi w *Konwencji nr 87*. W istocie przepisy takie są prawnym ustanowieniem monopolu związkowego, którego nie należy mylić z klauzulami i praktyką bezpieczeństwa związkowego, ani też z sytuacją gdy sami pracownicy dobrowolnie zakładają tylko jedną organizację.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 292 oraz Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 220.)

325. Możliwość do narzucenia wszystkim pracownikom danej grupy zawodowej obowiązku płacenia składek na rzecz jedyne go związku zawodowego o zasięgu krajowym, którego założenie jest możliwe w branżach i regionach, jest nie do pogodzenia z zasadą prawa do swobodnego wyboru organizacji „*wedle swego uznania*”. W takiej sytuacji wydaje się, że obowiązek płacenia składek na rzecz takiego monopolistycznego związku, bez względu na przynależność związkową pracownika lub jej brak, stanowi dalsze utrwalanie tego monopolu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 293.)

326. Komitet sugeruje, że Państwo, którego to dotyczy powinno dokonać nowelizacji swego prawodawstwa wyraźnie wskazującej, że istnienie związku zawodowego dla takich samych pracowników jak ci, których zrzesza lub zamierza zrzeszać związek ubiegający się o rejestrację, jak też fakt posiadania przez istniejący związek uprawnienia do prowadzenia rokowań zbiorowych w ich imieniu, nie stanowią wystarczającej podstawy do odmowy rejestracji nowego związku.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 295.)

327. Komitet popiera stanowisko Komitetu Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń przeciwne prawodawstwu mającemu na celu stworzenie i utrzymanie systemu jednego związku zawodowego poprzez wymienienie *explicite* konkretnej krajowej konfederacji związkowej. Komitet Ekspertów uważa, że stanowi to przeszkodę w tworzeniu innej konfederacji, gdy taka będzie wola pracowników.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 296.)

328. Zapis pozwalający odmówić przyjęcia wniosku o rejestrację, jeśli inny, już zarejestrowany związek, jest wystarczająco reprezentatywny dla interesów, których zamierza bronić związek ubiegający się o rejestrację oznacza, że w niektórych przypadkach

pracownicy mogą być pozbawieni prawa do wstąpienia do organizacji wedle swego uznania, co jest sprzeczne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 297; Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 249 oraz Raport nr 305, sprawa nr 1883, ust. 393.)

329. Tam, gdzie organizacje pracownicze same domagają się zjednoczenia ruchu związkowego, które to pragnienie zostało potwierdzone w sposób równoznaczny z prawnym obowiązkiem, Komitet podkreśla, że gdy zjednoczony ruch związkowy wynika wyłącznie z woli pracowników, nie jest potrzebne usankcjonowanie tego faktu w zapisach prawa. Ich istnienie mogłoby tylko sprawić wrażenie, że zjednoczony ruch związkowy istnieje i trwa wyłącznie z powodu istniejącego prawodawstwa.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 298.)

330. Nawet tam, gdzie istnieje historycznie uwarunkowany jednolity ruch związkowy, sytuacja taka nie powinna być sankcjonowana prawem, wymieniając na przykład nazwę tej jedynej federacji związkowej – nawet, gdy jest to zgodne z wolą istniejącej organizacji związkowej. Należy bowiem, chronić wolę tych pracowników, którzy nie chcą wstąpić do federacji czy istniejących związków zawodowych, a którym powinno przysługiwać prawo stworzenia organizacji wedle swego uznania, co nie ma miejsca gdy prawo narzuca system jednego związku zawodowego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 299 oraz Raport nr 315, sprawa nr 1935, ust. 21.)

331. Wymóg, aby związek zawodowy, zanim zostanie uznany, przedstawił rekomendację konkretnej centrali związkowej, jest przeszkodą w powołaniu przez pracowników organizacji wedle własnego uznania, a zatem jest sprzeczny z wolnością związkową.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1773, ust. 472.)

332. Osiągnięta dobrowolnie jedność ruchu związkowego nie powinna być zakazana i powinna być respektowana przez władze publiczne.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 220.)

Swoboda wyboru struktury organizacyjnej związku zawodowego

333. Wolność korzystania z prawa do założenia i przystąpienia do związku pociąga za sobą wolność określenia jego struktury organizacyjnej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 275; Raport nr 306, sprawa nr 1862, ust. 103; Raport nr 321, sprawa nr 1978, ust. 34; Raport nr 325, sprawa nr 2100, ust. 430; Raport nr 327, sprawa nr 2115, ust. 681; Raport nr 330, sprawa nr 2207, ust. 907; Raport nr 332, sprawa nr 2115, ust. 114 i sprawa nr 2207, ust. 119; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 592 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2308, ust. 1041.)

334. Pracownicy powinni mieć swobodę decydowania o tym, czy wolą, na poziomie podstawowym, założyć organizację zakładową, czy też inną formę organizacji podstawowej, w oparciu o branżę lub zrzeszenie zawodowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 279; Raport nr 305, sprawa nr 1874, ust. 268 oraz Raport nr 325, sprawa nr 2100, ust. 430.)

335. Zgodnie z art. 2 *Konwencji nr 87*, pracownicy mają prawo zakładać organizacje wedle swego uznania, w tym organizacje zrzeszające pracowników z różnych zakładów i z różnych miast.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 283 oraz Raport nr 306, sprawa nr 1862, ust. 103.)

336. Wprowadzone na podstawie ustawy o lokalnych usługach publicznych ograniczenie, w myśl którego, negocjacje muszą odbywać się na poziomie regionalnym, a w związku z tym organizacja je prowadząca musi istnieć jedynie na poziomie regionalnym, stanowi ograniczenie prawa pracowników do zakładania i wstępowania do organizacji według swego uznania oraz w pełni swobodnego wyboru swych przedstawicieli.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 284.)

337. Jeśli chodzi o ograniczenie polegające na tym, że wszyscy pracownicy służby publicznej mogą jedynie należeć do związków zrzeszających wyłącznie tę grupę zawodową, jest ono do przyjęcia w przypadku organizacji podstawowej tych pracowników pod warunkiem, że członkostwo w tych organizacjach nie jest ograniczone do pracowników konkretnego ministerstwa, departamentu czy służby, a organizacje podstawowe mogą swobodnie przystępować do federacji czy konfederacji według swego uznania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 285.)

Sankcje nakładane za próbę zakładania organizacji

338. Działania podejmowane przeciw pracownikom za próbę założenia organizacji lub odtworzenia organizacji związkowej poza strukturą oficjalnego związku zawodowego byłyby sprzeczne z zasadą, że pracownicy powinni mieć prawo do tworzenia i wstępowania do organizacji wedle swego uznania bez uzyskania uprzedniego zezwolenia.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 301; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 109; Raport nr 328, sprawa nr 2160, ust. 658; Raport nr 332, sprawa nr 2046, ust. 454 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2348, ust. 995.)

Faworyzowanie lub dyskryminowanie poszczególnych organizacji

339. Rozpatrując przypadek, w którym niektóre rodzaje związków zawodowych były z mocy prawa ograniczone, co do funkcji, jakie mogły spełniać, Komitet uznał, że wprowadzone przez prawodawstwo krajowe różnice między związkami mogą w sposób pośredni ograniczać prawo pracowników do członkostwa w organizacji wedle swego uznania. Komitet przyjął takie stanowisko z następujących powodów: co do ogólnej

zasady, jeśli rząd może jednej organizacji przyznać jakiś przywilej, albo odebrać taki przywilej jednej organizacji na korzyść innej, istnieje ryzyko, że nawet gdy nie taka jest intencja rządu, konkretny związek będzie w sposób niesprawiedliwy w korzystniejszej albo też mniej korzystnej sytuacji niż inne, a to stanowi przejaw dyskryminacji. Dokładniej rzecz ujmując, stawiając jeden związek w sytuacji bardziej albo mniej korzystnej niż pozostałe, rząd pośrednio lub bezpośrednio może wpływać na decyzję pracowników, co do wyboru organizacji, do której zamierzają wstąpić, jako że niewątpliwie będą chcieli wstąpić do tej organizacji, która jest w stanie najlepiej zaspokoić ich potrzeby, mimo że gdyby kierowali się tylko swoimi naturalnymi preferencjami wynikającymi z zawodu, wyznania czy poglądów politycznych, wybraliby inny związek. Przysługująca stronom wolność wyboru jest prawem wyraźnie wyartykułowanym w *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 303 oraz Raport nr 328, sprawa nr 2139, ust. 445.)

340. Traktując dany związek w sposób uprzywilejowany względem innych, albo go dyskryminując, rząd może wpływać na decyzje pracowników, co do organizacji do której zamierzają wstąpić. Co więcej, świadomie postępujący w taki sposób rząd narusza zasadę sformułowaną w *Konwencji nr 87*, że władze publiczne mają obowiązek powstrzymania się od jakiegokolwiek ingerencji, która ograniczałaby wynikające z *Konwencji* prawa lub utrudniała ich zgodne z prawem stosowanie. Pośrednio, postępowanie takie naruszałoby także zasadę, że prawo krajowe nie powinno być tak sformułowane ani stosowane by ograniczać zawarte w *Konwencji* gwarancje. Pożądane jest, zatem, aby rząd chcący zastosować jakieś ułatwienia dla związków zawodowych, traktował je równo.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 304; Raport nr 324, sprawa nr 2067, ust. 988; Raport nr 325, sprawa nr 1888, ust. 397; Raport nr 328, sprawa nr 2139, ust. 445; Raport nr 330, sprawa nr 2200, ust. 1100; Raport nr 331, sprawa nr 2090, ust. 164; Raport nr 334, sprawa nr 2200, ust. 750; Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1272 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2200, ust. 325.)

341. W przypadku, gdzie istniały, co najmniej bliskie kontakty robocze między związkiem zawodowym a władzami (ministerstwa pracy lub innymi), Komitet podkreślił wagę, jaką przywiązuje do *Uchwały z 1952 roku* dotyczącej niezależności ruchu związkowego i wezwał rząd do nefaworyzowania i niedyskryminowania żadnego związku zawodowego oraz przyjęcia postawy neutralności w kontaktach ze wszystkimi organizacjami pracowników i pracodawców, tak by stosowane były wobec nich równe zasady.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 305; Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 242 oraz Raport nr 323, sprawa nr 1888, ust. 192.)

342. Kilkakrotnie Komitet badał przypadki zarzutów, że postawa władz publicznych oznacza faworyzowanie lub dyskryminowanie jednego lub więcej związków zawodowych, poprzez:

1. nacisk wywierany na pracowników w formie składanych publicznie przez władze oświadczeń,
2. nierównomierny podział dofinansowania związków lub przyznawanie jednemu związkowi pomieszczeń do odbywania spotkań czy prowadzenia działalności, a innym nie,
3. odmowę uznania przywódców niektórych związków jako prowadzących legalną działalność związkową.

Dyskryminacja poprzez takie czy inne metody może być sposobem nieformalnego wpływania na uzwiązkowienie pracowników i jako taka jest czasem trudna do udowodnienia. Niemniej fakt pozostaje faktem, że wszelka dyskryminacja tego rodzaju zagraża prawu pracowników ustalonemu w art. 2 *Konwencji nr 87* do tworzenia i wstępowania do organizacji według swego uznania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 306; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 146; Raport nr 334, sprawa nr 2200, ust. 750 i sprawa nr 2249, ust. 871 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2200, ust. 325.)

343. Zarówno władze rządowe jak i pracodawcy powinni powstrzymać się od nierównego traktowania organizacji związkowych, w szczególności w kwestii uznania przywódców związkowych próbujących prowadzić legalną działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 307; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 146; Raport nr 324, sprawa nr 2055, ust. 683 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2374, ust. 509.)

344. Sytuacje, gdy miejscowe władze ingerują w działalność swobodnie ukonstytuowanego związku zawodowego, zakładając alternatywne organizacje pracownicze i próbując nieuczciwymi sposobami zachęcić pracowników do zmiany przynależności związkowej, są pogwałceniem prawa pracowników do tworzenia i wstępowania do organizacji według swego uznania.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2144, ust. 719.)

345. Ogólnie rzecz biorąc, fakt że rząd może konkretnej organizacji zaoferować pomieszczenia, albo wyeksmitować organizację z zajmowanych dotąd pomieszczeń w celu ich przekazania innej organizacji, potencjalnie prowadzi, nawet w sposób niezamierzony, do faworyzowania lub dyskryminowania konkretnego związku, stanowiąc w ten sposób akt dyskryminacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 308.)

Dopuszczalne uprzywilejowanie najbardziej reprezentatywnych związków

(Zob. także ust. 339 oraz ust. 949 do 980)

346. Komitet wielokrotnie podkreślał, zwłaszcza w czasie omawiania projektu Konwencji dotyczącej stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, że Międzynarodowa Konferencja Pracy powoływała się na kwestię reprezentatywności związków zawodowych i w pewnym sensie zaakceptowała czynione czasem rozróżnienie pomiędzy związkami w oparciu o stopień ich reprezentatywności. Art. 3 ust. 5 *Konstytucji MOP* zawiera pojęcie „*najbardziej reprezentatywnych organizacji*”. w związku z tym Komitet uznał, że sam fakt, iż prawo danego kraju rozróżnia związki najbardziej reprezentatywne oraz inne związki zawodowe nie powinien być przedmiotem krytyki. Niemniej rozróżnienie takie nie powinno być powodem przyznawania najbardziej reprezentatywnym związkom przywilejów wykraczających poza wynikające z największej liczby członków pierwszeństwo reprezentowania w rokowaniach zbiorowych czy konsultacjach rządowych oraz przy powoływaniu przedstawicieli w organizacjach

międzynarodowych. Innymi słowy, rozróżnienie takie nie powinno prowadzić do pozbawiania związków nie uznanych za najbardziej reprezentatywne podstawowych środków obrony zawodowych interesów swych członków, możliwości zorganizowania administracji i działalności oraz formułowania programów, tak jak przewidziano w *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 309; Raport nr 332, sprawa nr 2216, ust. 908 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2334, ust. 1219.)

347. Określenie najbardziej reprezentatywnego związku zawodowego winno być dokonane według wcześniej ustalonych kryteriów, pozwalających uniknąć stronniczości lub nadużyć.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 314; Raport nr 305, sprawa nr 1871, ust. 79 i sprawa nr 1765, ust. 98; Raport nr 327, sprawa nr 2132, ust. 661; Raport nr 331, sprawa nr 2132, ust. 588; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 827.)

348. Ustalone, dokładne i obiektywne kryteria reprezentatywności organizacji pracowników i pracodawców powinny być zawarte w prawodawstwie, a nie pozostawione do uznaniowej decyzji rządu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 315; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 325; Raport nr 331, sprawa nr 2132, ust. 588; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 827 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2334, ust. 1220.)

349. *Konwencje nr 87 i 98* nie są sprzeczne z systemami, w których w egzekwowaniu zbiorowych praw związkowych uwzględnia się reprezentatywność związków w oparciu o faktyczny poziom uzwiązkowienia, ani z tymi, w których poziom ten jest określany w powszechnym głosowaniu pracowników lub osób funkcyjnych, albo też rozwiązaniami łączącymi cechy obydwu systemów.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2040, ust. 669.)

350. System, w którym liczbę przedstawicieli poszczególnych związków w ciałach kolegialnych określa komisja weryfikująca liczbę członków poszczególnych organizacji, jest zgodny z zasadami wolności związkowej pod warunkiem zapewnienia określonych gwarancji. z jednej strony, ochrona danych dotycząca przynależności związkowej jest jednym z podstawowych aspektów praw człowieka, zwłaszcza w odniesieniu do prawa do prywatności; z drugiej jednak, jeśli weryfikacji członkostwa poszczególnych związków towarzyszą ściśle określone gwarancje, nie ma powodu by nie uznać jej za zgodną z przestrzeganiem tych praw, a jej przebieg nie gwarantował poufności dotyczącej tożsamości członków. Ważne jest, aby organ dokonujący weryfikacji członkostwa poszczególnych związków cieszył się zaufaniem wszystkich organizacji.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2040, ust. 669.)

351. Dążeniu do ustalenia lub potwierdzenia reprezentatywności związków zawodowych najlepiej służą ściśle gwarancje poufności i bezstronności. Dlatego weryfikacji reprezentatywności związku zawodowego powinien *a priori* dokonywać organ niezależny i bezstronny.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 325.)

352. Ustalenie liczby członków związku nie wymaga sporządzenia ich listy. Liczbę członków można ustalić na podstawie dokumentacji składkowej, bez sporządzania listy imiennej, która mogłaby ułatwić dyskryminacyjne działania antyzwiązkowe.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2132, ust. 661.)

353. Stosowany w praktyce przez władze wymóg dostarczenia imiennej listy członków organizacji wraz z kopiami ich legitymacji członkowskich, mający służyć ustaleniu najbardziej reprezentatywnego związku, stanowi problem w odniesieniu do zasad wolności związkowej. Wymóg tego rodzaju niesie ze sobą ryzyko prześladowania czy dyskryminacji z tytułu przynależności związkowej.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 166.)

354. Dopuszczenie pluralizmu związkowego nie wyklucza przyznawania pewnych praw i korzyści organizacjom najbardziej reprezentatywnym. Wszelako ustalenie, która z organizacji jest najbardziej reprezentatywna, musi być oparte na wcześniej ustalonych, obiektywnych i dokładnych kryteriach, aby wykluczyć jakiegokolwiek przypadki stronniczości czy nadużyć. Uznanie związku za reprezentatywny powinno się ograniczać jedynie do pewnych preferencyjnych uprawnień dla celów rokowań zbiorowych, konsultacji związkowych czy delegowania przedstawicieli do organizacji międzynarodowych.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1844, ust. 241.)

355. Komitet uważa, że pewne korzyści, zwłaszcza związane z prawem reprezentowania, można by przyznawać związkom w zależności od stopnia ich reprezentatywności. Niemniej, Komitet wyznaje pogląd, że ingerencja władzy publicznej związana z tego typu korzyściami nie powinna być tego rodzaju, aby wywierać nadmierny wpływ na decyzje pracowników, co do wyboru związku, do którego chcą należeć.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 311; Raport nr 327, sprawa nr 2132, ust. 661 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2317, ust. 1083.)

356. Istnienie w prawodawstwie progu procentowego, na podstawie którego, określana jest reprezentatywność organizacji i przyznawane są pewne przywileje dla organizacji najbardziej reprezentatywnej (w szczególności dla celów rokowań zbiorowych) nie powoduje żadnych trudności, pod warunkiem że kryteria są obiektywne, dokładne i z góry ustalone, tak by uniknąć możliwych przypadków stronniczości czy nadużyć.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 166.)

357. W kwestii prawodawstwa tworzącego system określania reprezentatywności Komitet uważa, że przyznanie prawa do zasiadania w Radzie Społeczno-Gospodarczej tylko organizacjom najbardziej reprezentatywnym nie wpływa nadmiernie na wybór pracowników przy zapisywaniu się do związku, ani też nie przeszkadza związkom mniej reprezentatywnym bronić interesów swych członków, prowadzić działalności czy formułować programy.

(Zob. Raport nr 311, sprawa nr 1968, ust. 502.)

358. Komitet uważa, że zawarty w prawie system rejestracji związków zawodowych, przyznający wyłączność w sprawach negocjacyjnych związkowi zarejestrowanym, nie jest sprzeczny z zasadami wolności związkowej, pod warunkiem, że oparty jest na wcześniejszych ustalonych, obiektywnych kryteriach. Niemniej, przyznanie wyłączności związkowi najbardziej reprezentatywnym nie powinno być interpretowane jako zakaz istnienia innych związków, do których mogą chcieć należeć niektórzy zaangażowani pracownicy.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 312.)

359. Związkowi mniejszościowemu, którym odmówiono prawa do uczestnictwa w rokowaniach zbiorowych, powinno być wolno prowadzić działalność i przynajmniej wypowiadać się w imieniu swoich członków oraz reprezentować ich w przypadkach indywidualnych skarg.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 313 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 168.)

Prawo do swobodnego wstępowania do związku

360. Pracownicy, jeśli taka jest ich wola, powinni móc wstępować do związku zawodowego jednocześnie na poziomie branżowym i zakładowym.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 317 oraz Raport nr 325, sprawa nr 2100, ust. 430.)

361. W przypadku, w którym członkowie związku zawodowego pragnący z niego wystąpić mogli to zrobić jedynie w obecności notariusza sprawdzającego ich tożsamość oraz poświadczającego autentyczność ich podpisów, Komitet uznał, że samo to nie stanowi naruszenia praw związkowych pod warunkiem, że formalności tej można dokonać łatwo i bez zwłoki. Jeżeli jednak wymóg taki może w niektórych okolicznościach stwarzać praktyczne trudności dla osób chcących wystąpić ze związku, wówczas ich prawo do wstąpienia do organizacji wedle swego uznania jest ograniczone. Dla uniknięcia takiej sytuacji Komitet uznał, że rząd powinien rozważyć możliwość wprowadzenia alternatywy dla takiej metody występowania ze związku, która nie narażałaby zainteresowanym pracownikom trudności natury praktycznej czy finansowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 319.)

362. Komitet wezwał jeden z rządów do wycofania stawianego przez Wydział Kontroli Zatrudnienia Marynarzy wymogu złożenia przed wyjazdem zagranicę pisemnego oświadczenia pod przysięgą, ograniczającego ich prawo do wstąpienia lub kontaktu z międzynarodową organizacją związkową w celu ochrony ich interesów zawodowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 320.)

Klauzule bezpieczeństwa związkowego

(Zob. także ust. 324 i 480)

363. Należy odróżniać klauzule bezpieczeństwa związkowego dozwolone przez prawo od narzuconych przez prawo; tylko te ostatnie prowadzą do systemu monopolu związkowego, sprzecznego z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 321 oraz Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 220.)

364. Kwestię dopuszczalności klauzul bezpieczeństwa związkowego w układach zbiorowych pozostawiono w gestii Państw ratyfikujących, o czym świadczą prace przygotowawcze do *Konwencji nr 98*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 322.)

365. Problemy związane z klauzulami bezpieczeństwa związkowego powinny być rozwiązywane na poziomie krajowym, zgodnie z panującymi w danym kraju zwyczajami oraz systemem stosunków pracy. Innymi słowy, zarówno dopuszczalność takich klauzul jak i zakaz ich stosowania można uważać za zgodne z zasadami i standardami MOP dotyczącymi wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 323; Raport nr 329, sprawa nr 2136, ust. 102 oraz Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 721.)

366. W niektórych przypadkach, gdy potrącanie składek i innych form zabezpieczenia związkowego wprowadzono nie na podstawie obowiązującego prawodawstwa, ale układów zbiorowych lub ugruntowanych praktyk akceptowanych przez obie strony, Komitet odmawia rozpatrzenia zarzutów w oparciu o stwierdzenie powołanego przez Międzynarodową Konferencję Pracy w 1949 roku Komitetu ds. Zbiorowych Stosunków Pracy, że *Konwencji nr 87* w żaden sposób nie należy interpretować jako zgody lub zakazu rozwiązań bezpieczeństwa związkowego, które to kwestie podlegają regulacjom krajowym, zgodnie z panującymi w danym kraju zwyczajami. Zgodnie z tym stwierdzeniem, kraje – a dokładniej kraje, w których istnieje pluralizm związkowy – nie mają z tytułu postanowień *Konwencji* obowiązku zezwolić na określone prawem lub zwyczajem stosowanie klauzul bezpieczeństwa związkowego, podczas gdy fakt, że klauzule takie są dozwolone w innych krajach, nie jest przeszkodą w ratyfikacji *Konwencji* przez te kraje.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 324.)

367. Kierując się deklaracją Komitetu ds. Zbiorowych Stosunków Pracy Międzynarodowej Konferencji Pracy z 1949 roku Komitet uważa, że prawodawstwo stanowiące, że nikogo nie można zmuszać do wstępowania lub do niewstępowania do związku zawodowego samo w sobie nie narusza *Konwencji nr 87* i 98.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 329.)

368. Tam, gdzie obowiązują ustalenia dotyczące bezpieczeństwa związkowego, warunkujące zatrudnienie od członkostwa w konkretnym związku zawodowym, może dochodzić do dyskryminacji, jeśli osobom ubiegającym się o członkostwo stawia się nieuzasadnione wymagania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 330.)

Prawo organizacji do tworzenia własnego statutu i regulaminów

6

Przedmiotowe prawodawstwo a ingerencja władz

(Zob. również ust. 392, 401, 405, 427, 430 oraz 473)

369. Przepisy prawa szczegółowo regulujące wewnętrzne funkcjonowanie organizacji pracowników i pracodawców stanowią poważne ryzyko ingerencji ze strony władz publicznych. Tam, gdzie władze publiczne uważają takie przepisy za konieczne, powinny one po prostu ustanowić ogólne ramy, w których organizacjom pozostawić można największą możliwą autonomię funkcjonowania i zarządzania. Jedynym celem ograniczenia tej zasady może być ochrona interesów członków i gwarancja demokratycznego funkcjonowania organizacji. Ponadto powinna istnieć procedura odwoławcza przed bezstronnym i niezależnym organem sądowym w celu uniknięcia ryzyka nadmiernej bądź arbitralnej ingerencji w swobodne funkcjonowanie organizacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 331; oraz Raport nr 321, sprawa nr 2011, ust. 215.)

370. Zdaniem Komitetu, samo tylko istnienie prawodawstwa dotyczącego związków zawodowych nie stanowi naruszenia praw związkowych, ponieważ Państwo może prawomocnie podejmować działania w celu zapewnienia, że zapisy statutów i regulaminów związkowych są zgodne z prawem. Z drugiej strony, wszelkie prawodawstwo przyjęte w tej dziedzinie nie może podważać praw pracowników, określonych w zasadach wolności związkowej. Natomiast nadmiernie szczegółowe i restrykcyjne przepisy prawne mogą w praktyce utrudnić tworzenie i rozwój organizacji związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 332; oraz Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 326.)

371. W celu zagwarantowania organizacjom pracowników prawa do w pełni swobodnego opracowywania swych statutów i regulaminów prawodawstwo krajowe powinno jedynie nakreślić wymogi formalne dotyczące statutów związków zawodowych, natomiast statuty i regulaminy nie powinny podlegać uprzedniemu zatwierdzeniu przez władze publiczne.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 333; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 323; Raport nr 321, sprawa nr 2011, ust. 215; Raport nr 327, sprawa nr 2115, ust. 681; Raport nr 330, sprawa nr 2207, ust. 907; Raport nr 332, sprawa nr 2115, ust. 114, oraz sprawa nr 2207, ust. 119; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2308, ust. 1041.)

372. Wymogi dotyczące kompetencji terytorialnej i liczby członków związku powinno się zostawić do określenia przez same związki zawodowe w ich wewnętrznych przepisach. Natomiast wszelkie przepisy prawne wykraczające poza te formalne wymogi mogą utrudnić tworzenie i rozwój organizacji i stanowić naruszenie art. 3, ust. 2 Konwencji.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 2038, ust. 529.)

373. Przepis, że regulamin związkowy musi być zgodny z wymogami prawa danego kraju nie narusza zasady swobodnego opracowywania swych statutów i regulaminów przez organizacje pracowników, pod warunkiem, że dane przepisy krajowe nie naruszają same w sobie zasady wolności związkowej, oraz że akceptacja tych regulaminów przez kompetentne władze nie zależy od ich uznaniowych uprawnień.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.334.)

374. Opracowanie przez władze publiczne statutów krajowych organizacji pracowni-
czych stanowi naruszenie zasady wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.335; oraz Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust.132.)

375. Jeśli akceptacja regulaminu związku zawodowego zależy od uznaniowej decyzji właściwych władz, jest to sprzeczne z ogólnie przyjętą zasadą, że organizacje pracowni-
cze mają prawo do w pełni swobodnego opracowywania swych statutów i regulaminów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.336.)

376. Istnienie prawa do wniesienia odwołania do sądu w związku z zatwierdzaniem
prawa wewnątrzwiązkowego nie stanowi jako takie dostatecznej gwarancji. Nie zmie-
nia ono charakteru uprawnień nadanych władzom administracyjnym, a sądy są jedynie
w stanie stwierdzić, że prawo zostało prawidłowo zastosowane. Zatem sądy powinny
mieć prawo do ponownego rozpoznania meritum sprawy oraz podstaw, na których
opiera się decyzja administracyjna.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.337.)

377. Przepis prawny pozwalający w pewnych przypadkach rządowi na sprzeciw wobec
stworzenia związku zawodowego w ciągu trzech miesięcy od rejestracji jego regulami-
nu wewnętrznego jest sprzeczny z podstawową zasadą, że pracownicy i pracodawcy
mają prawo bez uzyskania uprzedniego zezwolenia tworzyć organizacje według swego
uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.338.)

378. Istnienie przepisów mających na celu propagowanie zasad demokracji w orga-
nizacjach związkowych jest dopuszczalne. Tajne i bezpośrednie głosowanie jest z całą
pewnością procedurą demokratyczną i jako taka nie podlega krytyce.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.339.)

379. Wymienienie w prawodawstwie szczegółów, które muszą być zawarte w statucie
związku nie jest samo w sobie naruszeniem prawa organizacji pracowniczej do w pełni
swobodnego opracowywania swych przepisów wewnętrznych.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust.340; oraz Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust.690.)

380. Nadmiernie szeroka i szczegółowa obowiązkowa lista funkcji i celów organizacji
może w praktyce utrudnić tworzenie i rozwój związków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.341.)

381. Poprawki do statutu związku zawodowego winny być przedyskutowane i przyjęte przez samych członków związku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.342; oraz Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust.323.)

382. W niektórych krajach prawo wymaga, aby większość członków związku zawodowego, przynajmniej w pierwszym głosowaniu, podejmowała decyzje dotyczące zagadnień, które wpływają na samo istnienie organizacji, bądź jej strukturę organizacyjną (przyjmowanie poprawek do statutu, rozwiązanie [związku] itp.). W takich przypadkach, dotyczących spraw podstawowych dla istnienia związku i jego struktury organizacyjnej, czy też podstawowych praw jego członków, prawne uregulowanie głosowania większościowego nie wskazuje na ingerencję sprzeczną z Konwencją, pod warunkiem, że owa regulacja nie przeszkadza w działaniach związku zawodowego, praktycznie uniemożliwiając podejmowanie niezbędnych decyzji w istniejących okolicznościach oraz pod warunkiem, że celem tej regulacji jest zagwarantowanie członkom prawa do demokratycznego uczestnictwa w organizacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.343.)

383. Umieszczenie w statucie związku zawodowego – na mocy decyzji władz publicznych – klauzuli, na mocy której związek zawodowy musi corocznie przekazywać ministerstwu dokumentację, a mianowicie sprawozdanie z ostatniego walnego zjazdu z dokładną listą obecnych członków, kopią przyjętego przez zjazd sprawozdania sekretarza generalnego/przewodniczącego, egzemplarz sprawozdania finansowego itp. i gdy niespełnienie tego wymogu w określonym czasie skutkować będzie uznaniem związku za nieistniejący, jest sprzeczne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.345.)

Statuty wzorcowe

384. Wszelkie zobligowanie związku zawodowego do oparcia swego statutu na wzorcowym statucie (poza niektórymi czysto formalnymi klauzulami) narusza przepisy zapewniające wolność związkową. Inną rzeczą jest jednak, gdy rząd po prostu opracowuje statut wzorcowy i udostępnia go tworzącym się organizacjom, nie wymagając wszelako jego przyjęcia. Opracowanie wzorcowych statutów oraz regulaminów dla związków zawodowych w formie wskazówek niekoniecznie oznacza ingerencję w prawo organizacji do w pełni swobodnego opracowania swych statutów i regulaminów wewnętrznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.346.)

Dyskryminacja rasowa

385. Prawo przewidujące dla zarejestrowanych mieszanych związków zawodowych istnienie osobnych oddziałów dla pracowników różnych ras oraz prowadzenie osobnych zebrań przez te oddziały nie jest zgodne z ogólnie przyjętą zasadą, że

organizacje pracodawców i pracowników mają prawo do opracowywania swych statutów i regulaminów wewnętrznych oraz do określania sposobu kierowania organizacją i jej działalnością.

(Zob. 1996 Przegląd, ust.347.)

Relacje pomiędzy związkami zawodowymi szczebla podstawowego a organizacjami wyższego szczebla

386. Z zasady autonomii związków zawodowych i organizacji wyższego szczebla, łącznie z różnymi relacjami pomiędzy nimi, winna być respektowana przez władze publiczne. Przepisy prawne naruszające tę autonomię powinny stanowić wyjątek oraz, tam gdzie są konieczne z powodów nadzwyczajnych okoliczności, winny być otoczone wszelkimi możliwymi gwarancjami, chroniącymi przed nadmierną ingerencją.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.348.)

387. Podporządkowanie organizacji szczebla podstawowego kontroli organizacji związkowych wyższego szczebla, wymóg zgody tych ostatnich na ich powstanie oraz utworzenie przez krajowe zjazdy członków związku zawodowego statutów związków zawodowych, stanowią poważne ograniczenie prawa związków do opracowania swych statutów, organizowania działalności oraz układania swych programów działania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.349; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust.343.)

Prawo organizacji do w pełni swobodnego wyboru swych przedstawicieli

7

Zasady ogólne

(Zob. także ust. 417)

388. Wolność związkowa oznacza prawo pracowników i pracodawców do w pełni swobodnego wybierania własnych przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 350; Raport nr 305, sprawa nr 1874, ust. 268; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 639 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 591.)

389. Pracownicy i ich organizacje mają prawo do w pełni swobodnego wyboru swych przedstawicieli, a ci ostatni mają prawo do wysuwania żądań w imieniu tych pierwszych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 352.)

390. Przywilejem organizacji pracowników i pracodawców jest określenie warunków wyboru własnych przywódców, a władze winny powstrzymać się od jakiejkolwiek nadmiernej ingerencji w korzystanie organizacji pracowników i pracodawców z prawa do swobodnego wyboru własnych przedstawicieli, co gwarantuje Konwencja nr 87.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 351; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 692; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 591 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2276, ust. 404.)

391. Prawo organizacji pracowników do swobodnego wybierania własnych przedstawicieli jest nieodzownym warunkiem, aby mogły one funkcjonować całkowicie niezależnie i skutecznie działać na rzecz interesów swoich członków. Dla pełnego uznania tego prawa sprawą zasadniczą jest, aby władze publiczne powstrzymały się przed wszelką ingerencją, która mogłaby ograniczyć korzystanie z tego prawa, bez względu na to, czy owa ingerencja dotyczyłaby określenia warunków ubiegania się o funkcję z wyboru, czy sposobu przeprowadzenia samych wyborów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 353; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 322; Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 251; Raport nr 328, sprawa nr 2128, ust. 262; Raport nr 329, sprawa nr 2090, ust. 273; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 591 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 210.)

Procedury wyborcze

(Zob. również ust. 955)

392. Regulację procedur i sposobu wyboru osób do pełnienia funkcji związkowych określają przede wszystkim same przepisy związkowe. Podstawowym założeniem art. 3

Konwencji nr 87 jest to, żeby pracownicy i pracodawcy mogli sami ustalać przepisy określające sposób kierowania ich organizacjami i przeprowadzane w nich wybory.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 354; Raport nr 307, sprawa nr 1905, ust. 154; Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 520; Raport nr 326, sprawa nr 2067, ust. 512 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2276, ust. 404.)

393. Nadmiernie drobiazgowa i szczegółowa regulacja procesu wyborów związkowych stanowi zgodnie z art. 3 *Konwencji nr 87* naruszenie prawa rzeczonych organizacji do swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 355.)

394. Prawo, które drobiazgowo reguluje wewnątrzwiązkowe procedury wyborcze oraz skład organów wykonawczych, ustala dni, w których mają się odbywać zebrania, ustala dokładną datę dorocznego walnego zjazdu oraz datę wygaśnięcia mandatu członków władz związkowych jest niezgodna z prawami, jakie gwarantuje związkom zawodowym *Konwencja nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 356.)

395. Przepis, który daje ministrowi szerokie uprawnienia do arbitralnego i drobiazgowego określania wewnętrznych procedur wyborczych związku, składu osobowego jego różnych komitetów oraz terminów ich wybierania, a nawet sposobu ich funkcjonowania, jest niezgodny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 357.)

396. Jeśli kontrola rządu nad wyborami związkowymi jest zbyt ścisła, można ją uznać za ograniczenie prawa związków zawodowych do swobodnego wybierania swoich przedstawicieli. Jednak ogólnie rzecz biorąc regulacje prawne określające częstotliwość wyborów oraz ustalające maksymalny okres kadencji organów wykonawczych nie naruszają zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 358 oraz Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 520.)

397. Określenie długości kadencji należy pozostawić samym związkom zawodowym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 359; Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 520 oraz Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 639.)

398. Wprowadzenie za pomocą legislacji obowiązku bezpośredniego, tajnego i powszechnego głosowania w wyborach przywódców związkowych nie stanowi problemu z punktu widzenia zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 360.)

399. Nie zachodzi naruszenie zasad wolności związkowej, jeśli prawo zawiera pewne przepisy mające na celu propagowanie zasad demokracji wewnątrz organizacji związkowych, bądź zapewnienie normalnego przebiegu procedur wyborczych

z poszanowaniem praw członków, w celu uniknięcia jakichkolwiek sporów dotyczących wyników wyborów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 361.)

400. Przepisy wymagające, aby zarejestrowane organizacje wybierały swoje władze poprzez głosowanie listowne nie wydają się naruszać swobody wybierania przywódców związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 362.)

401. Określenie, w statucie lub regulaminie, wymaganej większości głosów w wyborach przywódców związkowych powinno pozostać w gestii samych organizacji pracowniczych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 363.)

402. Iliczbie przywódców danej organizacji powinny decydować same organizacje związkowe.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 364.)

403. Rejestracja władz wykonawczych organizacji związkowych powinna odbywać się automatycznie w momencie jej zgłoszenia przez dany związek zawodowy i może zostać zakwestionowana jedynie na żądanie członków tego związku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust.365; Raport nr 318, sprawa nr 2003, ust.390 oraz Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust.311.)

404. Ponieważ tworzenie rad zakładowych i rad pracodawców może stanowić wstępny krok do ustanowienia niezależnych, swobodnie założonych organizacji pracowników i pracodawców, wszystkie oficjalne stanowiska w takich radach powinny bez wyjątku być zajmowane przez osoby wybrane w wolnych wyborach przez zainteresowanych pracowników bądź pracodawców.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 367 oraz Raport nr 332, sprawa nr 2255, ust. 947.)

Warunki członkostwa i pełnienia funkcji związkowych

405. Warunki członkostwa związku zawodowego lub pełnienia funkcji związkowej to kwestie, które powinny zostać określone w przepisach wewnętrznych związku, a władze publiczne powinny się powstrzymać przed wszelką ingerencją mogącą ograniczyć realizację tego prawa przez organizacje związkowe.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1865, ust.153 oraz Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 263.)

A. Dyskryminacja rasowa

406. Zapisy prawne, które rezerwują dla Europejczyków prawo do członkostwa w organach wykonawczych związków zawodowych mieszanych (tzn. takich, których członkami są pracownicy różnych ras) są niezgodne z zasadą mówiącą, że organizacje

pracowników i pracodawców mają prawo do w pełni swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 368.)

B. Zatrudnienie w konkretnym zawodzie bądź zakładzie pracy

407. Wymóg, aby kandydat na funkcję związkową był członkiem określonej grupy zawodowej bądź przedsiębiorstwa, jest niezgodny z prawem pracowników do swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 2003, ust. 390.)

408. Jeśli prawodawstwo krajowe stanowi, że wszyscy przywódcy związkowi muszą należeć do grupy zawodowej, w której funkcjonuje dana organizacja, istnieje niebezpieczeństwo, że gwarancje, jakie zapewnia *Konwencja nr 87* mogą być zagrożone. W istocie w takich przypadkach zwolnienie pracownika pełniącego funkcję związkową może – poza utratą stanowiska w związku przez tego pracownika – stanowić naruszenie wolności działania organizacji oraz jej prawa do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli, a nawet może zachęcić pracodawców do aktów ingerencji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 369; Raport nr 307, sprawa nr 1905, ust. 154 oraz Raport nr 326, sprawa nr 2096, ust. 427.)

409. W celu dostosowania zapisów prawnych – które ograniczają piastowanie funkcji związkowych do osób faktycznie zatrudnionych w danej grupie zawodowej bądź w danym przedsiębiorstwie – do wymogów zasady swobodnego wyboru przedstawicieli, konieczne jest co najmniej uelastycznienie tych przepisów poprzez dopuszczenie do kandydowania osób uprzednio zatrudnionych w rzeczony grupie zawodowej oraz poprzez zwolnienie od wymogu przynależności zawodowej rozsądnej części członków władz danej organizacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 371; Raport nr 326, sprawa nr 2096, ust. 427 oraz Raport nr 335, sprawa nr 1865, ust. 829.)

410. Przepisy wymagające, aby wszyscy przywódcy związkowi mieli w momencie wyboru ponad roczny staż zawodowy nie są zgodne z *Konwencją nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 372.)

411. Zważywszy, że organizacje pracowników mają prawo do w pełni swobodnego wybierania swoich przedstawicieli, zwolnienie przywódcy związkowego, bądź fakt, że przywódca związkowy przestaje pracować w dotychczasowym charakterze w danym przedsiębiorstwie, nie powinny mieć wpływu na jego/jej status bądź funkcje związkowe, o ile statut danego związku zawodowego nie stanowi inaczej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 373; Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 251; oraz Raport nr 326, sprawa nr 2105, ust. 447.)

412. Wymóg zakładający konieczność kontynuowania zatrudnienia przez przywódców związkowych przez okres kadencji uniemożliwia istnienie etatowych członków władz

związkowych. Zapis taki może być wysoce niekorzystny dla związków zawodowych, zwłaszcza dla takich, których wielkość bądź zasięg geograficzny wymagają od członków ich władz znacznego nakładu czasu. Zapis taki utrudnia swobodne funkcjonowanie związków zawodowych i jest niezgodny z wymogami art. 3 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 374.)

C. Staż członkowski

413. Przepis uzależniający bierne prawo wyborcze na funkcję związkową, od co najmniej rocznego stażu członkowskiego kandydata, może być zinterpretowany jako wymóg, aby wszyscy przywódcy związkowi należeli do grupy zawodowej bądź pracowali w przedsiębiorstwie, w którym dany związek zawodowy reprezentuje pracowników. W takim przypadku, gdyby wymóg ten zastosować do wszystkich osób pełniących funkcję w organizacjach związkowych, abyłoby to niezgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 375.)

414. Przepis wymagający, aby wszyscy przywódcy związkowi mieli, co najmniej sześciomiesięczny staż członkowski, oznacza istotne ograniczenie prawa organizacji pracowniczych do w pełni swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 376.)

D. Poglądy lub działalność polityczna

415. Prawodawstwo, które pozbawia osoby prawa do pełnienia funkcji związkowych z powodu przekonań bądź przynależności politycznej nie jest zgodne z prawem związkowców do w pełni swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 377.)

416. W przypadku, gdy organ reprezentujący pracowników w sporze jest wybrany przez tych pracowników, prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli jest ograniczone, jeśli tylko niektórzy z tych przedstawicieli, w oparciu o ich poglądy polityczne, zostaną uznani przez rząd za zdolnych do uczestnictwa w procedurach pojednawczych. W przypadku, gdy prawo danego kraju stanowi, iż rząd może pertraktować tylko z osobami, które występują jako przedstawiciele osób pracujących w danym przedsiębiorstwie i praktycznie wybiera tych, z którymi będzie pertraktować, wszelka selekcja w oparciu o poglądy polityczne mająca na celu wyeliminowanie, nawet w sposób pośredni, przywódców organizacji najbardziej reprezentatywnej dla kategorii zainteresowanych pracowników będzie skutkować tym, że prawo danego kraju będzie stosowane w taki sposób, że naruszy prawo osób pracujących do swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. 1996 Przegląd, ust. 378.)

417. Prawodawstwo, które zabrania pełnienia funkcji w związku zawodowym przez okres dziesięciu lat „*jakiegokolwiek osobie biorącej udział w działalności politycznej*

o charakterze komunistycznym" i które wymienia szereg „przesłanek prawnych”, na podstawie których, jakkolwiek osoba może zostać obarczona odpowiedzialnością za taką działalność, może stanowić pogwałcenie zasady zawartej w *Konwencji nr 87*, która mówi, że organizacje pracowników i pracodawców mają prawo do „swobodnego wyboru swoich przedstawicieli, do powoływania swojego zarządu oraz układania swojego programu działania” oraz że „władze publiczne powinny powstrzymać się od wszelkiej interwencji, która by ograniczała to prawo lub przeszkadzała w jego zgodnej z prawem realizacji”.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 379.)

418. Komitet wyznaje pogląd, że ustawa jest niezgodna z zasadami wolności związkowej, jeśli jakiś związkowiec może zostać niedopuszczony do pełnienia funkcji związkowej lub do członkostwa w związku, bo zdaniem ministra, jego/jej działalność może promować interesy komunizmu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 380.)

E. Postawa moralna kandydatów na stanowisko

419. Prawny wymóg zbadania przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz Ministerstwo Sprawiedliwości przeszłości kandydata na funkcję związkową jest równoznaczny z uprzednim zatwierdzaniem kandydatów przez władze, co jest niezgodne z *Konwencją nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 381.)

F. Narodowość

420. Prawodawstwo powinno zostać uelastycznione w celu umożliwienia organizacjom wybierania swoich przywódców w sposób swobodny i bez przeszkód, oraz w celu umożliwienia pracownikom-obcokrajowcom ubieganie się o stanowiska związkowe, przynajmniej po rozsądnym okresie zamieszkania w kraju przyjmującym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 382.)

G. Karalność kandydata

421. Prawo, które generalnie zakazuje dostępu do stanowisk związkowych osobom, wobec których zapadł jakikolwiek wyrok skazujący jest niezgodna z zasadami wolności związkowej, w sytuacji, gdy czyn, za które dana osoba została skazana nie wyklucza pre dyspozycji i uczciwości wymaganych do pełnienia funkcji związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 383.)

422. Wyrok skazujący za czyny, których charakter nie poddaje w wątpliwość uczciwości danej osoby oraz nie wyklucza pełnienia funkcji związkowych nie powinien dyskwalifikować tej osoby od pełnienia funkcji w związku zawodowym, a każde prawo ustanawiające taki zakaz na podstawie jakiegokolwiek wykroczenia jest niezgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 384.)

423. Co do prawodawstwa stanowiącego, że wydany przez jakikolwiek sąd wyrok – z wyjątkiem wyroków za przestępstwa polityczne – skazujący na pozbawienie wolności na okres jednego miesiąca lub dłuższy, stanowi przesłankę nie do pogodzenia z/ lub dyskwalifikującą od piastowania stanowisk wykonawczych lub administracyjnych w związku zawodowym. Komitet jest zdania, że tak ogólny zapis można zinterpretować w taki sposób, że wyklucza się z pełnienia odpowiedzialnych stanowisk związkowych wszelkie osoby skazane za czyny związane z egzekwowaniem praw związkowych, takich jak naruszenie prawa prasowego, tym samym nadmiernie ograniczając prawo związkowców do w pełni swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 385.)

424. Brak biernego prawa wyborczego na stanowisko związkowe na podstawie „*jakiegokolwiek przestępstwa związanego z oszustwem, nieuczciwością czy wymuszeniem*” może być sprzeczny z prawem do w pełni swobodnego wyboru przedstawicieli, ponieważ „*nieuczciwość*” może obejmować szeroki zakres postępków, które niekoniecznie muszą dyskredytować osoby skazane za takie przestępstwo jako nieodpowiednie do piastowania stanowisk zaufania publicznego, takich jak funkcje związkowe.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 387.)

H. Ponowny wybór

425. Zakaz ponownego wyboru osób pełniących funkcję w związku jest niezgodny z *Konwencją nr 87*. Ponadto taki zakaz może mieć poważne reperkusje dla normalnego rozwoju ruchu związkowego, który może nie posiadać wystarczającej liczby osób zdolnych do pełnienia funkcji związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 388.)

426. Prawodawstwo, które określa maksymalną długość kadencji członków władz związku i jednocześnie ogranicza ich prawo do reelekcji stanowi pogwałcenie prawa organizacji do w pełni swobodnego wybierania swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 389.)

Obowiązek uczestnictwa w głosowaniach

427. Obowiązek głosowania członków organizacji powinien pozostać sprawą regulaminów wewnętrznych, a nie być narzuconym przez prawo.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 390.)

428. Prawo nakładające grzywny na pracowników, którzy nie biorą udziału w wyborach związkowych jest niezgodne z postanowieniami *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 391.)

Ingerencja władz w wybory związkowe

429. Wszelka ingerencja władz publicznych w wybory związkowe łączy się z ryzykiem, że zostanie uznana za arbitralną, a zatem stanowiącą ingerencję w funkcjonowanie organizacji pracowników, co jest niezgodne z art. 3 *Konwencji nr 87*, który uznaje ich prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 392.)

430. Prawo pracowników do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli powinno być realizowane zgodnie ze statutami ich organizacji zawodowych i nie może podlegać ministerialnej decyzji o zwołaniu wyborów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 393; oraz Raport nr 308, sprawa nr 1915, ust. 271.)

431. W przypadku sporu wewnątrz organizacji związkowej pomiędzy dwoma rywalizującymi zarządami, Komitet postanowił, że w celu zapewnienia bezstronności i obiektywizmu procedury, nadzór nad wyborami związkowymi należy powierzyć właściwym władzom sądowym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 394; oraz Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 524.)

432. Wszelka ingerencja władz i rządzącej partii politycznej dotycząca funkcji przewodniczącego centralnej organizacji związkowej w danym kraju jest niezgodna z zasadą mówiącą, że organizacje mają prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 395; Raport nr 324, sprawa nr 2090, ust. 203; Raport nr 329, sprawa nr 2090, ust. 271 oraz Raport nr 330, sprawa nr 2144, ust. 711.)

433. Mianowanie członków organów wykonawczych związku zawodowego przez władze stanowi bezpośrednią ingerencję w sprawy wewnętrzne związku i jest niezgodne z *Konwencją nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 396 oraz Raport nr 306, sprawa nr 1908, ust. 459.)

434. Kiedy władze ingerują podczas przeprowadzania wyborów związkowych, wyrażając opinie na temat kandydatów oraz skutków ich wyboru, poważnie naruszają tym zasadę mówiącą, że organizacje związkowe mają prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 397; Raport nr 324, sprawa nr 2090, ust. 203 oraz Raport nr 329, sprawa nr 2090, ust. 271.)

435. W przypadku, gdy przywódcy związkowi zostali usunięci z pełnionych funkcji, nie na podstawie decyzji zainteresowanych członków związku lecz organu administracyjnego, i nie z powodu naruszenia konkretnych przepisów statutu związku bądź prawa, lecz dlatego że organy administracyjne uznały ich za niezdolnych do utrzymania „dyscypliny” w swoich związkach, Komitet uznał, że takie środki są w sposób oczywisty niezgodne

z zasadą, że organizacje związkowe mają prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli oraz do samorządnego kierowania organizacją i jej działalnością.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 398.)

436. Prawodawstwo wymagające by kandydaci na funkcje związkowe otrzymali wcześniej aprobatę wojewody [w oryginale: *Provincial Governor. Nie wiemy, jakiego kraju to dotyczy; w Polsce odpowiednikiem byłby wojewoda – uwaga tłumaczy*], której udziela on na podstawie raportu policji, jest niezgodne z zasadą mówiącą, że organizacje pracowników i pracodawców mają prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 399.)

437. Niezgodne z prawem do przeprowadzania wolnych wyborów są określone poniżej przepisy dopuszczające ingerencję władz publicznych w proces wyborczy na różnych jego etapach, począwszy od obowiązku przedstawienia z wyprzedzeniem nazwisk kandydatów Ministerstwu Pracy, łącznie z ich danymi osobowymi, obecności podczas wyborów przedstawiciela Ministerstwa Pracy bądź władz cywilnych lub wojskowych, łącznie z zatwierdzeniem wyboru organu wykonawczego decyzją ministerialną, bez którego wybory są nieprawomocne.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 400 oraz Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 523.)

438. Obecność przedstawicieli władz podczas wyborów może stanowić naruszenie wolności związkowej, a w szczególności być nie do pogodzenia z zasadą mówiącą, że organizacje pracowników mają prawo do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli, oraz że władze publiczne powinny powstrzymać się od wszelkiej ingerencji, która by ograniczała to prawo lub przeszkadzała w jego zgodnej z prawem realizacji.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 401 oraz Raport nr 330, sprawa nr 2144, ust. 711.)

439. Komitet zauważa, że w niektórych krajach istnieją przepisy prawne, na mocy których, osoba niezależna od władz publicznych – np. urzędnik ds. związkowych [ang. *trade union registrar*] – może podjąć działania, od których służy odwołanie do sądu, jeśli otrzyma zażalenie lub jeśli zachodzą uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że podczas wyborów związkowych miały miejsce sprzeczne z prawem lub statutem organizacji nieprawidłowości. Inną natomiast sytuacją jest gdy dla ważności wyborów konieczne jest ich zatwierdzenie przez władze administracyjne. Komitet uznał, że wymóg zatwierdzenia przez władze wyników wyborów jest niezgodny z zasadą wolnych wyborów.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 402.)

Kwestionowanie wyborów związkowych

440. Wszelkie kroki podejmowane przez organy administracyjne zmierzające do zakwestionowania wyników wyborów obarczone są na ryzykiem arbitralności. Dlatego więc, oraz w celu zapewnienia bezstronnego i obiektywnego postępowania, sprawy tego rodzaju powinny rozpatrywać władze sądowe.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 403.)

441. W celu uniknięcia niebezpieczeństwa poważnego ograniczenia prawa pracowników do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli, wnoszone do sądu przez organy administracyjne skargi kwestionujące wyniki wyborów związkowych nie powinny – w oczekiwaniu na ostateczne rozstrzygnięcie postępowania sądowego – skutkować zawieszeniem ważności takich wyborów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 404; Raport nr 330, sprawa nr 2067, ust. 173, oraz sprawa nr 2046, ust. 526.)

442. W przypadkach zakwestionowania wyników wyborów związkowych, sprawy takie należy kierować do organów sądowych w celu zagwarantowania bezstronnego, obiektywnego i sprawnego postępowania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 405; Raport nr 306, sprawa nr 1908, ust. 459; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2294, ust. 383.)

443. W celu uniknięcia niebezpieczeństwa poważnego ograniczenia prawa pracowników do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli, wnoszenie do sądu przez organy administracyjne spraw kwestionujących wyniki wyborów związkowych nie powinno – w oczekiwaniu na ostateczne rozstrzygnięcie postępowania sądowego – skutkować sparaliżowaniem działania związku zawodowego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 406.)

Rozwiązanie organów wykonawczych i objęcie związków zawodowych nadzorem

444. Usunięcie przez rząd przywódców związkowych z pełnionych przez nich funkcji stanowi poważne naruszenie swobody korzystania z praw związkowych.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust. 131.)

445. Wyznaczenie przez rząd osób do zarządzania centralnym ogólnokrajowym związkiem zawodowym pod pretekstem, że taki środek był konieczny ze względu na skorumpowany zarząd związków wydaje się w normalnych czasach niezgodny z wolnością związkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 407.)

446. W przypadku, gdy rząd powołał administratora do zarządzania sprawami związku zawodowego w celu zapewnienia, w imieniu związków zawodowych, wykonywania funkcji normalnie sprawowanej przez centralną organizację pracowników, Komitet uznał, że jakakolwiek reorganizacja ruchu związkowego powinna pozostać w gestii samych organizacji związkowych i że administrator powinien ograniczyć się do koordynowania działań związków mających na celu przeprowadzenie owej reorganizacji. Prerogatywy nadane administratorowi nie powinny ograniczać praw, jakie gwarantuje art. 3, ust. 1 *Konwencji* nr 87.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 408.)

447. Niezgodne z zasadą wolności związkowej jest prawodawstwo, które nadaje władzom publicznym uprawnienia do rozwiązywania organu zarządzającego związku, kiedy tylko uznają one, że mają ku temu „*poważne i uzasadnione powody*” i które daje rządowi prawo do wyznaczania organów wykonawczych w miejsce organów wyłonionych w wyborach związkowych. Takich zapisów prawnych w żadnym razie nie można porównywać z przepisami, które, w niektórych krajach, umożliwiają sądom uznanie wyborów za nieważne z konkretnych, określonych przez prawo powodów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 409.)

448. Powołanie przez rząd, w następstwie zmiany ekipy rządzącej, tymczasowego komitetu doradczego konfederacji związków zawodowych oraz odmowa uznania organu wykonawczego wybranego podczas zjazdu tej organizacji stanowi naruszenie zasady mówiącej, że władze publiczne powinny powstrzymać się od wszelkiej interwencji, która ograniczałaby prawo organizacji pracowników do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli oraz do samorządnego kierowania związkiem i jego działalnością.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 410.)

449. W przypadkach objęcia niektórych związków nadzorem Komitet zwraca uwagę na znaczenie, jakie przykłada do zasady mówiącej, że władze publiczne powinny powstrzymać się od wszelkiej interwencji, która ograniczałaby prawo organizacji pracowników do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli oraz do samorządnego kierowania związkiem i jego działalnością.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 411 oraz Raport nr 300, sprawa nr 1793, ust. 270.)

450. Objęcie nadzorem organizacji związkowych wiąże się z poważnym niebezpieczeństwem ograniczenia praw organizacji pracowniczych do w pełni swobodnego wyboru swoich przedstawicieli oraz do samorządnego kierowania związkiem i jego działalnością.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 412.)

451. Uznając wyjątkowy charakter pewnych zdarzeń, mogący uzasadniać interwencję władz, Komitet wyraził pogląd, że aby przejęcie związku zawodowego było dopuszczalne, musi ono być tymczasowe i mieć na celu wyłącznie umożliwienie organizacji przeprowadzenia wolnych wyborów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 413.)

452. Kroki podjęte przez organy administracyjne, takie jak objęcie organizacji nadzorem, nawet jeśli są tymczasowe, mogą zostać uznane za arbitralne i być zaskarżone przed sądem.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 414.)

453. Uprawnienia nadane jakiejś osobie w celu ułatwienia normalnego funkcjonowania organizacji związkowej nie powinny prowadzić do ograniczenia prawa organizacji związkowych do uchwalania własnych statutów, wyboru swoich przedstawicieli, kierowania związkiem oraz formułowania swych programów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 415.)

Prawo do swobodnego zarządzania organizacją

8

Zasady ogólne

454. Wolność związkowa oznacza także prawo pracowników i pracodawców do swobodnego wyboru swych przedstawicieli oraz do organizowania własnych struktur i działalności bez żadnej ingerencji ze strony władz publicznych.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 416 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2132, ust. 589.)

455. Zasadniczą ideą leżącą u podstaw art. 3 *Konwencji nr 87* jest to, że pracownicy i pracodawcy mogą sami decydować o zasadach, na jakich opierać się będzie zarządzanie ich organizacją i przeprowadzane na ich podstawie wybory.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 417.)

Wewnętrzne kierowanie organizacją

456. Jako że w każdym demokratycznym ruchu związkowym najwyższą władzą ustalającą zasady kierowania związkiem i jego działalnością, a także określającą jego program, jest walne zebranie członków, zakaz jego odbycia stanowiłby naruszenie praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 418.)

457. Stosowanie prawodawstwa w sposób uniemożliwiający związkom korzystanie z usług ekspertów niekoniecznie będących pochodzącymi z wyboru członkami władz związkowych, takich jak doradcy w sprawach branżowych czy też prawnicy lub inni przedstawiciele mogący reprezentować związek w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, rodziłoby wątpliwości co do zgodności takich przepisów z art. 3 *Konwencji nr 87*, zgodnie z którym organizacjom pracowniczym przysługuje m.in., prawo do kierowania związkiem i jego działalnością.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 420.)

458. Przepis zabraniający przywódcy związkowemu pobierania jakiegokolwiek wynagrodzenia jest niezgodny z wymogami określonymi w art. 3 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 421.)

459. W odniesieniu do właśnie przyjętej regulacji prawnej zakazującej płacenia przez pracodawców poborów osobom etatowo pełniącym funkcje związkowe Komitet wyraził pogląd, że odejście od tej powszechnej, długoletniej praktyki może być źródłem trudności finansowych dla związków i grozi znacznym ograniczeniem ich działalności.

(Zob. Raport nr 307, sprawa nr 1865, ust. 225.)

460. Z wolnością związkową wiąże się prawo organizacji pracowników i pracodawców do samodzielnego rozwiązywania wszelkich sporów, bez ingerencji władz, a zadaniem rządu jest stworzenie atmosfery sprzyjającej ich rozwiązywaniu.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 422.)

Nadzór nad wewnętrznymi działaniami organizacji

461. Prawodawstwo dające ministrowi prawo do dowolnego badania wewnętrznych spraw związku zawodowego, gdy tylko jego/jej zdaniem jest to w interesie publicznym, jest niezgodne z zasadami, w myśl których, organizacje pracownicze powinny móc samorządnie kierować organizacją i jej działaniami, bez żadnej ingerencji ze strony władz publicznych, gdyż ograniczałyby one to prawo lub stanowiły przeszkodę w jego realizacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 423.)

462. Zdarzenia o charakterze nadzwyczajnym mogą uzasadniać bezpośrednią ingerencję rządu w wewnętrzne sprawy związku zawodowego, podjętą w celu przywrócenia warunków, w których w pełni respektowane są prawa związkowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 424.)

463. Jedynym celem ograniczenia praw określonych w art. 3 *Konwencji nr 87*, jakie ewentualnie można by zaakceptować jest zapewnienie poszanowania zasad demokracji w ruchu związkowym.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 425.)

464. Określone w art. 3 *Konwencji nr 87* zasady nie wykluczają kontroli wewnętrznych aktów prawa związkowego, jeżeli akty te naruszają przepisy prawa. Niemniej ważne jest, aby kontrola wewnętrznych aktów prawa związkowego oraz prawo do podjęcia działań zmierzających do jego zawieszenia lub rozwiązania pozostawały w gestii organów sądowych, nie tylko w celu zagwarantowania bezstronnego i obiektywnego postępowania oraz prawa do obrony (które może być zagwarantowane jedynie w zwykłym postępowaniu sądowym), ale także by uniknąć ryzyka arbitralności kroków podjętych przez władze administracyjne.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 426.)

465. Kontrola zewnętrzna powinna mieć miejsce tylko w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych poważnymi okolicznościami – w przeciwnym razie wystąpiłoby ryzyko ograniczenia przysługującego organizacjom pracowniczym z mocy art. 3 *Konwencji nr 87* prawa do kierowania organizacją i jej działaniami, bez ingerencji ze strony władz publicznych, ograniczającej to prawo lub przeszkadzające w jego zgodnej z prawem realizacji. Komitet uważa, że ustawa przyznająca prawo interwencji przedstawicielowi władzy sądowej, z możliwością odwołania się od jego/jej decyzji do Sądu Najwyższego, a także wymagająca by wniosek o interwencję był poparty przez znaczną ilość osób z danej kategorii zawodowej, nie narusza tych zasad.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 427.)

Zarządzanie finansami organizacji

A. Niezależność finansowa od władz publicznych

466. Z prawem pracowników do tworzenia organizacji według swego wyboru oraz prawem tych organizacji do tworzenia swych statutów i regulaminów oraz do kierowania organizacją i jej działalnością wiąże się niezależność finansową, co z kolei zakłada, że organizacje pracownicze nie powinny być finansowane w sposób dający organom władzy publicznej możliwość dowolnej nad nimi kontroli.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 428; Raport nr 300, sprawa nr 1793, ust. 267 oraz Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 248.)

467. W kwestii systemów finansowania ruchu związkowego uzależniających związki zawodowe od organu władzy publicznej Komitet uznał, że jakakolwiek forma kontroli państwowej jest nie do pogodzenia z zasadami wolności związkowej i powinna być zniesiona, jako że pozwala na ingerencję władz w zarządzanie finansami związków zawodowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 429.)

468. Przepisy dotyczące operacji finansowych dokonywanych przez organizacje pracownicze nie powinny dawać władzom publicznym możliwości dowolnej ingerencji w te operacje.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 430; Raport nr 304, sprawa nr 1865, ust. 248 oraz Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 326.)

469. Przepisy ograniczające swobodę związków zawodowych w zarządzaniu swymi funduszami i ich dowolnym wykorzystaniu na zwykłe, zgodne z prawem cele związkowe są nie do pogodzenia z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 1942, ust. 41.)

470. System, w którym pracownicy są zobowiązani płacić składki organizacji publicznej, która z kolei finansuje związki zawodowe, stanowi poważne zagrożenie dla niezależności tych związków.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 431.)

471. Chociaż należy propagować szkolenia związkowe, ich przeprowadzanie powinno pozostawać w gestii samych związków; przy czym związki mogą oczywiście korzystać z ewentualnego materialnego lub moralnego wsparcia ze strony rządu.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 432.)

472. Różne systemy wsparcia finansowego dla organizacji pracowniczych mają bardzo zróżnicowane konsekwencje – w zależności od ich formy, ducha, w jakim są tworzone i stosowane, a także stopnia, w jakim dotacje wynikają z przysługującego prawa, zapisów ustawowych bądź dobrej woli władzy publicznej. Wynikające z pomocy finansowej ewentualne konsekwencje dla autonomii związkowej będą głównie zależeć od

okoliczności i nie da się ich ocenić na podstawie ogólnych zasad. Będą każdorazowo wymagały zbadania stanu faktycznego i towarzyszących mu okoliczności.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 433.)

B. Składki związkowe

(Zob. także ust. 325)

473. Kwestie finansowania związków zawodowych i organizacji pracodawców – zarówno ich własnych budżetów jak i budżetów federacji i konfederacji – powinny być regulowane przez wewnętrzne przepisy tychże, a zatem konstytucyjny lub prawny wymóg składek jest niezgodny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 434; Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 237 oraz Raport nr 327, sprawa nr 2146, ust. 895.)

474. Podział składek między różne struktury związkowe jest sprawą do wyłącznej decyzji zainteresowanych związków.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 237.)

475. Rezygnacja z systemu potrącania składek związkowych przez pracodawcę, mogąca spowodować trudności finansowe organizacji związkowych, nie sprzyja rozwojowi harmonijnych stosunków pracy, w związku z czym, należy jej unikać.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 435; a także, np., Raport nr 315, sprawa nr 1935, ust. 23; Raport nr 318, sprawa nr 2016, ust. 101; Raport nr 324, sprawa nr 2055, ust. 683; Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 165; Raport nr 329, sprawa nr 2163, ust. 705; Raport nr 330, sprawa nr 2206, ust. 915; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 723; Raport nr 335, sprawa nr 2330, ust. 876; Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1188 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2386, ust. 1253.)

476. Wymóg, aby pracownicy potwierdzali swoje członkostwo na piśmie w celu potrącania ich składki związkowej przy wypłacie nie stanowi pogwałcenia zasady wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1832, ust. 36.)

477. Komitet zwrócił się do rządu jednego z Państw o podjęcie kroków zmierzających do takiej zmiany prawa, aby potrącanie z wynagrodzenia składki związkowe trafiały do organizacji związkowej wybranej przez pracownika, nawet, jeśli nie jest to związek najbardziej reprezentatywny.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1832, ust. 38.)

478. W przypadku, gdy warunkiem potrącania składki związkowej przy wypłacie było dostarczenie dokumentu tożsamości pracownika i jego/jej legitymacji związkowej, listy członków, zaprzysiężonego oświadczenia Sekretarza Generalnego związku o prawdziwości zawartych w niej danych, a także umieszczenie listy na stronie internetowej pracodawcy, Komitet uznał, że wszystkie te warunki składały się na pogwałcenie zasad

wolności związkowej, podkreślając jednocześnie, że w celu potrącania składki związkowej oczekiwania zakładu pracy powinny się ograniczyć do wykazu osób wstępujących do i występujących ze związku. Ponadto, doroczne publikowanie listy członków związku zawodowego na stronie internetowej pracodawcy jest absolutnie nie do przyjęcia, jako że nie ma nic wspólnego z potrącaniem składki, a narusza prywatność członków związku.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2293, ust. 1135.)

479. W przypadku, gdy władze nie przekazały właściwemu związkowi zawodowemu składek potrąconych z wynagrodzeń urzędników, Komitet uznał, że składki związkowe nie są własnością władz, nie stanowią też funduszy publicznych, natomiast są zdeponowanymi kwotami, których władze nie mogą wykorzystać w inny sposób jak tylko przekazać je bezzwłocznie właściwej organizacji.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2224, ust. 143.)

480. Tam, gdzie prawodawstwo zezwala na klauzule bezpieczeństwa związkowego, takie jak potrącanie składki związkowej pracownikom nie będącym członkami związku, ale korzystającym z zawartego układu zbiorowego, klauzule takie powinny wchodzić w życie jedynie na podstawie układów zbiorowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 325.)

481. Potrącanie składek związkowych przez pracodawcę i ich przekazywanie związkowi zawodowemu jest kwestią, która powinna być uregulowana w toku rokowań między pracodawcami i wszystkimi związkami zawodowymi, bez przeszkód prawnych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 326; Raport nr 300, sprawa nr 1744, ust. 99 oraz Raport nr 323, sprawa nr 2043, ust. 502.)

482. Znaczna zwłoka wymiaru sprawiedliwości w rozpatrywaniu spraw o przekazanie pobranych przez zakład pracy składek związkowych jest równoznaczna z odmową ich rozpatrzenia.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 328 oraz Raport nr 323, sprawa nr 2043, ust. 504.)

483. Prawo określające maksymalną kwotę, jaką federacja może otrzymać od afiliowanych do niej związków, byłoby sprzeczne z ogólnie przyjętą zasadą, że organizacje pracownicze mają prawo do niezależnego kierowania swoją działalnością i działalnością tworzonych przez nie federacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 437.)

484. W krajach przechodzących transformację gospodarczą należy rozważyć wprowadzenie specjalnych środków, takich jak odliczanie od podatku składek płaconych z tytułu przynależności do związku zawodowego czy organizacji pracodawców, w celu ułatwienia rozwoju takich organizacji.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2350, ust. 1084.)

C. Nadzór i ograniczenia w korzystaniu z funduszy związkowych

(Zob. także ust. 702)

485. Przepisy dające władzom prawo do ograniczania swobody związku zawodowego w samodzielnym zarządzaniu posiadanymi środkami i ich wykorzystaniu na zwykłe, zgodne z prawem cele związkowe są niezgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 438 oraz Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 264.)

486. Zablokowanie związkowych kont bankowych może stanowić poważną ingerencję ze strony władz w działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 439; Raport nr 308, sprawa nr 1888, ust. 341; Raport nr 323, sprawa nr 2075, ust. 522; Raport nr 324, sprawa nr 2090, ust. 207 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2246, ust. 937.)

487. Jako że prawodawstwo wielu krajów wymaga, aby związkowe księgi rachunkowe były poddawane audytowi przeprowadzonemu przez biegłego rewidenta, wyznaczonego albo przez związek zawodowy, lub rzadziej, przez urzędnika ds. związkowych, jest rzeczą ogólnie przyjętą, że rewident taki musi być niezależny i posiadać odpowiednie kwalifikacje zawodowe. Zatem przepis zastrzegający prawo audytu funduszy związkowych dla rządu jest niezgodny z ogólnie przyjętą zasadą, że związki zawodowe powinny mieć prawo do niezależnego kierowania organizacją, a władze publiczne powinny powstrzymać się od jakiejkolwiek ingerencji ograniczającej to prawo, lub stanowiącej przeszkodę w jego zgodnej z prawem realizacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 440.)

488. Wymóg prawny, aby związkowe księgi rachunkowe zostały, przed użyciem, ostemplowane przez ministerstwo pracy i miały ponumerowane strony, wydaje się mieć na celu jedynie przeciwdziałanie malwersacjom. Komitet wyraża pogląd, że wymóg taki nie stanowi naruszenia praw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 441.)

489. Komitet zauważa, że organizacje związkowe na ogół są zdania, iż przepisy wymagające, na przykład, corocznego przedkładania władzom sprawozdania finansowego w obowiązującej formie oraz informacji wyjaśniających ewentualne zawarte w sprawozdaniach niejasności, same w sobie nie naruszają autonomii związków zawodowych. Środki nadzoru nad kierowaniem związkami zawodowymi mogą być pożyteczne, gdy są stosowane jedynie w celu przeciwdziałania nadużyciom i ochrony związkowców przed niegospodarnym wykorzystaniem ich pieniędzy. Jednakże wydaje się, że tego rodzaju środki mogą czasem grozić ingerencją władz publicznych w kierowanie związkami zawodowymi. Ingerencja taka może ograniczać ich prawa lub stanowić przeszkodę w zgodnej z prawem realizacji tych praw, co jest sprzeczne z art. 3 *Konwencji nr 87*. Można wszelako uznać, że do pewnego stopnia gwarancją przeciw takiej ingerencji jest

sytuacja, gdy osoba wyznaczona do sprawowania nadzoru jest w jakimś stopniu niezależna od władz administracyjnych oraz podlega kontroli władz sądowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 442; Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 573 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2259, ust. 564.)

490. Nadzór sprawowany przez władze publiczne nad finansami związków zawodowych nie powinien wykraczać poza zwykły wymóg składania [przez związki] okresowych sprawozdań. Nieograniczone przepisami prawo władz do przeprowadzania w dowolnym czasie kontroli i żądania informacji stanowi ryzyko ingerencji w działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 443; Raport nr 308, sprawa nr 1911, ust. 254; Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 569; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 110; Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 944 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2081, ust. 110.)

491. Jeśli chodzi o pewne środki administracyjnego nadzoru nad majątkiem związkowym, takie jak kontrole czy dochodzenia finansowe, Komitet uważa, że należy je stosować jedynie w wyjątkowych przypadkach uzasadnionych poważnymi okolicznościami (np. domniemanymi nieprawidłowościami w sprawozdaniu rocznym, albo nieprawidłowościami zgłoszonymi przez członków organizacji), w celu uniknięcia dyskryminacji jednego związku względem innego oraz wykluczenia nadmiernej ingerencji władz mogącej stanowić przeszkodę w egzekwowaniu przez związek jego prawa do swobodnego kierowania organizacją, a także w celu uniknięcia szkodliwego i być może nieuzasadnionego rozgłosu, lub też ujawnienia potencjalnie poufnych informacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 444; Raport nr 308, sprawa nr 1911, ust. 254; Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 569; Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 944; Raport nr 331, sprawa nr 2081, ust. 110 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2387, ust. 865.)

492. Ogólna zasada, że w celu zapewnienia obiektywnego i bezstronnego postępowania, wewnętrzne zarządzanie organizacją zawodową podlega kontroli sądowej, jest szczególnie ważna w odniesieniu do zarządzania związkowym majątkiem i finansami.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 445.)

493. W przypadku zablokowania kont przywódców związkowych oskarżonych o defraudację funduszy związkowych Komitet podkreśla, że jeśli dochodzenie nie ujawni dowodów sprzeniewierzenia funduszy związkowych, nie jest uzasadniona dalsza blokada kont owych przywódców związkowych, bez względu na to czy nadal przebywają oni/one w kraju czy też nie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 446.)

494. Decyzja o przyjęciu ewentualnego finansowania na zgodne z prawem działania na rzecz propagowania i obrony praw człowieka i praw związkowych należy do samych organizacji związkowych.

(Zob. Raport nr 332, sprawa nr 2258, ust. 515.)

Prawo organizacji do swobodnego organizowania swych działań i tworzenia programów

9

Zasady ogólne

495. Wolność związkowa oznacza nie tylko prawo pracowników i pracodawców do swobodnego tworzenia organizacji według własnego wyboru, ale również prawo samych organizacji do prowadzenia zgodnych z prawem działań w obronie swoich interesów zawodowych

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 447; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 127; Raport nr 323, sprawa nr 2075, ust. 523; Raport nr 329, sprawa nr 2140, ust. 295; Raport nr 330, sprawa nr 1888, ust. 658; Raport nr 334, sprawa nr 2313, ust. 1119; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2236, ust. 970.)

496. Jakikolwiek przepis dający władzom, na przykład, prawo do ograniczenia działań i celów realizowanych przez związki zawodowe w ich dążeniu obrony interesów ich członków będzie niezgodny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 448.)

Działalność i stosunki polityczne

(Zob. także ust. 13, 29, 157, 165, 169 do 171, 205 to 208, 305, 528 i 529)

497. W celu ochrony związków zawodowych przed zmiennością sytuacji politycznej oraz przed zależnością od władz publicznych, jest rzeczą pożądaną by związki zawodowe, w niczym nie naruszając wolności poglądów swoich członków, ograniczyły pole swego działania do obszaru zawodowego i związkowego; z drugiej strony rząd powinien powstrzymać się od ingerowania w funkcjonowanie związków zawodowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 449.)

498. W interesie normalnego rozwoju ruchu związkowego pożądane jest poszanowanie zasad zawartych w *Uchwale dotyczącej niezależności ruchu związkowego* uchwalonej podczas 35 sesji (1952) Międzynarodowej Konferencji Pracy, która mówi, że fundamentalną i niezmienną misją ruchu związkowego jest poprawa sytuacji ekonomicznej i społecznej pracowników oraz, że kiedy związki zawodowe, zgodnie z prawem krajowym i z praktyką stosowaną w danym kraju oraz na mocy decyzji swoich członków, postanowią nawiązać stosunki z partią polityczną lub podjąć konstytucyjne działania polityczne w celu osiągnięcia swoich celów społeczno-gospodarczych, to charakter takich stosunków lub działań politycznych nie powinien narażać na szwank dalszej działalności ruchu związkowego ani jego funkcji ekonomicznych czy społecznych, nawet przy zmieniającej się sytuacji politycznej w kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 450; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 180; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2129, ust. 604.)

499. Komitet potwierdza zasadę wyrażoną w uchwalonej przez Międzynarodową Konferencję Pracy *Rezolucji dotyczącej niezależności ruchu związkowego*, że żaden rząd nie powinien próbować przekształcić ruchu związkowego w narzędzie do osiągania celów politycznych, ani nie powinien próbować ingerować w normalne funkcje ruchu związkowego z powodu jego dobrowolnie nawiązanych stosunków z partią polityczną.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 451; Raport nr 299, sprawa nr 1772, ust. 133; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 180; oraz Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 572.)

500. Przepisy nakładające generalny zakaz prowadzenia przez związki zawodowe działań politycznych wspierających ich konkretne cele są sprzeczne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 452; Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 264; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 167; oraz Raport nr 323, sprawa nr 2081, ust. 572.)

501. Jeśli związkom zawodowym ogólnie zakazuje się angażowania w jakąkolwiek działalność polityczną, może to stworzyć trudności ze względu na fakt, że interpretacja stosownych przepisów może w praktyce zmienić się w każdej chwili i znacznie ograniczyć możliwość działania organizacji. Dlatego wydaje się, że Państwa, bez zakazywania organizacjom zawodowym w sposób ogólny działalności politycznej, powinny być w stanie powierzyć władzom sądowym zadanie represji wobec ewentualnych nadużyć popełnionych przez organizacje, które straciły z oczu fakt, iż ich fundamentalnym celem powinna być poprawa sytuacji ekonomicznej i społecznej ich członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 453.)

502. Organizacje związkowe nie powinny angażować się w działalność polityczną w sposób niewłaściwy i wykraczać poza swoje rzeczywiste funkcje poprzez wspieranie interesów z gruntu politycznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 454; Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 264; Raport nr 332, sprawa nr 2238, ust. 967; Raport nr 334, sprawa nr 2313, ust. 1116; Raport nr 336, sprawa nr 2365, ust. 910; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1661.)

503. Ogólny zakaz angażowania się przez związki zawodowe w jakąkolwiek działalność polityczną byłby nie tylko niezgodny z zasadami wolności związkowej, ale także nie do zrealizowania w praktyce. Organizacje związkowe mogą chcieć, na przykład, wyrazić publicznie swoje zdanie na temat polityki społeczno-gospodarczej rządu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 455; Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 167; Raport nr 328, sprawa nr 2129, ust. 604; Raport nr 332, sprawa nr 2238, ust. 967; Raport nr 334, sprawa nr 2313, ust. 1116; Raport nr 336, sprawa nr 2365, ust. 910; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1661.)

504. Nie należy mylić wykonywania konkretnych funkcji przez związki zawodowe i organizacje pracodawców, tzn. obrony i wspierania interesów zawodowych pracowników i pracodawców, z ewentualnym prowadzeniem przez ich członków innej działalności niezwiązanej z funkcjami związku zawodowego. Odpowiedzialność karna, jaką mogą ponieść takie osoby w wyniku takich działań w żadnym razie nie może prowadzić do

zastosowania środków mających na celu pozbawienie samych organizacji lub ich przywódców możliwości działania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 456; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1083.)

505. Związki zawodowe mogą się domagać by nie ingerowano w ich sprawy na tyle, na ile nie dochodzi do wyraźnego upolitycznienia ich postulatów zawodowych. z drugiej strony trudno jest jednoznacznie rozgraniczyć co jest kwestią polityczną, a co ma charakter ściśle związkowy. Oba pojęcia częściowo nakładają się na siebie. Jest zatem rzeczą nieuniknioną, a czasem wręcz normalną że prócz kwestii ściśle społecznych i gospodarczych, wydawnictwa związkowe zajmują stanowisko w sprawach mających też aspekty polityczne.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 164 i 457; Raport nr 305, sprawa nr 1893, ust. 458; oraz Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 684.)

506. Jeśli chodzi o przepisy prawne, na mocy których, „*związki zawodowe będą mobilizować i edukować pracowników i pracodawców [...] w poszanowaniu dyscypliny pracy*”, będą „*zrzeszać pracowników poprzez prowadzenie w miejscu pracy kampanii współzawodnictwa socjalistycznego*” oraz „*związki zawodowe będą edukować pracowników i pracodawców [...] w celu wzmocnienia ich przekonań ideologicznych*”, Komitet uznaje, że funkcje przypisane związkom zawodowym przez te przepisy zdecydowanie ograniczają prawo do organizowania własnych działań, co jest sprzeczne z zasadami wolności związkowej. Komitet uważa, że zdefiniowane w ten sposób zobowiązania, których związki zawodowe muszą przestrzegać, uniemożliwiają zakładanie niezależnych od władz publicznych i od partii rządzącej organizacji związkowych, których misją powinna być obrona i wspieranie interesów ich członków, a nie umacnianie ustroju społeczno-gospodarczego kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 300.)

507. Ustawa obligująca przywódców organizacji zawodowych do złożenia deklaracji „*stania na straży demokracji*” może prowadzić do nadużyć, jako że taki przepis nie zawiera żadnych dokładnych kryteriów, na których powinien się opierać wyrok sądowy, gdyby jakiś przywódca związkowy został oskarżony o nieprzestrzeganie warunków owej deklaracji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 458.)

Inne działania organizacji związkowych (akcje protestacyjne, strajki okupacyjne, demonstracje publiczne, itp.)

508. Prawo do wnoszenia petycji jest zgodną z prawem działalnością organizacji związkowych, a osoby podpisujące takie związkowe petycje nie powinny być za ten rodzaj działania karcone ani karane.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 460 i 719; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 319; Raport nr 329, sprawa nr 2188, ust. 215; oraz Raport nr 331, sprawa nr 2217, ust. 210.)

509. Fakt przedstawienia listy skarg w sporze należy do zgodnej z prawem działalności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 461.)

510. Związki zawodowe powinny móc swobodnie określać procedurę składania skarg do pracodawcy i prawodawstwo nie powinno zakłócać funkcjonowania związku zawodowego poprzez zobligowanie go do zwoływania walnego zebrania za każdym razem, gdy ma być wniesiona skarga wobec pracodawcy.

(Zob. Raport nr 332, sprawa nr 2216, ust. 911.)

511. Jeśli rząd, w sposób pośredni lub bezpośredni, podejmuje działania represyjne wobec związkowców lub przywódców organizacji pracowników lub pracodawców z tego tylko powodu, że protestują oni przeciwko wyznaczaniu delegatów pracowników lub pracodawców na spotkania krajowe lub międzynarodowe, stanowi to naruszenie praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 462.)

512. Prawodawstwo zezwalające stosownym władzom na zdelegalizowanie jakiejkolwiek organizacji prowadzącej normalną działalność związkową, taką jak prowadzenie kampanii na rzecz płacy minimalnej, jest niezgodne z ogólnie przyjętą zasadą, że władze publiczne powinny wstrzymać się od jakiejkolwiek ingerencji, która ograniczałaby prawo organizacji pracowników do organizowania swej działalności i tworzenia własnych programów, lub która utrudniałaby legalne egzekwowanie tego prawa.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 463.)

513. Wyrażanie przez organizację związkową opinii na temat decyzji sądu w związku z zabójstwem członków związku jest w istocie prawnie uzasadnionym działaniem związku zawodowego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 465.)

514. Grożąc zastosowaniem środków odwetowych wobec pracowników, którzy jedynie wyrazili zamiar przeprowadzenia strajku okupacyjnego w obronie swych uzasadnionych interesów ekonomicznych i społecznych, pracodawca dopuścił się ingerencji w podstawowe prawo pracowników do organizowania swej działalności i formułowania programu działania, co jest sprzeczne z art. 3 *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 466.)

515. Zakres, w jakim udział związku zawodowego w organizowaniu współzawodnictwa pracy i kampanii propagandowej na rzecz produkcji lub realizacji planów ekonomicznych jest zgodny z wypełnianiem przez związek zawodowy obowiązku ochrony interesów pracowników, zależy od stopnia swobody, jaką związek cieszy się pod innymi względami.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 468.)

516. Komitet uważa, że – chociaż nie jest powołany do wyrażania opinii na temat celowości powierzania zarządzania ubezpieczeniem społecznym i nadzoru nad stosowaniem ustaw społecznych organizacjom zawodowym a nie organom administracji państwowej – w zakresie w jakim taki krok może ograniczyć swobodną realizację praw związkowych, jego mandat obejmuje następujące kwestie: (1) czy związki zawodowe, zarządzając udostępnionymi im funduszami ubezpieczenia społecznego, nie dopuszczają się dyskryminacji w celu wywarcia presji na pracowników niezrzeszonych; (2) czy tym samym nie jest zagrożona niezależność ruchu związkowego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 469.)

517. Prawo pracowników do bycia reprezentowanymi przez przedstawiciela związku we wszelkich postępowaniach dotyczących jego warunków pracy, zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie lub innych przepisach, jest prawem generalnie uznawanym w wielu krajach. Jest rzeczą szczególnie ważną, aby prawo to było respektowane, gdy pracownikowi, który z powodu poziomu swego wykształcenia nie jest w stanie obronić się bez pomocy bardziej doświadczonej osoby, nie pozwala się, aby w jego/jej imieniu występował prawnik, w związku z czym, może liczyć jedynie na pomoc członków władz związku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 470.)

518. Bojkot jest bardzo szczególną formą działania, która, w niektórych przypadkach, może dotyczyć związku zawodowego, którego członkowie nie przerywają pracy i nie są bezpośrednio zaangażowani w spór z pracodawcą, przeciwko któremu bojkot jest wymierzony. w takiej sytuacji wydaje się, że prawny zakaz stosowania bojkotu niekoniecznie musi stanowić ingerencję w prawa związkowe.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 471.)

519. Wybór związkowców mających uczestniczyć w czysto związkowych szkoleniach, gdziekolwiek by się nie odbywały, należy pozostawić organizacji pracowniczej lub prowadzącej dane szkolenie instytucji, a nie decyzji narzuconej przez jakąkolwiek partię polityczną.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 472.)

Znaczenie prawa do strajku i jego egzekwowanie zgodnie z prawem

(Zob. także ust. 131)

520. Komitet zawsze uważa prawo do strajku za fundamentalne prawo pracowników i ich organizacji, jednak uważa je za takie tylko wtedy, gdy jest wykorzystywane jako środek obrony interesów ekonomicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 473; Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 282; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2407, ust. 491.)

521. Komitet zawsze uważa prawo pracowników i ich organizacji do strajku jako uzasadniony środek obrony ich interesów ekonomicznych i społecznych.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 474; oraz, np. Raport nr 302, sprawa nr 1809, ust. 381; Raport nr 304, sprawa nr 1863, ust. 356; Raport nr 307, sprawa nr 1850, ust. 120; Raport nr 308, sprawa nr 1900, ust. 183; Raport nr 311, sprawa nr 1934, ust. 126; Raport nr 324, sprawa nr 2072, ust. 587; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 111; Raport nr 328, sprawa nr 2116, ust. 368; Raport nr 332, sprawa nr 2258, ust. 522; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 505.)

522. Prawo do strajku jest jednym z podstawowych środków, za pomocą którego, pracownicy i ich organizacje mogą działać na rzecz swoich interesów ekonomicznych i społecznych oraz bronić ich.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 475; oraz np. Raport nr 299, sprawa nr 1687, ust. 457; Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 207; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 695; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 131; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 176; Raport nr 316, sprawa nr 1930, ust. 365; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 111; Raport nr 330, sprawa nr 2196, ust. 304; Raport nr 335, sprawa nr 2257, ust. 466; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 645; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1665.)

523. Prawo do strajku jest nieodłącznym następstwem chronionego przez *Konwencję nr 87* prawa do organizowania się.

(Zob. Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 405.)

524. Nie wydaje się, aby uczynienie z prawa do ogłoszenia strajku wyłącznej domeny organizacji związkowych było niezgodne z normami *Konwencji nr 87*. Pracownicy, a zwłaszcza ich przywódcy w zakładach pracy, powinni jednak być chronieni przed wszelką dyskryminacją, jakiej mogą doświadczyć z powodu strajku oraz powinni móc tworzyć związki zawodowe bez narażenia się na antyzwiązkową dyskryminację.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 477; Raport nr 334, sprawa nr 2258, ust. 454; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 173.)

525. Zakaz proklamowania strajku przez federacje i konfederacje jest niezgodny z *Konwencją nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 478; oraz Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 686.)

Cel strajku (strajki z powodów ekonomiczno-społecznych, strajki polityczne, strajki solidarnościowe, itp.)

526. Interesy zawodowe i ekonomiczne, których pracownicy bronią za pomocą egzekwowania prawa do strajku dotyczą nie tylko lepszych warunków pracy lub zbiorowych skarg natury zawodowej, ale również dotyczą szukania rozwiązań spraw związanych z polityką ekonomiczno-społeczną oraz problemów stojących przed zakładem pracy, którymi pracownicy są bezpośrednio zainteresowani.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 479; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 280; Raport nr 314, sprawa nr 1787, ust. 31; Raport nr 320, sprawa nr 1865, ust. 526; Raport nr 326, sprawa nr 2094, ust. 491; Raport nr 329, sprawa nr 2094, ust. 135; oraz Raport nr 331, sprawa nr 1937/2027, ust. 104.)

527. Organizacje odpowiedzialne za obronę interesów ekonomiczno-społecznych i zawodowych pracowników powinny móc podjąć akcję strajkową w celu wspierania swojego stanowiska w poszukiwaniu rozwiązań problemów wynikających z głównych kierunków polityki społeczno-gospodarczej, które mają bezpośredni wpływ na ich członków i na pracowników w ogóle, w szczególności problemów związanych z zatrudnieniem, ochroną socjalną i poziomem życia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 480; Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 143; Raport nr 320, sprawa nr 1865, ust. 526, oraz sprawa nr 2027, ust. 876; Raport nr 336, sprawa nr 2354, ust. 682; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2323, ust. 1039.)

528. Strajki natury czysto politycznej oraz strajki planowane na długo przed przeprowadzeniem negocjacji nie wchodzą w zakres zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 481; Raport nr 303, sprawa nr 1810/1830, ust. 61; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2094, ust. 135.)

529. Chociaż strajki czysto polityczne nie mieszczą się w ramach zasad wolności związkowej, związki zawodowe powinny móc uciec się do strajku protestacyjnego, w szczególności strajku mającego na celu krytykę polityki społeczno-gospodarczej rządu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 482; Raport nr 300, sprawa nr 1777, ust. 71; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 280, oraz sprawa nr 1863, ust. 356; Raport nr 314, sprawa nr 1787, ust. 31; Raport nr 320, sprawa nr 1865, ust. 526; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 985.)

530. W jednym przypadku, gdzie strajk generalny przeciwko rozporządzeniu dotyczącemu postępowania pojednawczego i arbitrażu w sposób oczywisty był strajkiem przeciwko polityce rządu, Komitet uznał, że zarzutów wobec strajku raczej nie można było z miejsca odrzucić na podstawie twierdzenia, że nie wynikał on ze sporu zbiorowego, gdyż związki zawodowe znajdowały się w sporze z rządem występującym w roli

pracodawcy w następstwie wprowadzenia środka związanego ze stosunkami pracy, który, zdaniem związków zawodowych, ograniczał egzekwowanie praw związkowych.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 483.)

531. Prawo do strajku nie powinno być ograniczone wyłącznie do sporów zbiorowych, których prawdopodobnym zakończeniem będzie podpisanie układu zbiorowego. Pracownicy i ich organizacje powinny móc wyrazić w szerszym kontekście – o ile zajdzie taka konieczność – swoje niezadowolenie dotyczące spraw społeczno-gospodarczych mających wpływ na interesy członków.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 484; Raport nr 300, sprawa nr 1777, ust. 71; oraz Raport nr 320, sprawa nr 1865, ust. 526.)

532. Rozwiązanie konfliktów natury prawnej będących wynikiem różnic w interpretacji tekstu prawniczego powinno się zostawić w gestii właściwych sądów. Zakaz strajku w takiej sytuacji nie stanowi naruszenia wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 485.)

533. Jeśli strajki w trakcie obowiązywania układu zbiorowego są zakazane, ograniczenie to musi być zrównoważone przez możliwość odwołania się do bezstronnych i szybko działających mechanizmów, w ramach których, można rozpatrzyć skargi indywidualne lub zbiorowe dotyczące interpretacji lub stosowania układu zbiorowego; mechanizm taki nie tylko pozwala na rozwiązanie nieuniknionych trudności mogących wystąpić w związku z interpretacją lub stosowaniem układów zbiorowych w momencie, kiedy układy te są w mocy, ale również posiada tę zaletę, że przygotowuje grunt pod przyszłe rundy negocjacji, jako że pozwala zidentyfikować problemy wynikłe w trakcie obowiązywania rzezonego układu zbiorowego.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2208, ust. 601.)

534. Generalny zakaz strajków solidarnościowych może prowadzić do nadużyć, a pracownicy powinni móc podejmować takie działania pod warunkiem, że strajk, który popierają jest zgodny z prawem.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 486; Raport nr 303, sprawa nr 1810/1830, ust. 61; Raport nr 307, sprawa nr 1898, ust. 325; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 235; Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 985; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 445.)

535. Strajk o uznanie związku zawodowego jest uzasadnionym interesem, którego mogą bronić pracownicy i ich organizacje.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 487; oraz Raport nr 302, sprawa nr 1809, ust. 381.)

536. Zakaz strajków związanych ze sporem o uznanie prawa organizacji do prowadzenia rokowań zbiorowych jest niezgodny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 488; oraz Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 336.)

537. Strajki protestacyjne w sytuacji, kiedy rząd przez wiele miesięcy nie wypłaca wynagrodzeń pracownikom są uzasadnionym działaniem związku zawodowego.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 216.)

538. Zakaz przeprowadzenia akcji strajkowej niezwiązanej ze sporem zbiorowym, którego stroną jest pracownik lub związek jest sprzeczny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 489; oraz Raport nr 307, sprawa nr 1898, ust. 325.)

539. Przepisy zakazujące strajków, których przedmiotem jest kwestia, czy układ zbiorowy będzie obowiązywać więcej niż jednego pracodawcę, są sprzeczne z zasadami wolności związkowej w zakresie prawa do strajku. Pracownicy i ich organizacje powinny móc wezwać do strajku popierającego układy pracy z więcej niż jednym pracodawcą.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 490.)

540. Pracownicy i ich organizacje powinny móc wezwać do strajku popierającego układy zbiorowe pracy z więcej niż jednym pracodawcą.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 491.)

541. Komitet wielokrotnie stwierdził, że strajki na poziomie ogólnokrajowym są dopuszczalne, o ile ich celem są kwestie społeczno-gospodarcze, a nie czysto polityczne. Zakaz strajkowania może być akceptowalny jedynie w przypadku pracowników administracji publicznej pełniących obowiązki w imieniu Państwa lub w przypadku pracowników wąsko rozumianych niezbędnych usług publicznych tzn. takich, których przerwa w funkcjonowaniu może stanowić zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 492.)

542. Uznanie za nielegalny ogólnokrajowego strajku w proteście przeciwko społecznym i pracowniczym konsekwencjom polityki gospodarczej państwa oraz zakaz takiego strajku stanowi poważne pogwałcenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 493.)

543. Co się tyczy strajku generalnego, Komitet uznaje, iż akcja strajkowa jest jednym ze środków działania, który powinien być dostępny dla organizacji pracowników. 24-godzinny strajk generalny o podniesienie płacy minimalnej, o respektowanie obowiązujących układów zbiorowych oraz o zmianę polityki gospodarczej (o obniżenie cen i zmniejszenie bezrobocia) jest dopuszczalny i wchodzi w zakres normalnej działalności organizacji związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 494.)

544. Generalny strajk protestacyjny żądający położenia kresu, idącym w setki przypadkom zabójstw przywódców związkowych i związkowców w poprzednich kilku latach, jest uzasadnionym działaniem związku zawodowego, a zatem zakazanie go stanowi poważne pogwałcenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 495.)

Rodzaje akcji strajkowych

545. Co się tyczy różnych rodzajów akcji strajkowych, których odmawia się pracownikom (strajk dziki, strajk na stanowiskach pracy, strajk polegający na spowolnieniu pracy, strajk włoski, strajk okupacyjny), Komitet uważa, że restrykcje takie mogą być uzasadnione jedynie w sytuacji, gdy strajk przestaje mieć charakter pokojowy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 496 i 497; oraz Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 337.)

546. Komitet uważa, że okupacja plantacji przez pracowników oraz inne osoby, zwłaszcza, gdy towarzyszą jej akty przemocy, jest sprzeczna z art. 8 *Konwencji nr 87*. Dlatego też, zwrócił się do rządu, aby ten w przyszłości egzekwował wydany przez władze sądowe nakaz opuszczenia plantacji czy innego miejsca pracy w każdym przypadku gdy w związku ze sporem pracowniczym popełniane jest przestępstwo.

(Zob. Raport nr 323, sprawa nr 2021, ust. 324 i 325.)

Warunki wstępne

547. Warunki, które zgodnie z prawem muszą być spełnione, aby strajk był uznany za legalny, powinny być rozsądne i w żadnym razie nie powinny poważnie ograniczać dostępnych dla organizacji związkowych sposobów działania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 498; Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 207; Raport nr 318, sprawa nr 2018, ust. 514; Raport nr 325, sprawa nr 2049, ust. 520; Raport nr 327, sprawa nr 2118, ust. 635; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 995.)

548. Procedury prawne związane z ogłoszeniem strajku nie powinny być tak skomplikowane, aby praktycznie uniemożliwiały proklamowanie legalnego strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 499; oraz Raport nr 316, sprawa nr 1989, ust. 189.)

549. Prawodawstwo, które w przed ogłoszeniem strajku w sporze pracowniczym przewiduje dobrowolne postępowanie pojednawcze i arbitrażowe, nie można uznać za naruszenie wolności związkowej, pod warunkiem, że odwołanie się do arbitrażu nie jest przymusowe, uniemożliwiając w praktyce ogłoszenie strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 500; Raport nr 307, sprawa nr 1899, ust. 83, oraz sprawa nr 1898, ust. 324; Raport nr 309, sprawa nr 1912, ust. 364; Raport nr 324, sprawa nr 2092/2101, ust. 731; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2369, ust. 212.)

550. Generalnie rzecz biorąc, decyzja o zawieszeniu strajku na rozsądny okres czasu, w celu umożliwienia stronom wynegocjowania rozwiązania w postępowaniu mediacyjnym i pojednawczym, sama w sobie nie stanowi pogwałcenia zasad wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2329, ust. 1274.)

551. Komitet podkreśla, że chociaż możliwość strajku może być przez prawo czasowo ograniczona, do wyczerpania wszystkich dostępnych procedur negocjacyjnych,

pojednawczych i arbitrażowych, ograniczeniu takiemu powinny towarzyszyć stosowne, bezstronne i bezzwłoczne procedury pojednawcze i arbitrażowe, w których na każdym etapie mogą uczestniczyć zainteresowane strony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 501.)

552. Obowiązek zawiadomienia pracodawcy z wyprzedzeniem o planowanym strajku można uznać za dopuszczalny.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 502; Raport nr 325, sprawa nr 2049, ust. 520; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 996.)

553. Wymóg powiadomienia o strajku z 20-dniowym wyprzedzeniem w przypadku usług świadczonych w interesie publicznym czy społecznym nie podważa zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 504; oraz Raport nr 309, sprawa nr 1912, ust. 365.)

554. Prawny wymóg 40-dniowego okresu do namysłu przed ogłoszeniem strajku w niezbędnych usługach publicznych, o ile ma na celu zapewnienie stronom czasu do zastanowienia się, nie jest sprzeczny z zasadami wolności związkowej. Klauzula ta, która odradza akcję strajkową, może umożliwić obu stronom ponowne spotkanie się przy stole negocjacyjnym i dojście do porozumienia bez konieczności uciekania się do strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 505.)

555. Jeśli chodzi o prawny wymóg większości głosów do ogłoszenia legalnego strajku (dwie trzecie całkowitej liczby członków zainteresowanego związku lub branży), którego nieprzestrzeganie może pociągać za sobą karę nakładaną przez organy administracyjne, z rozwiązaniem związku włącznie, to Komitet powołał się na wnioski Komitetu Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń stwierdzające, że takie przepisy prawne stanowią ingerencję władz publicznych w działalność związków zawodowych, a jej charakter ogranicza prawa tych organizacji, co jest sprzeczne z art. 3 *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 506.)

556. Wymóg podejmowania decyzji o ogłoszeniu strajku za zgodą ponad połowy wszystkich zainteresowanych pracowników jest przesadny i może nadmiernie utrudnić możliwość przeprowadzenia strajku, zwłaszcza w dużych zakładach pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 507.)

557. Wymóg uzyskania absolutnej większości głosów za ogłoszeniem strajku może być trudny [do spełnienia], zwłaszcza w przypadku związków zrzeszających dużą liczbę członków. W związku z tym, przepis wymagający absolutnej większości głosów może stanowić ryzyko poważnego ograniczenia prawa do strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 508; oraz Raport nr 316, sprawa nr 1989, ust. 190.)

558. Komitet zwrócił się do rządu o podjęcie kroków w celu nowelizacji przepisu stanowiącego, że decyzję o ogłoszeniu strajku musi podjąć więcej niż połowa pracowników, których strajk dotyczy, zwłaszcza w zakładach pracy o dużej liczbie członków związku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 509.)

559. Wymóg pewnego kworum i podejmowania decyzji o strajku w tajnym głosowaniu można uznać za dopuszczalny.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 510; Raport nr 316, sprawa nr 1989, ust. 190; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2216, ust. 912.)

560. Spełnienie warunku kworum dwóch trzecich członków może być trudne, zwłaszcza tam, gdzie związki zawodowe posiadają dużą liczbę członków rozszaniach na dużym obszarze.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 511; Raport nr 332, sprawa nr 2216, ust. 912; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 987.)

561. Przepis wymagający zgody większości członków federacji i konfederacji do podjęcia decyzji o strajku, lub aprobaty absolutnej większości pracowników w zainteresowanym zakładzie pracy, może stanowić poważne ograniczenie działalności organizacji związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 512.)

562. Komitet uznał, że zgodna z zasadami wolności związkowej jest taka sytuacja, kiedy decyzja o ogłoszeniu strajku w lokalnych oddziałach organizacji związkowej może być podjęta przez zgromadzenie ogólne oddziałów lokalnych, gdy powód strajku ma charakter lokalny i gdy, w przypadku organizacji związkowych wyższego szczebla, decyzję o ogłoszeniu strajku może podjąć komitet wykonawczy tych organizacji absolutną większością głosów wszystkich członków tego komitetu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 513.)

563. Obowiązek przeprowadzenia drugiego głosowania w sprawie strajku w przypadku, gdy strajk się nie odbył w ciągu trzech miesięcy od pierwszego głosowania, nie stanowi naruszenia wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 514.)

Obligatoryjne postępowanie arbitrażowe

564. Dopuszczalne jest obligatoryjne postępowanie arbitrażowe w celu zakończenia zbiorowego sporu pracowniczego oraz strajku, jeśli odbywa się ono na wniosek obu zainteresowanych stron, lub, jeśli rzeczony strajk może zostać poddany ograniczeniom a nawet być zakazany, tzn. w przypadku sporów w administracji publicznej dotyczących pracowników sprawujących władzę w imieniu Państwa lub w przypadku pracowników wąsko rozumianych niezbędnych usług publicznych tzn. takich, których przerwa

w funkcjonowaniu może stanowić zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 515 i 553; Raport nr 302, sprawa nr 1845, ust. 512; Raport nr 303, sprawa nr 1810/1830, ust. 62; Raport nr 307, sprawa nr 1890, ust. 372; Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 506; Raport nr 314, sprawa nr 1948/1955, ust. 75; Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 631; Raport nr 335, sprawa nr 2303, ust. 1376; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2329, ust. 1275.)

565. Przymusowe postępowanie arbitrażowe uniemożliwiające podjęcie akcji strajkowej jest sprzeczne z prawem związków zawodowych do swobodnego organizowania swoich działań i może być uzasadnione tylko w służbach publicznych lub w niezbędnych usługach publicznych w ścisłym znaczeniu tego terminu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 518.)

566. Przepis, który dopuszcza, aby którakolwiek ze stron jednostronnie wystąpiła z wnioskiem o interwencję organu resortu pracy w celu rozstrzygnięcia sporu może skutecznie podważyć prawo pracowników do ogłoszenia strajku i nie sprzyja dobrowolnie prowadzonym rokowaniom zbiorowym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 519 i 863; Raport nr 300, sprawa nr 1839, ust. 86; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 348.)

567. Przepis pozwalający pracodawcy w każdym przypadku, gdy nie zostało osiągnięte porozumienie w toku rokowań zbiorowych, wystąpić o obowiązkowy arbitraż uniemożliwiając tym samym podjęcie akcji strajkowej, naruszałby prawo do strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 520.)

568. Komitet uważa, że system obowiązkowego postępowania arbitrażowego przeprowadzanego przez organy resortu pracy, gdy sporu nie udało się rozstrzygnąć za pomocą innych środków, może skutkować znacznymi ograniczeniami prawa organizacji pracowników do organizowania własnej działalności i może oznaczać absolutny zakaz strajków, co jest sprzeczne z zasadą wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 521.)

569. Aby zyskać i zachować zaufanie stron, każdy system arbitrażowy powinien być prawdziwie niezależny, a wyników arbitrażu nie powinny określać z góry kryteria prawodawcze.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1768, ust. 110.)

Możliwe przypadki ograniczeń w prawie do strajku lub jego zakazu oraz gwarancje kompensacyjne

A. Poważna sytuacja kryzysowa w kraju

(Zob. także ust. 198, 606, 609, 620, 636 i 637)

570. Generalny zakaz strajkowania może być uzasadniony wyłącznie w przypadku poważnej sytuacji kryzysowej w kraju i tylko na ograniczony okres czasu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 527; Raport nr 316, sprawa nr 1985, ust. 320; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 111; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 829, oraz sprawa nr 2251, ust. 993; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 645; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1268.)

571. Uprawnienia do zawieszenia strajku ze względu na bezpieczeństwo narodowe lub zdrowie publiczne nie powinny przysługiwać rządowi, lecz niezależnemu organowi cieszącemu się zaufaniem wszystkich zainteresowanych stron.

(Zob. Raport nr 335, sprawa nr 2303, ust. 1377; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2366, ust. 1279.)

B. Administracja publiczna

(Zob. także ust. 588, 589 i 590)

572. W przypadku pracowników administracji publicznej uznanie zasady wolności związkowej niekoniecznie musi oznaczać prawo do strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 531; oraz Raport nr 304, sprawa nr 1719, ust. 413.)

573. Komitet uznaje, że prawo do strajku może zostać ograniczone bądź nawet zakazane w administracji publicznej lub w niezbędnych usługach publicznych, jeśli strajk w nich mógłby spowodować poważne trudności dla społeczeństwa oraz pod warunkiem, że ograniczeniom towarzyszą pewne gwarancje kompensacyjne.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 533; Raport nr 300, sprawa nr 1791, ust. 345; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 203; oraz Raport nr 318, sprawa nr 2020, ust. 318.)

574. Prawo do strajku może zostać ograniczone bądź zakazane jedynie dla przedstawicieli administracji publicznej sprawujących władzę w imieniu Państwa.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 534; Raport nr 304, sprawa nr 1719, ust. 413; Raport nr 338, sprawa nr 2363, ust. 731, oraz sprawa nr 2364, ust. 975.)

575. Zbyt szeroka definicja pojęcia „przedstawiciel administracji publicznej” może skutkować bardzo szerokim ograniczeniem lub nawet zakazaniem prawa do strajku dla tych osób. Zakazanie prawa do strajku w administracji publicznej powinno ograniczać się do tych jej przedstawicieli, którzy sprawują władzę w imieniu Państwa.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 535.)

576. Prawo do strajku może zostać ograniczone bądź zakazane w następujących sytuacjach: (1) w administracji publicznej tylko dla pracowników sprawujących władzę

w imieniu Państwa; lub (2) w niezbędnych usługach publicznych w szerokim znaczeniu tego terminu (tzn. w usługach, w których przerwa w funkcjonowaniu stanowiłaby zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju).

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 526 i 536; oraz np. Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 427; Raport nr 309, sprawa nr 1913, ust. 305; Raport nr 316, sprawa nr 1934, ust. 210; Raport nr 320, sprawa nr 2025, ust. 405; Raport nr 326, sprawa nr 2135, ust. 266; Raport nr 329, sprawa nr 2157, ust. 191; Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 749; Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 993; Raport nr 335, sprawa nr 2257, ust. 466; Raport nr 336, sprawa nr 2383, ust. 759; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1268.)

577. Pracownicy administracji publicznej w państwowych przedsiębiorstwach handlowych lub przemysłowych powinni mieć prawo do negocjowania układów zbiorowych, korzystać z należytej ochrony przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej oraz z prawa do strajku, pod warunkiem, że przerwa w pełnieniu obowiązków służbowych nie będzie stanowić zagrożenia dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 532; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2348, ust. 997.)

578. Urzędnicy pracujący w wymiarze sprawiedliwości oraz w sądownictwie to urzędnicy, którzy sprawują władzę w imieniu Państwa i których prawo do strajku może podlegać ograniczeniom takim jak jego zawieszenie lub nawet zakazanie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 537 i 538; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2383, ust. 763.)

579. Zakaz prawa do strajku celników, którzy są przedstawicielami administracji publicznej sprawującymi władzę w imieniu państwa, nie jest sprzeczny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1719, ust. 413.)

580. Działania podjęte przez rząd w celu uzyskania sądowego nakazu tymczasowego przerwania strajku w sektorze publicznym nie stanowią naruszenia praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 539.)

C. Niezbędne usługi publiczne

(Zob. także ust. 576)

581. W celu określenia sytuacji, w jakich strajk może zostać zakazany niezbędnym do ustalenia kryterium jest istnienie wyraźnego i bezpośredniego zagrożenia życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 540; Raport nr 320, sprawa nr 1989, ust. 324; Raport nr 324, sprawa nr 2060, ust. 517; Raport nr 329, sprawa nr 2195, ust. 737; Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 883; Raport nr 336, sprawa nr 2383, ust. 766; Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 446, oraz sprawa nr 2329, ust. 1275.)

582. Dokładne znaczenie terminu „niezbędne usługi” zależy w dużej mierze od okoliczności panujących w kraju. Ponadto, znaczenie tego pojęcia nie jest bezwarunkowe w tym sensie, że usługa nie będąca niezbędną może się nią stać po przekroczeniu pewnego czasu trwania strajku lub jego zasięgu i w ten sposób stworzeniu zagrożenia dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 541; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 229; Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 340; Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 749; Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 505; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2373, ust. 382.)

583. Zasada dotycząca zakazu strajkowania w usługach niezbędnych mogłaby stracić sens, gdyby uznano za nielegalny strajk w jednym lub więcej zakładzie pracy, który nie zapewnia „usługi niezbędnej” w jej dokładnym rozumieniu, tzn. usługi, której przerwanie stanowiłoby zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 542; Raport nr 308, sprawa nr 1923, ust. 221; Raport nr 314, sprawa nr 1787, ust. 32; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 229; Raport nr 328, sprawa nr 2120, ust. 540; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 645.)

584. Niewłaściwe byłoby traktowanie wszystkich państwowych zakładów pracy jednako pod względem ograniczenia prawa do strajku bez określenia w stosownym prawodawstwie, które z nich są autentycznie niezbędne, a które nie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 543.)

585. Za niezbędne można uznać następujące usługi:

- szpitalnictwo (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 544; Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 366; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 427; Raport nr 308, sprawa nr 1897, ust. 477; Raport nr 324, sprawa nr 2060, ust. 517, oraz sprawa nr 2077, ust. 551; Raport nr 329, sprawa nr 2174, ust. 795; Raport nr 330, sprawa nr 2166, ust. 292; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2399, ust. 1171);
- zaopatrzenie w energię elektryczną (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 544; Raport nr 308, sprawa nr 1921, ust. 573; Raport nr 309, sprawa nr 1912, ust. 365; Raport nr 318, sprawa nr 1999, ust. 165; oraz sprawa nr 1994, ust. 458);
- zaopatrzenie w wodę (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 544; oraz Raport nr 326, sprawa nr 2135, ust. 267);
- usługi telekomunikacyjne (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 544; Raport nr 314, sprawa nr 1948/1955, ust. 72; oraz Raport nr 318, sprawa nr 2020, ust. 318);
- policja i wojsko (Zob. Raport nr 307, sprawa nr 1898, ust. 323);
- służby pożarnicze (Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1865, ust. 145; oraz Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 336);
- służby więzienne – publiczne i prywatne (Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2383, ust. 767);
- zapewnienie posiłków uczniom w wieku szkolnym oraz sprzątanie szkół (Zob. Raport nr 324, sprawa nr 2037, ust. 102);
- kontrola ruchu lotniczego (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 544; oraz Raport nr 327, sprawa nr 2127, ust. 191).

586. Zasada mówiąca, że kontrola ruchu lotniczego jest usługą niezbędną odnosi się do każdego strajku, bez względu na jego formę – strajku włoskiego, strajku chorobowego, itd. – ponieważ strajk tego rodzaju może stanowić dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju takie samo zagrożenie jak zwykły strajk.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2127, ust. 191.)

587. Następujące rodzaje działalności nie są usługami niezbędnymi w ścisłym rozumieniu tego terminu:

- radio i telewizja (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 204; Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 332, oraz sprawa nr 1884, ust. 688);
- sektor naftowy (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 204; Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 332; Raport nr 337, sprawa nr 2355, ust. 630, oraz sprawa nr 2249, ust. 1478);
- porty (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 318, sprawa nr 2018, ust. 514; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 229; oraz Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 340);
- bankowość (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 303, sprawa nr 1810/1830, ust. 62; oraz Raport nr 309, sprawa nr 1937, ust. 450);
- usługi informatyczne do poboru akcyzy i podatków (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- domy towarowe i parki rozrywki (Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- metalurgia i górnictwo (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- transport ogólnie (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 203, oraz sprawa nr 1695, ust. 248; Raport nr 303, sprawa nr 1810/1830, ust. 62; Raport nr 316, sprawa nr 1989, ust. 191; Raport nr 317, sprawa nr 1971, ust. 56);
- piloci linii lotniczych (Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2195, ust. 737);
- produkcja, transport i dystrybucja paliw (Zob. Raport nr 307, sprawa nr 1898, ust. 325);
- kolej (Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1923, ust. 221);
- komunikacja miejska w aglomeracjach (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- usługi pocztowe (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 307, sprawa nr 1898, ust. 325; Raport nr 316, sprawa nr 1985, ust. 321; oraz Raport nr 318, sprawa nr 2020, ust. 318);
- wywóz śmieci (Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1916, ust. 100; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2373, ust. 382);
- zakłady chłodnicze (Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- usługi hotelowe (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; Raport nr 324, sprawa nr 1890, ust. 58; Raport nr 326, sprawa nr 2116, ust. 356; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2120, ust. 540);
- budownictwo (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 446);
- produkcja samochodów (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- działalność rolnicza, zaopatrzenie i dystrybucja żywności (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; oraz Raport nr 308, sprawa nr 1900, ust. 183);
- mennica państwowa (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545; oraz Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 332);

- drukarnia rządowa oraz państwowy monopol spirytusowy, tytoniowy i solny (Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 545);
- oświata (Zob. *Przegląd* z 1996, ust.. 545; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 172, oraz sprawa nr 1943, ust. 226; Raport nr 311, sprawa nr 1950, ust. 457; Raport nr 320, sprawa nr 2025, ust. 405; Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 302, oraz sprawa nr 2148, ust. 800; Raport nr 329, sprawa nr 2157, ust. 191; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2173, ust. 297);
- zakład butelkowania wody mineralnej (Zob. Raport nr 328, sprawa nr 2028, ust. 475.)

588. Chociaż Komitet nie uznaje sektora oświaty za usługę niezbędną, to stwierdza, że prawo do strajku może zostać ograniczone lub nawet zakazane w przypadku dyrektorów i wicedyrektorów szkół.

(Zob. Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 227.)

589. Argument, że pracownikom służby cywilnej tradycyjnie nie przysługuje prawo do strajku, ponieważ Państwo jako ich pracodawca posiada zwiększony obowiązek ich ochrony, nie skłania Komitetu do zmiany stanowiska względem prawa do strajku nauczycieli.

(Zob. Raport nr 277, sprawa nr 1528, ust. 288; oraz Raport nr 311, sprawa nr 1950, ust. 458.)

590. Ewentualne długofalowe konsekwencje strajków w oświacie nie uzasadniają ich zakazu.

(Zob. Raport nr 262, sprawa nr 1448, ust. 117; oraz Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 303.)

591. Wywóz śmieci może stać się usługą niezbędną, jeśli strajk w tym sektorze przekroczy pewien okres czasu lub pewien zasięg w stopniu stanowiącym zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia mieszkańców.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1916, ust. 100.)

592. Ograniczenia wobec działań strajkowych w związku z powodowanymi przez nie zakłóceniami w szeroko rozumianym handlu mogą być przeszkodą dla wielu uzasadnionych akcji strajkowych. Chociaż strajk i jego następstwa może mieć opłakane skutki dla szeroko rozumianego handlu, nie stanowi to samo w sobie uzasadnienia dla zaliczenia go do usług niezbędnych, a zatem prawo do strajku powinno tu być utrzymane.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 230.)

593. Pewne kategorie pracowników w usługach niezbędnych, np. pracownicy fizyczni szpitala czy ogrodnicy, nie powinni być pozbawieni prawa do strajku.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2277, ust. 274; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2403, ust. 601.)

594. Wyłączenie prawa do strajku w sektorze prywatnym dla zatrudnionych na okres próbny jest niezgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. 1996 *Przegląd* z, ust.. 476.)

D. Gwarancje kompensacyjne w przypadku zakazu strajków w administracji publicznej lub w usługach niezbędnych

595. W przypadku ograniczenia lub zakazu prawa do strajku w pewnych niezbędnych zakładach pracy lub usługach należy zapewnić pracownikom odpowiednią ochronę w celu zrekompensowania im wynikającego z tego faktu ograniczenia swobody działania w wypadku mogących wystąpić w tych zakładach pracy i usługach sporów.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 546; oraz np. Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 367; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 429; Raport nr 310, sprawa nr 1943, ust. 227; Raport nr 318, sprawa nr 1999, ust. 166; Raport nr 324, sprawa nr 2060, ust. 518; Raport nr 327, sprawa nr 2127, ust. 192; Raport nr 330, sprawa nr 2166, ust. 292; Raport nr 333, sprawa nr 2277, ust. 274; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 649; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1269.)

596. Jeśli chodzi o charakter odpowiednich gwarancji w przypadku ograniczenia prawa do strajku w usługach niezbędnych oraz administracji publicznej, to ograniczeniom prawa do strajku powinny towarzyszyć stosowne, bezstronne i bezzwłoczne postępowania pojednawcze i arbitrażowe, dostępne na każdym etapie dla zainteresowanych stron, a których orzeczenia zostaną w pełni i bezzwłocznie wprowadzone w życie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 547; oraz np. Raport nr 300, sprawa nr 1818, ust. 367; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 429; Raport nr 308, sprawa nr 1897, ust. 478; Raport nr 310, sprawa nr 1943, ust. 227; Raport nr 318, sprawa nr 2020, ust. 318; Raport nr 324, sprawa nr 2060, ust. 518; Raport nr 330, sprawa nr 2166, ust. 292; Raport nr 333, sprawa nr 2277, ust. 274; Raport nr 336, sprawa nr 2340, ust. 649; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1269.)

597. Zastrzeżenie uprawnień budżetowych dla organu prawodawczego nie powinno stanowić przeszkody w podporządkowaniu się postanowieniom wydanym przez obligatoryjny trybunał arbitrażowy. Każde odejście od tej praktyki byłoby przeszkodą w stosowaniu zasady mówiącej, że zakazowi lub ograniczeniom prawa do strajku dla pracowników usług niezbędnych powinno towarzyszyć istnienie procedur pojednawczych oraz bezstronnych mechanizmów arbitrażowych, których postanowienia będą wiążące dla obu stron.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 548.)

598. W postępowaniu pojednawczym lub arbitrażowym jest sprawą zasadniczą, aby wszyscy członkowie organów, którym powierzono taką funkcję nie tylko byli całkowicie bezstronni, ale również – jeśli ma się uzyskać i utrzymać zaufanie obu stron, od czego w istocie zależy powodzenie obligatoryjnego arbitrażu – by za bezstronnych uznali ich zarówno zainteresowani pracodawcy, jak i pracownicy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 549; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 182, oraz sprawa nr 1943, ust. 240; Raport nr 318, sprawa nr 1943, ust. 117; Raport nr 324, sprawa nr 1943, ust. 26; Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 306; Raport nr 328, sprawa nr 2114, ust. 406; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 829; Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 507; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2383, ust. 773.)

599. Wyznaczenie przez ministra wszystkich pięciu członków Trybunału Arbitrażowego ds. Usług Niezbędnych podważa niezależność i bezstronność takiego sądu, a także zaufanie stron zainteresowanych do takiego systemu. Reprezentatywne organizacje pracowników i pracodawców powinny móc, odpowiednio, dokonywać wyboru mających ich reprezentować członków Trybunału Arbitrażowego ds. Usług Niezbędnych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 550; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2114, ust. 406.)

600. Pracownicy pozbawieni prawa do strajku z powodu świadczenia usług niezbędnych muszą posiadać odpowiednie gwarancje ochrony swoich interesów: zakaz lokautu, stanowiący przeciwwagę dla braku prawa do strajku, zapewnienie wspólnego postępowania pojednawczego oraz wspólnego mechanizmu arbitrażowego wtedy, i tylko wtedy, gdy postępowanie pojednawcze zakończy się niepowodzeniem.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 551; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 428; Raport nr 308, sprawa nr 1902, ust. 703; oraz Raport nr 309, sprawa nr 1913, ust. 306.)

601. Odnośnie swojego zalecenia stwierdzającego, że ograniczenie prawa do strajku może być akceptowalne, jeśli towarzyszy mu postępowanie pojednawcze i arbitrażowe, Komitet jednoznacznie stwierdza, że zalecenie to nie odnosi się do absolutnego zakazu prawa do strajku, lecz do ograniczenia tego prawa w usługach niezbędnych lub administracji publicznej, którym należy zapewnić odpowiednie gwarancje w celu ochrony interesów ich pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 552.)

602. Odnośnie wymogu, aby strony płaciły za usługi postępowania pojednawczego i mediacyjnego/arbitrażowego, Komitet stwierdza, że – jeśli koszty mieszczą się w granicach rozsądku i nie stanowią dla stron, zwłaszcza tych, które nie posiadają odpowiednich środków, bariery do skorzystania z takich usług – wymóg ten nie wiąże się z pogwałceniem wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 182.)

603. Komitet nie zajmuje stanowiska odnośnie tego, czy postępowanie pojednawcze jest bardziej pożądane niż postępowanie mediacyjne, jako że obie te formy postępowania stanowią środek umożliwiający stronom dobrowolne dojście do porozumienia. Komitet nie zajmuje także stanowiska odnośnie tego, czy system odrębnego postępowania pojednawczego i postępowania arbitrażowego jest bardziej pożądany niż system połączonego postępowania mediacyjno-arbitrażowego, dopóki członkowie organów, którym te funkcje powierzono są bezstronni i za takich uznawani.

(Zob. Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 182.)

Sytuacje, w których należy zachować minimalną obsługę w celu zapewnienia bezpieczeństwa osób i sprzętu (obsługa zapewniająca minimalne wymogi bezpieczeństwa)

(Zob. także ust. 607)

604. Ograniczenia prawa do strajku w niektórych sektorach w zakresie koniecznym do spełnienia ustawowych wymogów bezpieczeństwa są ograniczeniami prawidłowymi.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 554; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 496.)

605. W jednym przypadku prawo stanowiło, że wszystkie branżowe organizacje zawodowe były zobowiązane dopilnować, aby pracy nie przerwali pracownicy niezbędni do zapewnienia bezpieczeństwa maszyn i urządzeń, a wszelkie różnice zdań na temat definicji „niezbędnych pracowników” miały być rozstrzygnięte przez administracyjny sąd arbitrażowy. Te ograniczenia prawa do strajku uznano za dopuszczalne.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 555.)

Sytuacje i warunki uzasadniające wymóg zapewnienia obsługi minimalnej

606. Zastosowanie wymogu obsługi minimalnej w przypadku akcji strajkowej powinno być możliwe jedynie w przypadku: (1) usług, których przerwanie byłoby zagrożeniem dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców (dotyczy to ściśle rozumianych usług niezbędnych); (2) usług nie będących niezbędnymi w ścisłym tego słowa znaczeniu, kiedy zasięg i czas trwania strajku może spowodować poważny kryzys o zasięgu ogólnokrajowym zagrażający normalnym warunkom życia ludności; oraz (3) usług publicznych o podstawowym znaczeniu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 556; Raport nr 316, sprawa nr 1985, ust. 324; Raport nr 320, sprawa nr 2057, ust. 780; Raport nr 329, sprawa nr 2174, ust. 795; Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 990; Raport nr 336, sprawa nr 2300, ust. 383; Raport nr 337, sprawa nr 2355, ust. 630; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 975.)

607. Obsługa minimalna może być stosowną alternatywą w sytuacjach, w których znaczne ograniczenie lub całkowity zakaz akcji strajkowej uznano by za nieuzasadnione oraz wtedy, gdy – bez podważania prawa do strajku znacznej większości pracowników – w grę wchodzi zapewnienie zaspokojenia podstawowych potrzeb odbiorców lub bezpiecznego i nieprzerwanego funkcjonowania urządzeń.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1782, ust. 324; oraz Raport nr 300, sprawa nr 1791, ust. 346.)

608. Należy zastosować środki gwarantujące minimalną obsługę w celu uniknięcia zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1916, ust. 100.)

609. Wprowadzenie minimalnej obsługi może być pożądane w przypadku strajków, których zasięg i czas trwania spowodowałby poważny kryzys w skali ogólnokrajowej,

lecz w takim wypadku organizacje związkowe powinny móc uczestniczyć, razem z pracodawcami i władzami publicznymi, w zdefiniowaniu minimalnej obsługi.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 557; Raport nr 308, sprawa nr 1923, ust. 222; Raport nr 316, sprawa nr 1985, ust. 324; Raport nr 337, sprawa nr 2249, ust. 1478; oraz 338th Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 975.)

610. Minimalna obsługa może zostać wprowadzona w wypadku strajku, którego zasięg i czas trwania mógłby spowodować poważny kryzys o zasięgu ogólnokrajowym stanowiący zagrożenie dla życia lub normalnych warunków życia wszystkich lub części mieszkańców. Taka minimalna obsługa powinna się ograniczyć do działań bezwzględnie koniecznych do uniknięcia zagrożenia dla życia lub normalnych warunków życia wszystkich lub części mieszkańców; ponadto organizacje pracowników powinny móc partycypować w określaniu poziomu minimalnej obsługi tak samo jak pracodawcy i władze publiczne.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 558; Raport nr 308, sprawa nr 1923, ust. 222; Raport nr 317, sprawa nr 1971, ust. 57; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 751.)

611. Komitet podkreśla, że istotne jest, aby przepisy dotyczące minimalnej obsługi w przypadku strajku w usługach niezbędnych zostały ustanowione w sposób klarowny, stosowane były w sposób rygorystyczny, a zainteresowane osoby były o nich powiadamiane we właściwym czasie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 559; Raport nr 308, sprawa nr 1921, ust. 573; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 751.)

612. Zdefiniowaniem minimalnej obsługi oraz minimalnej liczby pracowników do jej realizacji powinny zajmować się nie tylko władze publiczne, ale także stosowne organizacje pracodawców i pracowników. Umożliwi to nie tylko dokładną wymianę poglądów na temat tego, co w danej sytuacji można uznać za bezwzględnie konieczną, obsługę minimalną, ale także przyczyni się do zagwarantowania, że zakres obsługi minimalnej nie spowoduje w praktyce niepowodzenia strajku z powodu jego ograniczonego oddziaływania, oraz do rozwiania ewentualnego wrażenia, że strajk spełził na niczym z powodu nadmiernego zakresu ustalonej jednostronnie obsługi minimalnej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 560; Raport nr 299, sprawa nr 1782, ust. 325; Raport nr 302, sprawa nr 1856, ust. 436; Raport nr 308 sprawa nr 1923, ust. 222; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 231, oraz sprawa nr 2044, ust. 453; Raport nr 324, sprawa nr 2078, ust. 617; Raport nr 325, sprawa nr 2018, ust. 88; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2373, ust. 381.)

613. Co się tyczy prawnego wymogu stanowiącego, że minimalna obsługa musi być utrzymywana w przypadku strajku w niezbędnych usługach publicznych oraz że wszelkie różnice zdań co do liczby i obowiązków świadczących je pracowników rozstrzyga przez organ resortu pracy, Komitet uważa, że prawodawstwo powinno przewidywać rozstrzygnięcie wszelkich tego typu różnic przez niezależny organ, a nie przez Ministerstwo Pracy lub zainteresowane ministerstwo lub przedsiębiorstwo publiczne.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 561; Raport nr 299, sprawa nr 1782, ust. 325; Raport nr 308, sprawa nr 1923, ust. 222; Raport nr 320, sprawa nr 2044, ust. 453; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 751.)

614. Rozstrzygające orzeczenie stwierdzające, czy poziom minimalnej obsługi był nieodporny, czy też nie – wydane przy pełnej znajomości faktów – mogą wydać wyłącznie organy sądowe, jako że wymaga to w szczególności, dogłębnej znajomości struktury i funkcjonowania objętych postępowaniem przedsiębiorstw i zakładów pracy oraz rzeczywistych skutków akcji strajkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 562; Raport nr 302, sprawa nr 1856, ust. 437; oraz Raport nr 304, sprawa nr 1866, ust. 114.)

Przykładowe sytuacje, w których Komitet uznał, że warunki wymogu obsługi minimalnej zostały spełnione

615. Usługi promowe nie należą do usług niezbędnych. Jednakże z uwagi na trudności i niedogodności, na jakie narażeni byłiby mieszkańcy przybrzeżnych wysp w następstwie wstrzymania usług promowych, można zawrzeć porozumienie, co do utrzymania minimalnej obsługi w przypadku strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 563; Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 749; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 282.)

616. Usługi świadczone przez National Ports Enterprise oraz same porty nie stanowią usług niezbędnych, jednak są ważną usługą publiczną, w której może być wymagana obsługa minimalna w przypadku strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 564; Raport nr 318, sprawa nr 2018, ust. 514; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 231; oraz Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 340.)

617. Respektowanie obowiązku utrzymania minimalnej obsługi przez kolej podziemną w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb lokalnej społeczności nie jest naruszeniem zasad wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2057, ust. 780.)

618. W związku z akcją strajkową podjętą przez pracowników przedsiębiorstwa transportu podziemnego, ustaleniem minimalnej obsługi w przypadku braku porozumienia między stronami powinien się zająć niezależny organ.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 565; oraz Raport nr 320, sprawa nr 2057, ust. 780.)

619. Uzasadnione jest utrzymanie minimalnej obsługi w przypadku strajku w sektorze transportu kolejowego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 567.)

620. W obliczu sytuacji, w której całkowity i długotrwały przestój na kolei mógłby doprowadzić do ostrego kryzysu w kraju, narażając na szwank dobro jego mieszkańców, w pewnych okolicznościach interwencja rządu, polegająca na przykład na wprowadzeniu wymogu obsługi minimalnej może być uzasadniona.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1923, ust. 221.)

621. Przewóz pasażerów i towarów nie jest usługą niezbędną w ścisłym znaczeniu tego terminu. Jednakże jest to usługa publiczna o pierwszorzędnym znaczeniu, gdzie wymóg obsługi minimalnej w przypadku strajku może być uzasadniony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 566; Raport nr 320, sprawa nr 2044, ust. 453; Raport nr 324, sprawa nr 2078, ust. 616; Raport nr 325, sprawa nr 2018, ust. 88; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 749.)

622. Utrzymanie minimalnej obsługi może być przewidziane w usługach pocztowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 568; Raport nr 304, sprawa nr 1866, ust. 113; oraz Raport nr 316, sprawa nr 1985, ust. 324.)

623. Wprowadzenie wymogu obsługi minimalnej jest dopuszczalne w służbach zajmujących się wywozem śmieci.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1916, ust. 100.)

624. Mennica państwowa, usługi bankowe oraz sektor naftowy to usługi, w których w przypadku strajku może być utrzymana wynegocjowana obsługa minimalna w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb odbiorców.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1865, ust. 149; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2355, ust. 630.)

625. Obsługę minimalną można wprowadzić w sektorze oświaty, przy pełnych konsultacjach z partnerami społecznymi, w przypadkach długotrwałych strajków.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2173, ust. 297.)

626. Podjęta przez rząd w obliczu wybuchu epidemii wysoce zaraźliwej choroby decyzja o wymogu minimalnej obsługi w inspekcji weterynaryjnej nie jest pogwałceniem zasad wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 331, sprawa nr 2209, ust. 734.)

Nieprzestrzeganie zasady obsługi minimalnej

627. Chociaż ostateczną decyzję o zawieszeniu lub cofnięciu statusu prawnego związku zawodowego podejmuje niezależny organ sądowy, to środki takie nie powinny być stosowane w przypadku nieprzestrzegania wymogu obsługi minimalnej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 569.)

Kompetencje do uznania strajku za nielegalny

628. Kompetencje do uznania strajku za nielegalny nie powinny należeć do rządu, lecz do niezależnego organu cieszącemu się zaufaniem zainteresowanych stron.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 522; oraz np. Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 280; Raport nr 309, sprawa nr 1916, ust. 102; Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 405; Raport nr 314, sprawa nr 1948/1955, ust. 72; Raport nr 320, sprawa nr 2007, ust. 282; Raport nr 326,

sprawa nr 2111, ust. 474; Raport nr 329, sprawa nr 2195, ust. 736; Raport nr 330, sprawa nr 2208, ust. 599; Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 634; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2355, ust. 631.)

629. Ostateczne decyzje dotyczące nielegalności strajku nie powinny być podejmowane przez rząd, zwłaszcza w przypadkach, w których rząd jest stroną w sporze.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 523; 305th Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 143; Raport nr 307, sprawa nr 1899, ust. 83; oraz Raport nr 316, sprawa nr 1934, ust. 210.)

630. Sprzeczna z wolnością związkową jest sytuacja, gdy prawo do uznania strajku w usługach publicznych za nielegalny spoczywa na zwierzchnikach instytucji publicznych, które w ten sposób byłyby jednocześnie sędzią i stroną w sporze.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 524.)

631. Odnośnie oficjalnego okólnika dotyczącego nielegalności jakiegokolwiek strajku w sektorze publicznym Komitet uważa, że takie sprawy nie wchodzą w zakres kompetencji organu administracyjnego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 525.)

Nakaz powrotu do pracy, zatrudnianie pracowników podczas strajku, nakaz zajęcia

632. Zatrudnianie pracowników w celu złamania strajku w sektorze, którego nie można uznać za niezbędny w ścisłym tego słowa znaczeniu (a więc za taki, w którym strajki mogłyby być zakazane) stanowi poważne pogwałcenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 570; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 217; Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 336; Raport nr 307, sprawa nr 1899, ust. 81; Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 406; Raport nr 327, sprawa nr 2141, ust. 322; Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 998; oraz Raport nr 335, sprawa nr 1865, ust. 826.)

633. Jeśli strajk jest legalny, uciekanie się do wykorzystania siły roboczej ściągniętej spoza zakładu w celu zastąpienia przez czas nieokreślony strajkujących pracowników wiąże się z ryzykiem naruszenia prawa do strajku, co może mieć wpływ na swobodne egzekwowanie praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 571; Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 336; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 183; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 998.)

634. W każdym przypadku, kiedy całkowity i przedłużający się strajk w żywotnym sektorze gospodarki mógłby spowodować sytuację, w której wystąpiłoby zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia mieszkańców, nakaz powrotu do pracy może być zgodny z prawem, jeśli zostanie zastosowany wobec szczególnej kategorii personelu w przypadku strajku, którego zasięg i czas trwania mógłby taką sytuację

spowodować. Jednakże nakaz powrotu do pracy poza takimi przypadkami jest sprzeczny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 572; Raport nr 320, sprawa nr 2044, ust. 452; Raport nr 329, sprawa nr 2195, ust. 737; Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 883; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 634.)

635. Stosowanie nakazu zajęcia zakładu przez wojsko w celu złamania strajku związanego z roszczeniami zawodowymi, o ile takie działania nie mają na celu utrzymania usług niezbędnych w sytuacji najwyższej wagi, stanowi poważne pogwałcenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 573; Raport nr 308, sprawa nr 1921, ust. 575; Raport nr 320, sprawa nr 2044, ust. 452; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 831.)

636. Zaangażowanie wojska lub innej grupy osób do wykonywania obowiązków przerwanych w wyniku sporu pracowniczego może, jeśli strajk jest legalny, być uzasadnione jedynie potrzebą zapewnienia funkcjonowania usług lub przemysłów, których unieruchomienie doprowadziłoby do poważnego kryzysu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 528 i 574; Raport nr 321, sprawa nr 2066, ust. 340; Raport nr 324, sprawa nr 2077, ust. 551; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2082, ust. 475.)

637. Chociaż Komitet uznaje, że przestój w usługach lub przedsiębiorstwach takich jak firmy komunikacyjne czy transportowe, kolej i sektor naftowy może zakłócić normalne życie mieszkańców, to nie można uznać, aby przestój w takich usługach mógł spowodować poważną sytuację kryzysową w skali ogólnokrajowej. Dlatego więc Komitet uznaje, że kroki polegające na wcieleniu do wojska pracowników tych usług w czasie trwania sporu stanowią ograniczenie prawa pracowników do strajku w obronie swoich interesów zawodowych i ekonomicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 530 i 575; Raport nr 317, sprawa nr 1971, ust. 56; Raport nr 335, sprawa nr 1865, ust. 826; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2249, ust. 1478.)

638. Zastąpienie wojskiem pracowników kolei w przypadku strajku, groźba usunięcia pikiet, nabór nisko opłacanych pracowników oraz zakaz wstępowania do związku zawodowego w celu złamania zgodnego z prawem, pokojowego strajku w usługach, które nie są niezbędnymi w ścisłym znaczeniu tego terminu są niezgodne z wolnością związkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 576.)

639. Jeśli funkcjonowanie podstawowych usług publicznych, takich jak usługi telekomunikacyjne, zostaje wstrzymane przez niezgodny z prawem strajk, rząd może przejąć obowiązek zapewnienia ich funkcjonowania w interesie społecznym oraz może w tym celu uznać za stosowne wezwanie wojska lub innych osób do wykonywania przerwanych obowiązków, oraz podjęcia niezbędnych kroków w celu umożliwienia takim osobom zainstalowanie się w obiektach, w których obowiązki te są wykonywane.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 577.)

Ingerencja władz podczas trwania strajku

640. W przypadku, w którym rząd przeprowadził konsultacje z pracownikami w celu ustalenia, czy są za kontynuowaniem czy za odwołaniem strajku, a organizację głosowania powierzono stałemu, niezależnemu organowi, z zachowaniem gwarancji głosowania tajnego, Komitet podkreślił, że w celu wykluczenia jakiegokolwiek wpływu czy nacisku ze strony władz, mogącego w praktyce wpływać na korzystanie z prawa do strajku, pożądaną rzeczą byłaby konsultacja z organizacjami reprezentatywnymi.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 578.)

641. Interwencja wojska w związku ze sporami pracowniczymi nie sprzyja klimatowi wolnemu od przemocy, nacisków lub gróźb, jaki jest niezbędny do korzystania z wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 765.)

Interwencja policji w trakcie trwania strajku

642. Komitet zaleca oddalenie zarzutów o interwencję policyjną, kiedy fakty wykazują, że taka interwencja ograniczała się do utrzymania porządku publicznego i nie stanowiła ograniczenia prawowitego egzekwowania prawa do strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 579.)

643. Użycie policji do łamania strajku stanowi naruszenie praw związkowych

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1863, ust. 361.)

644. W przypadku działań strajkowych władze powinny uciekać się do użycia siły jedynie w sytuacjach poważnego zagrożenia ładu i porządku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 580; oraz np. Raport nr 299, sprawa nr 1687, ust. 456; Raport nr 302, sprawa nr 1825, ust. 492; Raport nr 304, sprawa nr 1863, ust. 361; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 695; Raport nr 308, sprawa nr 1773, ust. 446, oraz sprawa nr 1914, ust. 669; Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 407; Raport nr 324, sprawa nr 1865, ust. 412; Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 888; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2153, ust. 211.)

645. Ponieważ pracownicy i ich organizacje mają obowiązek respektowania prawa obowiązującego na terytorium kraju, interwencja sił bezpieczeństwa w sytuacji strajkowej powinna ograniczać się ściśle do utrzymania porządku publicznego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 581; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 211; oraz Raport nr 324, sprawa nr 2093, ust. 437.)

646. Ponieważ pracownicy i ich organizacje mają obowiązek respektowania prawa obowiązującego na terytorium kraju, interwencja policji mająca na celu egzekwowanie wyroku sądowego dotyczącego osób strajkujących powinna przebiegać z zachowaniem elementarnych gwarancji obowiązujących w każdym systemie respektującym fundamentalne swobody publiczne.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1891, ust. 571.)

647. Władze powinny uciekać się do wezwania policji w sytuacji strajku tylko wtedy, jeśli istnieje realne zagrożenie porządku publicznego. Interwencja policji powinna być współmierna do stopnia zagrożenia porządku publicznego, a rząd powinien podjąć kroki w celu upewnienia się, że odpowiednie organy otrzymują właściwe instrukcje w celu uniknięcia nadmiernej przemocy podczas próby opanowania demonstracji mogącej zakłócić porządek publiczny.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 582; Raport nr 320, sprawa nr 1865, ust. 524; Raport nr 324, sprawa nr 2093, ust. 437; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 314; Raport nr 335, sprawa nr 2228, ust. 901; Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 175; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 976.)

Pikiety

648. Pikieta zorganizowana zgodnie z prawem nie powinna być przedmiotem interwencji ze strony władz publicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 583.)

649. Zakaz pikiet strajkowych jest uzasadniony jedynie wtedy, gdy strajk przestaje być pokojowy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 584.)

650. Komitet uznał za dopuszczalny przepis prawny zakazujący pikietującym zakłócania porządku publicznego oraz stosowania gróźb wobec pracowników, którzy nie przezwali pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 585; oraz Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 232.)

651. Uczestniczenie w pikiecie oraz stanowcze, lecz pokojowe nakłanianie innych pracowników do niewchodzenia na teren zakładu pracy nie może zostać uznane za niezgodne z prawem. Sprawa przedstawia się jednak inaczej, kiedy pikiecie towarzyszą akty przemocy lub przymusu wobec osób niestrajkujących w celu naruszenia ich wolności pracy; w wielu krajach takie czyny stanowią przestępstwo.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 586; oraz np. Raport nr 299, sprawa nr 1640/1646, ust. 152, oraz sprawa nr 1687, ust. 456; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 282; Raport nr 305, sprawa nr 1879, ust. 204; Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 337; Raport nr 307, sprawa nr 1863, ust. 344; Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 496; Raport nr 314, sprawa nr 1787, ust. 33; Raport nr 316, sprawa nr 2000, ust. 638; oraz Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 232.)

652. Przy korzystaniu z prawa do strajku powinna być respektowana wolność pracy osób niestrajkujących, zgodnie z prawodawstwem, oraz prawo kierownictwa do wejścia na teren zakładu.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1811/1816, ust. 307.)

653. Wymóg ustawiania pikiet strajkowych w pobliżu zakładu pracy nie narusza zasad wolności związkowej.

(Zob. 1996 *Przegląd* z 1996, ust. 587.)

Potrącenie wynagrodzenia

654. Potrącenie wynagrodzenia za dni strajku nie budzi obiekcji z punktu widzenia zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 588; Raport nr 304, sprawa nr 1863, ust. 363; oraz Raport nr 307, sprawa nr 1899, ust. 83.)

655. W przypadku, w którym kwota potrącenia przekraczała kwotę wynagrodzenia, które przysługiwałoby za okres strajku, Komitet przypomniiał, że nałożenie sankcji za akcję strajkową nie sprzyja harmonijnym stosunkom pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 589 i 595.)

656. Zobligowanie pracodawcy do wypłacenia wynagrodzeń za czas strajku w przypadkach, w których pracodawcę uznaje się za „odpowiedzialnego” za strajk, poza potencjalnym zakłóceniem równowagi stosunków pracy i kosztami ponoszonymi przez pracodawcę, stwarza problemy ze zgodnością z zasadami wolności związkowej, jako że takich wypłat nie można ani wymagać, ani zakazać. a zatem, taka sprawa powinna być uzgodniona między stronami.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 1931, ust. 366.)

657. Brak odpowiedzi na postulaty może zostać uznany za nieuczciwą praktykę sprzeczną z zasadą dobrej woli w rokowaniach zbiorowych, co może wiązać się z pewnymi karami przewidzianymi przez prawo, bez spowodowania nałożenia na pracodawcę prawnego obowiązku wypłaty wynagrodzenia za dni strajkowe, co należy zostawić w gestii zainteresowanych stron.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 1931, ust. 369.)

Sankcje

A. W przypadku strajku legalnego

(Zob. także ust. 57, 77, 269 i 853)

658. Nałożenie sankcji na związki za przeprowadzenie legalnego strajku stanowi poważne pogwałcenie zasad wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust 207.)

659. Zamknięcie lokali związkowych jako konsekwencja legalnego strajku stanowi pogwałcenie zasad wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 215.)

660. Nikt nie powinien być karany za przeprowadzenie lub próbę przeprowadzenia legalnego strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 590; oraz np. Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 211; Raport nr 307, sprawa nr 1890, ust. 372; Raport nr 310, sprawa nr 1932, ust. 515; Raport nr 311,

sprawa nr 1934, ust. 127; Raport nr 316, sprawa nr 1934, ust. 211; Raport nr 318, sprawa nr 1978, ust. 218; Raport nr 321, sprawa nr 2056, ust. 137; Raport nr 324, sprawa nr 2072, ust. 587; Raport nr 326, sprawa nr 2091, ust. 154; Raport nr 331, sprawa nr 1937/2027, ust. 105; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2164, ust. 608.)

661. Zwolnienie pracowników z powodu strajku stanowi poważną dyskryminację w zatrudnieniu z powodu legalnej działalności związkowej i jest sprzeczne z *Konwencją nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 591; Raport nr 306, sprawa nr 1904, ust. 596; Raport nr 326, sprawa nr 2116, ust. 356; Raport nr 333, sprawa nr 2164, ust. 608; Raport nr 334, sprawa nr 2267, ust. 658, oraz sprawa nr 2211, ust. 678; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2046, ust. 104.)

662. Kiedy związkowcy lub liderzy związkowi zostają zwolnieni za korzystanie prawa do strajku, Komitet może jedynie stwierdzić, że zostali ukarani za swoją działalność związkową i stali się przedmiotem dyskryminacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 592; Raport nr 306, sprawa nr 1904, ust. 596; Raport nr 318, sprawa nr 1978, ust. 218; Raport nr 326, sprawa nr 2116, ust. 356; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2267, ust. 658.)

663. Respektowanie zasad wolności związkowej oznacza, że pracownicy nie powinni być zwalniani z pracy lub nie powinno się im odmawiać ponownego zatrudnienia z powodu uczestnictwa w strajku lub innej akcji protestacyjnej. w tym względzie nieistotne jest czy zwolnienie ma miejsce w trakcie strajku, czy po jego zakończeniu. z logicznego punktu widzenia również nieistotne jest jeśli zwolnienie następuje przed rozpoczęciem strajku, jeśli celem zwolnienia jest przeszkodzenie w skorzystaniu z prawa do strajku czy ukaranie za egzekwowanie tego prawa.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 593; Raport nr 305, sprawa nr 1870, ust. 144; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 132; oraz Raport nr 327, sprawa nr 2141, ust. 324.)

664. Komitet nie mógł przejść do porządku dziennego nad zbiorem przepisów, który: (a) wydaje się traktować praktycznie wszystkie strajki jako naruszenie umowy przez tych, którzy biorą w nich udział; (b) obciąża jakikolwiek związek zawodowy lub jego przedstawicieli namawiających do takiego naruszenia umowy odpowiedzialnością cywilną za wszelkie straty poniesione przez pracodawcę na skutek ich działań; oraz (c) umożliwia pracodawcy, którego takie działanie dotyczy, uzyskanie nakazu sądowego w celu niedopuszczenia do rozpoczęcia (lub kontynuacji) niedozwolonego działania. Łącznym efektem takich przepisów mogłoby być pozbawienie pracowników możliwości legalnego podjęcia akcji strajkowej w celu poparcia i obrony własnych interesów społeczno-gospodarczych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 594.)

665. Ogłoszenie przez rząd, że w celu odpracowania strajku pracownicy będą musieli pracować po godzinach, może samo w sobie wywołać niepożądany wpływ na przebieg strajku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 596.)

666. Stosowanie wyjątkowo poważnych środków, takich jak zwolnienie z pracy za udział w strajku i odmowa ponownego zatrudnienia, oznacza poważne ryzyko nadużycia władzy i stanowi pogwałcenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 597; Raport nr 311, sprawa nr 1954, ust. 406; Raport nr 329, sprawa nr 2195, ust. 738; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 633.)

B. Złamanie prawa podczas egzekwowania prawa do strajku

667. Zasady wolności związkowej nie stanowią ochrony dla złamania prawa w postaci czynów przestępczych popełnionych podczas korzystania z prawa do strajku

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 598; Raport nr 320, sprawa nr 2007, ust. 281; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 719; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2363, ust. 734.)

668. Sankcje karne powinny być nakładane jedynie w przypadku strajków, które stanowią pogwałcenie zakazu strajkowania, jeśli zakaz ten jest zgodny z zasadami wolności związkowej. Wszelkie kary nałożone z powodu nielegalnych działań związanych ze strajkami powinny być współmierne do popełnionego wykroczenia i stopnia winy, a władze nie powinny uciekać się do takich środków jak pozbawienie wolności za sam tylko fakt zorganizowania pokojowego strajku lub udziału w nim.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 599; oraz np. Raport nr 303, sprawa nr 1810/1830, ust. 62; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 281; Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 354; Raport nr 311, sprawa nr 1950, ust. 460; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 718; Raport nr 329, sprawa nr 2195, ust. 738; Raport nr 331, sprawa nr 1937/2027, ust. 105; Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 886; Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 174; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2363, ust. 734.)

669. Komitet uznał, że niektóre z doraźnych środków podjętych przez władze na skutek strajku w usługach niezbędnych (zakaz działalności związkowej, zaprzestanie potrącania składek związkowych, itp.) były sprzeczne z gwarancjami zapisanymi w art. 3 *Konwencji nr 87*. Komitet zwrócił uwagę rządu na fakt, że środki podejmowane przez władze w celu zapewnienia funkcjonowania usług niezbędnych nie powinny być niewspółmierne do zamierzonych celów lub prowadzić do braku umiaru w ich stosowaniu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 600.)

670. Kary pieniężne w wysokości dochodzącej do równowartości 500 lub 1000 dniówek minimalnych za dzień strajku, podczas którego doszło do złamania prawa, może działać zastraszająco na związki zawodowe oraz utrudniać ich prawowite działania związkowe, szczególnie wtedy, gdy anulowanie tego rodzaju kary pieniężnej wiąże się z zastrzeżeniem, że nie zostanie już więcej przeprowadzony jakiegokolwiek strajk, podczas którego mogłoby dojść do złamania prawa.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1889, ust. 175.)

C. Strajki o charakterze pokojowym

(Zob. także ust. 77)

671. Władze nie powinny uciekać się do aresztowań i pozbawienia wolności z powodu organizacji lub udziału w pokojowym strajku; środki takie wiążą się z poważnym ryzykiem nadużycia władzy i stanowią poważne zagrożenie wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 601; Raport nr 299, sprawa nr 1687, ust. 457; Raport nr 302, sprawa nr 1825, ust. 493; Raport nr 304, sprawa nr 1712, ust. 378; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 716; oraz Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 111.)

672. Nikt nie powinien być pozbawiony wolności ani podlegać sankcjom karnym za sam tylko fakt zorganizowania pokojowego strajku lub udziału w nim.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 602; Raport nr 302, sprawa nr 1825, ust. 493; Raport nr 304, sprawa nr 1712, ust. 378; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 686; Raport nr 308, sprawa nr 1773, ust. 446; Raport nr 320, sprawa nr 2007, ust. 283; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2234, ust. 782, oraz sprawa nr 2252, ust. 886.)

673. Pokojowe egzekwowanie przez pracowników praw związkowych (strajk i manifestacja) nie powinno prowadzić do aresztowań i deportacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 603.)

D. Szeroko zakrojone sankcje

674. Szeroko zakrojone aresztowania i zwolnienia z pracy strajkujących wiążą się z niebezpieczeństwem nadużyć i są poważnym zagrożeniem dla wolności związkowej. Odpowiednie organy powinny otrzymać stosowne polecenia w celu zażegnania niebezpieczeństwa, jakie stanowią dla wolności związkowej takie aresztowania i zwolnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 604; Raport nr 304, sprawa nr 1719, ust. 414; Raport nr 326, sprawa nr 2105, ust. 445; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 977.)

Faworyzowanie osób nieuczestniczących w strajku

675. Odnośnie nagradzania pracowników, którzy nie uczestniczyli w strajku, premiami pieniężnymi, Komitet uważa, że takie praktyki dyskryminacyjne stanowią poważną przeszkodę w realizacji prawa związkowców do organizowania swoich działań.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 605; oraz Raport nr 326, sprawa nr 2105, ust. 446.)

Zamknięcie zakładu w przypadku strajku

676. Przewidziane przepisami prawa zamknięcie zakładu pracy w przypadku strajku stanowi naruszenie wolności pracy osób nieuczestniczących w strajku oraz lekceważy podstawowe potrzeby zakładu (utrzymanie urządzeń, zapobieganie wypadkom oraz prawo pracodawców i kierownictwa do wstępu do obiektu i do wykonywania swoich obowiązków).

(Zob. Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 497.)

Rozwiązanie i zawieszenie organizacji

11

Zasady ogólne

677. W przypadku rozwiązania i zawieszenia związków zawodowych w jednym z krajów, Komitet wyraził głębokie przekonanie, że rozwiązanie trapiących kraj problemów społeczno-gospodarczych w żadnym wypadku nie polega na izolacji związków zawodowych i zawieszeniu ich działalności. Wręcz przeciwnie, jedynie poprzez rozwój wolnych i niezależnych związków zawodowych oraz negocjacje z nimi może rząd te problemy rozwiązać, w najlepiej pojętym interesie pracowników i całego kraju.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 31 i 673 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2006, ust. 266.)

678. W obliczu poważnych konsekwencji jakie niesie dla zawodowej reprezentacji pracowników rozwiązanie związku Komitet uważa, że byłoby lepiej dla stosunków pracy gdyby takie kroki podejmowano w ostateczności, po wyczerpaniu innych możliwości o mniej poważnych konsekwencjach dla organizacji jako całości.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 677.)

Samorozwiązanie

679. W przypadku decyzji o rozwiązaniu związku zawodowego podjętej w sposób wolny przez zwołany przez wszystkich zainteresowanych pracowników w zwykłym trybie zjazd, Komitet był zdania, że takie rozwiązanie, ani jego skutki, nie będą uważane za naruszenie praw związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 660.)

Rozwiązanie z powodu zbyt małej liczby członków

(Zob. także ust. 289)

680. Przepis narzucający rozwiązanie związku zawodowego, jeśli liczba członków spadnie poniżej 20 lub 40 – odpowiednio dla organizacji zakładowej i branżowej – sam w sobie nie stanowi ograniczenia w korzystaniu z praw związkowych, pod warunkiem, że rozwiązaniu takiemu towarzyszą wszelkie niezbędne gwarancje prawne wykluczające możliwość nadużyć przy interpretacji tego przepisu; innymi słowy, prawo odwołania do sądu.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 661.)

681. W przypadku kraju, w którym do założenia związku zawodowego istniał ustawowy wymóg minimum 20 osób, a sąd nakazał rozwiązanie związku pracowników homeopatów z powodu niewystarczającej liczby osób posiadających wymagane prawem

kwalifikacje do uprawiania tego zawodu, Komitet uznał, że ten przypadek rozwiązania nie nosi znamion działania naruszającego wolność związkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 662.)

682. W przypadku, w którym Komitet doszedł do wniosku, że spadek ilości członków związku poniżej wymaganego prawem minimum 25 osób był wynikiem antyzwiązkowych zwolnień z pracy lub gróźb Komitet zażądał, aby w przypadku stwierdzenia, że zwolnienia z pracy miały charakter antyzwiązkowy, a rezygnacja przywódców związkowych z członkostwa związku wynikała z nacisków lub gróźb ze strony pracodawcy, rząd nałożył przewidziane prawem kary, przywrócił zwolnionych pracowników do pracy i zezwolił na ponowne zawiązanie się rozwiązanego związku zawodowego.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 663.)

Rozwiązanie i zawieszenie [organizacji] przez organ administracyjny

(Zob. także ust. 199)

683. Działania polegające na zawieszeniu lub rozwiązaniu [organizacji] przez organ administracyjny stanowią poważne naruszenie zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 664; Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 209; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 214; Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 166; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 110; Raport nr 329, sprawa nr 2181, ust. 760 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 979.)

684. Rozwiązanie w trybie administracyjnym organizacji związkowych stanowi jawne pogwałcenie art. 4 *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 665; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 214; Raport nr 305, sprawa nr 1893, ust. 459 oraz Raport nr 324, sprawa nr 1880, ust. 857.)

Unieważnienie rejestracji lub statusu związku zawodowego

685. Komitet podkreśla, że unieważnienie rejestracji związku lub jego wykreślenie z rejestru przez urząd ds. związkowych jest tożsame z rozwiązaniem danej organizacji przez organ administracyjny.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r. ust. 669; Raport nr 318, sprawa nr 2006, ust. 348; Raport nr 320, sprawa nr 1953, ust. 120; Raport nr 323, sprawa nr 2075, ust. 518; Raport nr 327, sprawa nr 2098, ust. 759; Raport nr 329, sprawa nr 2181, ust. 760 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2364, ust. 979.)

686. Unieważnienie rejestracji organizacji związkowej przez organ administracyjny z powodu sporu wewnętrznego – co w praktyce oznacza zawieszenie jej działalności – stanowi poważne naruszenie zasad wolności związkowej, a w szczególności art. 4

Konwencji nr 87, który stanowi, że organizacje pracowników i pracodawców nie podlegają rozwiązaniu przez organ administracyjny.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1821, ust. 153.)

687. Unieważnienie rejestracji związku zawodowego powinno być możliwe jedynie na drodze sądowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 670; Raport nr 310, sprawa nr 1888, ust. 382; Raport nr 318, sprawa nr 2006, ust. 348 oraz Raport nr 324, sprawa nr 1880, ust. 857.)

688. Środki prowadzące do wyrejestrowania [związku], nawet uzasadnione, nie powinny wykluczać rozpatrzenia wniosku związku o rejestrację po ustabilizowaniu się sytuacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 671 oraz Raport nr 329, sprawa nr 2181, ust. 760.)

689. Prawodawstwo, zgodnie z którym minister może wedle swego uznania zarządzić unieważnienie rejestracji związku zawodowego, bez prawa odwołania się do sądu, jest sprzeczne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 672 oraz Raport nr 329, sprawa nr 2181, ust. 760.)

Rozwiązanie [organizacji] w trybie określonym w przepisach prawa

690. Rozwiązanie [organizacji] przez przedstawicieli władzy wykonawczej rządu na podstawie prawem przyznanym pełnomocnictw lub działających w ramach wykonywania funkcji ustawodawczych, podobnie jak rozwiązanie [organizacji] na mocy uprawnień administracyjnych, nie gwarantuje prawa do obrony, które może zagwarantować jedynie zwykłe postępowanie sądowe, a które Komitet uznaje za niezbędne.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 675 oraz Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 209.)

691. Odnosząc się do przypadku unieważnienia na podstawie przepisu prawnego rejestracji istniejących związków zawodowych Komitet uznał, że jest rzeczą niezbędną, aby jakiekolwiek rozwiązanie organizacji pracowników lub pracodawców dokonywane było przez władze sądownicze, gdyż jedynie to zapewnia prawo do obrony. Komitet podkreśla, że zasadę tę należy stosować nawet wówczas, gdy działania zmierzające do rozwiązania podejmowane są w sytuacji nadzwyczajnej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 676.)

Powody rozwiązania

692. Pozbawienie tysięcy pracowników ich organizacji związkowych na podstawie poglądu, że niektórzy przywódcy lub członkowie związku dopuścili się czynów niezgodnych z prawem, stanowi oczywiste pogwałcenie zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 667; Raport nr 310, sprawa nr 1888, ust. 382; Raport nr 318, sprawa nr 2006, ust. 347 oraz Raport nr 323, sprawa nr 2006, ust. 427.)

693. W przypadku ustalenia, że niektórzy członkowie związku zawodowego dopuścili się ekscesów wykraczających poza normalną działalność związkową, można było postawić im konkretne zarzuty w zwykłym postępowaniu sądowym, bez zawieszenia a następnie rozwiązania całego ruchu związkowego.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 2006, ust. 347 oraz Raport nr 323, sprawa nr 2006, ust. 427.)

694. W przypadku pozbawienia organizacji związkowej statusu związku zawodowego, głównie z powodu nieprawidłowości w zarządzaniu finansami organizacji, Komitet uznał, że jeśli władze wykryły nieprawidłowości zagrażające pochodzącym ze źródeł społecznych funduszom związku, powinny na ich podstawie podjąć kroki prawne wobec winnych, a nie stosować środki pozbawiające związek wszelkiej możliwości działania.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 668.)

695. Potrzeby rozwojowe [kraju] nie powinny uzasadniać utrzymywania niepewnego statusu prawnego całego ruchu związkowego w tym kraju, uniemożliwiając w ten sposób pracownikom korzystanie z ich praw związkowych, a organizacjom normalną działalność. Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy wymaga istnienia silnych i niezależnych organizacji mogących uczestniczyć w tym procesie.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 25 i 674; Raport nr 330, sprawa nr 2189, ust. 466 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2189, ust. 485.)

696. W obliczu wyjątkowo poważnych konsekwencji, jakie rozwiązanie związku niesie ze sobą dla reprezentacji zawodowej pracowników, Komitet uważa, że fakt otrzymania przez przedstawiciela federacji nominacji w wyborach prezydenckich w żaden sposób nie uzasadnia rozwiązania całej federacji.

(Zob. Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 166.)

697. Rozwiązanie związku zawodowego jest środkiem wyjątkowym, a uciekanie się do niego z powodu pikiety zakłócającej imprezę publiczną, powodującą przerwę w działaniu jakiejś organizacji, lub zakłócenia w transporcie, z pewnością nie jest zgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 326, sprawa nr 2090, ust. 242.)

698. Mając na uwadze poważne konsekwencje, jakie niesie dla reprezentacji zawodowej pracowników unieważnienie rejestracji związku zawodowego Komitet uważa, że użycie nazwy firmy w nazwie związku zawodowego nie powinno prowadzić do unieważnienia rejestracji związku.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1371.)

Interwencja władz sądowniczych

(Zob. także ust. 464)

699. Komitet uważa, że rozwiązanie organizacji związkowej jest działaniem, które powinno mieć miejsce w wyjątkowo poważnych przypadkach. Do rozwiązania powinno dochodzić jedynie na mocy decyzji sądu, z pełnymi gwarancjami prawa do obrony.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 666; Raport nr 315, sprawa nr 1935, ust. 22; Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 110 oraz Raport nr 329, sprawa nr 2181, ust. 760.)

700. Zawieszenie osobowości prawnej organizacji związkowej stanowi poważne ograniczenie praw związkowych, zatem w kwestiach tego rodzaju prawo do obrony może zagwarantować jedynie właściwe postępowanie sądowe.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 678.)

701. Decyzji o zawieszeniu lub rozwiązaniu, podjętej przez organ administracyjny w warunkach nadzwyczajnych, powinny towarzyszyć normalne gwarancje procesowe, włącznie z prawem do zaskarżenia takiej decyzji do sądu.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 679 oraz Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 212.)

702. Działania polegające na pozbawieniu związku zawodowego osobowości prawnej i zablokowaniu jego środków finansowych, choć w pewnych sytuacjach mogą być uzasadnione, w celu uniknięcia ich ewentualnej arbitralności powinny być podejmowane w trybie sądowym, a nie administracyjnym.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 680.)

703. Dla właściwej realizacji zasady, że organizacja zawodowa nie podlega zawieszeniu czy rozwiązaniu w trybie administracyjnym, nie wystarczą gwarancje prawne odwołania się od decyzji administracyjnej – decyzje takie nie powinny wchodzić w życie przed upływem ustawowego terminu odwoławczego lub ich potwierdzeniem przez sąd.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 681 oraz Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 690.)

704. Prawo nie powinno dopuszczać możliwości zawieszenia lub rozwiązania [organizacji] przez organ administracyjny, lub przynajmniej powinno stanowić, że decyzja administracyjna staje się prawomocna po upływie odpowiedniego okresu odwoławczego, a w przypadku złożenia odwołania przez zainteresowaną organizację związkową, po wydaniu w jego sprawie orzeczenia przez sąd.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 682; Raport nr 323, sprawa nr 2075, ust. 518 oraz Raport nr 327, sprawa nr 1581, ust. 110.)

705. Sędziowie powinni być w stanie rozpoznać sprawę, co do jej meritum, aby móc określić, czy przepisy prawa, na podstawie których wydano przedmiotową decyzję administracyjną, naruszają prawa przyznane organizacjom zawodowym przez *Konwencję nr 87*. W praktyce, jeśli organ administracyjny może w sposób uznaniowy rejestrować lub unieważnić rejestrację związku zawodowego, samo istnienie procedury odwoławczej do sądu nie stanowi wystarczającej gwarancji – sędziowie rozpatrujący złożone odwołanie mogą

się tylko odnieść do kwestii, czy przepisy prawa zostały prawidłowo zastosowane. Taki sam problem może powstać w przypadku zawieszenia lub rozwiązania organizacji zawodowej.
(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 683 oraz Raport nr 310, sprawa nr 1908, ust. 22.)

Wykorzystanie majątku rozwiązanych organizacji

A, Zasady ogólne

706. Komitet przyjmuje kryterium, że przy rozwiązaniu organizacji, jej majątek powinien być tymczasowo oddany w sekwestr, do momentu jego rozdziału pomiędzy dawnych członków, lub przekazany organizacji będącej jej następcą, rozumianej jako organizacja/e realizująca/e te same cele, do których dążył rozwiązany związek i realizująca/e je w tym samym duchu.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 684; Raport nr 308, sprawa nr 1869, ust. 497; Raport nr 309, sprawa nr 1938, ust. 181 oraz Raport nr 325, sprawa nr 1888, ust. 399.)

707. Gdy związek przestaje istnieć, jego majątek można przekazać jego następcy, albo dokonać jego podziału zgodnie z określonymi przez ten związek zasadami, a w przypadku ich braku, majątkiem powinni dysponować zainteresowani pracownicy.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r. ust. 685.)

B. Przejście do pluralizmu związkowego

(Zob. także ust. 1088)

708. Jeśli chodzi o podział majątku związkowego pomiędzy różne organizacje związkowe w momencie przejścia od związkowego monopolu do pluralizmu, Komitet podkreśla wagę, jaką przywiązuje do zasady, w myśl której przekazanie majątku związkowego (włącznie z nieruchomościami, a gdy lokale związkowe udostępnia Państwo – ich ponowny rozdział) musi mieć na celu zapewnienia wszystkim związkom na równych zasadach możliwości skutecznego i w pełni niezależnego prowadzenia działalności. Wskazane jest, aby rząd i wszystkie zainteresowane organizacje związkowe podjęły wysiłki na rzecz jak najszybszego zawarcia ostatecznego porozumienia regulującego podział majątku dawnej organizacji związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 687.)

709. Rozpatrując sprawę dotyczącą przekazania majątku związków zawodowych w dawnym kraju komunistycznym w procesie demokratyzacji, Komitet zwrócił się do rządu i wszystkich zainteresowanych organizacji związkowych o jak najszybsze wypracowanie formuły, według której rozwiązana byłaby kwestia przekazania związkowych funduszy w taki sposób, aby rząd mógł odzyskać aktywa związane z wypełnianymi teraz przezeń funkcjami socjalnymi, a wszystkim związkom zawodowym była zagwarantowana na równych zasadach możliwość skutecznego i w pełni niezależnego prowadzenia działalności.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 688.)

Prawo organizacji pracodawców i pracowników do tworzenia federacji i konfederacji oraz do afiliowania się w międzynarodowych organizacjach pracodawców i pracowników

12

Zakładanie federacji i konfederacji

710. Ze sformułowanej w art. 2 *Konwencji nr 87* zasady, że pracownicy i pracodawcy mają prawo do tworzenia i wstępowania do organizacji według swego uznania, wynika prawo samych organizacji do tworzenia i wstępowania do federacji i konfederacji według swego uznania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 606; Raport nr 327, sprawa nr 2153, ust. 155; Raport nr 329, sprawa nr 2140, ust. 295; Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 942; Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 378; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 592 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 170.)

711. Uzyskanie przez organizację, federację i konfederację pracownicze osobowości prawnej nie może być obwarowane warunkami tego rodzaju, że ograniczają realizację prawa, o którym mowa w poprzednim ustępie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 607; Raport nr 329, sprawa nr 2140, ust. 295; Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 378 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 171.)

712. Przepis, w myśl którego, minister może według uznania zatwierdzić lub odrzucić wniosek o utworzenie konfederacji ogólnozwiązkowej jest niezgodny z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 609 oraz Raport nr 332, sprawa nr 2225, ust. 380.)

713. Rozstrzygnięcie kwestii potrzeby, lub braku, utworzenia federacji czy konfederacji należy wyłącznie do pracowników i ich organizacji, po tym, gdy prawo do ich utworzenia zostało prawnie uznane.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 610; Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 942 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 592.)

714. Wymóg nadmiernie wysokiej liczby związków zawodowych potrzebnych do utworzenia organizacji wyższego szczebla stoi w sprzeczności z art. 5 *Konwencji nr 87* oraz z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 611 oraz Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 945.)

715. Prawodawstwo nie dopuszczające do utworzenia federacji lub konfederacji zrzeszającej związki zawodowe, albo federacje z różnych branż w danej miejscowości, lub na danym terenie, jest nie do pogodzenia z art. 5 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 612.)

716. Jest nie do pogodzenia z art. 5 *Konwencji nr 87* sytuacja, gdy w kraju może istnieć tylko jedna konfederacja pracowników, a prawo do tworzenia federacji jest ograniczone do federacji tworzonych przez wymienione w przepisach prawa związki zawodowe, lub też związki nowopowstające, których rejestracja wymaga zgody ministra.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 613.)

717. Komitet uznaje prawo do tworzenia federacji zrzeszających związki pracowników różnych zawodów czy branż za rzecz ważną. W tym kontekście i w związku z przepisem prawa krajowego zakazującego organizacjom pracowników administracji publicznej przystępowania do federacji czy konfederacji organizacji działających w przemyśle czy rolnictwie, Komitet Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń podkreślił, że przepis ten jest raczej nie do pogodzenia z art. 5 *Konwencji nr 87*. Komitet Ekspertów jednocześnie wskazał, że chociaż prawodawstwo dopuszcza tworzenie federacji przez organizacje czysto urzędnicze, powstała w taki sposób federacja byłaby jedyną uznawaną przez Państwo, a zatem przepisy takie nie są zgodnie z art. 6 Konwencji, przywołującym art. 2 tejże *Konwencji* w odniesieniu do tworzenia federacji, konfederacji i przystępowania do takich organizacji wyższego szczebla. Według tych postanowień Konwencji, związkom zawodowym powinno przysługiwać prawo do tworzenia i przystępowania do federacji lub konfederacji „według swego wyboru i bez uprzedniego zezwolenia”.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 615 oraz Raport nr 313, sprawa nr 1967, ust. 148.)

718. Przepis zakazujący tworzenia federacji przez związki działające w różnych departamentach stanowi ograniczenie prawa organizacji pracowniczych do tworzenia federacji i konfederacji, uznanego w art. 5 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 616.)

719. Ustalone przez prawo warunki zakładania federacji, a w szczególności wymóg, że zakładające federację związki pochodzące z różnych prowincji muszą najpierw uzyskać zgodę ministra (której mogą nie otrzymać), są nie do pogodzenia z powszechnie przyjętymi zasadami wolności związkowej, obejmującymi także prawo związków zawodowych do tworzenia i wstępowania do federacji według swego uznania.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 617.)

720. Jakiegokolwiek ograniczenie, w sposób pośredni czy bezpośredni, prawa związków do zakładania i wstępowania do regionalnych zrzeszeń związków pracowników tych samych lub różnych zawodów będzie niezgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 618.)

721. Preferencje przyznane organizacjom najbardziej reprezentatywnym nie powinny dawać im wyłącznego prawa do tworzenia i wstępowania do federacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 619 oraz Raport nr 327, sprawa nr 2153, ust. 155.)

Afiliacja w federacji i konfederacji

722. Organizacja pracownicza powinna mieć prawo wstąpić do federacji i konfederacji według swego uznania, zgodnie z przepisami wewnętrznymi danych organizacji, a bez uprzedniego zezwolenia. Decyzja o przyjęciu lub odrzuceniu afiliacji związku zawodowego należy do samych federacji i konfederacji, zgodnie z ich statutami i regulaminami.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 608 oraz Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 521.)

723. W przypadku, w którym rząd zmusił konfederację do przyjęcia nowych członków, Komitet uznał, że tego rodzaju działania mogą poprzez bezpośrednią ingerencję w skład konfederacji dać władzom wpływ na wyniki wyborów lub działań związkowych.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1920, ust. 521.)

724. Wszyscy pracownicy powinni mieć prawo do swobodnego angażowania się w obronę i wspieranie swych interesów ekonomicznych i społecznych za pośrednictwem wybranej przez siebie centrali związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 614.)

725. Organizacje pracowników administracji publicznej powinny móc się afiliować, jeśli takie jest ich życzenie, w federacjach i konfederacjach pracowników sektora prywatnego, jeżeli jest to zgodne z regulaminem tych ostatnich.

(Zob. Raport nr 313, sprawa nr 1967, ust. 147.)

726. Przepisów zabraniających organizacjom pracowników administracji publicznej przystępowania do federacji czy konfederacji pracowników przemysłu raczej nie da się pogodzić z art. 5 *Konwencji* nr 87.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 170.)

727. Odmówienie przez rząd zgody na afiliację związków rolniczych w ogólnokrajowej centrali, w skład której wchodzi także związki pracowników zatrudnionych w przemyśle, jest nie do pogodzenia z art. 5 tej *Konwencji*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 620.)

728. Bezpośredni zakaz afiliacji konkretnych osób w federacjach czy konfederacjach jest sprzeczny z zasadami wolności związkowej. Określenie zasad członkostwa należy do samych organizacji.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1777, ust. 70.)

729. Decyzja w kwestii liczby i rodzaju organizacji wchodzących w skład federacji branżowej należy do niej samej.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 1953, ust. 120.)

Prawa federacji i konfederacji

(Zob. także ust. 386, 387, 473, 483, 525, 561 i 562)

730. W celu skuteczniejszej obrony interesów swych członków, organizacje pracowników i pracodawców powinny mieć prawo do tworzenia federacji i konfederacji według swego uznania, a tym powinny im przysługiwać takie same prawa, jakie przysługują organizacjom szczebla podstawowego, w szczególności, jeśli chodzi o ich swobodne funkcjonowanie, działalność i programy.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 621; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 686 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 209.)

731. Warunki wyboru osób pełniących funkcje związkowe określają przepisy wewnętrzne związku.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2007, ust. 284.)

Afiliacja w międzynarodowych organizacjach pracowników i pracodawców

A. Zasady ogólne

732. Międzynarodowa solidarność związkowa stanowi jeden z głównych celów każdego ruchu związkowego i leży u podstaw zasady sformułowanej w art. 5 *Konwencji nr 87*, że każda organizacja, federacja czy konfederacja ma prawo do afiliacji w międzynarodowych organizacjach pracowników i pracodawców.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 622.)

733. Związki i konfederacje powinny móc swobodnie afiliować się przy międzynarodowych federacjach i konfederacjach według swego uznania, bez ingerencji ze strony władz politycznych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 623.)

734. Art. 5 *Konwencji nr 87* – jak wynika z prac przygotowawczych nad dokumentem – po prostu odzwierciedla fakt, że tak pracownicy jak i pracodawcy są zjednoczeni poprzez solidarność interesów, która to solidarność nie jest ograniczona czy to do konkretnego przedsięwzięcia, czy do pojedynczej branży, czy nawet do gospodarki jednego kraju, ale obejmuje swym zasięgiem całą gospodarkę światową. Co więcej, swoboda zrzeszania się jest zgodna z praktyką Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Międzynarodowej Organizacji Pracy, które to organizacje formalnie uznają międzynarodowe organizacje pracowników i pracodawców, włączając je bezpośrednio do prowadzonych przez siebie działań.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 624.)

735. Komitet podkreśla ogromną wagę, jaką przywiązuje do tego, aby nie stawiano żadnych przeszkód w swobodnej afiliacji organizacji pracowniczych z jakąkolwiek wybraną przez nie międzynarodową organizacją pracowniczą.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 625.)

736. Komitet uznaje, że uzasadniony jest argument składającego skargę, że z zasady prawa organizacji pracowniczych do afiliacji w międzynarodowych organizacjach pracowniczych wynika także prawo do wystąpienia z międzynarodowej organizacji, w której organizacja pracownicza jest afiliowana.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 626.)

B. Ingerencja władz publicznych

(Zob. także ust. 362)

737. Prawodawstwo wymagające, aby związek zawodowy uzyskał zgodę rządu na międzynarodową afiliację, jest nie do pogodzenia z zasadą swobodnej i dobrowolnej afiliacji związków zawodowych w organizacjach międzynarodowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 627 oraz Raport nr 315, sprawa nr 1935, ust. 24.)

738. Przy staraniach organizacji krajowej o afiliację w międzynarodowej organizacji pracowniczej, warunki, na jakich ta organizacja składa wniosek o afiliację oraz kwestia czy zgadza się ona czy też nie z podejściem danej organizacji międzynarodowej do konkretnej kwestii politycznej, są wyłącznie sprawami dotyczącymi zainteresowanych organizacji. Brak zgodności poglądów może być podstawą decyzji organizacji krajowej o ewentualnym ubieganiu się o afiliację, podtrzymaniu lub wycofaniu się z międzynarodowej organizacji, natomiast nie powinien być podstawą do interwencji ze strony rządu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 628.)

C. Konsekwencje afiliacji międzynarodowej

(Zob. także ust. 121, 152, 153, 171 i 766)

739. Wszelka pomoc lub wsparcie udzielane przez międzynarodową organizację związkową przy tworzeniu, obronie lub rozwoju krajowych organizacji związkowych stanowi uprawnioną działalność związkową – także wówczas, gdy orientacja związku nie jest zgodna z orientacją dominującą w danym kraju.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 629; Raport nr 300, sprawa nr 1831, ust. 397 oraz Raport nr 328, sprawa nr 2116, ust. 368.)

740. Prawo przewidujące delegalizację każdej organizacji na podstawie dowodów, że pozostaje pod wpływem lub jest sterowana przez jakiekolwiek źródła zewnętrzne, jak również delegalizację na podstawie dowodów otrzymywania zewnętrznej pomocy finansowej lub innych korzyści, o ile taka pomoc czy korzyści nie zostały zaaprobowane przez rząd i nie przepływają rządowymi kanałami, jest niezgodne z zasadami określonymi w art. 5 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 630.)

741. Przyznawanie korzyści wynikających z międzynarodowej afiliacji organizacji związkowej nie może być sprzeczne z prawem, wszelako prawo nie powinno praktycznie podważać sensu takiej afiliacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 631 oraz Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 236.)

742. Prawo zakazujące działającemu w kraju związkowi zawodowemu przyjmowania pomocy finansowej od międzynarodowej organizacji pracowniczej, przy której związek ten jest afiliowany, narusza zasady dotyczące prawa do afiliacji w międzynarodowych organizacjach pracowników.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 632; Raport nr 305, sprawa nr 1834, ust. 380 oraz Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 168.)

743. Nie należy od związków zawodowych wymagać uzyskania uprzedniego zezwolenia na otrzymanie międzynarodowej pomocy finansowej przeznaczonej na ich działalność związkową.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 633; Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 168 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2327, ust. 205.)

744. Wszystkie krajowe organizacje pracowników i pracodawców powinny mieć prawo przyjmować pomoc finansową od międzynarodowych organizacji – odpowiednio pracowników lub pracodawców – bez względu na to czy są w nich afiliowane czy nie.

(Zob. Raport nr 305, sprawa nr 1834, ust. 380 oraz Raport nr 321, sprawa nr 2031, ust. 172.)

745. Z zasadą prawa krajowych organizacji pracowniczych do afiliacji w organizacjach międzynarodowych związane jest ich prawo do wzajemnych kontaktów, a zwłaszcza do wymiany wydawnictw związkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 634 oraz Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 324.)

746. Prawo do afiliacji w międzynarodowych organizacjach pracowniczych pociąga za sobą prawo przedstawicieli krajowych związków zawodowych do kontaktów z międzynarodowymi organizacjami związkowymi, w których są afiliowane, do uczestnictwa w ich działaniach i do korzystania z wynikających z członkostwa świadczeń i korzyści.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 635; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 236 oraz Raport nr 325, sprawa nr 2108, ust. 365.)

747. Szukanie rady i wsparcia ze strony działających w regionie ruchów o dłuższej tradycji związkowej, w celu pomocy w obronie lub rozwoju krajowych organizacji związkowych, jest w pełni uprawnionym działaniem związkowym, nawet wówczas, gdy orientacja związku zawodowego jest odmienna od dominującej w danym kraju, a odbywane w tym celu wizyty są zwykłą działalnością związkową.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1667.)

748. Prawo krajowych związków zawodowych do wysyłania przedstawicieli na międzynarodowe kongresy związkowe wynika po prostu z prawa tych związków do przystępowania do międzynarodowych organizacji pracowników.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 636.)

749. Przywódcy organizacji pracowników i pracodawców powinni móc korzystać z odpowiednich udogodnień w celu właściwego pełnienia swych funkcji, włącznie z prawem do wyjazdu z kraju, gdy wymagają tego ich działania prowadzone w imieniu reprezentowanych przez nich osób. Co więcej – władze powinny zapewnić tym przedstawicielom możliwość swobodnego przemieszczania się.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 637 oraz Raport nr 320, sprawa nr 1998, ust. 253.)

750. Wizyty u afiliowanych krajowych związków zawodowych i uczestnictwo w ich zjazdach stanowią zwykły element działalności międzynarodowych organizacji pracowniczych, podlegając krajowym przepisom dotyczącym wjazdu cudzoziemców.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 638; Raport nr 307, sprawa nr 1865, ust. 234; Raport nr 316, sprawa nr 1773, ust. 611 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1667.)

751. Określona powyżej zasada oznacza, że formalności obowiązujące związkowców i przywódców związkowych ubiegających się o prawo wjazdu na terytorium Państwa, czy też prowadzenia tam spraw związkowych, winny być oparte na obiektywnych kryteriach i pozbawione elementów dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 639; Raport nr 306, sprawa nr 1885, ust. 137 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2365, ust. 1667.)

752. Komitet uznaje fakt, że odmowa wydania paszportu (lub wize) obcokrajowcom, lub bardziej ogólnie, prawo odmowy wjazdu na terytorium kraju, są sprawami z zakresu suwerenności Państwa.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 640 oraz Raport nr 307, sprawa nr 1865, ust. 234.)

753. Chociaż Komitet uznaje, że odmowa przyznania wize obcokrajowcom jest kwestią z zakresu suwerenności Państwa, zwrócił się do jednego z rządów z prośbą o dopilnowanie, aby obowiązujące międzynarodowych związkowców formalności poprzedzające ich wjazd do tego kraju były oparte na obiektywnych kryteriach i pozbawione elementów antyzwiązkowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 641.)

754. Formalności obowiązujące związkowców przed wyjazdem z kraju w celu wzięcia udziału w międzynarodowych spotkaniach powinny być oparte na obiektywnych kryteriach, wolnych od elementów dyskryminacji antyzwiązkowej, aby wykluczyć ryzyko naruszenia prawa organizacji związkowych do wysyłania przedstawicieli na międzynarodowe kongresy związkowe.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 642.)

755. Ogólnie rzecz biorąc, władze nie powinny odmawiać wydania oficjalnych dokumentów z powodu czyjegoś członkostwa w organizacji pracowników czy pracodawców, jako że od ich posiadania zależą czasem ważne działania, np. uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia. Jest to jeszcze ważniejsze w przypadku pełnienia przez daną osobę funkcji w tej organizacji, a odmowa może przeszkodzić tej osobie w wypełnianiu jej obowiązków, takich jak wyjazd na oficjalne spotkanie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 643.)

756. Zastosowanie sankcji takich jak zakaz lub ograniczenie podróży zagranicznych z powodu działalności związkowej jest pogwałceniem wolności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 644.)

757. Uczestnictwo w pracach organizacji międzynarodowych musi opierać się na zasadzie niezależności ruchu związkowego. w ramach tej zasady, przedstawiciele związków zawodowych powinni mieć pełną swobodę uczestniczenia w pracach międzynarodowych organizacji związkowych w których afiliowana jest reprezentowana przez nich organizacja.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 646.)

758. Odnośnie zakazu zabierania głosu na spotkaniach związkowych przez przedstawicieli zagranicznych organizacji Komitet podkreśla znaczenie, jakie przywiązuje do zapewnienia związkowego prawa do zgromadzeń oraz do prawa krajowych organizacji związkowych do utrzymywania kontaktów z międzynarodowymi organizacjami zawodowymi.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 647.)

759. Rządy krajów zawsze mają prawo podjąć niezbędne działania w celu zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa narodowego. Obejmuje to ustalenie celu wizyty w danym kraju osób, co do których istnieją w tych kwestiach jakieś podejrzenia. Władze powinny dokonać jak najszybszej weryfikacji każdego konkretnego przypadku w celu ustalenia – w oparciu o obiektywne kryteria – czy mają miejsce jakieś fakty mogące mieć realne reperkusje dla porządku i bezpieczeństwa publicznego. Pożądanym jest, aby w sytuacjach tego rodzaju w toku właściwie prowadzonych rozmów, podczas których władze oraz zainteresowani przywódcy i organizacje mogły wyjaśnić swoje stanowisko, udało się osiągnąć porozumienie.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 648.)

Udział w spotkaniach MOP

760. Komitet wyraził głęboki żal z powodu aresztowania związkowca w wyniku zdarzenia bezpośrednio związanego ze strajkiem, które to aresztowanie uniemożliwiło członkowi Grupy Pracowniczej uczestnictwo w sesji Rady Administracyjnej. Komitet wyraził także opinię, że po wszczęciu postępowania rząd nie może powoływać się na niezawisłość sądów jako usprawiedliwienie podjętych przez siebie działań. Komitet w związku z tym zwrócił uwagę na znaczenie, jakie Rada Administracyjna przywiązuje do zasady określonej w art. 40 *Konstytucji* MOP mówiącej, że członkowie Rady Administracyjnej korzystają z takich immunitetów i przywilejów, jakie są konieczne do niezależnego wypełniania ich funkcji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 649.)

761. Jest rzeczą ważną, aby żadnemu delegatowi do któregokolwiek organu lub Konferencji MOP nie utrudniano, nie uniemożliwiano lub też nie zniechęcano delegata do wykonywania jego funkcji lub wypełniania mandatu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 650.)

762. Każdy rząd ma obowiązek powstrzymać się od podejmowania kroków obliczonych na utrudnienie delegatom na Konferencję MOP wypełniania ich funkcji, a także wykorzystać posiadane możliwości oddziaływania oraz podjąć wszelkie uzasadnione kroki w celu zapewnienia, aby przyjęcie oraz wypełnianie funkcji delegata nie działało na ich niekorzyść; z kolei przewidziane wobec nich z innych powodów kroki nie powinny być podejmowane pod ich nieobecność, lecz dopiero po ich powrocie, tak by umożliwić im obronę.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 651.)

763. Decyzja rządu, na podstawie której, przedstawiciele pracowników udający się na odbywające się zagranicą międzynarodowe spotkanie muszą przed wyjazdem z kraju uzyskać pozwolenie władz, nie jest, w przypadku członków Rady Administracyjnej, zgodna z zasadami określonymi w art. 40 *Konstytucji* MOP.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 652.)

764. Zasadniczo, jeśli Państwo odmawia udzielenia urlopu w celu udania się na organizowane przez MOP spotkanie doradcze swemu urzędnikowi będącemu członkiem władz związku zawodowego, nie stanowi to naruszenia zasad wolności związkowej, chyba że powodem tej odmowy jest prowadzona przez daną osobę działalność związkowa lub pełnione w związku funkcje.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 653.)

765. Udział związkowca w organizowanych przez MOP sympozjach jest uprawnioną działalnością związkową, a rząd nie powinien z tego powodu odmawiać wydania mu/jej potrzebnych dokumentów wyjazdowych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 654.)

766. Komitet ponownie podkreśla wyjątkową wagę, jaką przywiązuje do prawa przedstawicieli pracowników i pracodawców do uczestnictwa w spotkaniach międzynarodowych organizacji pracowników i pracodawców oraz w posiedzeniach MOP.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 655.)

767. Niezależnie od szczególnej ochrony przysługującej zgodnie z art. 40 *Konstytucji* MOP członkom Rady Administracyjnej, aby umożliwić im całkowitą swobodę w wykonywaniu ich obowiązków względem MOP, udział związkowca w spotkaniach organizowanych przez MOP jest podstawowym prawem związkowym. W związku z powyższym, na rządzie każdego Państwa będącego członkiem MOP spoczywa obowiązek powstrzymania się od jakichkolwiek działań uniemożliwiających przedstawicielom organizacji pracowników czy pracodawców swobodne i niezależne wykonywanie ich mandatu. Rządowi, w szczególności, nie wolno odmawiać wydania potrzebnych do tego dokumentów.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 657.)

768. Komitet uważa, że zakaz więcej niż jednorazowego uczestnictwa, bez względu na to, czy chodzi o pracownika czy pracodawcę, w charakterze delegata lub doradcy w międzynarodowych konferencjach pracy, jest pogwałceniem zasad wolności związkowej, a w szczególności artykułów 3 i 5 *Konwencji nr 87*.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 658.)

Ochrona przed dyskryminacją antyzwiązkową

13

Zasady ogólne

769. Dyskryminacja antyzwiązkowa jest jednym z najpoważniejszych naruszeń wolności związkowej i może stanowić zagrożenie dla istnienia ruchu związkowego jako takiego.

(Zob. Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 639.)

770. Żadnej osoby nie wolno dyskryminować w dziedzinie zatrudnienia z powodu przeszłej lub obecnej przynależności do związku zawodowego, albo legalnej działalności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 690; oraz np. Raport nr 300, sprawa nr 1823, ust. 440; Raport nr 304, sprawa nr 1819, ust. 155; Raport nr 306, sprawa nr 1867, ust. 67; Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 364; Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 226; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 316; Raport nr 327, sprawa nr 2098, ust. 757; Raport nr 331, sprawa nr 2187, ust. 441; Raport nr 336, sprawa nr 2380, ust. 794; oraz Raport nr 388, sprawa nr 2200, ust. 325.)

771. Żadna osoba nie powinna być zwalniana z pracy lub dyskryminowana w dziedzinie zatrudnienia z powodu przynależności do związku zawodowego, albo legalnej działalności związkowej, i jest sprawą istotną, aby wszystkie akty dyskryminacji antyzwiązkowej w zakresie zatrudnienia były zabronione i podlegały karze.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 696 i 748; oraz np. Raport nr 305, sprawa nr 1874, ust. 270; Raport nr 309, sprawa nr 1925, ust. 116; Raport nr 316, sprawa nr 1972, ust. 708; Raport nr 320, sprawa nr 1998, ust. 254; Raport nr 321, sprawa nr 2055, ust. 355; Raport nr 327, sprawa nr 2125, ust. 778; Raport nr 330, sprawa nr 2203, ust. 808; Raport nr 331, sprawa nr 2097, ust. 277; Raport nr 333, sprawa nr 2229, ust. 108; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2239, ust. 394.)

772. Nikt nie powinien być przedmiotem dyskryminacji lub gorszego traktowania w dziedzinie zatrudnienia z powodu legalnej działalności związkowej lub przynależności do związku, a osoby odpowiedzialne za takie czyny powinny być karane.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1808, ust. 377.)

773. Ponieważ niedostateczna ochrona przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej, w szczególności przed zwolnieniem z pracy, może prowadzić do faktycznego zaniku pracowniczych związków zawodowych w przedsiębiorstwie, należy zastosować dodatkowe środki w celu zapewnienia przywódcom wszystkich organizacji, oraz delegatom i członkom związków zawodowych, pełniejszej ochrony przed wszelkimi aktami dyskryminacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 700; Raport nr 304, sprawa nr 1853, ust. 299; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 556; Raport nr 336, sprawa nr 2316, ust. 55; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2291, ust. 136.)

774. Komitet uważa, że nie jest jego rolą decydowanie o wewnętrznych standardach regulujących ochronę przed dyskryminacją antyzwiązkową obowiązujących w państwach federalnych oraz, w szczególności, ustalanie czy należy zastosować standardy stosowane ogólnie lub standardy dla danej prowincji. Jednakże bez względu na prawo materialne lub procesowe dotyczące urzędników lub pracowników publicznych w prowincjach państwa federalnego, Komitet jest zobowiązany do zbadania, czy rzeczywiście będące przedmiotem skargi środki przeciwdziałania dyskryminacji antyzwiązkowej są – bądź nie są – zgodne z zapisami ratyfikowanych *Konwencji* MOP oraz z zasadami wolności związkowej.
(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1867, ust. 63 i 64.)

Pracownicy objęci ochroną

775. Ochrona przed dyskryminacją antyzwiązkową dotyczy w równym stopniu członków związku zawodowego i osób w przeszłości pełniących funkcje związkowe, co obecnych przywódców związkowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 691; Raport nr 327, sprawa nr 2098, ust. 757.)

776. Żadna osoba nie powinna być dyskryminowana w dziedzinie zatrudnienia ze względu na przynależność do związku zawodowego nawet jeśli ów związek zawodowy nie jest uznawany przez pracodawcę jako związek reprezentujący większość zainteresowanych pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 693 i 701; Raport nr 316, sprawa nr 1989, ust. 194; Raport nr 333, sprawa nr 2291, ust. 917; Raport nr 334, sprawa nr 2316, ust. 506; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2241, ust. 914.)

777. Uwzględniając sytuację na pograniczu wojny domowej Komitet uznał, że szczególne restrykcje w celu przeciwdziałania aktom sabotażu w zakładach użyteczności publicznej w żadnym razie nie mogą mieć takiego charakteru, aby dawać powód do dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 714.)

778. Komitet podkreśla, że art. 8 *Konwencji* nr 151 dopuszcza pewną elastyczność w wyborze procedur rozwiązywania sporów dotyczących pracowników administracji publicznej pod warunkiem, że zapewni się zaufanie zainteresowanych stron. Jeśli chodzi o skargi dotyczące praktyk antyzwiązkowych zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym Komitet stwierdził, że takie skargi powinny normalnie być rozpatrywane przez instytucje krajowe, które – poza szybkością działania – powinny nie tylko być bezstronne, ale także postrzegane jako bezstronne przez zainteresowane strony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 918.)

Formy dyskryminacji

A. Zasady ogólne

(Zob. także ust. 338, 352, 353, 524 i 660)

779. Komitet nie jest powołany do wypowiedzania się w kwestii zerwania umowy o pracę poprzez zwolnienie z wyjątkiem przypadków, w których warunki zwolnienia implikują dyskryminację antyzwiązkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 692.)

780. Ochrona przed dyskryminacją antyzwiązkową powinna mieć zastosowanie w szczególności w odniesieniu do działań obliczonych na spowodowanie zwolnienia lub innej formy dyskryminacji pracownika ze względu na jego przynależność do związku zawodowego lub uczestnictwa w działalności związkowej poza godzinami pracy lub, za zgodą pracodawcy, podczas godzin pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 694; Raport nr 304, sprawa nr 1787, ust. 174; Raport nr 329, sprawa nr 2172, ust. 351, oraz sprawa nr 2068, ust. 436; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 379.)

781. Ochrona przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej powinna obejmować nie tylko zatrudnianie i zwalnianie, ale także wszelkie środki dyskryminujące mające miejsce w okresie zatrudnienia, w szczególności przeniesienie, przesunięcie na niższe stanowisko oraz inne działania krzywdzące pracownika.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 695; oraz np. Raport nr 306, sprawa nr 1867, ust. 67; Raport nr 307, sprawa nr 1890, ust. 372; Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 266; Raport nr 320, sprawa nr 1998, ust. 254; Raport nr 323, sprawa nr 1874, ust. 60; Raport nr 325, sprawa nr 2087, ust. 573; Raport nr 326, sprawa nr 2103, ust. 295; Raport nr 328, sprawa nr 2068, ust. 208; Raport nr 330, sprawa nr 2200, ust. 1101; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 210.)

B. Dyskryminacja przy przyjmowaniu do pracy

782. Pracownicy mogą mieć w praktyce wiele trudności z udowodnieniem prawdziwego charakteru zwolnienia z pracy lub odmowy zatrudnienia, zwłaszcza w kontekście umieszczenia ich na czarnej liście, czyli praktyki, której siła polega na tym, że jest utajniona. o ile prawdą jest, że sprawą istotną dla pracodawcy jest uzyskanie informacji na temat potencjalnego pracownika, to w równym stopniu prawdą jest, że pracownik z historią przynależności do związku lub działalności związkowej powinien zostać powiadomiony o informacjach na swój temat i otrzymać szansę ich zakwestionowania, zwłaszcza jeśli są błędne i pochodzą z niewiarygodnego źródła. Ponadto, w takiej sytuacji, zainteresowany pracownik będzie bardziej skłonny do wszczęcia postępowania sądowego, ponieważ łatwiej mu udowodnić rzeczywisty charakter swego zwolnienia lub odmowy zatrudnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 173 i 710; Raport nr 306, sprawa nr 1862, ust. 105; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 372; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2270, ust. 1394.)

783. Odnośnie specjalnych komisji powoływanych na podstawie przepisu prawa w celu wystawienia bądź odmowy wystawienia „świadczenia lojalności”, które dla pewnych pracowników zakładów użyteczności publicznej jest warunkiem zatrudnienia lub jego utrzymania, Komitet przypomniał, że pożądane jest zapewnienie, aby rzeczone komisje nie były wykorzystywane w sposób powodujący dyskryminację antyzwiązkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 713.)

784. Prawodawstwo powinno dopuścić możliwość odwołania się od dyskryminacyjnej odmowy zatrudnienia, tzn. nawet zanim pracownika można uznać za osobę zatrudnioną przez danego pracodawcę.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2158, ust. 186.)

C. Dyskryminacja w okresie zatrudnienia

(Zob. także ust. 675, 1054 i 1058)

785. Nieprzedłużenie umowy z powodów antyzwiązkowych stanowi akt dyskryminacji w rozumieniu art. 1 *Konwencji nr 98*.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2147, ust. 866.)

786. Akty nękania i zastraszania pracowników ze względu na przynależność do związku zawodowego lub legalną działalność związkową, chociaż niekoniecznie muszą stanowić dyskryminację w dziedzinie zatrudnienia, to mogą zniechęcać ich do wstępowania do organizacji według własnego wyboru, tym samym naruszając ich prawo do zrzeszania się.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1826, ust. 411.)

787. Przyznawanie podczas konfliktu zbiorowego premii pracownikom niebędącym członkami związku – nawet, jeśli dotyczy to nie wszystkich pracowników niezrzeszonych – a pomijanie wszystkich pracowników będących członkami związku, stanowi akt dyskryminacji antyzwiązkowej, co jest sprzeczne z *Konwencją nr 98*.

(Zob. Raport nr 307, sprawa nr 1886, ust. 466.)

788. Zobowiązania rządu wynikające z *Konwencji nr 98* oraz zasady ochrony przed dyskryminacją antyzwiązkową obejmują nie tylko akty dyskryminacji bezpośredniej (np. przesunięcie na niższe stanowisko, zwolnienie, częste przenoszenie pracownika, itd.), ale rozciągają się też na konieczność ochrony pracowników-związkowców przed bardziej subtelnymi atakami, które mogą być wynikiem zaniedbania. Pod tym względem zmiany własnościowe nie powinny pozbawić pracowników przedsiębiorstwa prawa do rokowań zbiorowych, lub bezpośrednio bądź pośrednio zagrażać pracownikom-związkowcom i ich organizacjom.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 715; oraz Raport nr 313, sprawa nr 1987, ust. 115.)

D. Zwolnienie o charakterze dyskryminacyjnym

(Zob. także ust. 268, 269, 408, 661- 664, 666, 674 i 682)

789. Zwolnienie pracownika ze względu na przynależność do organizacji lub działalność związkową narusza zasady wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 702; oraz np. Raport nr 300, sprawa nr 1780, ust. 142; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 703; Raport nr 310, sprawa nr 1888, ust. 389; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 555; Raport nr 321, sprawa nr 1979, ust. 391; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 316; Raport nr 328, sprawa nr 2161, ust. 674; Raport nr 333, sprawa nr 2087, ust. 1010; Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 535; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1359.)

790. Zawieranie umów z podwykonawcami, którym towarzyszą zwolnienia przywódców związkowych może stanowić naruszenie zasady, że nikt nie może być dyskryminowany w dziedzinie zatrudnienia ze względu na przynależność do związku zawodowego lub działalność związkową.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 705.)

791. Trudno byłoby uznać, że prawodawstwo gwarantuje przewidzianą w *Konwencji nr 98* odpowiednią ochronę przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej, jeżeli pracodawca może zwolnić praktycznie każdego pracownika (pod warunkiem, że wypłaci przewidzianą prawem rekompensatę z tytułu nieuzasadnionego zwolnienia), jeśli rzeczywistym powodem zwolnienia jest przynależność lub działalność związkowa owego pracownika.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 707; oraz np. Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 134; Raport nr 310, sprawa nr 1773, ust. 459; Raport nr 316, sprawa nr 1934, ust. 211; Raport nr 318, sprawa nr 2004, ust. 400; Raport nr 321, sprawa nr 1978, ust. 35; Raport nr 332, sprawa nr 2262, ust. 394; Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 351; Raport nr 335, sprawa nr 2265, ust. 1351; Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 535; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2262, ust. 262.)

792. Gdy pracownicy administracji publicznej są zatrudniani na podstawie mianowania i odwołania z pełnionej funkcji, egzekwowanie prawa do ich swobodnego odwoływania ze stanowiska w żadnym przypadku nie może być motywowane funkcjami związkowymi lub działalnością związkową osób, wobec których zastosowano takie środki.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 708; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 725.)

793. Nie tylko zwolnienie z pracy, lecz także przymusowe przejście na emeryturę, jeśli zostaje narzucone w wyniku legalnej działalności związkowej, byłoby sprzeczne z zasadą mówiącą, że żadna osoba nie powinna być dyskryminowana w kwestii zatrudnienia z powodu przynależności do związku zawodowego lub działalności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 716.)

794. Komitet stwierdził, że w pewnych przypadkach trudno jest uznać za zbieg okoliczności niezwiązany z działalnością związkową fakt, iż szefowie departamentów

postanowili, natychmiast po strajku, zwołać komisję dyscyplinarną, która, na podstawie akt osobowych, nakazała zwolnienie nie tylko pewnej liczby strajkujących, lecz również członków związkowego organu wykonawczego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 717; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 353.)

795. Aktów dyskryminacji antyzwiązkowej nie można sankcjonować pod pretekstem zwolnień podyktowanych koniecznością ekonomiczną.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 718; Raport nr 304, sprawa nr 1853, ust. 299; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 725; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2303, ust. 1371.)

796. Programów redukcji zatrudnienia nie wolno wykorzystywać do dokonywania aktów dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1796, ust. 458; oraz Raport nr 305, sprawa nr 1855, ust. 431.)

797. Restrukturyzacja zakładu nie powinna stanowić bezpośredniego lub pośredniego zagrożenia dla zrzeszonych pracowników i ich związków zawodowych.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 1963, ust. 226.)

798. Rozmowy dwustronne oraz administracyjna procedura zgody na zwolnienie nie zapewniają pracownikom odpowiedniej ochrony przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej, jeśli aktualnie obowiązujące prawo pozwala pracodawcy powoływać się na brak harmonijnej współpracy w celu uzasadnienia zwalniania pracowników, którzy tylko chcą egzekwować fundamentalne prawo wynikające z zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 723.)

Przywódcy i przedstawiciele związkowi

A. Zasady ogólne

799. Jedną z fundamentalnych zasad wolności związkowej jest odpowiednia ochrona pracowników przed wszelkimi aktami dyskryminacji antyzwiązkowej w dziedzinie zatrudnienia w postaci zwolnienia, przesunięcia na niższe stanowisko, przeniesienia lub innych środków dyskryminujących. Ochrona ta jest szczególnie pożądana w przypadku osób pełniących funkcje związkowe, ponieważ – żeby mogły wypełniać swoje obowiązki całkowicie niezależnie – powinny mieć gwarancję, że nie będą dyskryminowane ze względu na mandat, jaki sprawują z ramienia swojego związku. Komitet uznał, że taka gwarancja ochrony w przypadku osób pełniących funkcje związkowe jest również konieczna w celu zapewnienia realizacji fundamentalnej zasady mówiącej, że organizacje pracownicze mają prawo do całkowicie swobodnego wyboru swych przedstawicieli.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 724; oraz np. Raport nr 302, sprawa nr 1809, ust. 381; Raport nr 306, sprawa nr 1796, ust. 506; Raport nr 311, sprawa nr 1944, ust. 543; Raport nr 320, sprawa nr 1995, ust. 371; Raport nr 332, sprawa nr 2262, ust. 394; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 210; Raport nr 335, sprawa nr 2226, ust. 756; Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 538; Raport nr 337, sprawa nr 2262, ust. 260; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2402, ust. 467.)

800. Komitet zwraca uwagę na *Konwencję nr 135 o ochronie przedstawicieli pracowników* oraz *Zalecenie nr 143* (z 1971 r.) dotyczące przedstawicieli pracowników, które wyraźnie stanowią, że przedstawiciele pracowników w przedsiębiorstwach powinni korzystać ze skutecznej ochrony przeciwko wszelkim krzywdzącym aktom, włącznie ze zwolnieniem, ze względu na ich status lub działalność jako przedstawicieli pracowników, ich przynależność związkową lub też uczestnictwo w działalności związkowej, jeżeli działają zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, układami zbiorowymi lub innymi wspólnie uzgodnionymi porozumieniami.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 732; Raport nr 324, sprawa nr 2091, ust. 893; Raport nr 335, sprawa nr 2276, ust. 409; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1191.)

801. Zasada zakładająca, że pracownik lub osoba pełniąca funkcję związkową nie będzie dyskryminowana ze względu na swoją działalność związkową niekoniecznie musi oznaczać, że fakt, iż dana osoba pełni funkcję związkową daje jej bezwarunkową ochronę przed zwolnieniem, bez względu na okoliczności.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 725; Raport nr 316, sprawa nr 1972, ust. 706; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2236, ust. 963.)

802. Rozmyślna polityka częstego przenoszenia osób pełniących funkcję związkową może poważnie zaszkodzić skuteczności działalności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 733.)

B. Czarne listy

803. Wszystkie praktyki związane z umieszczaniem na czarnej liście osób pełniących funkcję związkową lub członków związku zawodowego stanowią poważne zagrożenie dla swobodnego egzekwowania praw związkowych i generalnie rzecz biorąc rząd powinien stosować surowe środki w celu zwalczania takich praktyk.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 709, 711 i 734; Raport nr 304, sprawa nr 1850, ust. 217; Raport nr 335, sprawa nr 2274, ust. 1125; oraz sprawa nr 2270, ust. 1394.)

C. Zwalnianie przywódców związkowych

(Zob. także ust. 830 i 865)

804. Komitet podkreśla, że jednym ze sposobów zapewniających ochronę osób pełniących funkcję związkową jest przepis zakazujący ich zwolnienia, czy to w trakcie kadencji, czy przez pewien okres po jej upływie, oczywiście poza przypadkami poważnego wykroczenia służbowego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 727; Raport nr 311, sprawa nr 1934, ust. 129; Raport nr 316, sprawa nr 1972, ust. 706; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2046, ust. 350.)

805. Zwolnienie związkowców za niezgodnioną z pracodawcą nieobecność w pracy wynikającą, na przykład, z uczestnictwa w szkoleniu, samo w sobie nie wydaje się naruszać wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 728; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2328, ust. 885.)

806. Komitet nie uważa, aby niestawiennictwo w pracy w dzień wolny od pracy można było uznać za naruszenie dyscypliny powodujące zwolnienie przywódców związkowych.
(Zob. Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 176.)

807. Jeśli chodzi o sprawę zwolnienia przywódców związkowych bez podania powodu, Komitet wystąpił z wnioskiem do rządu, aby zastosował środki mające na celu ukaranie za akty dyskryminacji antyzwiązkowej oraz zapewnienie ofiarom takich działań możliwości wszczęcia postępowania odwoławczego.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 706; oraz Raport nr 318, sprawa nr 2004, ust. 400.)

808. W żadnym wypadku nie powinno być możliwe zwolnienie członka władz związkowych tylko dlatego, że przedstawił on listę skarg będących przedmiotem sporu; stanowi to wyjątkowo poważny akt dyskryminacji.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 720; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2158, ust. 848.)

809. Zgodnie z ustaleniami sądu jednym z podstawowych powodów zwolnienia osoby pełniącej funkcję związkową było to, że prowadziła ona pewne działania związkowe w godzinach pracy, wykorzystując personel pracodawcy do celów związkowych oraz wykorzystując swoją pozycję w przedsiębiorstwie do wywierania niewłaściwej presji na innego pracownika – wszystko bez zgody pracodawcy. Komitet uznał, że w przypadku takiego prowadzenia działalności związkowej osoba, która się tego dopuściła, nie może powoływać się na ochronę z tytułu *Konwencji nr 98* lub twierdzić, że, w przypadku jej zwolnienia, zostały naruszone przysługujące jej prawa związkowe.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 729.)

810. Odnośnie sprawy, w której przywódca związkowy został zwolniony a kilka dni później przywrócony do pracy, Komitet zaznaczył, że zwolnienie przywódców związkowych z powodu przynależności do związku lub działalności związkowej jest sprzeczne z art. 1 *Konwencji nr 98* i może stanowić akt zastraszania mający na celu uniemożliwienie swobodnego pełnienia przez nich funkcji związkowych.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 730; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 371.)

811. Jeśli chodzi o powody zwolnienia, to działalność osób pełniących funkcje związkowe należy rozważać w kontekście konkretnych sytuacji, które mogą być szczególnie napięte i trudne w przypadkach sporów pracowniczych i akcji strajkowych.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 731; Raport nr 320, sprawa nr 2014, ust. 815; oraz Raport nr 324, sprawa nr 2091, ust. 892.)

812. W przypadku dużej liczby zwolnień przywódców związkowych oraz innych związkowców, Komitet uznał, że szczególnie pożądane jest, aby rząd przeprowadził dochodzenie w celu ustalenia rzeczywistych powodów podjętych działań.
(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 735.)

Potrzeba natychmiastowej i skutecznej ochrony

813. Prawodawstwo powinno jednoznacznie określić środki zaradcze i kary za akty dyskryminacji antyzwiązkowej w celu zapewnienia skutecznego stosowania art. 1 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 697; Raport nr 300, sprawa nr 1799, ust. 209; Raport nr 329, sprawa nr 2172, ust. 351, oraz sprawa nr 2068, ust. 436; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 210; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2265, ust. 1347.)

814. Gdy rząd postanawia by wolność związkową gwarantowały stosowne środki, gwarancjom takim – jeśli mają być skuteczna – powinny (tam, gdzie to konieczne) towarzyszyć środki obejmujące ochronę pracowników przed dyskryminacją antyzwiązkową w dziedzinie zatrudnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 698; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2154, ust. 813.)

815. Zgodnie z *Konwencją nr 98* rząd w razie potrzeby powinien zastosować środki w celu zapewnienia skuteczności ochrony pracowników, co oznacza, że władze powinny powstrzymać się przed wszelkimi aktami, które mogłyby spowodować, lub mieć na celu, antyzwiązkową dyskryminację pracowników w zakresie zatrudnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 699.)

816. Dopóki rzeczywiście zapewniona jest ochrona przed dyskryminacją antyzwiązkową, metody stosowane przez poszczególne Państwa w celu ochrony pracowników przed takimi praktykami mogą być różne; jeśli jednak dochodzi do dyskryminacji, dany rząd powinien podjąć wszelkie konieczne działania w celu jej wyeliminowania, niezależnie od normalnie stosowanych metod.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 737; Raport nr 307, sprawa nr 1877, ust. 403; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 950.)

817. Rząd jest odpowiedzialny za zapobieganie wszelkim aktom dyskryminacji antyzwiązkowej oraz musi zapewnić rozpatrzenie skarg dotyczących dyskryminacji antyzwiązkowej w ramach procedur krajowych, które powinny być szybkie, bezstronne i za takie uważane przez zainteresowane strony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 738; oraz np. Raport nr 307, sprawa nr 1877, ust. 403; Raport nr 310, sprawa nr 1880, ust. 539; Raport nr 321, sprawa nr 1972, ust. 77; Raport nr 327, sprawa nr 1995, ust. 211; Raport nr 330, sprawa nr 2126, ust. 152; Raport nr 334, sprawa nr 2126, ust. 73; Raport nr 335, sprawa nr 2228, ust. 897; Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 536; Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1200; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2402, ust. 467.)

818. Podstawowe przepisy prawodawstwa krajowego zakazujące aktów dyskryminacji antyzwiązkowej są niewystarczające, jeśli nie towarzyszą im procedury gwarantujące skuteczną ochronę przed takimi działaniami.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 739, 740 i 742; oraz np. Raport nr 320, sprawa nr 2034, ust. 745; Raport nr 324, sprawa nr 2035, ust. 574; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 372; Raport

nr 331, sprawa nr 2215, ust. 178; Raport nr 332, sprawa nr 2227, ust. 608; Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 350; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 210, oraz sprawa nr 2215, ust. 236; Raport nr 335, sprawa nr 2236, ust. 967; Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1200; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2186, ust. 53.)

819. Udowodnienie aktu dyskryminacji antyzwiązkowej może być trudne, lub wręcz niemożliwe dla pracownika, który padł jego ofiarą. To w pełni pokazuje wagę art. 3 *Konwencji nr 98*, który stanowi, że w razie potrzeby należy utworzyć odpowiedni dla warunków danego kraju mechanizm zapewniający poszanowanie prawa do zrzeszania się.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 740; Raport nr 310, sprawa nr 1867, ust. 88; Raport nr 311, sprawa nr 1934, ust. 127; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 556; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 372; Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 354; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2265, ust. 1348.)

820. Poszanowanie zasad wolności związkowej jasno wymaga, aby pracownicy, którzy uważają że zostali skrzywdzeni z powodu swojej działalności związkowej, mieli dostęp do szybkich, niedrogich i całkowicie bezstronnych środków dochodzenia swoich praw.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 741; oraz np. Raport nr 310, sprawa nr 1880, ust. 539; Raport nr 327, sprawa nr 2098, ust. 757; Raport nr 328, sprawa nr 2158, ust. 319; Raport nr 329, sprawa nr 2172, ust. 351, oraz sprawa nr 2176, ust. 565; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 372; Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 633; Raport nr 335, sprawa nr 2236, ust. 967; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2378, ust. 1145.)

821. Im dłużej trwa doprowadzenie takiej procedury do końca, tym trudniejsze staje się zapewnienie przez właściwy organ sprawiedliwej, odpowiedniej rekompensaty, ponieważ w sytuacji, której skarga dotyczyła, często mogły już zajść nieodwracalne zmiany (mogły nastąpić przeniesienia osób, itp.) w stopniu, który uniemożliwia nakazanie odpowiedniego zadośćuczynienia lub przywrócenia *status quo ante*.

(Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2176, ust. 565.)

822. W celu zapewnienia stosowania w praktyce art. 1 i 2 *Konwencji nr 98* prawodawstwo musi wyraźnie przewidywać możliwości odwoławcze i ustalić sankcje wystarczająco zniechęcające do dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 743 i 745; Raport nr 299, sprawa nr 1687, ust. 455; Raport nr 307, sprawa nr 1877, ust. 401; Raport nr 316, sprawa nr 1934, ust. 211; Raport nr 330, sprawa nr 2203, ust. 808; Raport nr 335, sprawa nr 2236, ust. 967, oraz sprawa nr 2265, ust. 1315.)

823. Gdy rząd postanawia by swobodne korzystanie z praw związkowych gwarantowały stosowne środki, gwarancjom takim – jeśli mają być skuteczna – powinny (tam, gdzie to konieczne) towarzyszyć środki obejmujące ochronę pracowników przed dyskryminacją antyzwiązkową w dziedzinie zatrudnienia..

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 744.)

824. Komitet przypomina o potrzebie zapewnienia ochrony pracowników przed dyskryminacją antyzwiązkową ze strony pracodawców poprzez konkretne przepisy wraz z cywilnymi środkami prawnymi i sankcjami karnymi.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 746; Raport nr 329, sprawa nr 2154, ust. 815; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 374.)

825. System ochrony przeciwko praktykom antyzwiązkowym, który zakłada surowe kary pieniężne w przypadku zwolnień z powodów antyzwiązkowych, decyzje administracyjne nakazujące przywrócenie do pracy zwolnionych w ten sposób pracowników oraz możliwość zamknięcia przedsiębiorstwa nie stanowi naruszenia *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 747.)

826. Przypadki dyskryminacji antyzwiązkowej sprzeczne z *Konwencją nr 98* należy rozpatrywać bezzwłocznie, żeby konieczne środki zaradcze były rzeczywiście skuteczne. Nadmierna zwłoka w rozpatrywaniu przypadków dyskryminacji antyzwiązkowej, w szczególności przedłużająca się zwłoka w zakończeniu postępowań dotyczących przywrócenia do pracy przywódców związkowych zwolnionych przez przedsiębiorstwo, stanowi odmowę dostępu do sprawiedliwości, a więc odmowę praw związkowych dla poszkodowanej osoby.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 749; oraz np. Raport nr 304, sprawa nr 1719, ust. 415; Raport nr 309, sprawa nr 1945, ust. 66; Raport nr 320, sprawa nr 1937, ust. 95; Raport nr 329, sprawa nr 1948/1955, ust. 396; Raport nr 331, sprawa nr 1955, ust. 18; Raport nr 333, sprawa nr 2291, ust. 915; Raport nr 335, sprawa nr 2228, ust. 897; Raport nr 336, sprawa nr 2203, ust. 428; Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1194; oraz Raport nr 338, sprawa nr 1890, ust. 179.)

827. W sprawie, w której postępowanie dotyczące zwolnień trwało już 14 miesięcy, Komitet – w celu uniknięcia odmowy dostępu do sprawiedliwości – wystąpił do organów sądowych z wnioskiem o bezzwłoczne wydanie orzeczenia oraz podkreślił, że wszelka dalsza nieuzasadniona zwłoka w postępowaniu sama w sobie może uzasadniać przywrócenie zwolnionych osób na zajmowane poprzednio stanowiska.

(Zob. Raport nr 323, sprawa nr 2059, ust. 476.)

828. Skargi dotyczące aktów dyskryminacji antyzwiązkowej powinny normalnie być rozpatrywane przez instytucje krajowe, które – poza szybkim działaniem – powinny być nie tylko bezstronne, lecz postrzegane jako bezstronne przez strony zainteresowane, które powinny uczestniczyć w postępowaniu w sposób właściwy i konstruktywny.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 750; Raport nr 330, sprawa nr 2158, ust. 853; Raport nr 331, sprawa nr 2187, ust. 443; Raport nr 332, sprawa nr 2262, ust. 397; oraz Raport nr 334, sprawa nr 21 26, ust. 73.)

829. Komitet przypomina, że Komisja Badawczo-Koncyliacyjna ds. Wolności Zrzeszania Się podkreśla znaczenie zapewnienia szybkich, niedrogich i całkowicie bezstronnych środków umożliwiających zadośćuczynienie za doznane krzywdy spowodowane aktami dyskryminacji antyzwiązkowej. Komisja zwraca też uwagę na celowość rozstrzygania skarg za pomocą dyskusji (tam, gdzie to tylko możliwe) bez traktowania procedury

rozstrzygania skarg jako formy sporu sądowego, stwierdzając jednocześnie, że w przypadkach, w których występują otwarte różnice zdań lub poglądów, w celu ostatecznego rozstrzygnięcia skarg należy zwrócić się do bezstronnej osoby lub sądu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 751.)

830. Komitet zwraca uwagę na *Zalecenie nr 143* dotyczące przedstawicieli pracowników (z 1971 r.), które zaleca – jako jeden ze środków, jakie należy podjąć w celu zapewnienia przedstawicielom pracowników skutecznej ochrony – przyjęcie zasady mówiącej, że w razie stwierdzenia, że zwolnienie lub zmiana warunków zatrudnienia przedstawiciela pracowników na jego niekorzyść ma charakter dyskryminacyjny – pracodawca ma obowiązek udowodnić, iż zastosowanie danego środka było rzeczywiście uzasadnione.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 736.)

831. Oprócz mechanizmów zapobiegawczych mających na celu przeciwdziałanie dyskryminacji antyzwiązkowej (np. takich jak wniosek o zatwierdzenie zwolnienia przywódcy związkowego przez inspektorat pracy zanim owo zwolnienie nastąpi), dalszym środkiem zapewniającym skuteczną ochronę może być nałożenie na każdego pracodawcę obowiązku udowodnienia, że motyw podjęcia decyzji o zwolnieniu pracownika nie ma żadnego związku z działalnością związkową owego pracownika.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 752; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2265, ust. 1348.)

832. W przypadkach redukcji zatrudnienia, Komitet zwraca uwagę na *Zalecenie nr 143* dotyczące przedstawicieli pracowników (z 1971 r.), które pośród środków zmierzających do zapewnienia ochrony zwalnianym pracownikom wymienia przyznanie przedstawicielom pracowników pierwszeństwa utrzymania zatrudnienia w razie redukcji personelu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 960; Raport nr 302, sprawa nr 1838, ust. 121; Raport nr 311, sprawa nr 1865, ust. 334; Raport nr 313, sprawa nr 1987, ust. 115; Raport nr 328, sprawa nr 2165, ust. 246; Raport nr 330, sprawa nr 2142, ust. 58, oraz sprawa nr 2151, ust. 536; Raport nr 337, sprawa nr 2356, ust. 700; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2226, ust. 132.)

833. Komitet podkreśla celowość przyznania przedstawicielom pracowników pierwszeństwa utrzymania zatrudnienia w razie redukcji personelu, w celu zapewnienia im skutecznej ochrony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 961; Raport nr 305, sprawa nr 1875, ust. 180; Raport nr 313, sprawa nr 1987, ust. 115; Raport nr 322, sprawa nr 1962, ust. 66; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 334; Raport nr 328, sprawa nr 2068, ust. 207; Raport nr 331, sprawa nr 2226, ust. 302; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2356, ust. 700.)

834. Komitet uznaje, że władze powinny zastosować konieczne środki w celu umożliwienia inspektorom pracy swobodnego dostępu – bez wcześniejszego powiadomienia – do miejsca pracy podlegającego inspekcji oraz przeprowadzenia badań, testów lub dochodzenia, które uznają za konieczne w celu upewnienia się, że przepisy prawne – łącznie z przepisami dotyczącymi dyskryminacji antyzwiązkowej – są ściśle przestrzegane.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 753; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2316, ust. 55.)

835. W przypadkach podejrzenia wystąpienia dyskryminacji antyzwiązkowej, właściwe organy zajmujące się sprawami pracy powinny w trybie natychmiastowym podjąć dochodzenie i zastosować odpowiednie środki w celu naprawienia ewentualnych skutków zgłoszonych im przypadków dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 754; oraz np. Raport nr 308, sprawa nr 1897, ust. 476; Raport nr 309, sprawa nr 1852, ust. 335; Raport nr 310, sprawa nr 1880, ust. 539; Raport nr 318, sprawa nr 1987, ust. 56; Raport nr 320, sprawa nr 1989, ust. 327; Raport nr 328, sprawa nr 2116, ust. 364; Raport nr 331, sprawa nr 2068, ust. 265; Raport nr 334, sprawa nr 2200, ust. 757; Raport nr 337, sprawa nr 2371, ust. 238; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2407, ust. 492.)

836. W przypadku, w którym środki naprawcze dostępne zatrudnionym na czarno pracownikom, zwolnionym za usiłowanie egzekwowania swoich praw związkowych, zawierały: (1) nakaz zaprzestania działań stanowiących naruszenie prawa; oraz (2) rozwieszone w widocznych miejscach komunikaty dla pracowników przedsiębiorstwa informujące o przysługujących im w świetle obowiązujących przepisów prawach oraz przedstawiające szczegóły uprzednich nieuczciwych praktyk, Komitet uznał, że takie środki zaradcze w żadnym razie nie usankcjonowały popełnionego już aktu dyskryminacji, lecz tylko miały zniechęcić do popełnienia takich aktów w przyszłości. Takie podejście najprawdopodobniej nie zapewni należytej ochrony pracownikom zatrudnionym na czarno, którzy mogą być masowo zwalniani za egzekwowanie wolności związkowej. Rzeczone środki naprawcze są zatem niewystarczające do zapewnienia skutecznej ochrony przed aktami dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. Raport nr 332, sprawa nr 2227, ust. 609 i 610.)

Przywrócenie związkowców do pracy

(Zob. także ust. 682)

837. Nikt nie powinien być przedmiotem dyskryminacji antyzwiązkowej z powodu legalnej działalności związkowej, a środek naprawczy w postaci przywrócenia do pracy powinien być dostępny dla osób, które padły ofiarą dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 755; Raport nr 306, sprawa nr 1867, ust. 67; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 555; Raport nr 327, sprawa nr 2046, ust. 433; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 374.)

838. W przypadku kraju, w którym nie było prawodawstwa przewidującego przywrócenie do pracy pracowników zwolnionych bez uzasadnienia, Komitet wezwał rząd do podjęcia kroków w celu takiej nowelizacji przepisów, aby umożliwiły przywrócenie na stanowisko pracowników zwolnionych za egzekwowanie swoich praw związkowych.

(Zob. Raport nr 332, sprawa nr 2201, ust. 548.)

839. W przypadkach zwolnienia związkowców ze względu na przynależność do związku lub działalność związkową, Komitet występuje do rządu z wnioskiem o podjęcie koniecznych działań, aby umożliwić przywrócenie do pracy przywódców związkowych

oraz członków związku zwolnionych z powodu ich legalnej działalności związkowej oraz zastosowanie odpowiednich sankcji prawnych wobec przedsiębiorstw odpowiedzialnych za zwolnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 756; Raport nr 320, sprawa nr 1995, ust. 372; oraz Raport nr 323, sprawa nr 2034, ust. 403.)

840. W wielu przypadkach Komitet zwrócił się do rządu o zapewnienie przywrócenia do pracy rzeczonych osób bez utraty wynagrodzenia.

(Zob. np. Raport nr 318, sprawa nr 1974, ust. 306, oraz sprawa nr 2004, ust. 401; Raport nr 319, sprawa nr 1962, ust. 152; Raport nr 320, sprawa nr 1989, ust. 325; Raport nr 323, sprawa nr 2034, ust. 406; Raport nr 324, sprawa nr 2090, ust. 212; Raport nr 326, sprawa nr 2103, ust. 296; Raport nr 327, sprawa nr 2125, ust. 778; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2068, ust. 206.)

841. Jeśli – ze względu na znaczny okres czasu, jaki upłynął od chwili zwolnienia (z naruszeniem zasad wolności związkowej) – przywrócenie rzeczonych pracowników do pracy jest niewykonalne, Komitet wystąpił to władz o podjęcie działań w celu zapewnienia bezzwłocznego wypłacenia tymże pracownikom rekompensaty w pełnej wysokości.

(Zob. Raport nr 319, sprawa nr 1962, ust. 152 i 153.)

842. W przypadkach zwolnień będących przedmiotem toczącego się postępowania sądowego, Komitet wnioskuję o przywrócenie do pracy zainteresowanych pracowników, jeśli zostanie stwierdzone w wyroku, że miały miejsce akty dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 1880, ust. 853; Raport nr 328, sprawa nr 2158; ust. 320; Raport nr 329, sprawa nr 2188, ust. 214; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 374, sprawa nr 2208, ust. 600, oraz sprawa nr 2192, ust. 1072; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 724; Raport nr 333, sprawa nr 2286, ust. 874; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2283, ust. 225.)

843. Jeśli organ sądowy ustali, że przywrócenie do pracy pracowników zwolnionych z pogwałceniem zasad wolności związkowej nie jest możliwe, należy podjąć działania w celu zapewnienia im pełnej rekompensaty.

(Zob. Raport nr 335, sprawa nr 2274, ust. 1118.)

844. Rekompensata taka powinna być współmierna do poniesionej szkody oraz służyć jako środek zapobiegający zaistnieniu podobnych sytuacji w przyszłości.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 537; Raport nr 338, sprawa nr 2404, ust. 1053, oraz sprawa nr 2248, ust. 1200.)

845. Jeśli przywrócenie do pracy jest niemożliwe, władze powinny zapewnić zainteresowanym pracownikom wypłatę stosownej rekompensaty, która będzie stanowić sankcję odstraszającą dla zwolnień antyzwiązkowych.

(Zob. Raport nr 336, sprawa nr 2380, ust. 795; Raport nr 337, sprawa nr 2371, ust. 239, sprawa nr 2262, ust. 260, oraz sprawa nr 2268, ust. 1104, 1107 i 1109; Raport nr 338, sprawa nr 2228, ust. 195, oraz sprawa nr 2399, ust. 1172.)

846. W pewnych przypadkach Komitet zwracał się do rządu o przeprowadzenie niezależnego dochodzenia w sprawie zwolnień, i jeśli uznał, że stanowiły one działania antyzwiązkowe, zalecił zastosowanie środków mających na celu przywrócenie do pracy zwolnionych pracowników.

(Zob. np. Raport nr 327, sprawa nr 2098, ust. 757, oraz sprawa nr 2126, ust. 845; Raport nr 329, sprawa nr 2098, ust. 125; Raport nr 330, sprawa nr 2103, ust. 766; Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 639; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 725; Raport nr 333, sprawa nr 2286, ust. 876; Raport nr 334, sprawa nr 2239, ust. 394; Raport nr 337, sprawa nr 2371, ust. 239; Raport nr 338, sprawa nr 2096, ust. 274, oraz sprawa nr 2303, ust. 334.)

847. Jeżeli stanowisko zajmowane przez pracownika zostało zlikwidowane, pracownik ten powinien zostać przywrócony do pracy na porównywalnym stanowisku, jeśli zwolnienie stanowiło akt dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2150, ust. 314.)

848. Jeżeli przedsiębiorstwo już nie istnieje, należy podjąć działania w celu zapewnienia pełnej rekompensaty pracownikom zwolnionym za działalność związkową.

(Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2097, ust. 470.)

849. Nie powinno się wymagać deklaracji lojalności lub innego podobnego zobowiązania, jako warunku przywrócenia do pracy.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 237.)

850. W przypadku strajku kontrolerów ruchu lotniczego, który stanowił zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego, Komitet uznał, że nie może występować z wnioskiem do rządu o zgodę na powrót do pracy osób zwolnionych, czego żądała strona składająca skargę.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1913, ust. 305.)

851. W przypadku, w którym osoba pełniąca funkcję związkową została zwolniona za domniemany rabunek, którego nie udowodniono przed sądem, Komitet uznał, że zainteresowana osoba powinna zostać przywrócona do pracy bez utraty wynagrodzenia oraz uprawniona do prowadzenia działalności związkowej.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2299, ust. 560.)

852. Należy podjąć niezbędne działania w celu przywrócenia do pełnionych funkcji związkowców zwolnionych za działalność związaną z zakładaniem związku, o ile będą sobie tego życzyć.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 302, 703 i 757; Raport nr 304, sprawa nr 1787, ust. 174; Raport nr 328, sprawa nr 2160, ust. 658; Raport nr 335, sprawa nr 2283, ust. 225, oraz sprawa nr 2265, ust. 1351; Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 535, oraz sprawa nr 2380, ust. 794; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2262, ust. 260.)

853. Niezgodna z prawem do strajku jest sytuacja, w której pracodawca może odmówić przywrócenia do pracy niektórych lub wszystkich pracowników po zakończeniu strajku,

lokautu lub innej akcji protestacyjnej, bez zapewnienia im prawa do zakwestionowania zasadności takiego zwolnienia przed niezależnym sądem lub trybunałem.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 722; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 633.)

Dyskryminacja wobec pracodawców

854. W związku z zarzutami dotyczącymi dyskryminacji wobec przywódców pracodawców ze względu na reformę rolną, Komitet uznał, że należy dokonać rewizji przepisów dotyczących rekompensaty za wywłaszczenie gruntów w celu upewnienia się, że właściciele rzeczywiście otrzymali prawdziwą i uczciwą rekompensatę za poniesione z tego powodu straty oraz że rząd powinien ponownie rozpatrzyć wnioski o rekompensatę, jeśli wystąpią o to osoby, które uważają, że zostały ograbione w trakcie przeprowadzania reformy rolnej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 758.)

Ochrona przed aktami ingerencji

(Zob. także ust.1119)

14

Zasady ogólne

855. Artykuł 2 *Konwencji nr 98* zakłada całkowitą niezależność organizacji pracowników w ich działalności od pracodawców.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 759; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 321; Raport nr 329, sprawa nr 2198, ust. 683; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 379; Raport nr 331, sprawa nr 2185, ust. 676; Raport nr 334, sprawa nr 2316, ust. 506; Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1355; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2374, ust. 509.)

856. Zamknięcie lokali związkowych w konsekwencji przeprowadzenia legalnego strajku stanowi naruszenie zasad wolności związkowej, a jeśli aktu tego dokonuje kierownictwo [zakładu pracy], stanowi to ingerencję ze strony pracodawcy w funkcjonowanie organizacji pracowników, czego zabrania art. 2 *Konwencji nr 98*.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1849, ust. 215.)

857. Ingerencja pracodawcy wspierająca powołanie organu wykonawczego związku zawodowego oraz ingerencja w jego korespondencję stanowią czynny, które są poważnym naruszeniem wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 311, sprawa nr 1966, ust. 360.)

858. Jeśli chodzi o zarzuty stosowania taktyki antyzwiązkowej w postaci łapówek wręczanych członkom związku, mających ich zachęcić do wystąpienia ze związku oraz pokazywanie pracownikom oświadczeń o wystąpieniu, jak też domniemane próby utworzenia marionetkowych związków, to Komitet uważa, że działania takie są sprzeczne z art. 2 *Konwencji nr 98*, który stanowi, że organizacje pracowników i pracodawców powinny korzystać z odpowiedniej ochrony przed wszelkimi aktami bezpośredniej lub pośredniej ingerencji ze strony tych drugich w tworzenie organizacji, ich funkcjonowanie oraz zarządzanie nimi.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 760; Raport nr 324, sprawa nr 2090, ust. 209; Raport nr 330, sprawa nr 2090, ust. 232, oraz sprawa nr 2203, ust. 810; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1354.)

859. Poszanowanie zasad wolności związkowej wymaga od władz publicznych znacznej powściągliwości w ingerowaniu w wewnętrzne sprawy związków zawodowych. Jeszcze ważniejszą rzeczą jest, aby powściągliwością w tym względzie wykazali się pracodawcy. Na przykład nie powinni robić niczego, co mogłoby sugerować faworyzowanie jednej grupy wewnątrz związku kosztem innej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 761; Raport nr 327, sprawa nr 2118, ust. 641; Raport nr 328, sprawa nr 2124, ust. 460; Raport nr 329, sprawa nr 2198, ust. 685, oraz sprawa nr 2184, ust. 828; Raport nr 330, sprawa nr 2118, ust. 116; oraz Raport nr 331, sprawa nr 2132, ust. 589.)

860. Jeśli prawodawstwo nie zawiera konkretnych zapisów chroniących organizacje pracowników przed aktami ingerencji ze strony pracodawców i ich organizacji (i stanowi, że w każdym przypadku nie objętym prawodawstwem, decyzja winna być podejmowana m.in. zgodnie z przepisami zawartymi w *Konwencjach* i *Zaleceniach* przyjętych przez Międzynarodową Organizację Pracy, pod warunkiem, że nie są one sprzeczne z prawem danego kraju i zgodnie z *Konwencją nr 98*, z racji jej ratyfikacji), byłoby pożądane, aby rząd przeanalizował możliwość przyjęcia jasnych i precyzyjnych przepisów, zapewniających dostateczną ochronę organizacji pracowników przeciwko owym aktom ingerencji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 762; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 358.)

861. Istnienie przepisów prawa zabraniających aktów ingerencji ze strony władz, lub wzajemnej ingerencji organizacji pracodawców i pracowników w swoje sprawy jest niewystarczające, jeżeli nie towarzyszą im odpowiednie procedury zapewniające ich stosowanie w praktyce.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 763; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2168, ust. 358.)

862. Prawodawstwo musi zawierać klarowne przepisy odwoławcze wraz z sankcjami na tyle surowymi, aby odwieść pracodawców od ingerencji w sprawy pracowników i ich organizacji, zapewniając stosowanie w praktyce art. 1 i 2 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 764; Raport nr 330, sprawa nr 2203, ust. 810; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 358.)

863. Czynione przez pracodawców próby nakłonienia pracowników do wycofania swego pełnomocnictwa udzielonego związkom zawodowym mogą nadmiernie oddziaływać na wybory dokonywane przez pracowników i podważać pozycję związku zawodowego, utrudniając tym samym prowadzenie rokowań zbiorowych, co jest sprzeczne z zasadą ich promowania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 766; Raport nr 304, sprawa nr 1852, ust. 494; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1188.)

864. Przepisy prawne, które pozwalają pracodawcom na osłabianie organizacji pracowników poprzez sztuczne awanse pracowników, stanowią naruszenie zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 767.)

865. Popierając spostrzeżenie poczynione przez Komitet Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń dotyczące prawa, Komitet podkreślił, że pracownikowi zwolnionemu z pracy przez pracodawcę z powodu np. „zaniedbania obowiązków” byłoby niezwykle trudno dowiedzieć, że prawdziwym powodem zwolnienia była jego/jej działalność związkowa. Ponadto, ponieważ złożenie odwołania w takim przypadku nie powoduje zawieszenia podjętej decyzji, zwolniony związkowiec musiałby zgodnie z prawem ustąpić ze swej funkcji związkowej z chwilą zwolnienia z pracy. Komitet uznał więc, że prawo umożliwiania kierownictwu zakładu utrudnianie działalności związku zawodowego, co jest sprzeczne z art. 2 *Konwencji nr 98*, zgodnie z którym organizacje pracowników

i pracodawców powinny korzystać z odpowiedniej ochrony przed wszelkimi aktami bezpośredniej lub pośredniej ingerencji ze strony tych drugich w tworzenie organizacji, ich funkcjonowanie oraz zarządzanie nimi.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 768; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2186, ust. 357.)

866. Wydanie przez zakład pracy okólnika żądającego, aby pracownicy oświadczyli, do którego związku zawodowego należą, nawet, jeśli jego celem nie jest ingerencja w korzystanie z praw związkowych, może nie bez racji być potraktowane jako takowa ingerencja.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 769.)

867. Fakt, że jeden z członków rządu jest jednocześnie przywódcą związku zawodowego reprezentującego kilka kategorii pracowników zatrudnionych przez państwo, stwarza możliwość ingerencji, co stanowi naruszenie art. 2 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 770.)

868. Z uwagi na znaczenie niezależności stron w rokowaniach zbiorowych, negocjacje w imieniu pracowników bądź ich organizacji nie mogą być prowadzone przez przedstawicieli wyznaczonych lub kontrolowanych przez pracodawców lub ich organizacje.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 771 i 789; Raport nr 329, sprawa nr 2198, ust. 683; Raport nr 331, sprawa nr 2217, ust. 205, oraz sprawa nr 2185, ust. 676; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2388, ust. 1354.)

Stowarzyszenia wzajemności członkowskiej Solidarist i im podobne

A. Definicja

869. Ustawa o stowarzyszeniach wzajemności członkowskiej przewiduje, że zrzeszenia tego rodzaju mogą być tworzone przez co najmniej 12 pracowników i definiuje je w sposób następujący: „*Stowarzyszenia wzajemności członkowskiej Solidarist są organizacjami powołanymi na czas nieokreślony, posiadającymi osobowość prawną, które dla realizacji swych celów (wspieranie sprawiedliwości i ładu społecznego, harmonii pomiędzy pracodawcą a pracownikami, oraz ogólny rozwój swych członków) mogą pozyskiwać wszelkiego rodzaju dobra, zawierać wszelkiego rodzaju umowy i podejmować wszelkiego rodzaju działania prawne, mające za zadanie poprawę warunków społeczno-gospodarczych dla swoich członków w celu poprawy ich poziomu życia oraz wzmocnienia ich poczucia godności. w tym celu mogą prowadzić działalność depozytową, kredytową i inwestycyjną oraz inne rentowne operacje. Mogą również realizować projekty w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego, nauki, sportu, sztuki, edukacji i rekreacji, kultury i spraw duchowych, zagadnień ekonomiczno-społecznych i wszelkich innych programów mających na celu zgodne z prawem wspieranie współpracy pomiędzy pracownikami oraz pomiędzy pracownikami i ich pracodawcami*”. Na dochody stowarzyszeń wzajemności członkowskiej składają się minimalne miesięczne wpłaty oszczędnościowe członków, których wysokość jest określona procentowo przez walne zgromadzenie, oraz miesięczne wpłaty uiszczane

przez pracodawcę na rzecz pracowników, określone w umowie zawartej pomiędzy obiema stronami.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 772.)

870. Stowarzyszenia wzajemności członkowskiej są zrzeszeniami pracowników, tworzonymi w oparciu o finansowy wkład danego pracodawcy, finansowanymi zgodnie z zasadami towarzystw ubezpieczeń wzajemnych zarówno przez pracowników jak i pracodawców, w celach zarówno ekonomicznych jak i socjalnych (kasy oszczędnościowe, kredytowe, inwestycyjne, programy mieszkaniowe i edukacyjne itp.), a również mając na celu jedność i współpracę pomiędzy pracownikami a pracodawcami. Ich organy decyzyjne muszą składać się z pracowników, aczkolwiek w ich skład może zostać włączony przedstawiciel pracodawcy, z głosem doradczym. Chociaż z punktu widzenia zapisów *Konwencji nr 87 i 98* nie ma przeszkód, aby pracownicy i pracodawcy nawiązywali pewne formy współpracy (łącznie z tymi o charakterze wzajemnym) zmierzającej do osiągnięcia celów socjalnych, Komitet uważa, że – jeśli owe formy współpracy przekształcą się w stałe struktury i organizacje - jego zadaniem jest zagwarantowanie, aby prawodawstwo dotyczące stowarzyszeń wzajemności członkowskiej oraz ich funkcjonowanie nie kolidowało z działalnością i rolą związków zawodowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 773.)

B. Ochrona przed przejmowaniem przez stowarzyszenia wzajemności członkowskiej zadań związków zawodowych

871. Przepisy regulujące stowarzyszenia wzajemności członkowskiej – *Solidarist* - winny respektować działania związków zawodowych gwarantowane *Konwencją nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 774.)

872. Należy podjąć niezbędne środki prawne i inne gwarantujące, iż stowarzyszenia wzajemności członkowskiej nie będą się angażować w działalność związkową, oraz inne środki zapewniające skuteczną ochronę przed jakimikolwiek formami dyskryminacji antyzwiązkowej, jak i eliminujące jakiekolwiek nierówności wynikające z faworyzowania stowarzyszeń wzajemności członkowskiej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 775; oraz Raport nr 320, sprawa nr 1984, ust. 542.)

873. Jeśli chodzi o zarzuty dotyczące „solidaryzmu”, Komitet przypomina o wadze, jaką (zgodnie z art. 2 *Konwencji nr 98*) przykładą do zapewnienia ochrony przed wszelkimi aktami ingerencji ze strony pracodawcy, mającymi na celu popieranie tworzenia organizacji pracowników kontrolowanych przez danego pracodawcę.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 776.)

874. Jeśli chodzi o zarzuty dotyczące działalności stowarzyszeń wzajemności członkowskiej mającej na celu utrudnianie prowadzenia działalności przez związki zawodowe, Komitet zwrócił władzom państwowym uwagę na art. 2 *Konwencji nr 98* stanowiący, że organizacje pracowników i pracodawców powinny korzystać z odpowiedniej ochrony przed wszelkimi aktami wzajemnej ingerencji w ich sprawy, a działania mające na celu

doprowadzenie do utworzenia organizacji pracowniczych kontrolowanych przez pracodawców bądź ich organizację, albo wspieranie organizacji pracowniczych finansowo lub w inny sposób, w celu podporządkowania ich pracodawcy lub organizacji pracodawców, będą w szczególności uznane za akty ingerencji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 777.)

875. Ingerencja stowarzyszeń wzajemności członkowskiej w działania związków zawodowych, włącznie z prowadzeniem rokowań zbiorowych, poprzez bezpośrednie ustalenia podpisywane przez pracodawcę i grupę pracowników niezrzeszonych w związku zawodowym, nawet jeśli w zakładzie działa związek zawodowy, nie sprzyja prowadzeniu rokowań zbiorowych przywołanych w art. 4 *Konwencji nr 98*, który mówi o rozwoju negocjacji pomiędzy pracodawcami i organizacjami pracodawców a organizacjami pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 778 i 790.)

876. Ponieważ stowarzyszenia wzajemności członkowskiej są częściowo finansowane przez pracodawcę, zrzeszają pracowników, lecz również cieszących się zaufaniem pracodawcy osoby na wyższych stanowiskach oraz są częstokroć zawiązywane przez pracodawcę, nie mogą odgrywać roli niezależnych organizacji w procesie rokowań zbiorowych, który to proces powinien przebiegać z udziałem pracodawcy (lub jego organizacji) i jednej lub więcej organizacji pracowników, wzajemnie od siebie niezależnych. Taka sytuacja jest więc problematyczna z punktu widzenia art. 2 *Konwencji nr 98*, który formułuje zasadę pełnej niezależności organizacji pracowniczych w prowadzonej działalności.

(Zob. *Przegląd* z 1996, art. 779 i 790.)

877. W odniesieniu do stowarzyszeń wzajemności członkowskiej Komitet podkreślił fundamentalną wagę zasady trójstronności (wspieranej przez MOP), która zakłada istnienie organizacji pracowników i pracodawców – niezależnych od siebie nawzajem i od władz publicznych. Komitet zwrócił się więc do rządu, aby ten – po konsultacjach z konfederacjami związkowymi – stworzył warunki niezbędne do wzmocnienia niezależnego ruchu związkowego i rozwoju jego działalności w sferze społecznej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 780.)

878. Pracownicze stowarzyszenia pomocy społecznej nie mogą być substytutem wolnych i niezależnych związków zawodowych, dopóki nie przedstawiają gwarancji swej niezależności co do składu i funkcjonowania.

(Zob. Raport nr 333, sprawa nr 2268, ust. 742.)

879. Komitet przypomina konieczność podjęcia działań prawodawczych i innych środków, zapewniających, iż organizacje niebędące związkami zawodowymi nie będą podejmowały działalności związkowej oraz zapewniających dostateczną ochronę przed wszelkimi formami dyskryminacji antyzwiązkowej.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2295, ust. 596.)

Prawo do rokowań zbiorowych – zasady ogólne

880. Należy podjąć działania na rzecz promowania i wspierania jak najszerzego rozwoju i wykorzystania mechanizmu dobrowolnych negocjacji w celu zawierania układów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i organizacjami pracodawców z jednej strony, a organizacjami pracowników z drugiej, i uregulowania w ten sposób warunków pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 781; oraz np. Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 127; Raport nr 322, sprawa nr 2015, ust. 102; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 382; Raport nr 331, sprawa nr 2228, ust. 469; Raport nr 332, sprawa nr 2255, ust. 945; Raport nr 333, sprawa nr 2172, ust. 318; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 211; Raport nr 336, sprawa nr 2336, ust. 528; Raport nr 337, sprawa nr 2349, ust. 404; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2253, ust. 82.)

881. Prawo do swobodnego prowadzenia rokowań z pracodawcami odnośnie warunków pracy stanowi podstawowy element wolności związkowej, a związki zawodowe powinny mieć prawo – poprzez rokowania zbiorowe lub inne zgodne z prawem środki – do dążenia do polepszenia warunków życia i pracy tych, których reprezentują. Władze publiczne powinny powstrzymać się przed wszelką ingerencją, która by to prawo ograniczała lub utrudniała jego zgodne z prawem egzekwowanie. Każda taka ingerencja naruszałaby zasadę, że organizacje pracowników i pracodawców powinny mieć prawo do organizowania swojej działalności oraz tworzenia swojego programu działania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 782; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 175; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 220, oraz sprawa nr 1942, ust. 269; Raport nr 321, sprawa nr 2019, ust. 412; Raport nr 327, sprawa nr 2119, ust. 253; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 450.)

882. Dokument przygotowujący przyjęcie *Konwencji nr 87* wyraźnie stwierdza, że *jednym z głównych celów gwarancji wolności związkowej jest umożliwienie pracodawcom i pracownikom łączenia się w celu tworzenia organizacji niezależnych od władz publicznych i zdolnych do ustalania płac oraz innych warunków zatrudnienia poprzez swobodnie zawierane układy zbiorowe.* (*Wolność związkowa i stosunki pracy*, Raport nr 7, Międzynarodowa Konferencja Pracy, sesja 30, Genewa, 1947)

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 799; Raport nr 308, sprawa nr 1900, ust. 186; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 225; oraz Raport nr 325, sprawa nr 1951, ust. 211.)

883. Federacje i konfederacje powinny móc zawierać układy zbiorowe.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 783; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 320; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2216, ust. 910.)

884. Komitet podkreśla znaczenie, jakie przywiązuje do prawa reprezentatywnych organizacji do rokowań, bez względu na to czy organizacje te są zarejestrowane, czy nie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 784; Raport nr 318, sprawa nr 2012, ust. 423; Raport nr 329, sprawa nr 2140, ust. 296, oraz sprawa nr 2133, ust. 546; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2133, ust. 60.)

Pracownicy objęci układami zbiorowymi

(Zob. także ust. 577)

885. *Konwencja nr 98*, a w szczególności jej art. 4 dotyczący promowania i wspierania rokowań zbiorowych, odnosi się zarówno do sektora prywatnego, jak i do przedsiębiorstw znacjonalizowanych oraz instytucji publicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 792; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 211.)

886. Wszyscy pracownicy administracji publicznej poza pracownikami zatrudnionymi w administracji państwowej powinni móc korzystać z prawa do rokowań zbiorowych, przy czym pierwszeństwo powinny mieć rokowania zbiorowe służące rozwiązywaniu sporów w związku z ustalaniem warunków zatrudnienia w administracji publicznej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 793 i 893; oraz np. Raport nr 308, sprawa nr 1902, ust. 702; Raport nr 321, sprawa nr 2019, ust. 412; Raport nr 325, sprawa nr 2110, ust. 265; Raport nr 327, sprawa nr 2138, ust. 541; Raport nr 328, sprawa nr 2114, ust. 414; Raport nr 329, sprawa nr 2114, ust. 72; Raport nr 330, sprawa nr 2200, ust. 1097; Raport nr 334, sprawa nr 2269, ust. 792; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2253, ust. 84.)

887. Należy dokonać rozróżnienia pomiędzy, z jednej strony, pracownikami administracji publicznej, którzy z tytułu pełnionej funkcji bezpośrednio uczestniczą w zarządzaniu państwem (tzn. urzędników zatrudnionych w ministerstwach i innych podobnych instytucjach) albo pełnią w tym procesie funkcje pomocnicze, a z drugiej strony - osobami pracującymi w instytucjach rządowych czy w przedsiębiorstwach lub autonomicznych instytucjach sektora publicznego. Tylko pracownicy tej pierwszej kategorii mogą nie być objęci postanowieniami *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 794; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 433; Raport nr 329, sprawa nr 2114, ust. 72, oraz sprawa nr 2177/2183, ust. 644; Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 209; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2253, ust. 84.)

888. Komitet uznaje za warte przypomnienia, że zgodnie z zapisami art. 7 *Konwencji nr 151 dotyczącej ochrony prawa organizowania się i procedury określania warunków zatrudnienia w służbie publicznej* (z 1978 r.) „W razie potrzeby będą podejmowane kroki odpowiadające warunkom krajowym, zmierzające do udzielenia poparcia i pomocy w jak najszerszym rozwijaniu i stosowaniu mechanizmu rokowań między zainteresowanymi władzami publicznymi i organizacjami pracowników publicznych, co do warunków zatrudnienia, lub każdej innej metody pozwalającej na uczestniczenie przedstawicieli pracowników publicznych w ustalaniu tych warunków”.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 916.)

889. Przypominając zapisy art. 7 *Konwencji nr 151* Komitet podkreśla, że kiedy prawodawstwo krajowe opiera się na mechanizmie rokowań, Państwo musi zapewnić właściwe jego stosowanie.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1919, ust. 322.)

890. Powołując się na art. 8 *Konwencji nr 151* dotyczący rozstrzygania sporów Komitet przypomina, że – biorąc pod uwagę dokument przygotowawczy poprzedzający przyjęcie tej *Konwencji* – artykuł ten zinterpretowano jako dający wybór między rokowaniami a innymi procedurami (takimi jak mediacja, postępowanie rozjemcze i arbitraż) w rozstrzyganiu sporów. Komitet podkreśla wagę zasady zawartej w art. 8 *Konwencji nr 151*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 917.)

891. Komitet potwierdza, że art. 7 *Konwencji nr 151* dopuszcza pewną elastyczność w wyborze procedur, jakie zostaną zastosowane dla określania warunków zatrudnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 923.)

892. Sam tylko fakt, że pracownicy administracji publicznej są urzędnikami nie decyduje o zakwalifikowaniu ich do kategorii pracowników uczestniczących w zarządzaniu państwem; w przeciwnym razie zakres obowiązywania *Konwencji nr 98* byłby znacznie ograniczony, a zatem wszyscy pracownicy administracji publicznej, z jedynym wyjątkiem sił zbrojnych, policji oraz pracowników publicznych bezpośrednio zaangażowanych w zarządzanie państwem, powinni korzystać z prawa do rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 644.)

893. Konieczne jest, aby prawodawstwo zawierało wyraźne przepisy jasno i jednoznacznie uznające prawo organizacji pracowników sektora publicznego i urzędników niebędących przedstawicielami administracji państwowej do zawierania układów zbiorowych. z punktu widzenia zasad określonych przez organy kontrolne MOP w związku z *Konwencją nr 98*, prawa tego mogą być pozbawieni jedynie urzędnicy pracujący w ministerstwach oraz innych podobnych instytucjach rządowych, ale nie np. osoby pracujące w przedsiębiorstwach lub autonomicznych instytucjach sektora publicznego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 795; Raport nr 327, sprawa nr 2104, ust. 520; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2253, ust. 312.)

894. Pracownicy państwowych przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych powinni mieć prawo do zawierania układów zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 796.)

895. *Konwencja nr 98* ma zastosowanie do osób zatrudnionych w usługach pocztowych i telekomunikacyjnych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 797.)

896. W przypadku próby nadania pracownikom banku narodowego statusu pracowników sektora prywatnego, Komitet uznał, że nie wchodzi w zakres jego kompetencji wyrażanie opinii na temat tego, czy pracownikom należy nadać status prywatno- czy

publicznoprawny. Jednakże uwzględniając fakt, że *Konwencje nr 87 i 98* dotyczą wszystkich pracowników sektora bankowego, Komitet wyraził nadzieję, że zostanie uznane prawo pracowników banków do zawierania układów zbiorowych i wstępowania do federacji według swego uznania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 798.)

897. Pracownicy krajowej radiofonii i telewizji, będącej przedsiębiorstwem publicznym, nie mogą z racji pełnionych obowiązków być wykluczeni z zasady dotyczącej promowania rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 800.)

898. Żaden zapis *Konwencji nr 98* nie uprawnia do wyłączenia pracowników mających status pracownika kontraktowego z jej zakresu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 802; Raport nr 324, sprawa nr 2083, ust. 254; Raport nr 327, sprawa nr 2138, ust. 544; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2303, ust. 1372.)

899. Podczas analizowania prawodawstwa krajowego, które umożliwiało wyłączenie z układów zbiorowych marynarzy niemieszkających na stałe w kraju, Komitet zwrócił się do rządu o podjęcie kroków zmierzających do takiej nowelizacji ustawy, która przywracałaby wszystkim marynarzom zatrudnionym na statkach pływających pod narodową banderą prawo do dobrowolnych rokowań zbiorowych w ich pełnym zakresie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 803.)

900. Komitet zwraca uwagę na znaczenie promowania rokowań zbiorowych w sektorze oświaty, w myśl art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 804; Raport nr 302, sprawa nr 1820, ust. 109; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 175; Raport nr 327, sprawa nr 2119, ust. 253; Raport nr 328, sprawa nr 2114, ust. 414; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 645; oraz Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 212.)

901. Zdaniem Komitetu praca wykonywana przez nauczycieli ma inną specyfikę niż praca urzędników administracji państwowej; w istocie działalność tego rodzaju prowadzona jest również w sektorze prywatnym. w takich okolicznościach sprawą istotną jest, aby nauczyciele o statusie pracowników państwowych mogli korzystać z gwarancji, jakie zapewnia *Konwencja nr 98*.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1820, ust. 109.)

902. Personel kontroli ruchu lotniczego powinien mieć prawo do podejmowania rokowań zbiorowych dotyczących warunków zatrudnienia.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1827, ust. 529.)

903. Osoby zatrudnione w szpitalach publicznych powinny móc korzystać z prawa do rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 433.)

904. Personelu technicznego lotnictwa cywilnego podlegającego jurysdykcji wojskowej nie można uważać, z uwagi na charakter pełnionych obowiązków, za pracowników należących do sił zbrojnych, a więc takich, których nie obejmują gwarancje zapisane w *Konwencji nr 98*; zatem w stosunku do takiego personelu kryteria zawarte w art. 4 tejże *Konwencji* dotyczące rokowań zbiorowych mają zastosowanie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 805.)

905. Konwencja nr 98 ma zastosowanie wobec pracowników ambasad rekrutowanych lokalnie.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2197, ust. 130.)

906. Pracownicy tymczasowi mają prawo do prowadzenia rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 305, sprawa nr 1829, ust. 130.)

907. Jeśli chodzi o oferty pracy tymczasowej w sektorze publicznym, mające na celu zwalczanie bezrobocia, w których płace nie są określone w drodze układów zbiorowych, tak jak to ma miejsce w przypadku pracowników zatrudnionych na stałe, Komitet wyraża nadzieję, iż rząd zapewni, że w praktyce oferty pracy tymczasowej pozostaną ofertami na czas określony, a nie staną się okazją do zapewniania stałych etatów osobami bezrobotnymi, które mają ograniczone prawo do rokowań zbiorowych w zakresie wynagrodzenia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 912.)

908. Osoby zatrudnione do pracy na rzecz społeczności, w celu zwalczania bezrobocia, na okres do sześciu miesięcy nie są faktycznymi pracownikami organizacji, która czerpie korzyści z ich pracy, a zatem mogą być zgodnie z prawem wyłączeni z obowiązujących układów zbiorowych, przynajmniej w zakresie płac.

(Zob. Raport nr 316, sprawa nr 1975, ust. 269; oraz Raport nr 324, sprawa nr 2022, ust. 764.)

909. Odnośnie powyższej zasady Komitet uznaje jednakże, iż rzeczone osoby wykonują pracę i świadczą usługi z korzyścią dla owych organizacji. Z tego powodu muszą posiadać pewną ochronę w zakresie warunków pracy i zatrudnienia.

(Zob. Raport nr 316, sprawa nr 1975, ust. 270; oraz Raport nr 324, sprawa nr 2022, ust. 764.)

910. W kontekście środków stosowanych do zwalczania bezrobocia oraz wprowadzenia programów ofert pracy, które narzuciły maksymalny pułap stawek godzinowych, Komitet podkreśla, że rząd powinien zapewnić, aby w praktyce pule miejsc pracy nie były stosowane sukcesywnie w celu zapewniania stałych etatów osobami bezrobotnymi, które mają ograniczone prawo do rokowań zbiorowych w zakresie płac. Komitet nakłaniał rząd do ustanowienia trójstronnych procedur w celu zapobiegania wszelkim nieprawidłowościom.

(Zob. Raport nr 312, sprawa nr 1958, ust. 75.)

911. Jeśli chodzi o sprawę, w której układy zbiorowe zastosowano tylko wobec stron układu oraz ich Członków, nie zaś wobec wszystkich pracowników, Komitet uznaje, że

jest to opcja prawnie uzasadniona – podobnie jak opcja przeciwna – która, jak się wydaje, nie stanowi pogwałcenia zasad wolności związkowej i która jest praktykowana w wielu krajach.

(Zob. Raport nr 305, sprawa nr 1765, ust. 100.)

Sprawy objęte rokowaniami zbiorowymi

(Zob. także ust. 480 i 481)

912. Środki stosowane jednostronnie przez władze w celu ograniczenia zakresu spraw podlegających negocjacjom są często niezgodne z *Konwencją nr 98*; rozmowy trójstronne podejmowane w celu przygotowania, na zasadzie dobrowolności, wytycznych dla rokowań zbiorowych stanowią szczególnie stosowną metodę rozwiązywania tego rodzaju trudności.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1897, ust. 473.)

913. Do spraw, które mogą być przedmiotem rokowań zbiorowych należy rodzaj układu proponowanego zatrudnionym lub rodzaj instrumentu pracowniczego do wynegocjowania w przyszłości, a poza tym płace, zasiłki i świadczenia, godziny pracy, doroczny urlop, kryteria selekcji w przypadku zwolnień, zakres osób objętych układem zbiorowym, zapewnienie udogodnień dla związków zawodowych, w tym dostęp do stanowiska pracy w stopniu przekraczającym ten zagwarantowany przez prawodawstwo, itd.; sprawy te nie powinny być wykluczone z zakresu rokowań zbiorowych przez prawo lub, jak w tym przypadku, przez zniechęcające środki finansowe oraz znaczne kary stosowane w razie niewdrożenia *Kodeksu postępowania i Wytycznych*.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 450.)

914. Prawodawstwo wykluczające kwestię czasu pracy z zakresu rokowań zbiorowych, jeśli władze nie wyrażą na to zgody, wydaje się naruszać prawo organizacji pracowników do swobodnego negocjowania z pracodawcami warunków pracy, co gwarantuje art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 806.)

915. Co się tyczy prawnego zakazu włączania do układów zbiorowych klauzuli dotyczącej bojkotu solidarnościowego, Komitet uznaje, że restrykcje wobec tego rodzaju klauzul nie powinny być zawarte w prawodawstwie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 807.)

916. Układy zbiorowe powinny móc określać system pobierania składek związkowych, bez ingerencji ze strony władz.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 327 i 808; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 722.)

917. W przypadku, kiedy podział miejsc pracy podlega ograniczeniom prawnym, Komitet zwraca uwagę na fakt, że takie zapisy mogą stać na przeszkodzie wynegocjowaniu poprzez układ zbiorowy lepszych warunków, dotyczących przede wszystkim dostępu

do konkretnych zawodów, a zatem mogą naruszać prawa zainteresowanych pracowników do rokowań zbiorowych i poprawy warunków pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 809.)

918. Prawodawstwo, które nowelizuje obowiązujące od jakiegoś czasu układy zbiorowe i które zakazuje zawierania w przyszłości układów zbiorowych dotyczących załóg statków, jest niezgodne z art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 810.)

919. Prawodawstwo zakładające, że: (a) Ministerstwo Pracy jest uprawnione do regulacji płac, godzin pracy, okresów odpoczynku, urlopów i warunków pracy, (b) regulacje te muszą być przestrzegane w układach zbiorowych, oraz (c) tak istotne aspekty warunków pracy są w ten sposób wyłączone z zakresu rokowań zbiorowych, nie jest zgodne z art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 811.)

920. Jeśli chodzi o zarzuty dotyczące odmowy rokowań zbiorowych w pewnych sprawach w sektorze publicznym, Komitet przypomina opinię Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej ds. Wolności Zrzeszania Się stwierdzającą, że *„istnieją pewne sprawy, które wyraźnie odnoszą się głównie lub w pierwszym rzędzie do zarządzania i funkcjonowania przedsiębiorstwa publicznego; takie sprawy można uznać za wykraczające poza zakres negocjacji. Równie oczywiste jest, że pewne inne sprawy są głównie lub w pierwszym rzędzie sprawami związanymi z warunkami zatrudnienia i że jako takie nie powinny być uważane za wykraczające poza zakres rokowań zbiorowych prowadzonych w atmosferze dobrej woli stron i wzajemnego zaufania”*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 812; Raport nr 306, sprawa nr 1859, ust. 242; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 175; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 220; Raport nr 327, sprawa nr 2119, ust. 253; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 646.)

921. Chociaż gorszą sytuację kadrową lub sytuację działów, wynikającą z trudności finansowych, można uznać za sprawę należącą głównie lub w pierwszym rzędzie do zarządzania i funkcjonowania przedsiębiorstwa publicznego, a zatem można ją uznać za wykraczającą poza zakres negocjacji, to do szerszego spektrum bezpieczeństwa zatrudnienia w ogóle należą kwestie związane głównie lub w pierwszym rzędzie z warunkami zatrudnienia, takimi jak prawa przysługujące pracownikowi przed zwolnieniem, odszkodowania, itd., które nie powinny być wyłączone z zakresu rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1859, ust. 242; oraz Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 220.)

922. Określenie szerokiego zakresu polityki oświatowej nie wchodzi w zakres rokowań zbiorowych między odpowiednimi władzami a organizacjami nauczycieli, chociaż sprawą normalną byłaby konsultacja w tych kwestiach z tymi organizacjami.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 813; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 175; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 220; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2173, ust. 300.)

923. Dopuszczalne powinny być swobodne rokowania zbiorowe w zakresie wpływu decyzji dotyczących polityki oświatowej na warunki zatrudnienia.

(Zob. Raport nr 325, sprawa nr 1951, ust. 206; oraz Raport nr 327, sprawa nr 2119, ust. 253.)

924. Partnerzy rokowań zbiorowych są najlepiej przygotowani do oceny uzasadnienia oraz określenia sposobu realizacji (a w przypadku pracodawców także wykonalności finansowej) wynegocjowanej klauzuli dotyczącej obowiązkowej emerytury przed osiągnięciem ustawowego wieku emerytalnego, czy to z powodu uciążliwego charakteru wykonywanej pracy, czy ze względów BHP.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2171, ust. 1048.)

Zasada swobody i dobrowolności negocjacji

925. Dobrowolne negocjowanie układów zbiorowych, a więc autonomia partnerów w rokowaniach, stanowi fundamentalny aspekt zasad wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 844; Raport nr 321, sprawa nr 1975, ust. 117; Raport nr 327, sprawa nr 2146, ust. 896; Raport nr 330, sprawa nr 2196, ust. 304, oraz sprawa nr 2171, ust. 1048; Raport nr 331, sprawa nr 2132, ust. 590; Raport nr 332, sprawa nr 2233, ust. 639; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2349, ust. 404.)

926. Rokowania zbiorowe, jeśli mają być skuteczne, muszą mieć charakter dobrowolny i nie mogą wiązać się ze środkami przymusu, które zmieniłyby dobrowolny charakter takich rokowań.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 845; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2349, ust. 404.)

927. Nic w art. 4 *Konwencji nr 98* nie nakłada na władze obowiązku stosowania środków przymusu wobec danej organizacji w celu przeprowadzenia rokowań zbiorowych; ingerencja taka w sposób oczywisty wypaczałaby charakter rokowań.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 846; Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 269; Raport nr 313, sprawa nr 1959, ust. 217; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 667; Raport nr 328, sprawa nr 2149, ust. 579; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 880.)

928. Art. 4 *Konwencji nr 98* w żadnym razie nie nakłada na władze obowiązku przymuszania do podjęcia rokowań zbiorowych; nie będzie też sprzeczne z tymże artykułem zobligowanie partnerów społecznych, w ramach *zachęcania i popierania jak najszerzego rozwoju i wykorzystywania procedury [dobrowolnych] rokowań zbiorowych*, do podejmowania negocjacji w zakresie warunków zatrudnienia. Władze publiczne powinny jednak powstrzymać się od wszelkiej zbędnej ingerencji w proces rokowań.

(Zob. Raport nr 328, sprawa nr 2149, ust. 581.)

929. Chociaż nic w art. 4 *Konwencji nr 98* nie nakłada na władze obowiązku nakłaniania danej organizacji do podjęcia rokowań zbiorowych za pomocą środków przymusu, jako że ingerencja taka w sposób oczywisty wypaczałaby dobrowolny charakter rokowań zbiorowych, to nie oznacza to, że władze mają absolutnie powstrzymywać

się od stosowania wszelkich środków zmierzających do ustalenia procedur rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2253, ust. 82.)

930. Prawo, które przewiduje obowiązkowe postępowanie pojednawcze oraz uniemożliwia pracodawcy wycofanie się z takiego postępowania, bez względu na okoliczności, pod groźbą kary w postaci obowiązku wypłaty wynagrodzenia za dni strajku, jest nie tylko niewspółmierne, ale także sprzeczne z zasadą dobrowolnych negocjacji zawartą w *Konwencji nr 98*.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 1931, ust. 369.)

931. Zgodna z prawem możliwość przedstawienia przez pracodawcę propozycji rokowań zbiorowych – pod warunkiem, że propozycje te mają służyć jedynie za podstawę do dobrowolnych negocjacji w rozumieniu *Konwencji nr 98* – nie może być uznana za pogwałcenie zasad obowiązujących w tej kwestii.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 849; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2331, ust. 592.)

Mechanizmy ułatwiające rokowania zbiorowe

932. Organy wyznaczone do rozwiązywania sporów między stronami w rokowaniach zbiorowych powinny być niezależne, a zwracanie się do tych organów powinno się odbywać na zasadzie dobrowolności

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 858; Raport nr 320, sprawa nr 2025, ust. 408; Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 305; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 506.)

933. Pewne przepisy i praktyki mogą ułatwiać negocjacje i pomóc w promowaniu rokowań zbiorowych, a różne uzgodnienia mogą ułatwiać stronom dostęp do pewnych informacji dotyczących, na przykład, sytuacji ekonomicznej grupy pracowników reprezentowanych przez związek, płac i warunków pracy w zakładach pokrewnych lub ogólnej sytuacji ekonomicznej; jednakże całe prawodawstwo ustalające instytucje i procedury postępowania arbitrażowego i pojednawczego, mające obu stronom ułatwiać rokowania musi gwarantować autonomię stron w rokowaniach zbiorowych, a zatem zamiast powierzać władzom publicznym uprawnienia do aktywnej pomocy czy nawet ingerencji w przedstawianie punktu widzenia stron w rokowaniach zbiorowych, lepiej byłoby przekonać owe strony, aby dobrowolnie uwzględniły w swoich negocjacjach przedstawione przez rząd główne powody takiej a nie innej polityki społeczno-gospodarczej prowadzonej w interesie publicznym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 859; oraz Raport nr 318, sprawa nr 2012, ust. 424.)

Zasada rokowań w dobrej wierze

(Zob. także ust. 657)

934. Komitet przypomina wagę, jaką przykłada do obowiązku negocjowania w dobrej wierze w celu utrzymania harmonijnego rozwoju stosunków pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 814; oraz np. Raport nr 307, sprawa nr 1873, ust. 98; Raport nr 311, sprawa nr 1944, ust. 546; Raport nr 318, sprawa nr 2005, ust. 184; Raport nr 325, sprawa nr 2106, ust. 485; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 380; Raport nr 332, sprawa nr 2263, ust. 298; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 826; Raport nr 335, sprawa nr 2274, ust. 1121; Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1258; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2404, ust. 1047.)

935. Sprawą istotną jest, aby pracodawcy i związki zawodowe prowadziły rokowania w dobrej wierze i podejmowały wszelkie starania w celu osiągnięcia porozumienia; ponadto szczere, konstruktywne negocjacje stanowią niezbędny element zdobycia i utrzymania przez strony wzajemnego zaufania.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 815; oraz np. Raport nr 300, sprawa nr 1806, ust. 125; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 566; Raport nr 318, sprawa nr 2020, ust. 319; Raport nr 324, sprawa nr 2092/2101, ust. 732; Raport nr 325, sprawa nr 2110, ust. 265; Raport nr 326, sprawa nr 2122, ust. 316; Raport nr 329, sprawa nr 2198, ust. 679; Raport nr 332, sprawa nr 2263, ust. 298; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 826; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2404, ust. 1047.)

936. Zarówno pracodawcy jak i związki zawodowe powinny prowadzić rokowania w dobrej wierze i podejmować wszelkie starania w celu dojścia do porozumienia, a satysfakcjonujące stosunki pracy zależą przede wszystkim od nastawienia stron wobec siebie nawzajem oraz od wzajemnego zaufania.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1768, ust. 107.)

937. Zasada zakładająca, że zarówno pracodawcy jak i związki zawodowe powinny prowadzić negocjacje w dobrej wierze i podejmować wszelkie starania w celu osiągnięcia porozumienia oznacza, że należy unikać wszelkiej nieuzasadnionej zwłoki w przeprowadzeniu negocjacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 816; Raport nr 300, sprawa nr 1804, ust. 322; Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 566; Raport nr 318, sprawa nr 2009, ust. 295, oraz sprawa nr 1994, ust. 455; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 380; Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 880; Raport nr 335, sprawa nr 2311, ust. 1148; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2404, ust. 1047.)

938. Zarówno pracodawcy jak i związki zawodowe powinny prowadzić rokowania w dobrej wierze, podejmując wszelkie starania w celu osiągnięcia porozumienia bez względu na to, czy jedna strona przyjmuje wobec drugiej strony postawę uległą czy nieustępliwą, co powinno być przedmiotem negocjacji między tymi stronami.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 817; Raport nr 307, sprawa nr 1873, ust. 99; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 720; Raport nr 324, sprawa nr 2093, ust. 436, oraz sprawa nr 2091, ust. 890; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 326; Raport nr 327, sprawa nr 2127, ust. 195; Raport nr 328, sprawa nr 2149, ust. 580; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2337, ust. 443.)

939. Porozumienia powinny być wiążące dla stron.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 818; oraz np. Raport nr 311, sprawa nr 1944, ust. 546; Raport nr 320, sprawa nr 2048, ust. 720; Raport nr 323, sprawa nr 1960, ust. 244; Raport nr 324, sprawa nr 1965, ust. 801; Raport nr 325, sprawa nr 2106, ust. 481; Raport nr 327, sprawa nr 2138, ust. 540; Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 745; Raport nr 331, sprawa nr 2187, ust. 437; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 826; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2362, ust. 760.)

940. Wzajemne respektowanie zobowiązań podjętych w ramach układów zbiorowych stanowi istotny element prawa do rokowań zbiorowych i należy go przestrzegać po to, aby stosunki pracy opierały się na pewnym, stabilnym gruncie.

(Zob. Raport nr 308, sprawa nr 1919, ust. 325; Raport nr 323, sprawa nr 1960, ust. 244; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 329; Raport nr 328, sprawa nr 2165, ust. 248; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2362, ust. 760.)

941. Rokowania zbiorowe zawierają w swoim pojęciu zarówno kompromis, jak i uzasadnioną pewność, że wynegocjowane zobowiązania będą honorowane, przynajmniej przez okres obowiązywania układu, jako że układ taki jest wynikiem kompromisu obu stron w zakresie pewnych spraw, a także wynikiem rezygnacji z pewnych żądań w celu zapewnienia innych praw uznanych przez związki zawodowe i ich członków za bardziej priorytetowe. Gdyby prawa te, na rzecz których, poczyniono ustępstwa w innych sprawach, można było uchylać jednostronnie, nie można by oczekiwać ani stabilności stosunków pracy, ani dostatecznego zaufania do wynegocjowanych układów.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2171, ust. 1048.)

942. Zapis prawny pozwalający pracodawcy na jednostronną zmianę treści podpisanych układów zbiorowych, lub na występowanie o ich renegocjację, jest sprzeczny z zasadami rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 848; Raport nr 330, sprawa nr 2171, ust. 1047; Raport nr 332, sprawa nr 2242, ust. 824; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 278.)

943. Niewdrożenie układu zbiorowego, nawet na zasadzie tymczasowej, narusza prawo do rokowań zbiorowych oraz zasadę prowadzenia rokowań w dobrej wierze.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2118, ust. 639.)

Rokowania zbiorowe z udziałem przedstawicieli pracowników niezrzeszonych

(Zob. także ust. 868, 875 i 876)

944. Zalecenie nr 91 dotyczące układów zbiorowych z 1951 r. podkreśla rolę organizacji pracowników jako jednej ze stron w rokowaniach zbiorowych; odnosi się to do przedstawicieli pracowników niezrzeszonych tylko w przypadku braku organizacji pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 785; Raport nr 299, sprawa nr 1512, ust. 424; Raport nr 302, sprawa nr 1781, ust. 253; Raport nr 308, sprawa nr 1926, ust. 628; Raport nr 321, sprawa nr 1926, ust. 65; Raport nr 327, sprawa nr 2138, ust. 545; Raport nr 331, sprawa nr 2243, ust. 618; Raport nr 332, sprawa nr 2216, ust. 909; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2251, ust. 977.)

945. *Zalecenie nr 91 dotyczące układów zbiorowych z 1951 r. stanowi: „Dla celów niniejszego Zalecenia określenie „układ zbiorowy” oznacza wszelkie pisemne porozumienie dotyczące warunków pracy i zatrudnienia, zawierane z jednej strony przez pracodawcę lub grupę pracodawców, jedną lub kilka organizacji pracodawców, a z drugiej strony przez jedną lub kilka reprezentatywnych organizacji pracowników, a w braku takich organizacji, przez przedstawicieli zainteresowanych pracowników, należycie wybranych i upoważnionych przez nich, zgodnie z ustawodawstwem krajowym”.* w tym względzie Komitet stwierdza, że rzeczzone Zalecenie podkreśla rolę organizacji pracowników jako jednej ze stron w rokowaniach zbiorowych. Bezpośrednie negocjacje między przedsiębiorstwem a jego pracownikami – z pominięciem organizacji reprezentatywnej, jeśli takowa istnieje – mogą w pewnych przypadkach stanowić uszczerbek dla zasady zachęcania i popierania negocjacji pomiędzy pracodawcami a organizacjami pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 786; Raport nr 318, sprawa nr 2018, ust. 512; Raport nr 322, sprawa nr 2046, ust. 138; Raport nr 325, sprawa nr 2107, ust. 234; Raport nr 334, sprawa nr 2046, ust. 345; Raport nr 337, sprawa nr 2362, ust. 762; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2386, ust. 1249.)

946. *Konwencja nr 135 dotycząca przedstawicieli pracowników z 1971 r. oraz Konwencja nr 154 dotycząca popierania rokowań zbiorowych z 1981 r. również zawierają jednoznaczne zapisy gwarantujące, że – jeśli w jednym przedsiębiorstwie istnieją zarówno przedstawiciele związków zawodowych jak i przedstawiciele wybrani – zostaną podjęte odpowiednie środki dla zapewnienia, aby obecność wybranych przedstawicieli nie została wykorzystana w celu osłabienia pozycji zainteresowanych związków zawodowych.*

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 787; Raport nr 308, sprawa nr 1934, ust. 127; Raport nr 310, sprawa nr 1887, ust. 104; Raport nr 325, sprawa nr 2090, ust. 162; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2255, ust. 944.)

947. *Możliwość zawierania układów zbiorowych z pracodawcą przez delegatów reprezentujących 10 procent pracowników, jeśli w przedsiębiorstwie istnieje już co najmniej jedna organizacja pracowników, nie sprzyja rozwojowi rokowań zbiorowych w rozumieniu art. 4 Konwencji nr 98. Ponadto, z uwagi na wymagany niewielki procent [reprezentowanych pracowników], możliwość taka osłabiłaby pozycję organizacji pracowników, co byłoby sprzeczne z art. 3, ust. 2 Konwencji nr 154.*

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 788.)

948. *Odnośnie sytuacji, kiedy propozycja przedstawiona przez przedsiębiorstwo bezpośrednio pracownikom jest jedynie powtórzeniem propozycji wcześniej odrzuconych przez związek zawodowy, i kiedy negocjacje między przedsiębiorstwem a związkiem zawodowym zostają następnie wznowione, Komitet uważa, że zgłaszający skargę nie dowiedli, że miało miejsce naruszenie praw związkowych.*

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 791.)

Uznanie najbardziej reprezentatywnych organizacji

(Zob. także ust. 356 i 358)

949. *Zalecenie nr 163 dotyczące popierania rokowań zbiorowych z 1981 r.* wymienia różne sposoby promowania rokowań zbiorowych, w tym uznanie reprezentatywnych organizacji pracodawców i pracowników (ust. 3b).

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 819.)

950. Zarówno systemy rokowań zbiorowych przewidujące wyłączne prawa zawierania układów zbiorowych dla najbardziej reprezentatywnego związku zawodowego, jak i systemy, w których dopuszcza się możliwość zawierania kilku układów zbiorowych przez kilka związków zawodowych w jednym przedsiębiorstwie są zgodne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 328, sprawa nr 2136, ust. 526; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2136, ust. 99.)

951. Jeśli chodzi o sprawę, w której prawo reprezentowania wszystkich zatrudnionych w danym sektorze przyznano organizacjom, które były reprezentatywne tylko w ograniczonym zakresie na szczeblu krajowym, Komitet uznał, że – jeśli prawodawstwo krajowe przewiduje mechanizmy reprezentowania interesów zawodowych całej kategorii pracowników – taka reprezentacja powinna normalnie należeć do organizacji o największej liczbie Członków w danej kategorii, a władze publiczne powinny powstrzymać się od wszelkiej ingerencji, która mogłaby tę zasadę podważać.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 820.)

952. Pracodawcy, w tym także władze państwowe pełniące rolę pracodawców, powinni uznać w celu rokowań zbiorowych organizacje reprezentatywne dla zatrudnionych przez nich pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 821; Raport nr 305, sprawa nr 1861, ust. 251; Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 269; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 667; Raport nr 318, sprawa nr 1978, ust. 217; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 595, oraz sprawa nr 2291, ust. 916; oraz Raport nr 336, sprawa nr 1996, ust. 93.)

953. Uznanie przez pracodawcę głównych związków reprezentowanych w przedsiębiorstwie, lub najbardziej reprezentatywnego z tych związków, stanowi główną podstawę wszelkich procedur dla rokowań zbiorowych w zakresie warunków zatrudnienia w przedsiębiorstwie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 822; Raport nr 307, sprawa nr 1890, ust. 373; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 595, sprawa nr 2281, ust. 635, oraz sprawa nr 2291, ust. 916; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2378, ust. 1141.)

954. Pracodawcy powinni dla celów rokowań zbiorowych uznać organizacje reprezentatywne dla pracowników konkretnego przemysłu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 823; Raport nr 333, sprawa nr 1996, ust. 98; oraz Raport nr 336, sprawa nr 1996, ust. 93.)

955. Jeśli trudności w interpretacji przepisów dotyczących wyboru członków władz związkowych stwarzają sytuacje, w których pracodawcy odmawiają negocjacji z zainteresowanym związkiem oraz – ogólniej rzecz biorąc – odmawiają uznania takiego związku, powstają problemy ze zgodnością z *Konwencją nr 87*.

(Zob. Raport nr 338, sprawa nr 2096, ust. 273.)

Określenie związku zawodowego uprawnionego do prowadzenia rokowań

956. Wymóg większości nie tylko liczby pracowników, lecz również liczby przedsiębiorstw w celu zawarcia układu zbiorowego na szczeblu branżowym lub zawodowym może spowodować problemy z zastosowaniem *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 854; Raport nr 302, sprawa nr 1845, ust. 514; oraz Raport nr 306, sprawa nr 1906, ust. 553.)

957. Żeby związek zawodowy szczebla branżowego mógł negocjować układ zbiorowy na poziomie przedsiębiorstwa, powinno wystarczyć, aby wykazał, że jest wystarczająco reprezentatywny na poziomie przedsiębiorstwa.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1845, ust. 516.)

958. W związku z zapisem, zgodnie z którym, związek reprezentujący większość pracowników w przedsiębiorstwie nie może się angażować w rokowania zbiorowe, jeśli nie jest zrzeszony w reprezentatywnej federacji, Komitet przypomina znaczenie prawa takiego związku w przedsiębiorstwie do prowadzenia rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 305, sprawa nr 1765, ust. 99.)

959. Właściwe władze powinny, we wszystkich przypadkach, posiadać uprawnienia do przeprowadzenia obiektywnej weryfikacji oświadczenia przez związek, że reprezentuje on większość pracowników w danym przedsiębiorstwie, pod warunkiem, że takie oświadczenie będzie brzmiało prawdopodobnie. Jeśli okaże się, że taki związek jest związkiem reprezentującym większość pracowników, władze te powinny podjąć stosowne kroki pojednawcze w celu nakłonienia pracodawcy do uznania tegoż związku dla celów rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 824 i 835; Raport nr 305, sprawa nr 1861, ust. 251; Raport nr 309, sprawa nr 1852, ust. 337; Raport nr 311, sprawa nr 1873, ust. 108; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 667; Raport nr 332, sprawa nr 2250, ust. 281, oraz sprawa nr 2187, ust. 726; Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 635; Raport nr 334, sprawa nr 2316, ust. 504; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2378, ust. 1141.)

960. Jeśli związek inny niż ten, który zawierał układ zbiorowy w międzyczasie stał się związkiem większościowym i domaga się unieważnienia owego układu, władze, pomimo zawartego układu, powinny zwrócić się do pracodawcy o uznanie tego związku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 825; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 955.)

961. Jeśli władze posiadają uprawnienia do przeprowadzenia sondażu mającego na celu ustalenie związku reprezentującego większość pracowników, który reprezentowałby pracowników w rokowaniach zbiorowych, to sondaż taki powinien być zawsze przeprowadzony w sytuacji, w której istnieją wątpliwości, co do preferencji pracowników zakresie reprezentującego ich związku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 826 i 837; Raport nr 323, sprawa nr 2006, ust. 428; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2175, ust. 697.)

962. Jeśli, zgodnie z obowiązującym systemem, najbardziej reprezentatywny związek posiada prawo pierwszeństwa lub wyłączności do prowadzenia rokowań, decyzje dotyczące najbardziej reprezentatywnej organizacji należy podejmować na podstawie obiektywnych, uprzednio ustalonych kryteriów, tak by uniknąć jakichkolwiek okazji do stronniczości lub nieuczciwości.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 827; Raport nr 307, sprawa nr 1890, ust. 373; oraz Raport nr 328, sprawa nr 2136, ust. 525.)

963. Chociaż władze publiczne mają prawo decydować o tym, czy będą prowadzić negocjacje na poziomie regionalnym czy krajowym, to pracownicy, czy to prowadzący negocjacje na poziomie regionalnym czy też krajowym, powinni mieć prawo do wyboru organizacji, która będzie ich reprezentować w owych negocjacjach.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 828.)

964. Jeśli chodzi o sprawę, w której organizacji, aby móc oświadczyć, że są reprezentatywne i posiadają kompetencje do bycia wyłącznym sygnatariuszem układu zbiorowego, musiały udowodnić swoją reprezentatywność na poziomie krajowym i wielosektorowym, Komitet uznał, że połączenie tych wymogów stwarza problemy odnośnie zasad wolności związkowej w zakresie reprezentatywności. Zastosowanie się do nich może skutkować uniemożliwieniem związkowi reprezentatywnemu dla danego sektora pełnienie roli wyłącznego sygnatariusza układów zbiorowych wynikających z rokowań zbiorowych, w których uczestniczył.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 1980, ust. 669.)

965. Żeby udział danej organizacji w procesie negocjacji był w pełni skuteczny i rzeczywisty, organizacja ta powinna móc sygnować (a w razie potrzeby być wyłącznym sygnatariuszem) wynikające z rokowań układy, kiedy sobie tego życzy, pod warunkiem, że jej reprezentatywność w sektorze została w sposób obiektywny udowodniona.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 1980, ust. 679.)

966. Udział w rokowaniach zbiorowych oraz sygnowanie wynikających z nich układów siłą rzeczy oznacza niezależność sygnatariuszy od pracodawcy lub organizacji pracodawców, a także od władz. Organizacje związkowe mogą uczestniczyć w rokowaniach dopiero po wykazaniu swojej niezależności.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 1980, ust. 671.)

967. W celu ustalenia, czy dana organizacja posiada kompetencje do pełnienia roli wyłącznego sygnatariusza układów zbiorowych, należy zastosować dwa kryteria: reprezentatywność i niezależność. Określenie, które organizacje spełniają te kryteria powinno być przeprowadzone przez organ dający wszelkie gwarancje niezależności i obiektywności.

(Zob. Raport nr 324, sprawa nr 1980, ust. 672.)

968. Prawny wymóg minimalnej liczby 1000 członków dla przyznania wyłącznego prawa do rokowań może skutkować pozbawieniem prawa do tworzenia organizacji zdolnych do należytego prowadzenia działalności związkowej małych grup pracowników reprezentowanych przez związek zawodowy lub pracowników rozproszonych na dużym obszarze geograficznym, co jest sprzeczne z zasadami wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 832; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 662; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2378, ust. 1149.)

969. Wymóg udowodnienia, że dany związek jest najbardziej reprezentatywny w danej grupie pracowników, a zatem jest wyłącznym przedstawicielem do prowadzenia rokowań, niekoniecznie musi być niezgodny z *Konwencją nr 87*. Sytuacja taka ma miejsce tylko wtedy, kiedy zapewnione są pewne zabezpieczenia. Komitet zauważa, że w kilku krajach, w których przewiduje się procedury certyfikowania związków jako wyłącznych przedstawicieli w rokowaniach, za niezbędne uznano następujące zabezpieczenia: (a) certyfikację ma przeprowadzić organ niezależny, (b) organizacje reprezentatywne mają być wybierane większością głosów zatrudnionych w zainteresowanej grupie pracowników, (c) prawo organizacji, której nie udało się zdobyć wystarczająco dużej liczby głosów do żądania przeprowadzenia ponownych wyborów po upływie określonego czasu, (d) prawo organizacji innej niż organizacje certyfikowane do żądania przeprowadzenia nowych wyborów po upływie ustalonego okresu (na ogół 12 miesięcy) od poprzednich wyborów.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 834; Raport nr 300, sprawa nr 1741, ust. 55; Raport nr 302, sprawa nr 1826, ust. 407; Raport nr 328, sprawa nr 2136, ust. 525; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2252, ust. 879.)

970. Jeśli następuje zmiana względnej siły związków ubiegających się o prawo pierwszeństwa lub uprawnienia do wyłącznego reprezentowania pracowników w rokowaniach zbiorowych, wówczas pożądana jest możliwość rewizji faktów stanowiących podstawy udzielenia takiego prawa lub uprawnień. w razie braku takiej możliwości większość zainteresowanych pracowników może być reprezentowana przez związek, któremu przez nieuzasadniony zbyt długi czas uniemożliwiano – faktycznie lub prawnie – powoływanie swojego zarządu i organizowania swojej działalności mającej na celu wspieranie i obronę interesów swoich członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 836; Raport nr 329, sprawa nr 2175, ust. 696; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 955.)

971. W celu zachęcania do harmonijnego rozwoju rokowań zbiorowych oraz unikania sporów, powszechną praktyką powinno być przestrzeganie procedur (o ile takowe istnieją), ustalonych dla określenia najbardziej reprezentatywnego związku do prowadzenia

rokowań zbiorowych, kiedy preferencje pracowników w zakresie reprezentującego ich związku nie są sprawą oczywistą. w przypadku braku takich procedur, władze – tam, gdzie to stosowne – powinny rozważyć możliwość opracowania obiektywnych zasad w tym względzie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 838; oraz Raport nr 311, sprawa nr 1942, ust. 269.)

972. W jednym przypadku projekt ustawy dotyczącej komisji negocjacyjnej dla służby publicznej przewidywał policzenie płacących składki członków związków w celu określenia ich reprezentatywności, a weryfikację tej reprezentatywności miał przeprowadzić zarząd pod przewodnictwem urzędnika sądowego (co sześć lat lub w dowolnym czasie na wniosek związku zawodowego). Komitet uważa, że chociaż generalnie rzecz biorąc głosowanie byłoby najbardziej pożądanym sposobem ustalania stopnia reprezentatywności związków zawodowych, to procedury uzyskiwania informacji przewidziane owym projektem ustawy wydają się dawać silne gwarancje poufności i bezstronności, które są nieodzowne w tego rodzaju działaniu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 839.)

973. Odnośnie jednego przypadku, w którym rząd, w świetle panującej w kraju sytuacji, ograniczył prawo do rokowań zbiorowych dwóm najbardziej reprezentatywnym krajowym związkom pracowników, Komitet uznał, że nie powinno to uniemożliwiać związkowi reprezentującemu większość pracowników pewnej kategorii wspierania interesów swoich członków. Komitet zalecił, aby rząd rozważył, jakie środki mógłby zastosować w zaistniałej w kraju sytuacji w celu umożliwienia temu związkowi udziału w procesie rokowań zbiorowych, tak by mógł on w sposób właściwy reprezentować i bronić zbiorowych interesów swoich członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 843.)

Prawa związków niereprezentatywnych

(Zob. także ust. 326, 358 i 359)

974. Komitet przypomina stanowisko Komitetu Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń mówiące, że jeśli prawo danego kraju przewiduje rozróżnienie między najbardziej reprezentatywnym związkiem zawodowym a innymi związkami zawodowymi, to system taki nie powinien skutkować uniemożliwieniem związkowi niereprezentatywnym ich funkcjonowania oraz posiadania prawa do składania protestów w imieniu swoich członków i reprezentowania ich w przypadku skarg indywidualnych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 829.)

975. Przyznanie prawa wyłączności najbardziej reprezentatywnej organizacji nie powinno oznaczać, że zakazane jest istnienie innych związków, do których chcieliby należeć niektórzy zainteresowani pracownicy. Organizacjom niereprezentatywnym należy zezwolić na prowadzenie swojej działalności, a przynajmniej na posiadanie prawa zabierania głosu w imieniu swoich członków i reprezentowania ich.

(Zob. Raport nr 300, sprawa nr 1741, ust. 55.)

976. Tam, gdzie obowiązuje system zakładający wyznaczenie wyłącznego przedstawiciela dla rokowań zbiorowych, a nie istnieje związek reprezentujący wymagany odsetek pracowników, prawa do rokowań zbiorowych powinny być zagwarantowane wszystkim związkom w tej grupie pracowników, przynajmniej w imieniu własnych członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 830.)

977. Pomimo braku w danej grupie pracowników związku, do którego należałoby ponad 50 proc. pracowników, prawa do rokowań zbiorowych powinny przysługiwać związkom istniejącym w tej grupie, przynajmniej w imieniu własnych członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 833; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 321; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 663; Raport nr 333, sprawa nr 2301, ust. 595; Raport nr 337, sprawa nr 2118, ust. 85; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2303, ust. 337.)

978. Jeśli chodzi o zapis stanowiący, że układ zbiorowy może negocjować tylko związek zawodowy reprezentujący absolutną większość pracowników w danym przedsiębiorstwie, Komitet uznał, że zapis ten nie popiera rokowań zbiorowych w rozumieniu art. 4 *Konwencji nr 98* i wezwał rząd do podjęcia kroków – w porozumieniu z zainteresowanymi organizacjami – zmierzających do nowelizacji rzeczzonego zapisu w taki sposób, aby – wobec braku związku zawodowego reprezentującego absolutną większość pracowników – umożliwiałby on organizacjom wspólne negocjowanie układu zbiorowego dla danego przedsiębiorstwa lub grupy pracowników reprezentowanych przez związek, lub przynajmniej zawieranie układu zbiorowego w imieniu swoich Członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 831; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 663; Raport nr 335, sprawa nr 2303, ust. 1373; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2386, ust. 1248.)

979. Prawny wymóg udowodnienia przez związek swoich uprawnień do reprezentowania wszystkich pracowników w negocjowaniu zbiorowego układu pracy jest zbyt wygórowany i stoi w sprzeczności w zasadami wolności związkowej, jako że może być stosowany w taki sposób, że mógłby stanowić przeszkodę w egzekwowaniu przez organizację pracowników prawa do reprezentowania swoich członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 840.)

980. Skoro osoby zawierające układ zbiorowy mają być przedstawicielami związku zawodowego, to wymóg zaaprobowania ich przez absolutną większość pracowników może stanowić przeszkodę w prowadzeniu rokowań zbiorowych, co byłoby niezgodne z zapisem art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 841.)

Określenie organizacji pracodawców uprawnionych do prowadzenia rokowań

981. Pracodawcy powinni móc wybierać wedle swego uznania organizację do reprezentowania ich interesów w procesie rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2146, ust. 897.)

982. Zasada reprezentowania w rokowaniach zbiorowych nie może być stosowana w sposób sprawiedliwy w odniesieniu do federacji pracodawców, jeśli członkostwo w Izbie Handlowej jest obowiązkowe, a Izba Handlowa jest upoważniona do prowadzenia rokowań zbiorowych ze związkami zawodowymi.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2146, ust. 896; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2233, ust. 641.)

983. Przyznanie prawa do rokowań zbiorowych Izbie Handlowej, która jest wytworem prawa i do której przynależność jest obowiązkowa, stanowi naruszenie prawa pracodawców do wolnego wyboru organizacji reprezentującej ich interesy w rokowaniach zbiorowych.

(Zob. Raport nr 327, sprawa nr 2146, ust. 897.)

Reprezentowanie organizacji w procesie rokowań zbiorowych

984. Organizacje pracowników muszą mieć prawo do samodzielnego, bez ingerencji ze strony władz publicznych, wybierania delegatów, którzy będą je reprezentować w rokowaniach zbiorowych.

(Zob. Raport nr 307, sprawa nr 1910, ust. 174.)

985. Nadmiernie ściśle przepisy w takich sprawach jak skład przedstawicieli stron w procesie rokowań zbiorowych może ograniczyć ich skuteczność. O takiej kwestii powinny decydować same strony.

(Zob. Raport nr 310, sprawa nr 1931, ust. 504.)

986. Organizacje pracodawców i pracowników powinny mieć prawo wyboru, bez żadnych przeszkód, osób, które zgodnie z ich wolą będą im służyć pomocą podczas rokowań zbiorowych i rozstrzygania sporów.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1865, ust. 331.)

987. Jeśli chodzi o zakaz ingerowania w rozstrzyganie sporów przez stronę trzecią, Komitet jest zdania, że taki zakaz stanowi poważne ograniczenie swobodnego funkcjonowania związków zawodowych, pozbawiając je pomocy ze strony doradców.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 850.)

Szczegel prowadzenia rokowań

(Zob. także ust. 336 i 963)

988. Zgodnie z zasadą swobodnych i dobrowolnych rokowań zawartą w art. 4 *Konwencji nr 98* określenie szczebla rokowań zasadniczo należy zostawić do uznania stron, a zatem szczebel negocjacji nie powinien być narzucony przez prawo, przez decyzję organu administracyjnego lub przez orzecznictwo innego organu administracyjnego.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 851; Raport nr 302, sprawa nr 1845, ust. 514; Raport nr 306, sprawa nr 1906, ust. 553; Raport nr 308, sprawa nr 1926, ust. 629; Raport nr 321, sprawa nr 1975, ust. 117; Raport nr 325, sprawa nr 2099, ust. 193; Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 448, sprawa nr 2403, ust. 600, oraz sprawa nr 2375, ust. 1226.)

989. Określenie szczebla rokowań zasadniczo należy pozostawić do uznania stron, a zatem Komitet uznaje, że odmowa przez pracodawcę prowadzenia rokowań na danym szczeblu nie stanowi naruszenia wolności związkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 852; oraz Raport nr 321, sprawa nr 1975, ust. 117.)

990. Prawodawstwo nie powinno stanowić przeszkody w prowadzeniu rokowań zbiorowych na szczeblu branżowym.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 853.)

991. Najlepsza procedura ochrony niezależności stron biorących udział w rokowaniach zbiorowych polega na swobodzie podejmowania przez nie decyzji, na drodze wspólnego porozumienia, o szczeblu, na jakim rokowania powinny się odbywać. Jednakże okazuje się, że w wielu krajach o sprawie tej decyduje organ niezależny od stron. Komitet uważa, że w takich przypadkach organ decydujący o szczeblu rokowań powinien być faktycznie niezależny.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 855; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2375, ust. 1226.)

Ograniczenia zasady swobodnych i dobrowolnych rokowań

A. Przymusowy arbitraż

(Zob. także ust. 566 i 567)

992. Nakaz przymusowego postępowania arbitrażowego w razie braku osiągnięcia przez strony porozumienia w sprawie projektu układu zbiorowego stwarza problemy z zastosowaniem *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 861; Raport nr 332, sprawa nr 2261, ust. 665; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 631.)

993. Przepisy stanowiące, że, w razie braku porozumienia między stronami, kwestie sporne w rokowaniach zbiorowych musi rozstrzygać arbitraż władz są niezgodne z zasadą dobrowolnych rokowań zawartą w art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 518 i 862; oraz Raport nr 338, sprawa nr 2329, ust. 1276.)

994. Zastosowanie przymusowego arbitrażu w przypadkach braku osiągnięcia przez strony porozumienia w drodze rokowań zbiorowych dopuszczalne jest tylko w kontekście wąsko rozumianych usług niezbędnych (tzn. takich, których przerwa w funkcjonowaniu może stanowić zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa osobistego lub zdrowia wszystkich lub części mieszkańców kraju).

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 860; Raport nr 320, sprawa nr 2025, ust. 408; Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 305; Raport nr 332, sprawa nr 2261, ust. 665; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 506.)

995. W celu zdobycia i utrzymania zaufania stron wszelki system arbitrażowy powinien być naprawdę niezależny, a o wynikach arbitrażu nie powinny przesądzać kryteria legislacyjne.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1768, ust. 110.)

996. Odnośnie pewnych przypadków Komitet wyraża ubolewanie, że rząd nie nadał priorytetu rokowaniom zbiorowym jako sposobowi na uregulowanie warunków zatrudnienia w usługach niebędących usługami niezbędnymi, tylko czuł się zobowiązany do zastosowania przymusowego arbitrażu w przedmiotowym sporze.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 864.)

997. Zastosowanie rokowań zbiorowych do rozwiązywania problemów związanych z usprawnieniami w przedsiębiorstwie i podniesieniem jego efektywności może przynieść rezultaty korzystne zarówno dla pracowników, jak i dla przedsiębiorstwa. Tym niemniej, jeśli jakiś szczególny wzorzec zakłada, że rokowania zbiorowe tego rodzaju muszą przebiegać według specjalnego schematu, narzucającego organizacjom związkowym rokowania w tychże sprawach określonych przez Państwową Inspekcję Pracy oraz zastrzegający, że okres negocjacji nie przekroczy określonego czasu, a także, jeśli w razie nieosiągnięcia przez strony porozumienia kwestie sporne zostaną przez tenże organ poddane arbitrażowi, to taki system jest niezgodny z zasadą dobrowolnych negocjacji, która jest naczelną zasadą art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 847 i 865.)

B. Ingerencja władz w rokowania zbiorowe

(Zob. także ust. 919, 1086 i 1087)

(a) Zasady ogólne

998. Odnośnie przypadków interwencji rządu w celu ograniczenia rokowań zbiorowych Komitet uznaje, że nie jest jego rolą wyrażanie opinii na temat słuszności argumentów ekonomicznych zastosowanych przez rząd dla uzasadnienia swojego stanowiska lub na temat zastosowanych przez niego środków. Jednakże do Komitetu należy wyrażanie opinii w kwestii, czy rząd, podejmując takie działania, wykracza poza to, co Komitet uznaje za dopuszczalne ograniczenia, jakie mogą być nałożone tymczasowo na swobodę rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1800, ust. 180, sprawa nr 1733, ust. 241, oraz sprawa nr 1802, ust. 275; oraz Raport nr 300, sprawa nr 1806, ust. 120.)

999. Tak czy inaczej, wszelkie ograniczenia w zakresie rokowań zbiorowych ze strony władz powinny być poprzedzone konsultacjami z organizacjami pracowników i pracodawców w celu uzyskania ich zgody.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 884; Raport nr 330, sprawa nr 2194, ust. 791; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2293, ust. 1237.)

1000. Jeśli chodzi o sytuację, w której rząd, wielokrotnie w ciągu minionej dekady, uciekał się do prawnych ograniczeń w zakresie rokowań zbiorowych, Komitet zauważa, że powtarzające się stosowanie ograniczeń w zakresie rokowań zbiorowych może, na dłuższą metę, okazać się szkodliwe i destabilizować stosunki pracy, ponieważ pozbawia pracowników fundamentalnego prawa i środków do wspierania i obrony własnych interesów społeczno-ekonomicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 885.)

(b) Opracowywanie układów zbiorowych

1001. Organy Państwa powinny powstrzymać się przed ingerencją mającą na celu zmianę treści swobodnie zawartych układów zbiorowych.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1733, ust. 243.)

1002. Ingerencja przedstawiciela władz publicznych w opracowywanie układu zbiorowego jest niezgodna z duchem art. 4 *Konwencji nr 98*, chyba że ingerencja ta polega wyłącznie na pomocy w sprawach technicznych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 866.)

1003. Komitet uznaje, że rokowania mogą osiągnąć taki punkt kiedy - po przedłużających się, bezowocnych negocjacjach - wkroczenie władz może być uzasadnione, jeśli staje się oczywiste, że impas w rokowaniach nie zostanie przełamany bez jakiejś inicjatywy ze strony władz.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1768, ust. 109; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2170, ust. 888.)

1004. Jednakże, odnośnie powyższej zasady, Komitet wyraża opinię, że samo tylko zaistnienie impasu w procesie rokowań zbiorowych nie stanowi wystarczających podstaw uzasadniających ingerencję ze strony władz publicznych w postaci narzucenia arbitrażu stronom sporu zbiorowego. Wszelka ingerencja ze strony władz publicznych w spory zbiorowe musi być zgodna z zasadą swobodnych i dobrowolnych rokowań. Oznacza to, że organy wyznaczone do rozstrzygania sporów między stronami rokowań zbiorowych powinny być niezależne, a odwołanie się do tychże organów powinno odbywać się na zasadzie dobrowolności, z wyjątkiem przypadku zaistnienia poważnej sytuacji kryzysowej o zasięgu ogólnokrajowym.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2170, ust. 888.)

1005. Jeśli ingerencja ze strony władz publicznych ma przede wszystkim na celu upewnienie się, że negocjujące strony podporządkują swoje interesy krajowej polityce gospodarczej realizowanej przez rząd, bez względu na to, czy zgadzają się z tą polityką czy nie, to jest ona niezgodna z powszechnie przyjętymi zasadami, że organizacje pracowników i pracodawców mają prawo do swobodnego organizowania swojej działalności oraz układania swojego programu działania, że władze publiczne powinny powstrzymać się od wszelkiej interwencji, która by ograniczała to prawo lub przeszkadzała w jego wykonywaniu zgodnie z prawem, oraz że ustawodawstwo krajowe nie powinno naruszać tego prawa ani być tak stosowane, aby ograniczało jego egzekwowanie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 867.)

1006. Prawodawstwo, które dopuszcza odmowę uznania układu zbiorowego z powodu błędów formalnych nie jest sprzeczne z zasadą dobrowolnych negocjacji. Jednakże jeśli prawodawstwo to oznacza, że odmowa rejestracji układu zbiorowego może nastąpić z powodu jego niezgodności z ogólną polityką rządu, to jest to równoznaczne z wymogiem uzyskania akceptacji układu zbiorowego przed jego wejściem w życie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 868.)

1007. Jeśli chodzi o przypadek, w którym – w kontekście polityki stabilizacyjnej – zawieszono stosowanie zapisów układu zbiorowego w zakresie wynagrodzenia w sektorze prywatnym i publicznym, Komitet podkreślił, że obowiązujące układy zbiorowe powinny być w pełni stosowane (o ile strony nie uzgodniły inaczej).

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 883; oraz Raport nr 318, sprawa nr 1976, ust. 613.)

1008. Zawieszenie lub uchylenie rozporządzeniem władz – bez zgody stron – układu zbiorowego zawartego swobodnie przez strony stanowi pogwałcenie zasady dobrowolnych rokowań zawartej w art. 4 *Konwencji nr 98*. Jeśli rząd chce, aby zapisy układu zbiorowego były zgodne z polityką gospodarczą kraju, powinien podjąć starania o nakłonienie stron do dobrowolnego uwzględnienia tego czynnika, a nie nakazywać im renegocjowanie obowiązujących już układów zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 876; Raport nr 307, sprawa nr 1899, ust. 84; oraz Raport nr 323, sprawa nr 2089, ust. 491.)

1009. Mimo iż Komitet zdaje sobie sprawę, że wprowadzenie środków ograniczających płace musi nastąpić w odpowiednim momencie dla uzyskania maksymalnego wpływu na sytuację gospodarczą, to jednak uważa, że zawieszenie wynegocjowanych już umów jest niezgodne z zasadami swobodnych rokowań zbiorowych, ponieważ umowy takie powinny być respektowane.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 877; Raport nr 299, sprawa nr 1802, ust. 279, oraz sprawa nr 1807, ust. 356.)

1010. Stosunki pracy rozwijałyby się w sposób bardziej harmonijny, gdyby władze publiczne, zajmując się problemami związanymi ze spadkiem siły nabywczej pracowników, przyjęły takie rozwiązania, które nie wiązałyby się ze zmianami układów bez zgody obu stron.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 880; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 720.)

1011. Władze publiczne powinny popierać swobodne rokowania zbiorowe i nie stać na przeszkodzie w stosowaniu swobodnie zawartych układów zbiorowych, szczególnie wtedy, gdy rzeczono władze pełnią funkcję pracodawcy lub, gdy poprzez kontrasygnowanie układów podjęły odpowiedzialność za ich przestrzeganie.

(Zob. Raport nr 299, sprawa nr 1807, ust. 356.)

(c) *Administracyjna akceptacja swobodnie zawartych układów zbiorowych
a krajowa polityka gospodarcza*

1012. Uzależnienie ważności układów zbiorowych podpisanych przez strony od ich akceptacji przez władze jest sprzeczne z zasadami rokowań zbiorowych oraz z *Konwencją nr 98*.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2030, ust. 596.)

1013. Przepisy prawne uzależniające układy zbiorowe od akceptacji Ministerstwa Pracy ze względu na politykę gospodarczą, uniemożliwiające organizacjom pracowników i pracodawców swobodne ustalanie płac, są niezgodne z art. 4 *Konwencji nr 98*, który zakłada promowanie jak najszerzego rozwoju procedury dobrowolnych rokowań.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 869.)

1014. Wymóg rządowej akceptacji wynegocjowanych układów oraz ich zgodności z polityką i wytycznymi dla sektora publicznego ustalonymi jednostronnie nie jest w pełni zgodny z zasadami wolności związkowej, które stosują się do wszystkich pracowników objętych postanowieniami *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 870.)

1015. Wymóg akceptacji przez władze państwowe układu zbiorowego, aby mógł on uzyskać moc obowiązującą może zniechęcić pracodawców i pracowników do stosowania rokowań zbiorowych w celu uzgodnienia warunków zatrudnienia. Mimo iż odmowa akceptacji ze strony władz może być czasami przedmiotem odwołania się do sądu, to system przewidujący uprzednie zatwierdzenie administracyjne sam w sobie jest sprzeczny z całym systemem dobrowolnych rokowań.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 871; oraz Raport nr 310, sprawa nr 1930, ust. 346.)

1016. Zastrzeżenia Komitetu wobec wymogu uprzedniego uzyskania akceptacji układu zbiorowego ze strony władz nie oznaczają, że nie można znaleźć sposobów na nakłonienie stron w rokowaniach zbiorowych do dobrowolnego uwzględnienia w rokowaniach czynników związanych z polityką społeczno-gospodarczą Państwa oraz z ochroną interesu ogólnego. Jednakże by to osiągnąć, należy przede wszystkim przeprowadzić szerokie konsultacje na szczeblu ogólnokrajowym z udziałem wszystkich stron za pośrednictwem organu doradczego w celu ustalenia, jakie cele leżą w interesie ogólnym, zgodnie z zasadą zawartą w *Zaleceniu nr 113 z 1960 r. dotyczącym konsultacji i współpracy między władzami publicznymi i organizacjami pracodawców i pracowników na szczeblu branżowym i ogólnokrajowym*. Inną możliwością jest wypracowanie procedury, zgodnie z którą, uwagę stron można by skierować, w pewnych przypadkach, na względy interesu ogólnego, które mogą wymagać z ich strony dalszego rozpatrzenia warunków układu. Jednakże, w tym kontekście, przekonywanie zawsze jest uważane za rozwiązanie lepsze od przymusu. Przede wszystkim w ten sposób, zamiast uzależniania ważności układów zbiorowych od akceptacji władz, każdy zarejestrowany przez Ministerstwo Pracy układ zbiorowy normalnie uzyska moc obowiązującą po upływie umiarkowanie długiego czasu od chwili rejestracji. Jeśli władza publiczna uzna, że warunki proponowanego układu

są w sposób oczywisty sprzeczne z celami polityki gospodarczej uznanymi za pożądane w interesie ogólnym, można się zwrócić o radę i zalecenia do właściwego organu doradczego, przy czym ostateczna decyzja w tej sprawie należy do stron układu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 872.)

1017. Wymóg ministerialnej akceptacji układu zbiorowego przed jego wejściem w życie nie jest w pełni zgodny z zasadami dobrowolnych rokowań zawartymi w *Konwencji nr 98*. w przypadkach, w których pewne układy zbiorowe zawierają zapisy będące w sprzeczności z interesem ogólnym, istnieje możliwość wypracowania procedury, zgodnie z którą, uwagę stron można by skierować na względy interesu ogólnego w celu umożliwienia im dalszego rozważenia tych kwestii, przy czym ostateczna decyzja powinna należeć do stron. Ustanowienie takiego systemu byłoby zgodne z zasadą, że związki zawodowe powinny móc korzystać z prawa do dążenia do polepszenia, poprzez rokowania zbiorowe, warunków życia i pracy swoich członków oraz że władze powinny powstrzymać się od wszelkiej ingerencji, która mogłaby to prawo ograniczać.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 873.)

1018. Przepis, który jako podstawę odmowy akceptacji układu zbiorowego zakłada istnienie w nim zapisu kolidującego z „zarezerwowanym dla Państwa prawem koordynowania i całkowitej kontroli nad życiem gospodarczym kraju” wiąże się z ryzykiem poważnego ograniczenia dobrowolnego negocjowania układów zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 874.)

*(d) Administracyjna ingerencja wymagająca renegocjowania
istniejących układów zbiorowych*

1019. Powtarzające się stosowanie legislacyjnych ograniczeń wobec rokowań zbiorowych na dłuższą metę może jedynie przynieść uszczerbek i zdestabilizować klimat stosunków pracy, jeśli prawodawca często stosuje ingerencję w celu zawieszenia lub wstrzymania egzekwowania praw przyznanych związkom i ich członkom. Ponadto, może to mieć negatywny wpływ na zainteresowanie pracowników przystępowaniem do związku, ponieważ członkowie i potencjalni członkowie mogą uznać za bezcelowe wstępowanie do organizacji, której głównym celem jest reprezentowanie swoich członków w rokowaniach zbiorowych, jeśli prawo unieważnia rezultaty owych rokowań.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 875; Raport nr 330, sprawa nr 2196, ust. 304; oraz Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 283.)

1020. Prawodawstwo, które zobowiązuje strony do renegocjowania nabytych praw związkowych jest sprzeczne z zasadami rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 878.)

1021. Rozpatrując zarzuty dotyczące anulowania i wymuszonego renegocjowania układów zbiorowych ze względu na kryzys gospodarczy, Komitet wyraził opinię, że prawodawstwo nakazujące renegocjowanie posiadających moc obowiązującą układów zbiorowych jest sprzeczne z zasadami swobody i dobrowolności rokowań zbiorowych

zawartych w *Konwencji nr 98* i podkreślił, że rząd powinien być zatroszczony o to, aby renegocjowanie posiadających moc obowiązującą układów zbiorowych wynikało z porozumienia zainteresowanych stron.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 879; oraz Raport nr 307, sprawa nr 1887, ust. 67.)

1022. Gdyby okazało się, że realizacja układu dotyczącego funduszy emerytalnych zależnych od budżetu Państwa będzie praktycznie niemożliwa, oraz po wyczerpaniu wszystkich podejmowanych w dobrej wierze starań zmierzających do wprowadzenia układu w życie, byłoby pożądane, żeby rząd podjął konkretne starania o renegocjowanie układu w celu znalezienia rozwiązania możliwego do zaakceptowania przez strony.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 746.)

(e) Przymusowe wydłużenie okresu obowiązywania układów zbiorowych

1023. W odniesieniu do ustawy dotyczącej wydłużenia okresu obowiązywania układów zbiorowych wprowadzonej po innych przypadkach ingerencji władz w rokowania zbiorowe, Komitet zauważa, że takie działanie, wiążące się z prawną ingerencją w proces rokowań zbiorowych – jak to miało miejsce w tym przypadku – może być podejmowane tylko w sytuacji wyjątkowej i na krótki czas. Komitet wyraża nadzieję, że w przyszłości nie będą stosowane podobne środki w celu ingerowania w swobodne rokowania zbiorowe lub ograniczenia prawa pracowników do obrony własnych interesów społeczno-ekonomicznych poprzez akcję protestacyjną.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 881.)

(f) Czasowe ograniczenia dotyczące rokowań zbiorowych nałożone przez władze

(Zob. także ust. 918)

1024. Jeśli rząd uzna, że niemożliwe jest swobodne ustalenie poziomu płac poprzez rokowania zbiorowe, traktując to jako element polityki stabilizacyjnej, wówczas ograniczenie takie może zostać nałożone jako środek nadzwyczajny i tylko w zakresie niezbędnym, nieprzekraczającym uzasadnionego okresu, oraz powinny mu towarzyszyć stosowne środki zabezpieczające w celu ochrony jakości życia pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 882; Raport nr 299, sprawa nr 1733, ust. 242; Raport nr 300, sprawa nr 1806, ust. 121; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 432; Raport nr 324, sprawa nr 2060, ust. 524; Raport nr 330, sprawa nr 2194, ust. 789; Raport nr 332, sprawa nr 2132, ust. 104; oraz Raport nr 335, sprawa nr 2293, ust. 1235.)

1025. Trzyletni okres ograniczonych rokowań zbiorowych dotyczących wynagrodzenia w kontekście polityki stabilizacji gospodarczej stanowi poważne ograniczenie, i przedmiotowe prawodawstwo powinno wycofać się z niego najpóźniej w terminie wspomnianym w ustawie, lub też jeszcze wcześniej, jeśli sytuacja finansowa i ekonomiczna ulegnie poprawie.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 886.)

1026. Ograniczenia rokowań zbiorowych trwające trzy lata to zbyt długi okres.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 1996; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2166, ust. 293.)

1027. Tam, gdzie rząd stosuje środki ograniczające płace w celu opanowania sytuacji finansowej, należy dołożyć starań zmierzających do zapewnienia możliwości rokowań zbiorowych w sprawach pozafinansowych oraz nieograniczonego prowadzenia normalnej działalności związkowej przez związki i ich członków.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 888.)

1028. Komitet nie jest upoważniony do decydowania o dopuszczalnej ilości ograniczeń finansowych, jednak [uważa, że] tam, gdzie to możliwe środki takie powinny obejmować tylko sektory faktycznie stojące w obliczu sytuacji wyjątkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 889; oraz Raport nr 325, sprawa nr 2106, ust. 479.)

1029. Jeśli chodzi o obowiązek uwzględnienia kryteriów wydajności w przyszłych układach zbiorowych, Komitet przypomina, że jeśli rząd, w kontekście polityki stabilizacyjnej, z istotnych przyczyn uzna, iż poziom płac nie może być ustalany swobodnie na drodze rokowań zbiorowych (w niniejszym przypadku ustalanie skali płac wyklucza mechanizmy indeksacyjne, i musi być dostosowane do wzrostu wydajności), to takie ograniczenie może być nałożone jako środek wyjątkowy i tylko w niezbędnym zakresie, nie przekraczając uzasadnionego okresu, i powinny mu towarzyszyć stosowne środki zabezpieczające mające na celu ochronę jakości życia pracowników. Zasada ta jest szczególnie ważna, ponieważ sukcesywne ograniczenia mogą prowadzić do przedłużającego się zawieszenia negocjacji płacowych, co jest niezgodne z zasadą zachęcania do dobrowolnych rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 890; oraz Raport nr 332, sprawa nr 2250, ust. 949.)

*(g) Ograniczenia w zapisach dotyczących indeksacji płac
względem kosztów utrzymania*

1030. Przepisy legislacyjne zakazujące negocjowania podwyżek płac ponad poziom wzrostu kosztów utrzymania są sprzeczne z zasadą dobrowolnych rokowań zbiorowych zawartą w *Konwencji nr 98*. Ograniczenie takie będzie dopuszczalne jedynie wtedy, kiedy pozostanie w ramach polityki stabilizacji gospodarczej, a i wówczas tylko jako środek nadzwyczajny, nieprzekraczający uzasadnionego okresu czasu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 891.)

1031. Odnośnie przypadku, gdzie w ramach kroków podjętych przez rząd ustalono wskaźnik referencyjny dla indeksacji płac, podczas gdy strony ustaliły inny system indeksacji, Komitet przypomina, że ingerencja rządu w obszarach tradycyjnie negocjowanych swobodnie przez strony podważa zasadę dobrowolnych rokowań zbiorowych zawartą w art. 4 *Konwencji nr 98*, jeśli nie towarzyszą jej pewne gwarancje oraz w szczególności, jeśli okres jej stosowania nie jest ograniczony.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 892.)

1032. Określenie kryteriów, na podstawie których strony ustalają poziom płac (wzrost kosztów utrzymania, wydajność, itd.) jest sprawą negocjacji między stronami i nie jest sprawą Komitetu wyrażanie opinii na temat kryteriów, jakie należy zastosować dla ustalenia waloryzacji płac.

(Zob. Raport nr 310, sprawa nr 1946, ust. 268.)

(h) Uprawnienia budżetowe a rokowania zbiorowe

1033. Zarezerwowanie uprawnień budżetowych dla władzy prawodawczej nie powinno skutkować uniemożliwieniem zgodności z układami zbiorowymi zawieranymi przez tę władzę lub w jej imieniu.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 894; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2212, ust. 745.)

1034. Komitet uważa, że egzekwowanie uprawnień finansowych przez władze publiczne w sposób uniemożliwiający lub ograniczający zgodność w układami zbiorowymi już zawartymi przez organy publiczne jest niezgodne z zasadą swobodnych rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 895; oraz Raport nr 325, sprawa nr 2106, ust. 481.)

1035. Należy dążyć do znalezienia sprawiedliwego i rozsądnego kompromisu między koniecznością zachowania jak największej autonomii stron w rokowaniach z jednej strony, a środkami, jakie rząd musi stosować w celu przezwyciężenia trudności budżetowych z drugiej.

(Zob. Raport nr 297, sprawa nr 1758, ust. 229; oraz Raport nr 299, sprawa nr 1800, ust. 184.)

1036. Ponieważ dochód przedsiębiorstw i organów publicznych zależy od budżetu Państwa, nie budzi zastrzeżeń ustalanie pułapu płac przez prawo budżetowe danego Państwa (po przeprowadzeniu szerokich dyskusji i konsultacji między zainteresowanymi organizacjami pracodawców i pracowników za pomocą systemu cieszącego się zaufaniem stron). Nie będzie też przedmiotem dyskusji przygotowanie przez Ministerstwo Finansów przed rozpoczęciem rokowań zbiorowych raportu w tej sprawie w celu zapewnienia, że ustalony pułap będzie respektowany.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 896 i 898; Raport nr 318, sprawa nr 1993, ust. 590; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 325, oraz sprawa nr 2106, ust. 486; Raport nr 327, sprawa nr 1865, ust. 501; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2166/2173/2180/2196, ust. 290.)

1037. Odnośnie wymogu, że projektowi układu zbiorowego w sektorze publicznym musi towarzyszyć wstępna opinia na temat jego finansowych implikacji wydana przez władze finansowe, nie zaś przez zainteresowane przedsiębiorstwo lub organ publiczny, Komitet zauważa, iż jest świadomy, że rokowania zbiorowe w sektorze publicznym wymagają potwierdzenia dostępnych środków w różnych organach lub przedsiębiorstwach publicznych, że takie środki są zależne od budżetu Państwa oraz że okres obowiązywania układów zbiorowych w sektorze publicznym nie zawsze jest zbieżny z okresem obowiązywania prawa budżetowego Państwa, co stwarza sytuację, która może wywoływać kłopoty. Organ wydający w/w opinię powinien jednocześnie opracować

zalecenia zgodne z rządową polityką gospodarczą oraz dążyć do zapewnienia, że proces rokowań zbiorowych nie spowoduje żadnej dyskryminacji w zakresie warunków pracy osób zatrudnionych w różnych instytucjach i przedsiębiorstwach publicznych. A zatem należy ustanowić mechanizm, który zapewni – w procesie rokowań zbiorowych w sektorze publicznym – przeprowadzenie konsultacji zarówno z organizacjami związkowymi jak i pracodawcami oraz ich stowarzyszeniami, jak również zapewni im możliwość przedstawienia swojego punktu widzenia organom odpowiedzialnym za ocenę finansowych skutków projektu układu zbiorowego. Tym niemniej, pomimo wszelkich opinii przedstawionych przez władze finansowe, strony w rokowaniach zbiorowych powinny móc swobodnie zawierać układ zbiorowy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 897 i 898; Raport nr 306, sprawa nr 1878, ust. 537; Raport nr 318, sprawa nr 1993, ust. 590; Raport nr 325, sprawa nr 2106, ust. 482; Raport nr 327, sprawa nr 1865, ust. 501; oraz Raport nr 330, sprawa nr 2166/2173/2180/2196, ust. 290.)

1038. Komitet potwierdza pogląd wyrażony przez Komitet Ekspertów w *Przeglądzie ogólnym* [General Survey] z 1994 roku:

Chociaż zasada autonomii stron w rokowaniach zbiorowych jest obowiązująca w odniesieniu do pracowników administracji publicznej objętych Konwencją nr 151, to jej stosowanie z powodu opisanej powyżej specyfiki służby publicznej wymaga pewnej elastyczności. Dlatego więc, zdaniem Komitetu, przepisy prawne pozwalające Parlamentowi lub właściwej władzy budżetowej na ustanawianie górnej i dolnej granicy w negocjacjach płacowych lub na ustalanie ogólnego „pakietu budżetowego”, w ramach którego, strony mogą negocjować klauzule finansowe i normalizacyjne (np. zmniejszenie liczby godzin pracy lub inne uzgodnienia w tym względzie, zróżnicowany wzrost płac w zależności od poziomu wynagrodzenia, ustalanie harmonogramu rewaloryzacji) lub takie, które dają władzom finansowym prawo do uczestnictwa w rokowaniach zbiorowych obok bezpośredniego pracodawcy, są zgodne z rzeczoną Konwencją, pod warunkiem, że znaczącą rolę pozostawiają rokowaniom zbiorowym. Jednakże jest sprawą zasadniczą, aby pracownicy i ich organizacje mogły w pełni i w sposób znaczący uczestniczyć w kształtowaniu tychże ogólnych ram rokowań, co w szczególności oznacza, że muszą mieć dostęp do wszystkich informacji finansowych, budżetowych i innych, które umożliwią im dokonanie oceny sytuacji na podstawie faktów.

Nie dotyczy to przepisów prawnych, które – ze względu na sytuację ekonomiczną kraju – wprowadzają jednostronnie, na przykład, określony wzrost procentowy i wykluczają wszelkie możliwości rokowań, w szczególności poprzez zakaz stosowania środków nacisku pod groźbą surowych sankcji. Komitet zdaje sobie sprawę, że rokowania zbiorowe w sektorze publicznym „wymagają potwierdzenia dostępnych środków w różnych organach lub przedsiębiorstwach publicznych, że takie środki są zależne od budżetu Państwa oraz że okres obowiązywania układów zbiorowych w sektorze publicznym nie zawsze jest zbieżny z okresem obowiązywania prawa budżetowego Państwa, co stwarza sytuację, która może powodować trudności”. Dlatego Komitet w pełni uwzględnia poważne trudności finansowe i budżetowe stojące przed rządem, zwłaszcza w okresach przedłużającej się i rozległej stagnacji gospodarczej. Tym niemniej Komitet uważa, że władze powinny w miarę możliwości dawać pierwszeństwo rokowaniom zbiorowym w ustalaniu warunków zatrudnienia urzędników państwowych; tam, gdzie okoliczności

to wykluczają, środki tego rodzaju powinny być ograniczone w czasie i powinny chronić standard życia pracowników, których dotyczą najbardziej. Innymi słowy, należy dążyć do znalezienia sprawiedliwego i rozsądnego kompromisu między koniecznością zachowania jak największej autonomii stron w rokowaniach z jednej strony, a środkami, jakie rząd musi podjąć w celu przezwyciężenia trudności budżetowych z drugiej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 899; oraz np. Raport nr 299, sprawa nr 1561, ust. 38; Raport nr 300, sprawa nr 1806, ust. 122; Raport nr 306, sprawa nr 1859, ust. 238; Raport nr 307, sprawa nr 1873, ust. 98; Raport nr 308, sprawa nr 1921, ust. 571; Raport nr 318, sprawa nr 1999, ust. 168; Raport nr 329, sprawa nr 2123, ust. 531; Raport nr 330, sprawa nr 2166/2173/2180/2196, ust. 290; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 826; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2356, ust. 704.)

1039. Dopuszczalne jest, żeby w procesie rokowań strona pracodawcy reprezentująca administrację państwową zwracała się o opinię do Ministerstwa Finansów lub organu gospodarczo-finansowego, który weryfikuje finansowy wpływ projektów układów zbiorowych.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1878, ust. 537; oraz Raport nr 318, sprawa nr 1993, ust. 590.)

1040. W warunkach stabilizacji gospodarczej ustalanie warunków zatrudnienia urzędników państwowych w drodze rokowań zbiorowych powinno mieć pierwszeństwo przed ograniczaniem wzrostu płac na drodze legislacyjnej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 900; Raport nr 331, sprawa nr 2187, ust. 438; oraz Raport nr 337, sprawa nr 2349, ust. 406.)

1041. Komitet wyraża ubolewanie, że rząd – pomimo uprzednich postulatów Komitetu o powstrzymanie się przed ingerencją w proces rokowań zbiorowych – ponownie nie dał pierwszeństwa rokowaniom zbiorowym w negocjowaniu zmiany warunków zatrudnienia urzędników państwowych oraz że władze legislacyjne czuły się w obowiązku przyjęcia *Ustawy o skróconym tygodniu pracy w sektorze publicznym i zarządzaniu rekompensatami*, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że ustawa ta została wprowadzona bezpośrednio po wcześniejszej ingerencji legislacyjnej, która spowodowała zamrożenie płac w sektorze publicznym na okres jednego roku.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 901.)

1042. Mimo iż zasada autonomii stron w procesie rokowań zbiorowych pozostaje obowiązująca w odniesieniu do urzędników administracji państwowej i pracowników publicznych objętych postanowieniami *Konwencji nr 151*, to należy ją stosować z pewną elastycznością, biorąc pod uwagę specyfikę administracji państwowej. Jednocześnie władze powinny, w najszerszym możliwym zakresie, popierać proces rokowań zbiorowych jako mechanizm określania warunków zatrudnienia urzędników państwowych.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2331, ust. 594; oraz sprawa nr 2356, ust. 704.)

1043. System, który dopuszcza, aby pracownicy publiczni przedstawiali - niezależnie od negocjacji - „stosowne oświadczenie na piśmie”, w szczególności dotyczące

warunków zatrudnienia, które są określone przez władze posiadające wyłączne kompetencje w tej kwestii, jest niezgodny z postanowieniami *Konwencji nr 98, 151 i 154*.

(Zob. Raport nr 337, sprawa nr 2331, ust. 594.)

(i) Inne formy ingerencji władz

1044. W jednym przypadku stwierdzono naruszenie art. 4 *Konwencji nr 98*, ponieważ - kiedy długie negocjacje znalazły się w impasie - rząd zrealizował postulaty związku poprzez wydanie aktu prawnego. Komitet zauważa, że logicznie rozumując taka argumentacja oznaczałaby naruszenie art. 4 *Konwencji nr 98* niemal we wszystkich krajach, gdzie pracownicy nie posiadaliby wystarczająco silnych organizacji zdolnych do uzyskania płacy minimalnej i normę w tym zakresie ustalałby rząd. Taka argumentacja w sposób oczywisty byłaby nie do przyjęcia. Jednakże sytuacja mogłaby podlegać ponownej ocenie, gdyby rząd przyjął systematyczną politykę prawnego ustalania spraw, których związki nie mogą uzyskać w drodze negocjacji.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 902.)

1045. Jeśli chodzi o sytuację, w której ogólny wzrost płac w sektorze prywatnym został określony prawem, niezależnie od wzrostu płac uzgodnionego w drodze rokowań zbiorowych, Komitet zwrócił uwagę rządu na fakt, że popieranie harmonijnego rozwoju stosunków pracy będzie miało miejsce wtedy, kiedy władze publiczne – zajmując się problemami związanymi z obniżeniem siły nabywczej pracowników – przyjmą rozwiązania, które nie pociągałyby za sobą dokonania zmian w sprawach uzgodnionych między organizacjami pracowników a pracodawców bez zgody obu stron.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 903.)

Ograniczenia czasowe rokowań

1046. Odnośnie jednego przypadku, w którym prawodawstwo zawierało zapis wyznaczający limit czasu do 105 dni na odpowiedź pracodawcy na wnioski pracowników oraz limit sześciu miesięcy na zawarcie układów zbiorowych (możliwy do jednorazowego przedłużenia o kolejne sześć miesięcy), Komitet wyraża opinię, że byłoby pożądane skrócenie tych okresów w celu zachęcania i popierania rozwoju dobrowolnych rokowań, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, iż pracownicy w przedmiotowym kraju nie byli w stanie podjąć akcji strajkowej.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 904.)

Okres obowiązywania układów zbiorowych

1047. Okres obowiązywania układów zbiorowych jest przede wszystkim sprawą stron zainteresowanych, a jeśli brane są pod uwagę działania rządowe, wszelkie prawodawstwo powinno odzwierciedlać porozumienia trójstronne.

(Zob. Raport nr 320, sprawa nr 2047, ust. 361.)

1048. Komitet uważa, że nowelizacje likwidujące górną granicę okresu obowiązywania układów zbiorowych oraz ich wpływ na okres czasu potrzebny do oceny reprezentatywności w celu prowadzenia rokowań zbiorowych, oraz dla dokonywania zmian w przynależności związkowej i afiliacji nie stanowią naruszenia zasad wolności związkowej. Jednakże Komitet zdaje sobie sprawę, że możliwość, przynajmniej potencjalna, zawierania układów zbiorowych na bardzo długi czas pociąga za sobą ryzyko, że związek oscylujący na granicy reprezentatywności, chcąc umocnić swoją pozycję, przyjmie układ na dłuższy okres z uszczerbkiem dla rzeczywistych interesów pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 905; oraz Raport nr 320, sprawa nr 2047, ust. 361.)

1049. Prawny przepis przewidujący dwuletni okres obowiązywania układu zbiorowego, kiedy strony nie uzgodniły żadnego innego okresu, nie stanowi naruszenia prawa do rokowań zbiorowych.

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 956.)

Rozszerzenie stosowania układu zbiorowego

1050. Odnośnie przypadku, gdzie władze publiczne wydały rozporządzenie rozszerzające zakres układu zbiorowego w sytuacji, kiedy aktualnie obowiązujący układ zbiorowy został zawarty przez organizacje niereprezentatywne wbrew sprzeciwom ze strony organizacji reprezentującej przypuszczalnie znaczną większość pracowników sektora, Komitet uważa, że rząd powinien był przeprowadzić obiektywną ocenę reprezentatywności przedmiotowych stowarzyszeń zawodowych, jako że - przy braku takiej oceny - rozszerzenie zakresu układu zbiorowego mogłoby objąć cały sektor wbrew opinii organizacji reprezentatywnej, reprezentującej pracowników należących do kategorii objętej rozszerzonym układem, tym samym ograniczając prawo owej organizacji do swobodnych rokowań zbiorowych.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 906.)

1051. Wszelkie rozszerzenie stosowania układów zbiorowych powinno być poprzedzone trójstronną analizą jego następstw w odniesieniu do sektora, którego owe rozszerzenie dotyczy.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 907.)

1052. Sytuacja, w której rozszerzenie układu dotyczy niebędących członkami pracowników przedsiębiorstw objętych układem zbiorowym w zasadzie nie stoi w sprzeczności z zasadami wolności związkowej, o ile zgodnie z prawem rokowania w imieniu wszystkich pracowników prowadzi najbardziej reprezentatywna organizacja, a przedsiębiorstwa nie składają się z kilku zakładów (w takiej sytuacji decyzja dotycząca respektowania rozszerzenia zakresu układu powinna należeć do stron).

(Zob. 1996 *Przegląd* z, ust. 908.)

1053. Rozszerzenie zakresu układu zbiorowego na cały sektor wbrew opinii organizacji reprezentującej większość pracowników należących do kategorii objętej rozszerzonym

układem, stanowi ograniczenie prawa owej organizacji reprezentatywnej do swobodnych rokowań zbiorowych. Taki system umożliwia rozszerzanie zakresu układu zbiorowego zawierającego zapisy, które mogą skutkować pogorszeniem warunków zatrudnienia kategorii pracowników, której dotyczą.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 909; oraz Raport nr 307, sprawa nr 1725, ust. 29.)

Indywidualne umowy o pracę a układy zbiorowe pracy

1054. Kiedy w trakcie rokowań zbiorowych ze związkiem zawodowym przedsiębiorstwo oferuje pracownikom nienależącym do związku lepsze warunki pracy w drodze umów indywidualnych, istnieje poważne zagrożenie osłabienia zdolności negocjacyjnej związku zawodowego i stworzenia sytuacji dyskryminacyjnej na korzyść pracowników niezrzeszonych; co więcej, może zachęcić pracowników zrzeszonych do występowania ze związku.

(Zob. Raport nr 306, sprawa nr 1845, ust. 517.)

1055. Ponieważ indywidualne porozumienia w określonej sprawie przeważają układy zbiorowe, system taki nie służy *zachęcaniu i popieraniu jak najszerzego rozwoju i wykorzystania procedury dobrowolnych rokowań w celu zawierania układów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i organizacjami pracodawców z jednej strony a organizacjami pracowników z drugiej w celu uregulowania w ten sposób warunków pracy.*

(Zob. Raport nr 330, sprawa nr 2178, ust. 582.)

1056. Relacje między indywidualnymi umowami o pracę a układami zbiorowymi, a w szczególności możliwość przewagi tych pierwszych nad niektórymi klauzulami tych drugich, traktowane są w różny sposób w zależności od kraju i w zależności od rodzaju systemu rokowań zbiorowych. Podstawowe zadanie Komitetu polega na decydowaniu, czy fakty w danej sprawie są zgodne z postanowieniami *Konwencji* oraz z zasadami dotyczącymi wolności związkowej. Odnośnie sprawy, w której relacje pomiędzy umowami indywidualnymi a układem zbiorowym zostały, jak się wydaje, uzgodnione między pracodawcą a organizacjami związkowymi, Komitet stwierdza, że sprawa ta nie wymaga dalszego badania.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 910.)

1057. W jednym przypadku Komitetowi trudno było pogodzić równy status prawny umów indywidualnych i zbiorowych z zasadami MOP dotyczącymi rokowań zbiorowych, według których należy zachęcać i popierać *jak najszerzy rozwój i wykorzystywanie procedury dobrowolnych rokowań w celu zawierania układów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i organizacjami pracodawców z jednej strony, a organizacjami pracowników z drugiej, mając na celu uregulowanie w ten sposób warunków pracy.* w rezultacie wydawało się, że obok innych rozwiązań ustawa jedynie dopuszczała rokowania zbiorowe w postaci układów zbiorowych, zamiast do nich zachęcać i je popierać.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 911; oraz Raport nr 329, sprawa nr 2172, ust. 354.)

Bodźce motywujące pracowników do rezygnacji z prawa do rokowań zbiorowych

1058. Badając różne przypadki odmowy podwyżki płac pracownikom, którzy nie chcieli zrezygnować z prawa do rokowań zbiorowych, Komitet uznał, że tego rodzaju sytuacje są niezgodne z zasadami wolności związkowej, zwłaszcza w rozumieniu art. 1 ust 2(b) *Konwencji nr 98*. Ponadto, taki przepis trudno uznać za środek stosowany w celu *jak najszerzego rozwoju i wykorzystania procedury dobrowolnych rokowań dla zawierania układów zbiorowych [...] w celu uregulowania w ten sposób warunków pracy*, jak stanowi art. 4 *Konwencji nr 98*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 913; Raport nr 321, sprawa nr 2020, ust. 50; Raport nr 330, sprawa nr 2186, ust. 382; oraz Raport nr 333, sprawa nr 2281, ust. 637.)

Zamknięcie przedsiębiorstwa a układ zbiorowy

1059. Zamknięcie przedsiębiorstwa samo w sobie nie powinno skutkować wygaśnięciem zobowiązań wynikających z układu zbiorowego, w szczególności w zakresie rekompensaty w przypadku zwolnienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 914.)

1060. Odnośnie przypadku dotyczącego utraty płynności finansowej i postępowania upadłościowego Komitet uznał, że obstawanie przy pełnej zgodności z zapisami układu zbiorowego mogłoby zagrozić dalszemu funkcjonowaniu przedsiębiorstwa i utrzymaniu miejsc pracy.

(Zob. Raport nr 307, sprawa nr 1887, ust. 67.)

Wzajemne powiązania między Konwencjami MOP

1061. *Konwencja nr 151* stworzona z zamiarem uzupełnienia *Konwencji nr 98* dotyczącej stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych z 1949 r. poprzez wprowadzenie pewnych zapisów, dotyczących w szczególności ochrony przed dyskryminacją antyzwiązkową oraz określenia warunków zatrudnienia dla sektora publicznego jako całości, w żaden sposób nie stoi w sprzeczności ani nie umniejsza podstawowego prawa do zrzeszania się gwarantowanego wszystkim pracownikom na mocy postanowień *Konwencji nr 87*.

(Zob. *Przegląd* z 1996, ust. 915.)

1062. Komitet stwierdza, że specyfika pracy urzędników państwowych oraz, w szczególności fakt, że warunki ich zatrudnienia mogą być ustalone w inny sposób niż poprzez dobrowolne rokowania zbiorowe, są objęte postanowieniami *Konwencji nr 98*; ponadto [Komitet] stwierdza, że *Konwencja nr 151* - stworzona w celu zapewnienia bardziej szczegółowych przepisów dla tej kategorii urzędników państwowych, której nie objęły postanowienia *Konwencji nr 98* - stanowi, iż pewne kategorie urzędników państwowych

(łącznie z tymi, których obowiązki mają w wysokim stopniu poufny charakter) mogą być wyłączone z bardziej ogólnych postanowień, gwarantujących urzędnikom administracji państwowej ochronę przeciwko aktom dyskryminacji antyzwiązkowej, oraz zapewniających istnienie sposobów ich uczestnictwa w ustalaniu warunków zatrudnienia. Jednakże, zdaniem Komitetu, wyłączenia pewnych kategorii pracowników z zakresu postanowień *Konwencji nr 98 i 151* nie można w żaden sposób interpretować jako naruszenia lub ograniczenia podstawowego prawa wszystkich pracowników do organizowania się, gwarantowanego postanowieniami *Konwencji nr 87*. Nic w *Konwencji nr 98 i 151* nie wskazuje na zamiar ograniczenia zakresu stosowania *Konwencji nr 87*. Przeciwnie – zapisy zarówno obu tych *Konwencji* jak i dokumentu przygotowującego przyjęcie *Konwencji nr 98*, świadczą o wręcz przeciwnym zamiarze.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 920.)

1063. Komitet zwraca uwagę na zapis art. 6 *Konwencji nr 98*, który stanowi: „*Niniejsza Konwencja nie dotyczy urzędników państwowych i nie będzie mogła w żaden sposób być interpretowana jako naruszająca ich prawa lub status*”. w przeciwieństwie do art. 5 (dotyczącego sił zbrojnych i policji), art. 6 tejże *Konwencji*, poprzez stwierdzenie, że *Konwencja nie będzie mogła w żaden sposób być interpretowana jako naruszająca prawa lub status* urzędników państwowych, usuwa jednocześnie możliwość sprzeczności między *Konwencją nr 98* a *Konwencją nr 87* i wyraźnie utrzymuje prawa przysługujące urzędnikom państwowym, w tym prawa gwarantowane postanowieniami *Konwencji nr 87*. Argument, że odwołanie się do art. 6 *Konwencji nr 98* ogranicza moc postanowień *Konwencji nr 87* jest sprzeczny z wyraźnymi zapisami tegoż artykułu. Podobnie, art. 1 ust. 1 *Konwencji nr 151* stanowi, że *Konwencja ta ma zastosowanie do wszystkich osób zatrudnionych przez władze publiczne tylko w zakresie, w jakim nie stosuje się do nich korzystniejszych postanowień innych międzynarodowych konwencji dotyczących pracy*. a zatem, skoro *Konwencja nr 98* nie narusza praw gwarantowanych urzędnikom państwowym postanowieniami *Konwencji nr 87*, nie narusza ich również *Konwencja nr 151*.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 921.)

1064. Art. 4 *Konwencji nr 98* zapewnia postanowienia korzystniejsze niż art. 7 *Konwencji nr 151* dla takich sektorów działalności jak szkolnictwo publiczne (do których mają zastosowanie obie *Konwencje*), ponieważ zawiera pojęcie dobrowolnych rokowań oraz niezależność negocjujących stron. w takich przypadkach, biorąc pod uwagę art. 1 *Konwencji nr 151*, lepiej stosować art. 4 *Konwencji nr 98* niż art. 7 *Konwencji nr 151*, który odwołuje się do władz publicznych o udzielenie poparcia rokowaniom zbiorowym poprzez procedury umożliwiające przeprowadzenie takich rokowań, albo za pomocą każdej innej metody pozwalającej pracownikom administracji publicznej na uczestniczenie w ustalaniu warunków zatrudnienia.

(Zob. Przegląd z 1996, ust. 922.)

Konsultacje z organizacjami pracowników i pracodawców

16

Zasady ogólne

(Zob. także ust. 1090)

1065. Komitet wyraża przekonanie o znaczeniu, jakie dla zachowania społecznej harmonii kraju mają regularne konsultacje z przedstawicielami pracodawców i pracowników; w konsultacjach takich powinien uczestniczyć cały ruch związkowy, bez względu na przekonania światopoglądowe czy polityczne jego przywódców.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 26 i 924 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2090, ust. 165.)

1066. Komitet podkreśla, że należy przywiązywać należytą wagę do zasady konsultacji i współpracy pomiędzy władzami a organizacjami pracodawców i pracowników na poziomie branżowym oraz ogólnokrajowym.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 925; Raport nr 306, sprawa nr 1882, ust. 437 oraz Raport nr 329, sprawa nr 2090, ust. 266.)

1067. Komitet podkreśla wagę, jaką przywiązuje do promowania dialogu i konsultacji między władzami a najbardziej reprezentatywnymi organizacjami zawodowymi zainteresowanego sektora we wszystkich kwestiach będących przedmiotem obopólnego zainteresowania.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 926; Raport nr 299, sprawa nr 1808, ust. 380; Raport nr 320, sprawa nr 2032, ust. 697; Raport nr 330, sprawa nr 2229, ust. 953; Raport nr 332, sprawa nr 2221, ust. 224 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 283.)

1068. Komitet uznaje za zasadne powołanie się na *Zalecenie nr 113 w sprawie konsultacji* (na poziomie branżowym i ogólnokrajowym) z 1960 r., którego ust. 1 stanowi, że należy podjąć środki promujące skuteczne konsultacje i współpracę pomiędzy władzami a organizacjami pracodawców i pracowników, bez ich dyskryminowania w jakikolwiek sposób. Zgodnie z ust. 5 *Zalecenia*, pożądanym efektem tych konsultacji jest gotowość władz publicznych do zapoznania się z poglądami oraz skorzystania z rad i pomocy ze strony tych organizacji, w szczególności w toku przygotowywania i wdrażania prawodawstwa i innych przepisów, które mają wpływ na ich interesy.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 928; Raport nr 316, sprawa nr 1972, ust. 703; Raport nr 325, sprawa nr 2110, ust. 263 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1254.)

1069. Jak podkreślono w *Deklaracji filadelfijskiej*, walkę z biedą należy prowadzić z nieustającą energią w każdym kraju oraz poprzez wspólne i stałe wysiłki międzynarodowe, w ramach których przedstawiciele pracowników i pracodawców na zasadach równości z przedstawicielami rządów uczestniczą w swobodnej debacie i demokratycznym podejmowaniu decyzji, dla wspólnego dobra.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1066.)

1070. Konsultacje trójstronne powinny się odbyć zanim rząd przedstawi zgromadzeniu ustawodawczemu projekt [ustawy] albo opracuje politykę dotyczącą pracy lub kwestii społeczno-gospodarczych.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1066.)

1071. Ważne jest, aby konsultacje toczyły się w dobrej wierze, w atmosferze zaufania i wzajemnego szacunku oraz by strony miały dość czasu na przedstawienie swoich poglądów i gruntowne ich przedyskutowanie w celu osiągnięcia odpowiedniego kompromisu. Rząd musi także zapewnić, że przywiązuje należyte znaczenie do umów zawartych między organizacjami pracowników i pracodawców.

(Zob. Raport nr 328, sprawa nr 2167, ust. 296.)

Konsultacje w fazie tworzenia i stosowania prawa

1072. Komitet podkreśla wartość, jaką mają konsultacje z organizacjami pracodawców i pracowników w procesie tworzenia i stosowania prawodawstwa dotyczącego ich interesów.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 929; Raport nr 316, sprawa nr 1972, ust. 703; Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 308; Raport nr 329, sprawa nr 2123, ust. 526 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 508.)

1073. Komitet zwraca uwagę rządów na znaczenie konsultacji z organizacjami pracodawców i pracowników poprzedzających przyjęcie jakiegokolwiek prawodawstwa dotyczącego prawa pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 930; Raport nr 304, sprawa nr 1851, ust. 279; Raport nr 306, sprawa nr 1884, ust. 685; Raport nr 309, sprawa nr 1851/1922, ust. 248; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 149; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 651; Raport nr 335, sprawa nr 2276, ust. 410 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2381, ust. 574.)

1074. Komitet podkreśla wagę, jaką należy przywiązywać do tego, aby wszelkie kwestie związane z proponowanym prawodawstwem mającym wpływ na prawa związkowe były w sposób pełny i otwarty konsultowane.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 927; a także, np., Raport nr 327, sprawa nr 2145, ust. 308 i sprawa nr 2132, ust. 660; Raport nr 330, sprawa nr 2144, ust. 717 i sprawa nr 2229, ust. 938; Raport nr 331, sprawa nr 2187, ust. 440; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 721; Raport nr 335, sprawa nr 2305, ust. 508; Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 283; Raport nr 337, sprawa nr 2244, ust. 1254 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2281, ust. 249.)

1075. Jest rzeczą niezbędną, aby przedstawianie projektów aktów prawnych, dotyczących układów zbiorowych i warunków zatrudnienia, poprzedzały rzetelne konsultacje prowadzone z właściwymi organizacjami pracowników i pracodawców.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 931; Raport nr 302, sprawa nr 1817, ust. 318; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 149; Raport nr 320, sprawa nr 2025, ust. 410; Raport nr 326, sprawa nr 2095, ust. 193; Raport nr 327, sprawa nr 2118, ust. 637; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 651; Raport nr 330, sprawa nr 2180, ust. 302; Raport nr 334, sprawa nr 2269, ust. 792 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2326, ust. 436.)

1076. Proces konsultowania w sprawach prawodawstwa i płacy minimalnej dodatkowo legitymizuje wdrażane przez władze publiczne programy i podejmowane przez nie działania oraz pomaga zapewnić ich poszanowanie i skuteczne wdrażanie. Rząd powinien w maksymalnym stopniu szukać możliwości ogólnego porozumienia, w ten sposób umożliwiając organizacjom pracodawców i pracowników współodpowiedzialność za zapewnienie pomyślności i dobrobytu całego społeczeństwa. Jest to szczególnie istotne w obliczu złożoności problemów, przed którymi stają społeczeństwa poszczególnych krajów. Żaden organ władzy publicznej nie może twierdzić, że ma na wszystko gotową odpowiedź, ani że proponowane przezeń rozwiązania w sposób naturalny osiągną wszystkie zamierzone cele.

(Zob. Raport nr 328, sprawa nr 2167, ust. 295; Raport nr 330, sprawa nr 2067, ust. 175; Raport nr 334, sprawa nr 2254, ust. 1065 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2254, ust. 1592.)

1077. Chociaż brak zgody lub zachęty do uczestnictwa organizacji związkowych w procesie tworzenia nowego prawodawstwa czy innych regulacji dotyczących ich interesów niekoniecznie stanowi naruszenie praw związkowych, to do zasady konsultacji i współpracy między władzami publicznymi a organizacjami pracodawców i pracowników, tak branżowych jak i ogólnokrajowych, trzeba przywiązywać należyte znaczenie. W tym kontekście Komitet zwraca uwagę na postanowienia *Zalecenia nr 113 w sprawie konsultacji* (na poziomie branżowym i ogólnokrajowym) z 1960 r.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 933 oraz Raport nr 328, sprawa nr 2167, ust. 296.)

Konsultacje a elastyczność zatrudnienia

1078. Kurczenie się sektora publicznego i/lub coraz większa elastyczność zatrudnienia (np. coraz powszechniejsze zawieranie umów krótkoterminowych) same w sobie nie stanowią pogwałcenia wolności związkowej. Nie ulega wszakże wątpliwości, że zmiany te mają poważne konsekwencje w sferze społecznej i związkowej, w szczególności z uwagi na wzrastającą niepewność zatrudnienia, której mogą być źródłem. W związku z powyższym, zakres i forma działań podejmowanych przez władze powinny być konsultowane z organizacjami pracodawców i pracowników.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 934 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 278.)

Konsultacje a procesy restrukturyzacji, racjonalizacji i redukcji zatrudnienia

1079. Komitet może badać zarzuty dotyczące programów racjonalizacyjnych i procesów restrukturyzacji, bez względu na to, czy ich skutkiem są zwolnienia pracowników lub przeniesienie świadczonych usług z sektora publicznego do prywatnego, czy też nie, jedynie wtedy, gdy ich wynikiem są akty dyskryminacji antyzwiązkowej bądź ingerencji w działalność związku zawodowego. W każdym razie, Komitet może jedynie

ubolewać, że w procesie racjonalizacji zatrudnienia rząd nie konsultował się lub nie starał się dojść do porozumienia z organizacjami związkowymi.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 935 oraz np., Raport nr 299, sprawa nr 1808, ust. 374; Raport nr 305, sprawa nr 1875, ust. 180; Raport nr 314, sprawa nr 1962, ust. 91; Raport nr 316, sprawa nr 1996, ust. 665; Raport nr 321, sprawa nr 2052, ust. 250; Raport nr 330, sprawa nr 2151, ust. 535; Raport nr 333, sprawa nr 2272, ust. 539; Raport nr 334, sprawa nr 2297, ust. 403; Raport nr 336, sprawa nr 2324, ust. 280 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2384, ust. 753.)

1080. Częścią procesów racjonalizacji i redukcji zatrudnienia powinny być konsultacje lub próby porozumienia z organizacjami związkowymi, a nie dokonywanie zmian przede wszystkim za pomocą dekretów i ministerialnych decyzji.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 936; Raport nr 331, sprawa nr 2169, ust. 637 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2356, ust. 702.)

1081. Komitet podkreśla znaczenie rządowych konsultacji z organizacjami związkowymi, mających na celu omówienie skutków programów restrukturyzacji dla zatrudnienia i warunków pracy.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 937; Raport nr 306, sprawa nr 1787, ust. 289; Raport nr 314, sprawa nr 1962, ust. 91; Raport nr 321, sprawa nr 2052, ust. 250; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 333 i sprawa nr 2052, ust. 412; Raport nr 329, sprawa nr 2154, ust. 813; Raport nr 331, sprawa nr 2068, ust. 263; Raport nr 332, sprawa nr 2187, ust. 728; Raport nr 333, sprawa nr 2288, ust. 828 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2310, ust. 719.)

1082. Komitet zwraca się o to, aby w przypadku podejmowania nowych programów redukcji zatrudnienia, miały miejsce negocjacje pomiędzy objętym nimi przedsiębiorstwem a organizacjami związkowymi.

(Zob. Raport nr 291, sprawa nr 1648/1650, ust. 472 oraz Raport nr 304, sprawa nr 1796, ust. 458.)

1083. Realizowane programy wcześniejszego przejścia na emeryturę powinny być konsultowane z organizacjami związkowymi działającymi w sektorze, którego dotyczą.

(Zob. Raport nr 316, sprawa nr 1970, ust. 562.)

1084. W związku z zarzutami dotyczącymi podejmowanych w ramach programu zwolnień grupowych działań, których celem jest zachęcenie pracowników sektora publicznego do rezygnacji z dotychczasowej pracy w zamian za rekompensatę finansową, Komitet wyraził ubolewanie, że w procesie redukcji zatrudnienia nie odbyto konsultacji z organizacjami związkowymi ani nie próbowano dojść z nimi do porozumienia.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 939.)

1085. Chociaż do kompetencji Komitetu nie należy wypowiadanie się na temat prowadzonej przez rząd polityki gospodarczej, wynikającej z trudnej sytuacji kraju lub zaleceń Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Komitet mimo to zauważa, że decyzje pociągające za sobą zwolnienie dużej liczby pracowników powinny być przedmiotem

szerokich dyskusji z zainteresowanymi organizacjami związkowymi, w celu zaplanowania przyszłości zawodowej zwalnianych pracowników w świetle otwierających się w kraju nowych możliwości.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 940.)

Konsultacje dotyczące rokowań zbiorowych

1086. Komitet, w ślad za Komitetem Ekspertów, stwierdza, że tam gdzie rząd planuje reorganizację uczestniczących w rokowaniach podmiotów, w których pośrednio lub bezpośrednio występuje jako pracodawca, rzeczą szczególnie ważną jest zachowanie właściwego trybu procesu konsultacji, w ramach których, wszystkie zainteresowane strony mogą przedyskutować wszystkie cele uważane za stanowiące ogólny interes kraju. Takie konsultacje z założenia powinny być prowadzone w dobrej wierze, a obaj partnerzy powinni dysponować wszelkimi informacjami niezbędnymi do dokonania świadomego wyboru.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 856 i 941; a także np., Raport nr 299, sprawa nr 1802, ust. 281; Raport nr 300, sprawa nr 1806, ust. 126; Raport nr 310, sprawa nr 1928, ust. 183; Raport nr 311, sprawa nr 1951, ust. 228; Raport nr 318, sprawa nr 1976, ust. 613; Raport nr 325, sprawa nr 2110, ust. 263; Raport nr 329, sprawa nr 2177/2183, ust. 651; Raport nr 330, sprawa nr 2173, ust. 299; Raport nr 333, sprawa nr 2277, ust. 272 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2403, ust. 598.)

1087. W obliczu konsekwencji, jakie dla poziomu życia pracowników niesie ze sobą ustalanie płac przez rząd, z pominięciem rokowań zbiorowych, a także ogólna polityka płacowa rządu, Komitet podkreśla wagę, jaką w tym względzie przywiązuje do skutecznego wspierania konsultacji i współpracy pomiędzy władzami publicznymi i organizacjami pracowniczymi, zgodnie z zasadami sformułowanymi w *Zaleceniu nr 113*, w celu wspólnego rozpatrywania spraw stanowiących przedmiot obopólnego zainteresowania, w celu wypracowania w jak najszerszym zakresie uzgodnionych rozwiązań.

(Zob. *Przegląd* z 1996 r., ust. 949.)

Konsultacje w kwestii podziału majątku rozwiązanych związków zawodowych

1088. W przypadku dotyczącym podziału majątku związków zawodowych, które zostały rozwiązane, Komitet przypominał, że rząd i związki zawodowe powinny współpracować w celu uzgodnienia takiego rozwiązania, które będzie zgodne z zasadami wolności związkowej, możliwe do przyjęcia przez zainteresowane strony oraz umożliwiające związkowi zawodowemu, na jednolitych zasadach, w pełni swobodne prowadzenie działalności.

(Zob. Raport nr 309, sprawa nr 1938, ust. 181.)

Uczestnictwo organizacji pracowników i pracodawców w różnych organach i procedurach

17

Zob. także ust. 516

1089. Komitet uznał, że nie jest powołany do wyrażania opinii na temat prawa poszczególnych organizacji do uczestnictwa w organach wspólnych bądź doradczych, chyba że, wykluczenie jednej z nich [organizacji] stanowi jaskrawy przejaw dyskryminacji, sprzeczny z zasadą wolności związkowej. Takie sprawy Komitet może rozpatrzyć w oparciu o zgromadzone fakty.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 942; Raport nr 299, sprawa nr 1753, ust. 69; Raport nr 302, sprawa nr 1841, ust. 77 oraz Raport nr 305, sprawa nr 1871, ust. 79.)

1090. Wszelkie decyzje dotyczące udziału organizacji pracowniczych w organie trójstronnym winny być podejmowane w porozumieniu ze wszystkimi związkami zawodowymi, których reprezentatywność została w sposób obiektywny wykazana.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 943; Raport nr 327, sprawa nr 2132, ust. 660; Raport nr 328, sprawa nr 2139, ust. 444; Raport nr 329, sprawa nr 2090, ust. 268 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2132, ust. 586.)

1091. Fakt, że organizacji związkowej nie przyznaje się członkostwa w komisjach wspólnych, niekoniecznie oznacza naruszenie praw związkowych tej organizacji. Do stwierdzenia, że nie zachodzi naruszenie praw związkowych, spełnione muszą być dwa warunki: po pierwsze, powodem niedopuszczenia związku do uczestnictwa w komisji wspólnej jest stwierdzona na podstawie obiektywnych kryteriów jego niereprezentatywność; po drugie zaś, pomimo takiego niedopuszczenia, pozostałe przysługujące danemu związkowi prawa i możliwości działania na innych polach umożliwiają mu skuteczne wspieranie i obronę interesów jego członków, w rozumieniu art. 10 Konwencji nr 87.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 842 i 946; Raport nr 305, sprawa nr 1857, ust. 447; Raport nr 328, sprawa nr 2139, ust. 443 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2317, ust. 1083.)

1092. W sytuacji, w której organizacji pracowników lub pracodawców uważanej za najbardziej reprezentatywną w danym kraju uniemożliwiono by uczestnictwo w międzybranżowych organach wspólnych i trójstronnych sektora lub branży, dla których są reprezentatywne, Komitet uznałby, że doszło do naruszenia zasady wolności związkowej.

(Zob. Raport nr 302, sprawa nr 1841, ust. 77.)

1093. Przy powoływaniu komisji wspólnych zajmujących się sprawami dotyczącymi interesów pracowniczych rząd powinien należycie uwzględnić reprezentację różnych nurtów ruchu związkowego, żywotnie zainteresowanych rozpatrywanymi sprawami.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 944; Raport nr 328, sprawa nr 2139, ust. 444 oraz Raport nr 330, sprawa nr 2090, ust. 230.)

1094. Komitet, pod pewnymi warunkami, uznaje fakt, że nie jest sprzeczne z zasadami wolności związkowej prawo, które wyklucza reprezentację organizacji mniejszościowej w organach konsultacyjnych.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 945.)

1095. Przy ustalaniu reprezentatywności danej organizacji dla celów jej członkostwa w trybunałach arbitrażowych istotne jest, aby interwencja Państwa ograniczała się wyłącznie do formalnego uznania stanu faktycznego, a wszelkie decyzje w tej sprawie powinny być oparte na uprzednio sformułowanych przez niezależny organ obiektywnych kryteriach.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 947.)

1096. Powołanie grupy trójstronnej do zbadania kwestii płacowych i koniecznych działań anty-inflacyjnych jest zgodne z zapisami *Zalecenia nr 113* stanowiącego, że należy wspierać konsultacje i współpracę pomiędzy władzami a organizacjami pracodawców i pracowników, czego ogólnym celem jest osiągnięcie wzajemnego zrozumienia i dobrych stosunków między nimi, dla dobra rozwoju całej gospodarki, lub jej poszczególnych gałęzi oraz poprawy warunków pracy i poziomu życia. Władze powinny, w szczególności, we właściwy sposób dążyć do pozyskania opinii, rad i pomocy organizacji pracodawców i pracowników w takich kwestiach, jak przygotowanie i wprowadzenie przepisów prawa mających wpływ na ich interesy.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 948.)

1097. Chociaż zasady wolności związkowej nie wymagają ściśle proporcjonalnej reprezentacji (trudnej bądź niemożliwej do osiągnięcia i niepożądanego z uwagi na ryzyko nadmiernego rozdrobnienia), to władze powinny przynajmniej w jakiś sposób uwzględnić pluralizm ruchu związkowego, uwzględniając wybór pracowników i pokazując w praktyce, że dążą do równego traktowania wszystkich reprezentatywnych organizacji pracowniczych.

(Zob. Raport nr 328, sprawa nr 2139, ust. 444.)

Udogodnienia dla przedstawicieli pracowników

18

Zasady ogólne

1098. *Konwencja nr 135* apeluje do Państw członkowskich o zapewnienie w zakładzie pracy takich udogodnień, które umożliwią przedstawicielom pracowników sprawne i skuteczne wypełnianie ich funkcji, w sposób nie zakłócający funkcjonowania danego zakładu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 950; Raport nr 308, sprawa nr 1897, ust. 474 oraz Raport nr 337, sprawa nr 2395, ust. 1197.)

1099. *Konwencja nr 135 dotycząca ochrony przedstawicieli pracowników w przedsiębiorstwach* (z 1971 r.) oraz *Konwencja nr 154 dotycząca popierania rokowań zbiorowych* (z 1981 r.) zawierają szczegółowe postanowienia gwarantujące, że jeśli w zakładzie pracy oprócz przedstawicieli związkowych funkcjonują [inni] pochodzący z wyboru przedstawiciele, podjęte zostaną odpowiednie kroki przeciwdziałające wykorzystaniu obecności takich przedstawicieli do podkopywania pozycji związku/ów zawodowego/ych.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 951 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2243, ust. 618.)

Zbieranie składek członkowskich

1100. Komitet zwraca uwagę na *Zalecenie nr 143 dotyczące przedstawicieli pracowników* (z 1971 r.) na temat ochrony i udogodnień, z których powinni w zakładzie pracy korzystać przedstawiciele pracowników. Przewiduje ono, że jeśli kwestia zbierania składek członkowskich nie została rozwiązana w inny sposób, upoważnionym do tego przez związek zawodowy przedstawicielom należy zezwolić na regularne zbieranie składek na terenie zakładu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 436 i 953.)

Możliwość kontaktu z kierownictwem

1101. W przypadku, w którym kierownictwo przedsiębiorstwa odmówiło kontaktowania się z przedstawicielami związku zawodowego Komitet podkreślił, że paragraf 13 *Zalecenia nr 143 dotyczącego przedstawicieli pracowników* stanowi, iż przedstawicielom pracowników należy bez zbędnej zwłoki umożliwić kontakt z kierownictwem zakładu pracy oraz z upoważnionymi do podejmowania decyzji przedstawicielami kierownictwa, w stopniu koniecznym do właściwego pełnienia przez nich ich funkcji.

(Zob. Raport nr 304, sprawa nr 1852, ust. 493.)

Możliwość wstępu na teren zakładu

1102. Komitet zwraca uwagę rządów na zasadę, że przedstawiciele pracowników powinni korzystać z takich udogodnień, jakie są konieczne do właściwego sprawowania ich funkcji, włącznie z możliwością wejścia do zakładów pracy.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 957; Raport nr 304, sprawa nr 1852, ust. 493; Raport nr 333, sprawa nr 2255, ust. 131 oraz Raport nr 334, sprawa nr 2316, ust. 505.)

1103. Rządy powinny zagwarantować przedstawicielom związkowym możliwość wstępu do zakładów pracy, z poszanowaniem prawa własności i zarządu, aby mogli kontaktować się z pracownikami w celu informowania ich o potencjalnych korzyściach przynależności związkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 954; Raport nr 309, sprawa nr 1852, ust. 338; Raport nr 327, sprawa nr 1948/1955, ust. 358; Raport nr 330, sprawa nr 2208, ust. 604; Raport nr 332, sprawa nr 2046, ust. 446; Raport nr 333, sprawa nr 2255, ust. 131; Raport nr 334, sprawa nr 2316, ust. 505; Raport nr 335, sprawa nr 2317, ust. 1087 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2316, ust. 58 i sprawa nr 2255, ust. 112.)

1104. Przedstawicielom pracowników należy umożliwić wstęp do wszystkich zakładów pracy w przedsiębiorstwie, do których taki wstęp jest konieczny w celu wypełnienia przez nich ich funkcji przedstawicielskich.

(Zob. Raport nr 318, sprawa nr 2012, ust. 426.)

1105. Przedstawiciele związku zawodowego niezatrudnieni w zakładzie, w którym zatrudnieni są członkowie ich związku, powinni mieć możliwość wstępu do tego zakładu. Przyznanie takich udogodnień nie powinno zakłócać funkcjonowania danego zakładu.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2316, ust. 505.)

1106. Jeżeli prawo do zrzeszania się nie ma być martwe, odnośne organizacje pracownicze powinny mieć możliwość wspierania i obrony interesów swoich członków, korzystając z niezbędnych do właściwego wypełniania swej funkcji udogodnień dla przedstawicieli pracowników, włącznie z prawem dostępu do członków w miejscu pracy.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 220.)

1107. Odmowa wpuszczenia przywódców związku zawodowego na teren zakładu pracy, uzasadniana faktem, że lista kwestii spornych została już przedstawiona, stanowi poważne pogwałcenie prawa organizacji do swobodnego prowadzenia działalności, co obejmuje możliwość składania skarg także przez związek zawodowy niebędący stroną obowiązującego układu zbiorowego.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 955.)

1108. Należy podjąć niezbędne kroki w celu zapewnienia związkom zawodowym i ich przedstawicielom możliwości kontaktu z pracownikami rolnymi, domowymi i zatrudnionymi w górnictwie, w celu prowadzenia zwykłej działalności związkowej, chociaż na terenie będącym własnością pracodawcy.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 956.)

1109. Prawa wstępu do zakładów pracy nie należy oczywiście realizować w sposób zakłócający funkcjonowanie danego urzędu czy instytucji publicznej. w związku z tym, zainteresowane organizacje pracownicze wraz z pracodawcą powinny dążyć do takiego porozumienia, aby organizacje pracownicze miały możliwość wstępu do zakładu w godzinach pracy i poza nimi, bez szkody dla normalnego funkcjonowania danego urzędu czy instytucji publicznej.

(Zob. Raport nr 334, sprawa nr 2222, ust. 220.)

Czas wolny od pracy przyznawany przedstawicielom pracowników

1110. Badając skargę na nieprzyznanie czasu wolnego od pracy w celu uczestnictwa w zebraniach związkowych Komitet przypomniał, że chociaż z jednej strony należy uwzględnić charakter stosunków pracy w danym kraju i że przyznane udogodnienia nie powinny zakłócać normalnego funkcjonowania danego zakładu pracy, to z drugiej strony paragraf 10 pkt 1 *Zalecenia nr 143 dotyczącego przedstawicieli pracowników* (z 1971r.) stanowi, że przedstawicielom pracowników w zakładzie pracy powinien przysługiwać potrzebny do sprawowania przez nich funkcji przedstawicielskiej czas wolny od pracy, bez utraty socjalnych czy innych świadczeń. z kolei pkt 2 paragrafu 10 mówi wyraźnie, że chociaż przedstawiciele pracowników mogą być zobowiązani do uzyskania od kierownictwa zgody na wzięcie czasu wolnego od pracy, zgody takiej nie należy im w sposób nieuzasadniony odmawiać.

(Zob. Przegląd z 1996 r. ust. 952; Raport nr 311, sprawa nr 1934, ust. 130 i sprawa nr 1944, ust. 542; Raport nr 318, sprawa nr 2009, ust. 296; Raport nr 325, sprawa nr 2068, ust. 312; Raport nr 330, sprawa nr 2192, ust. 1075 oraz Raport nr 336, sprawa nr 2046, ust. 322.)

1111. Przyznanie udogodnień przedstawicielom pracowników sektora publicznego, włącznie z przyznaniem czasu wolnego od pracy, obwarowane jest koniecznością *zapewnienia normalnego funkcjonowania danego urzędu czy służby*. To oznacza, że organy odpowiedzialne za *normalne funkcjonowanie* danych służb mogą kontrolować, czy nieobecność w godzinach pracy poprzedzona była złożeniem wniosku o przyznanie czasu wolnego od pracy.

(Zob. Raport nr 335, sprawa nr 2306, ust. 353.)

Udogodnienia na plantacjach

1112. Komitet uznaje fakt, że plantacje stanowią teren prywatny, będący dla pracowników nie tylko miejscem pracy, ale i zakwaterowania. Zatem jedynie możliwość wejścia na teren plantacji umożliwiała osobom pełniącym funkcje związkowe prowadzenie normalnej działalności związkowej wśród pracowników. Z tego powodu jest rzeczą niezmiernie ważną, aby osobom takim nie czyniono trudności z uzyskaniem prawa wstępu na plantacje w celu prowadzenia zgodnej z prawem działalności związkowej, pod warunkiem że nie zakłóca to funkcjonowania plantacji w godzinach pracy oraz że zachowane są wszelkie stosowne zasady bezpieczeństwa na jej terenie. w tym kontekście

Komitet zwraca także uwagę na przyjętą podczas pierwszej sesji Komitetu ds. Plantacji w 1950 r. rezolucję, która stanowi że pracodawcy powinni usunąć wszelkie istniejące przeszkody na drodze do organizowania wolnych, niezależnych i demokratycznie zarządzanych związków zawodowych pracowników plantacji oraz zapewnić im możliwość normalnego funkcjonowania, w tym bezpłatne pomieszczenie biurowe oraz możliwość swobodnego organizowania zebrań i swobodnego wstępu.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 958.)

Konflikty w ruchu związkowym

(Zob. także ust. 431)

19

1113. Rozstrzygnięcie kwestii, która nie jest przedmiotem sporu między rządem a związkami zawodowymi, lecz konfliktu wewnątrz samego ruchu związkowego, należy wyłącznie do zainteresowanych stron.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 962.)

1114. Komitet nie jest władny wydawać zaleceń w kwestii wewnętrznych tarć w organizacji związkowej chyba, że nastąpi interwencja rządu mogąca odbić się na korzystaniu z praw związkowych oraz na normalnym funkcjonowaniu organizacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 963; Raport nr 321, sprawa nr 2070, ust. 372; Raport nr 325, sprawa nr 1888, ust. 397 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2382, ust. 527.)

1115. Chociaż nie jest rzeczą Komitetu merytoryczne rozpatrywanie sporów między różnymi orientacjami w ruchu związkowym, skarga przeciwko organizacji sformułowana na tyle precyzyjnie, aby nadawała się do merytorycznego rozpatrzenia może dotyczyć zaangażowania się rządu danego kraju. Jeśli przykładowo działania organizacji, przeciw której wniesiono skargę są bezprawnie wspierane przez rząd, lub są tego rodzaju, że obowiązkiem rządu, wynikającym z faktu ratyfikowania międzynarodowych konwencji pracy, jest im przeciwdziałać.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 964 oraz Raport nr 332, sprawa nr 2090, ust. 346.)

1116. W przypadkach wewnętrznych tarć w organizacji związkowej Komitet podkreśla, że interwencja sądu pozwoliłaby na wyjaśnienie sytuacji w sensie prawnym, w celu rozstrzygnięcia kwestii, kto stoi na czele organizacji i kto ją reprezentuje.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 965; Raport nr 307, sprawa nr 1918, ust. 249; Raport nr 308, sprawa nr 1915, ust. 271; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 144; Raport nr 328, sprawa nr 2124, ust. 458; Raport nr 336, sprawa nr 2153, ust. 165 oraz Raport nr 338, sprawa nr 2382, ust. 527.)

1117. W przypadku wewnętrznych tarć w ramach jednej i tej samej federacji związkowej, jedynym obowiązkiem rządu z mocy art. 3 *Konwencji nr 87* jest powstrzymać się od jakiegokolwiek interwencji, ograniczającej prawo organizacji pracowników i pracodawców do opracowywania swych statutów i regulaminów, w pełni swobodnego wyboru swych przedstawicieli, zarządzania organizacją i jej działaniami oraz formułowania programów, a także od jakiegokolwiek interwencji stanowiącej przeszkodę w zgodnym z prawem korzystaniu z tego prawa.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 966 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2345, ust. 207.)

1118. Artykuł 2 *Konwencji nr 98* ma na celu ochronę organizacji pracowniczych przed organizacjami pracodawców, osobami działającymi z ich upoważnienia lub ich członkami, a nie przed innymi organizacjami pracowniczymi, osobami działającymi z ich upoważnienia lub ich członkami. Konwencja swym zakresem nie obejmuje rywalizacji międzyzwiązkowej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 967.)

1119. W przypadku istnienia dwóch organów wykonawczych w tym samym związku zawodowym, z których jeden miał być przedmiotem manipulacji ze strony pracodawcy, Komitet przypomniał, że w celu zapewnienia skutecznego stosowania artykułu 2 *Konwencji nr 98* konieczne jest dokładne określenie przez prawodawstwo sposobów naprawienia takiej sytuacji, a także kar za akty dyskryminacji antyzwiązkowej oraz akty ingerencji pracodawców w działalność organizacji pracowniczych.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 765 i 968.)

1120. W przypadkach wewnętrznych tarć, Komitet zachęca rząd by, po konsultacji z zainteresowanymi organizacjami, kontynuował starania mające na celu jak najszybsze wdrożenie bezstronnych procedur, które umożliwią zainteresowanym pracownikom swobodny wybór ich przedstawicieli.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 969 oraz Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 145.)

1121. W sytuacji, gdy każdy z dwóch organów wykonawczych mieni się być tym legalnym, spór powinien zostać rozwiązany przez sąd lub niezależnego rozjemcę, a nie przez organ władzy administracyjnej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 970 oraz Raport nr 335, sprawa nr 2345, ust. 207.)

1122. Kiedy w związku zawodowym dochodzi do wewnętrznych sporów, powinny one zostać rozwiązane przez zainteresowane osoby (np. poprzez głosowanie), poprzez wyznaczenie za zgodą zainteresowanych stron niezależnego mediatora, albo poprzez interwencję władzy sądowniczej.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 971; Raport nr 311, sprawa nr 1969, ust. 144 oraz Raport nr 331, sprawa nr 2217, ust. 202.)

1123. Konflikty wewnątrz związku zawodowego wykraczają poza kompetencje Komitetu i powinny zostać rozwiązane przez zainteresowane strony, albo przez odwołanie się do władzy sądowniczej lub niezależnego rozjemcy.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 972 oraz Raport nr 333, sprawa nr 2068, ust. 485.)

1124. W sytuacji wewnętrznego konfliktu Komitet podkreśla, że interwencja sądowa pozwoliłaby wyjaśnić sytuację od strony prawnej, w celu rozstrzygnięcia kwestii zarządu i reprezentacji odnośnej federacji związkowej. Innym możliwym sposobem rozwiązania konfliktu jest wyznaczenie, za zgodą zainteresowanych stron, niezależnego rozjemcy, w celu wspólnego uzgodnienia sposobu rozwiązania istniejących problemów, a jeśli to konieczne, przeprowadzenia nowych wyborów. w jednym i drugim przypadku rząd winien oznaczyć wyłonionych przywódców za prawowitych przedstawicieli organizacji.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 973 oraz Raport nr 300, sprawa nr 1821, ust. 153.)

1125. Będąca skutkiem rywalizacji między związkami przemoc mogła stanowić próbę utrudnienia swobodnego korzystania z praw związkowych. Jeśli tak było i jeśli akty przemocy były dostatecznie poważne, zapewnienie odpowiedniej ochrony tych praw wymagało interwencji ze strony władz, a zwłaszcza policji. Kwestia naruszenia przez rząd praw związkowych wystąpiłaby jedynie w odniesieniu do niewłaściwych działań rządu w obliczu rzeczonych aktów przemocy.

(Zob. Przegląd z 1996 r., ust. 974.)

Specjalne procedury rozpatrywania przez Międzynarodową Organizację Pracy skarg na pogwałcenia wolności związkowej

Aneks 1

Poniższy zarys określający obecną procedurę rozpatrywania skarg na domniemane naruszenie praw związkowych opiera się na postanowieniach uzgodnionych wspólnie w styczniu i lutym 1950 r. przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy oraz Radę Społeczno-Gospodarczą Narodów Zjednoczonych, a także na decyzjach podjętych przez Radę Administracyjną w kwestii wewnętrznej procedury wstępnego rozpoznania skarg, podczas 117 Sesji (listopad 1951 r.), 123 Sesji (listopad 1953 r.), 132 Sesji (czerwiec 1956 r.), 140 Sesji (listopad 1958 r.), 144 Sesji (marzec 1960 r.), 175 Sesji (maj 1969 r.), 184 Sesji (listopad 1971 r.), 202 Sesji (marzec 1977 r.), 209 Sesji (maj-czerwiec 1979 r.) i 283 Sesji (marzec 2002 r.), i wreszcie na pewnych decyzjach przyjętych przez sam Komitet Wolności Związkowej¹.

Tło historyczne

1. W styczniu 1950 r., po negocjacjach z Radą Społeczno-Gospodarczą ONZ, Rada Administracyjna powołała Komisję Badawczo-Koncyliacyjną ds. wolności zrzeszania się złożoną z niezależnych osób, określając jej zakres kompetencji oraz ogólny tryb postępowania. Rada Administracyjna postanowiła także przekazać pewne sugestie Radzie Społeczno-Gospodarczej, w celu określenia trybu, w jakim ONZ mogłaby korzystać z usług Komisji.

2. Podczas 10 Sesji, Rada Społeczno-Gospodarcza w dniu 17 lutego 1950 r. przyjęła do wiadomości decyzję Rady Administracyjnej i podjęła uchwałę formalnie uznającą tę decyzję, z uwagi na zbieżność jej celów z celami rezolucji Rady Społeczno-Gospodarczej z 2 sierpnia 1949 r. oraz na fakt, że może się ona okazać najskuteczniejszym sposobem zagwarantowania praw związkowych. Rada, działając w imieniu ONZ, postanowiła przyjąć usługi MOP oraz Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej i sformułowała procedurę, uzupełnioną później w 1953 r.

¹ Większość zasad proceduralnych, o którym mowa w niniejszym Aneksie opatrzona jest śródtytułem „kwestie proceduralne” i zawarta w następujących dokumentach: Pierwszym Raplocie Komitetu, ust. 6 do 32, Szóstym sprawozdaniu Międzynarodowej Organizacji Pracy dla Organizacji Narodów Zjednoczonych (Genewa, MBP, 1952), Załącznik V; Raplocie nr 6 w Siódmym sprawozdaniu Międzynarodowej Organizacji Pracy dla Organizacji Narodów Zjednoczonych (Genewa, MBP, 1953), Załącznik V, ust. 14 do 21; Raplocie nr 9 w Ósmym sprawozdaniu Międzynarodowej Organizacji Pracy dla Organizacji Narodów Zjednoczonych (Genewa, MBP, 1954), Załącznik II, ust. 2 do 40 Raporty nr 29 i 43 w Official Bulletin t. XLIII 1960 Nr 3’ Raplocie nr 111 ibid. t. L II 1969 Nr 4 ust. 7 do 20, Raplocie nr 127 ibid t. LV, suplement z 1972 r., ust. 9 do 28, Raplocie nr 164 ibid t. LX’ 1977 Nr 2 ust. 19 do 28, Raplocie nr 193 ibid t. LXII 1979, Nr 1 oraz Raplocie nr 327, ibid., t. LXXXV, 2002, ust. 17 do 26.

Skargi wpływające do Organizacji Narodów Zjednoczonych

3. Wszystkie otrzymane przez Organizację Narodów Zjednoczonych, a pochodzące od rządów albo organizacji pracowników bądź pracodawców skargi dotyczące naruszenia przez Członka MOP praw związkowych będą przesyłane przez Radę Społeczno-Gospodarczą do Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy, która rozpatrzy kwestię ich przekazania do Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej.

4. Podobne skargi otrzymane przez ONZ, a dotyczące nie będącego Członkiem MOP państwa członkowskiego ONZ, będą za pośrednictwem Rady Administracyjnej przekazane Komisji [Badawczo-Koncyliacyjnej], po uzyskaniu przez Sekretarza Generalnego ONZ, działającego w imieniu Rady Społeczno-Gospodarczej, zgody zainteresowanego Rządu oraz pozytywnej opinii Rady Społeczno-Gospodarczej. w przypadku braku zgody Rządu, Rada Społeczno-Gospodarcza dokona oceny zaistniałej skutkiem tego sytuacji, w celu podjęcia innych stosownych działań obliczonych na zagwarantowanie tych praw związanych z wolnością związkową, których sprawa dotyczy. Jeżeli skargę dotyczącą naruszenia praw związkowych przez państwo członkowskie ONZ, nie będące Członkiem MOP, otrzyma wcześniej Rada Administracyjna, skarga taka zostanie w pierwszej instancji przekazana Radzie Gospodarczo-Społecznej.

Organy właściwe do rozpatrywania skarg

5. Zgodnie z pierwotną decyzją Rady Administracyjnej, skargi przeciw Członkom MOP przedkładano członkom Prezydium Rady w celu ich wstępnego zbadania. Po dyskusji na 116 i 117 Sesji, Rada postanowiła powołać Komitet Wolności Związkowej, którego zadaniem jest wstępne zbadanie skarg.

6. Obecnie są więc trzy organy posiadające kompetencje do rozpatrywania składanych do MOP skarg dotyczących naruszeń praw związkowych, mianowicie utworzony przez Radę Komitet Wolności Związkowej, sama Rada Administracyjna oraz Komisja Badawczo-Koncyliacyjna ds. wolności zrzeszania się.

Skład i funkcjonowanie Komitetu Wolności Związkowej

7. Ciało to jest organem Rady Administracyjnej, odzwierciedlającym trójstronny charakter samej MOP. Od powstania Komitetu w 1951 roku, w jego skład wchodzi dziewięciu członków stałych, którzy w równych proporcjach reprezentują w Radzie Administracyjnej: Grupę Rządową, Grupę Pracowniczą i Grupę Pracodawców, przy czym członkostwo Komitetu jest imienne. Pierwotnie Rada Administracyjna powoływała także dziewięciu zastępców członków, uczestniczących w posiedzeniach tylko w przypadku nieobecności – bez względu na powody – członka/ów stałych, w celu zachowania pierwotnie ustalonej liczebności Komitetu.

8. Obecnie stosowana praktyka, przyjęta przez Komitet w lutym 1958 r. i uszczegółowiona w marcu 2002 r. daje zastępcom członków prawo do uczestniczenia w pracach Komitetu, bez względu na to, czy wszyscy członkowie stali są obecni czy też nie. w ten sposób przyznano im status zastępcy członka i obowiązują ich te same zasady co członków stałych.

9. Dokonując przeglądu swoich procedur w marcu 2002, Komitet wyraził nadzieję, że biorąc pod uwagę zasadę, że wszyscy członkowie Komitetu są wybierani indywidualnie, również nominacje przedstawicieli rządowych powinny odbywać się na zasadzie wyboru konkretnej osoby, tak, aby zapewnić względną kontynuację reprezentacji rządowej.

10. W obradach Komitetu nie może uczestniczyć żaden przedstawiciel ani obywatel państwa, przeciw któremu złożono skargę, ani też osoba pełniąca oficjalną funkcję w składającej skargę krajowej organizacji pracodawców lub pracowników. Osoba taka nie tylko nie uczestniczy w obradach Komitetu, ale nie może też być obecna podczas rozpatrywania odnośnej skargi. Nie jest jej też udostępniana dokumentacja sprawy.

11. Przy podejmowaniu decyzji Komitet zawsze dąży do jednomyślności.

Mandat i zakres obowiązków Komitetu

12. *Konstytucja* MOP stanowi, że organizacja ta została utworzona przede wszystkim w celu poprawy warunków pracy oraz promowania wolności związkowej w różnych krajach. a zatem spawy, którymi w związku z tym MOP się zajmuje, nie stanowią już wyłącznej domeny Państw, a podejmowane w powyższym celu przez MOP działania nie mogą być uważane za ingerencję w wewnętrzne sprawy Państw, jako że wchodzą one w zakres mandatu, jaki ta organizacja otrzymała od swoich Członków w celu realizacji postawionych przed nią celów².

13. Zadaniem Międzynarodowej Organizacji Pracy w odniesieniu do wolności związkowej i ochrony jednostki jest wzmocnienie skuteczności oddziaływania ogólnych zasad wolności związkowej jako jednej z głównych gwarancji pokoju i sprawiedliwości społecznej³. Zadaniem MOP jest zapewnienie i propagowanie prawa do zrzeszania się pracowników i pracodawców, nie zaś kierowanie zarzutów pod adresem rządów lub ich potępienie. Przy wypełnianiu swego zadania Komitet, poprzez wypracowane w ciągu wielu lat procedury, dokłada wszelkich starań, aby uniknąć zajmowania się sprawami nie wchodzącymi w zakres jego szczególnych kompetencji.

² Zob. *Freedom of Association: Digest of decisions and principles of the Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO*, wydanie V (popr.) 2006, ust. 2.

³ Zob. Przegląd z 2006 r., ust. 1.

14. Mandat Komitetu polega na określeniu, czy konkretne prawodawstwo lub praktyka są zgodne z zasadami wolności związkowej i rokowań zbiorowych, sformułowanymi w stosownych konwencjach⁴.

15. W ramach swoich uprawnień Komitet ma prawo badać, czy – i w jakim stopniu – przedstawiono dostateczne dowody na poparcie stawianych zarzutów, przy czym musi to być ocena merytoryczna, a nie uzasadnienie odmowy wszczęcia postępowania⁵.

16. Aby uniknąć możliwych nieporozumień lub błędnych interpretacji, Komitet uważa za konieczne wyjaśnienie, że jego zadanie ogranicza się do zbadania przedłożonych mu zarzutów. Jego funkcją nie jest formułowanie, w oparciu o ogólnikowe, niedoprecyzowane stwierdzenia, ogólnych wniosków na temat sytuacji związków zawodowych w konkretnym kraju, lecz jedynie ocena konkretnych zarzutów.

17. Zwyczajową praktyką Komitetu jest rozważenie, czy w danym przypadku rząd konkretnego Państwa zapewnił na swoim terytorium swobodę korzystania z praw związkowych. Nie jest zwyczajem Komitetu rozróżnianie skarg na kierowane pod adresem rządów, czy kierowane pod adresem osób oskarżanych o naruszenie wolności związkowej.

18. Komitet (po wstępnym zbadaniu sprawy i z uwzględnieniem przekazanych w rozsądnym czasie uwag zainteresowanego rządu) informuje Radę Administracyjną, że sprawa nie wymaga dalszego rozpatrzenia, jeżeli stwierdzi np., że: - stawiane zarzuty, nawet po ich udowodnieniu, nie stanowią naruszenia realizacji praw związkowych; - albo że ich charakter jest czysto polityczny i dalsze prowadzenie sprawy nie jest pożądane; - lub też że są zbyt ogólnikowe by nadawały się do merytorycznego ich rozpatrzenia; - albo że składający skargę nie przedstawił wystarczających dowodów, które uzasadniałyby przekazanie sprawy do Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej ds. wolności zrzeszania się.

19. Komitet może zalecić, aby Rada Administracyjna zwróciła uwagę odnośnych rządów na dostrzeżone przez Komitet nieprawidłowości i wezwała je do podjęcia stosownych działań w celu uzdrowienia sytuacji.

Kompetencje Komitetu do rozpatrywania skarg

20. Komitet uznaje, że nie wchodzi w zakres jego kompetencji wypracowanie decyzji w sprawie przypadków naruszenia *Konwencji MOP* dotyczących warunków pracy, jako że zarzuty takie nie dotyczą wolności związkowej.

21. Komitet przypomina, że kwestie związane z prawodawstwem dotyczącym bezpieczeństwa socjalnego wykraczają poza jego kompetencje.

⁴ Zob. Przegląd z 2006 r., ust. 6.

⁵ Zob. Przegląd z 2006 r., ust. 9.

22. Podniesione kwestie własności i tytułów prawnych do gruntów, rozmaicie regulowane przez krajowe prawodawstwa, nie mają nic wspólnego z problemami korzystania z praw związkowych.

23. W zakres obowiązków Komitetu nie wchodzi wyrażanie opinii o rodzaju lub cechach charakterystycznych systemu stosunków pracy w konkretnym kraju, w tym także o zakresie, w jakim są one regulowane przez prawo⁶.

24. Komitet zawsze uwzględnia panujące w danym kraju warunki, takie jak kontekst historyczny, społeczny i gospodarczy stosunków pracy, niemniej zasady wolności związkowej stosuje się konsekwentnie i jednolicie do wszystkich krajów⁷.

25. W przypadku, gdy zainteresowany rząd uważa, że poruszane kwestie mają charakter czysto polityczny, Komitet postanawia, że nawet, jeśli zarzuty oparte są na przesłankach politycznych, lub zawierają pewne aspekty polityczne, powinny zostać merytorycznie rozpatrzone, jeśli odnoszą się bezpośrednio do egzekwowania praw związkowych.

26. Kwestii, czy sprawy zawarte w skardze dotyczą prawa karnego czy realizacji praw związkowych, nie może jednostronnie rozstrzygać rząd, przeciw któremu skarga została wniesiona. Decyzję w takiej sprawie podejmuje Komitet, po zapoznaniu się ze wszystkimi dostępnymi informacjami⁸.

27. Mając do czynienia z dokładnymi i szczegółowymi zarzutami wobec projektowanych rozwiązań prawnych, Komitet uznał, że sam fakt, iż zarzuty dotyczą tekstu, który nie ma jeszcze mocy prawnej nie powinien stanowić przeszkody w wyrażeniu przez Komitet merytorycznej opinii na temat tych zarzutów. Komitet uznał za pożądane, aby w takich przypadkach rząd i składający skargę byli świadomi stanowiska Komitetu w sprawie proponowanych rozwiązań prawnych zanim wejdą one w życie, jako że to z inicjatywy rządu mogą zostać wprowadzone do nich poprawki.

28. Tam, gdzie prawodawstwo krajowe przewiduje procedury apelacyjne w sądach lub niezależnych trybunałach, a w sprawach stanowiących przedmiot skargi procedur tych nie zastosowano, Komitet bierze to pod uwagę przy rozpatrywaniu skargi.

29. W przypadku, gdy sprawa jest rozpatrywana przez niezależne krajowe sądownictwo, którego procedury zapewniają właściwe gwarancje, a Komitet uważa, że mająca zapaść decyzja może dostarczyć dodatkowych informacji, Komitet zawiesza rozpatrywanie sprawy na czas oczekiwania na decyzję sądu, pod warunkiem, że spowodowana tym zwłoka nie stanowi ryzyka pogorszenia sytuacji strony, której prawa zostały rzekomo naruszone.

⁶ Zob. Raport nr 287, sprawa nr 1627, ust. 32.

⁷ Zob. Przegląd z 2006 r., ust. 10.

⁸ Zob. Raport nr 268, sprawa nr 1500, ust. 693.

30. Chociaż zastosowanie wewnętrznych procedur prawnych, bez względu na ich wynik, jest niewątpliwie czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę, Komitet niezmiennie uważa, że z uwagi na ciężące na nim obowiązki, jego uprawnienia do rozpatrzenia zarzutów nie mogą być uzależnione od wyczerpania procedur krajowych.

Rozpatrywanie skarg – wymogi formalne

31. Składane w MOP skargi, czy to bezpośrednio, czy za pośrednictwem ONZ, muszą pochodzić od organizacji pracowników lub pracodawców, albo od rządów. Zarzuty mogą być skierowane do rozpatrzenia tylko wówczas, gdy składane są przez krajową organizację bezpośrednio zainteresowaną sprawą, przez międzynarodowe organizacje pracodawców lub pracowników ze statusem doradczym przy MOP, lub przez inne międzynarodowe organizacje pracodawców lub pracowników, jeśli sprawa bezpośrednio dotyczy organizacji do nich afiliowanych. Skargi takie mogą być składane bez względu na to, czy dany kraj ratyfikował Konwencje dotyczące wolności związkowej czy też nie.

32. Komitet może w pełni swobodnie zdecydować, czy daną organizację można uznać za organizację pracowników lub pracodawców w rozumieniu *Konstytucji* MOP, przy czym Komitet nie jest związany definicjami tego terminu stosowanymi w poszczególnych krajach.

33. Komitet nie odrzucił żadnej skargi z powodów formalnych tylko dlatego, że dany rząd rozwiązał lub zaproponował rozwiązanie organizacji w imieniu której napisano skargę, lub też dlatego, że osoba/y ją przygotowująca/e schroniła/y się zagranicą.

34. Fakt niezłożenia przez związek zawodowy swojego statutu i regulaminów, czego wymaga prawodawstwo krajowe, nie jest wystarczającym powodem do odrzucenia skargi z powodów formalnych, ponieważ zasady wolności związkowej dokładnie przewidują, że pracownikom przysługuje prawo do zakładania, bez uprzedniego zezwolenia, organizacji według swego wyboru.

35. Brak oficjalnego uznania organizacji nie uzasadnia odrzucenia zarzutów, jeśli ze skargi wyraźnie wynika, że organizacja *de facto* istnieje.

36. W przypadkach, gdy Komitet ma rozpatrzyć skargę złożoną przez organizację, o której brak jest dokładnych informacji, Dyrektor Generalny ma prawo zażądać od tej organizacji informacji na temat ilości członków, statutu, afiliacji krajowych i międzynarodowych oraz wszelkich innych informacji, które przy rozpatrywaniu czy skarga jest przyjmowalna od strony formalnej, pozwolą lepiej zrozumieć, jakiego rodzaju organizacja składa skargę.

37. Skargi złożone przez osoby, które z obawy przed krokami odwetowymi proszą o nieujawnianie ich nazwisk lub źródła skargi, zostaną wzięte pod rozważenie Komitetu, jeśli Dyrektor Generalny, po jej zbadaniu, poinformuje Komitet, że skargi te zawierają one dość poważne zarzuty uprzednio przez Komitet nie rozpatrywane. Komitet może wówczas zdecydować, czy i jakie działania należy podjąć w związku z takimi skargami.

Powtarzalność skarg

38. Zawsze, gdy skarga dotyczy identycznych form naruszenia [wolności związkowej] jak te, w sprawie których, Komitet wydał już decyzję, Dyrektor Generalny może przede wszystkim przekazać sprawę Komitetowi, który zadecyduje czy należy podjąć jakieś działania w tej sprawie.

39. Komitet wyraził pogląd, że sprawa, którą Komitet już zbadał merytorycznie i przedłożył zalecenia końcowe Radzie Administracyjnej może być wznowiona tylko w przypadku przedłożenia Komitetowi nowych dowodów. Podobnie, Komitet nie zajmuje się ponownie zarzutami, w sprawie których, wyraził już opinię, np., gdy skarga dotyczy przepisu prawa już przeanalizowanego przez Komitet, a zatem nie zawiera żadnych nowych elementów.⁹

Forma skargi

40. Skargi muszą być składane w formie pisemnej, opatrzone podpisem przedstawiciela podmiotu uprawnionego do ich składania i muszą być jak najpełniej poparte dowodami konkretnych form naruszenia praw związkowych.

41. W przypadku, gdy Komitet otrzymuje – bezpośrednio lub za pośrednictwem ONZ – wyłącznie kopie informacji przesłanych przez organizacje stronom trzecim, informacje takie nie stanowią formalnej skargi i nie wymagają żadnych działań ze strony Komitetu.

42. Skargi pochodzące od zgromadzeń, których istnienie nie ma charakteru stałego i które nie posiadają konkretnej formy organizacyjnej, a z którymi nie można prowadzić korespondencji – bo ich istnienie jest doraźne lub brak jest adresu składającego skargę – nie mogą być rozpatrzone z przyczyn formalnych.

Zasady kontaktów ze składającymi skargę

43. Skargi nie odnoszące się do konkretnych przypadków naruszenia praw związkowych, Dyrektor Generalny kieruje, w celu uzyskania opinii do Komitetu Wolności Związkowej, który decyduje czy należy w ich sprawie podjąć jakieś działania. W tego rodzaju przypadkach, Dyrektor Generalny nie musi czekać na posiedzenie Komitetu, lecz może skontaktować się z organizacją składającą skargę, aby ją poinformować, że mandat Komitetu obejmuje wyłącznie sprawy związane z wolnością związkową, a w związku z tym poprosić tę organizację o sprecyzowanie, którymi konkretnie kwestiami ma się zająć Komitet.

⁹ Zob. Raport nr 297, ust. 13.

44. Po otrzymaniu nowej skargi, czy to od składającej ją organizacji, czy za pośrednictwem ONZ, Dyrektor Generalny informuje skarżącego, że ewentualne dodatkowe informacje na poparcie skargi powinny mu być przekazane w ciągu jednego miesiąca. Jeżeli informacje dodatkowe wpłyną do MBP po upływie przewidzianego procedurami miesięcznego terminu, decyzja o tym, czy informacje te stanowią nowy dowód, którego skarżący nie był w stanie dostarczyć w przewidzianym czasie, należy do Komitetu. Jeśli Komitet uzna, że tak nie jest, informacje takie nie mogą być włączone do sprawy. z kolei, jeśli składający skargę nie dostarczy niezbędnych informacji na poparcie skargi (która nie wydaje się być wystarczająco udokumentowana) w terminie 1 miesiąca od otrzymania skargi przez Dyrektora Generalnego, to decyzja o tym, czy w sprawie należy podjąć dalsze działania należy do Komitetu.

45. W przypadku otrzymania znacznej ilości egzemplarzy jednakowej skargi od różnych organizacji, Dyrektor Generalny nie ma obowiązku zwracania się o dodatkowe informacje do każdej z nich; zazwyczaj wystarcza zwrócenie się przez Dyrektora Generalnego o informacje do centrali krajowej, w której zrzeszone są organizacje składające egzemplarze identycznej skargi, co nie wyklucza kontaktowania się przez Dyrektora Generalnego z więcej niż jedną z tych organizacji, jeżeli uzasadniają to szczególne okoliczności danej sprawy. Dyrektor Generalny przekaze zainteresowanemu rządowi pierwszy otrzymany egzemplarz skargi, wraz z informacją o pozostałych organizacjach składających identyczną skargę.

46. Jeżeli po poinformowaniu rządu o skardze i złożeniu przez rząd wyjaśnień okazuje się, że stwierdzenia zawarte w skardze i w wyjaśnieniach rządu są wzajemnie sprzeczne i nie zawierają istotnego materiału dowodowego, uniemożliwiając w ten sposób Komitetowi wyrażenie świadomej opinii, Komitet ma prawo starać się o uzyskanie dalszych informacji na piśmie od organizacji składającej skargę w odniesieniu do tych zawartych w skardze kwestii, które wymagają wyjaśnienia. W takim przypadku jest rzeczą naturalną, że dany rząd, jako pozwany, ma prawo ustosunkować się do uzupełniających uwag skarżącego, jak również, że procedury tej nie stosuje się automatycznie, a jedynie tam, gdzie zwrócenie się do składających skargę może przyczynić się do ustalenia faktów.

47. Komitet może także, z zastrzeżeniem obydwu warunków, o których mowa w ust. 46, w stosownych przypadkach poinformować skarżących o treści wyjaśnień złożonych przez rząd i poprosić o ustosunkowanie się do nich w określonym terminie. Dodatkowo, Dyrektor Generalny może ustalić, czy w świetle nadesłanych przez rząd wyjaśnień, potrzebne są dalsze informacje lub uwagi w przedmiocie skargi od składających ją organizacji. Jeżeli tak, to może nie czekając na najbliższe posiedzenie Komitetu zwrócić się pisemnie, w jego imieniu do organizacji składających skargę, z prośbą o dostarczenie w określonym terminie potrzebnych informacji lub uwag odnoszących się do wyjaśnień rządu, przy czym prawo rządu do odpowiedzi jest respektowane, zgodnie z zapisami ust. 46.

48. W celu zapewnienia skarżącemu regularnej informacji o kolejnych etapach procedury, jest on po każdym posiedzeniu Komitetu informowany o wniesieniu skargi pod

obrad Komitetu, a jeśli Komitet nie sformułował wniosków zawartych w swym raporcie, o odroczeniu sprawy w związku z brakiem odpowiedzi od rządu, albo też o zwróceniu się przez Komitet do rządu o pewne informacje dodatkowe.

Przedawnienie

49. Procedura rozpatrywania skarg nie określa terminu przedawnienia, niemniej udzielenie przez rząd szczegółowej odpowiedzi na zarzuty dotyczące zdarzeń, które miały miejsce dawno temu, może być trudne lub wręcz niemożliwe.

Wycofanie skargi

50. W przypadku otrzymania wniosku o wycofanie skargi, Komitet zawsze stoi na stanowisku, że prośba organizacji, która złożyła skargę o jej wycofanie jest elementem zasługującym na należytą uwagę, ale nie wystarczającym do automatycznego odstąpienia przez Komitet od rozpatrywania sprawy. W takich przypadkach Komitet postanawia, że tylko on może w pełni swobodnie ocenić przedstawione powody wniosku o wycofanie skargi oraz starać się ustalić, czy są na tyle przekonujące by Komitet mógł stwierdzić, że decyzja o wycofaniu skargi została podjęta w sposób całkowicie niezależny. W tym kontekście Komitet zauważa, że mogą zaistnieć przypadki, gdy decyzja o wycofaniu skargi przez organizację, która ją złożyła nie wynika z faktu, że skarga stała się bezprzedmiotowa, ale z nacisków wywieranych przez rząd na skarżących, których straszy się, pogorszeniem sytuacji w przypadku ich braku zgody na wycofanie skargi.

Zasady kontaktów z rządem

51. Z racji przynależności do Międzynarodowej Organizacji Pracy każde Państwo członkowskie jest zobowiązane do respektowania pewnych zasad, w tym zasad wolności związkowej, które stały się zwyczajowymi zasadami nadrzędnymi wobec Konwencji.¹⁰

52. Jeśli pierwotna skarga lub wszelkie dodatkowe informacje otrzymane w odpowiedzi na potwierdzenie otrzymania skargi są w sposób dostateczny poparte dowodami, wówczas skargę tę lub wszelkie dodatkowe informacje Dyrektor Generalny jak najszybciej przedstawia zainteresowanemu rządowi; jednocześnie rząd – przed upływem terminu ustalonego wcześniej z uwzględnieniem terminu kolejnego posiedzenia Komitetu – powinien przedstawić Dyrektorowi Generalnemu wszelkie uwagi, jakie uzna za stosowne. Przedstawiając zarzuty rządowi, Dyrektor Generalny zwraca jego uwagę na wagę, jaką Rada Administracyjna przykładła do otrzymania odpowiedzi rządu w określonym terminie w celu umożliwienia Komitetowi zbadanie sprawy jak najszybciej po wystąpieniu zdarzeń, których zarzuty dotyczą. W razie gdyby Dyrektor Generalny miał

¹⁰ Raport Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej ds. wolności zrzeszania się dotyczący sytuacji w Chile, 1975, ust. 466.

jakiegokolwiek trudności z oceną, czy dowody na poparcie danej skargi są dostateczne i uzasadniają przedstawienie jej do rozpatrzenia zainteresowanemu rządowi, to przed podjęciem decyzji w tej sprawie może skonsultować się z Komitetem.

53. W przypadkach, w których zarzuty dotyczą konkretnych przedsiębiorstw, lub w innych właściwych przypadkach, skierowane do rządu pismo z tymi zarzutami będzie zawierać również prośbę, aby rząd uzyskał opinie wszystkich zainteresowanych organizacji i instytucji, po to, aby jego odpowiedź wystosowana do Komitetu była możliwie jak najpełniejsza. Jednakże stosowanie takiej procedury nie powinno w praktyce skutkować zwłoką w rozpatrzeniu przez rząd pilnych spraw lub zwłoką w ich zbadaniu.

54. Istnieje rozróżnienie między sprawami pilnymi, które rozpatruje się na zasadzie priorytetowej, a sprawami mniej pilnymi. Do spraw pilnych należą: - sprawy dotyczące życia ludzkiego lub wolności osobistej; - nowe, bądź zmieniające się warunki mające negatywny wpływ na swobodę działalności ruchu związkowego jako całości; - sprawy wynikające z przedłużającej się sytuacji kryzysowej oraz sprawy dotyczące rozwiązania organizacji. Priorytet w rozpatrywaniu nadaje się także sprawom, sprawozdanie z których, zostało już przedstawione Radzie Administracyjnej.

55. We wszystkich przypadkach, gdy pierwsza odpowiedź danego rządu ma charakter zbyt ogólnikowy, Komitet wnioskuję do Dyrektora Generalnego o uzyskanie od tego rządu wszelkich niezbędnych, dodatkowych informacji – w tyłu przypadkach w ilu uzna za stosowne.

56. Ponadto Dyktor Generalny jest upoważniony do upewnienia się – jednakże bez dokonywania jakiegokolwiek oceny istoty sprawy – czy uwagi rządu dotyczące przedmiotu skargi lub odpowiedzi rządu na prośbę o dodatkowe informacje są wystarczające, aby Komitet mógł zbadać skargę. w razie gdyby były one niewystarczające, Dyktor Generalny upoważniony jest do wystosowania w imieniu Komitetu – nie czekając na jego kolejne posiedzenie – pisemnej prośby do rzeczonego rządu o dostarczenie dokładniejszych informacji na temat kwestii zgłoszonych przez Komitet lub skarżącego.

57. Cała ustanowiona przez MOP procedura badania zarzutów o pogwałcenie wolności związkowej ma na celu wspieranie prawnego i faktycznego respektowania praw związkowych. Jeśli procedura ta chroni rząd przed nieuzasadnionymi oskarżeniami, rząd ze swej strony powinien dla własnego dobra uznać znaczenie udzielania szczegółowych odpowiedzi na zgłaszane wobec siebie zarzuty, żeby umożliwić obiektywne ich zbadanie. Komitet pragnie podkreślić, że od początku swego istnienia, we wszystkich zgłoszonych mu sprawach, zawsze uważał, iż odpowiedź rządu na przedstawione mu zarzuty nie powinna się ograniczać do ogólnikowych uwag.

58. W przypadkach, gdzie rząd zwleka z ustosunkowaniem się do przedstawionych mu skarg, lub z dostarczeniem dodatkowych informacji, o które był proszony, Komitet po upływie rozsądnego czasu wymienia taki rząd w specjalnym wstępie do swojego raportu, który różni się w zależności od stopnia pilności sprawy i kwestii jej dotyczących.

Ustęp taki zawiera pilny apel do rzeszonego rządu, a następnie Dyrektor Generalny w imieniu Komitetu jak najszybciej zawiadamia o tym rząd.

59. Rząd zostaje uprzedzony, że na swojej najbliższej sesji Komitet może przedstawić raport na temat istoty danej sprawy, nawet jeśli nie otrzyma od rządu oczekiwanych informacji.

60. W specjalnym wstępie do raportu Komitetu wymienione są przypadki, w których rząd przejawia uporczywą niechęć do współpracy z Komitetem, lub w których uporczywie występują pewne trudności. Następnie rzeszony rząd zostaje natychmiast powiadomiony o tym, że przewodniczący Komitetu, w imieniu Komitetu, skontaktuje się z przedstawicielami rządu biorącymi udział w sesji Rady Administracyjnej lub Międzynarodowej Konferencji Pracy. Przewodniczący zwróci ich uwagę na przedmiotowe sprawy oraz, tam gdzie to stosowne, na wagę trudności, przedyskutuje z nimi przyczyny zwłoki z ustosunkowaniem się do sprawy, o co prosił Komitet, a także rozważy wraz z nimi różne sposoby naprawy sytuacji. Wyniki tych rozmów przedstawi Komitetowi.

61. W odpowiednich przypadkach, w razie braku spodziewanej odpowiedzi ze strony rządu, regionalne biuro MOP może zwrócić się do rządu w celu uzyskania wymaganych informacji, albo podczas badania danej sprawy, albo w związku z działaniem, jakie ma być podjęte zgodnie z przyjętym przez Radę Administracyjną zaleceniem Komitetu. w tym celu regionalne biura MOP otrzymuje szczegółowe informacje na temat skarg dotyczących ich konkretnego obszaru i zostaje poproszone o zwrócenie się do rządu zwlekającego z przekazaniem odpowiedzi, żeby zwrócić mu uwagę, jak ważne jest jego ustosunkowanie się do sprawy i jak ważne są wymagane od niego informacje.

62. W przypadkach, w których rząd w sposób oczywisty wykazuje brak chęci współpracy, Komitet może zalecić – jako środek wyjątkowy – nadanie szerszego rozgłosu zarzutom, zaleceniom Rady Administracyjnej oraz negatywnemu nastawieniu tegoż rządu.

63. Procedura badania skarg dotyczących domniemanego naruszenia egzekwowania praw związkowych zakłada badanie skarg wnoszonych przeciwko Państwom członkowskim MOP. Oczywiście istnieje możliwość, że konsekwencje zdarzeń będących powodem wniesienia skargi nie ustaną w momencie powstania nowego Państwa, które zostanie Członkiem MOP. W razie gdyby powstała taka sytuacja, skarżący będzie miał możliwość – w odniesieniu do nowego Państwa – skorzystania z procedury ustanowionej dla badania skarg dotyczących naruszenia praw związkowych.

64. Pomiędzy kolejnymi rządami tego samego Państwa istnieje ciągłość, i chociaż aktualnego rządu nie można obarczać odpowiedzialnością za zdarzenia mające miejsce za poprzedniej ekipy rządzącej, to jednak jest on w sposób oczywisty odpowiedzialny za wszelkie konsekwencje tamtych zdarzeń, jakie mają miejsce od chwili objęcia władzy.

65. Jeśli w jakimś kraju następuje zmiana ustroju, nowy rząd powinien podjąć wszelkie niezbędne kroki w celu naprawienia wszelkich skutków zdarzeń będących podstawą skargi, które to skutki trwają nadal po przejściu władzy, nawet jeśli same wydarzenia miały miejsce za poprzedniego rządu.

Wniosek o odroczenie zbadania sprawy

66. Jeśli chodzi o wniosek o odroczenie zbadania sprawy składany przez organizację skarżącą lub zainteresowany rząd, stosowana przez Komitet praktyka polega na swobodnym rozpatrzeniu kwestii po dokonaniu oceny powodów podanych we wniosku i wzięciu pod uwagę wszystkich okoliczności sprawy.¹¹

Wizje lokalne

67. MOP może na różnych etapach postępowania wysłać swojego przedstawiciela do danego kraju, na przykład w ramach kontaktów bezpośrednich, w celu znalezienia rozwiązania napotkanych trudności, czy to podczas badania sprawy, czy na etapie podejmowania działań wynikających z zalecenia Rady Administracyjnej. Jednakże kontakty takie można nawiązać tylko na zaproszenie zainteresowanego rządu lub przynajmniej za jego zgodą. Ponadto Dyrektor Generalny – po otrzymaniu skargi zawierającej zarzuty o wyjątkowo poważnym charakterze oraz po uzyskaniu aprobaty ze strony przewodniczącego Komitetu – może wyznaczyć swojego przedstawiciela uprawnionego do nawiązania wstępnego kontaktu w celu: (i) wyrażenia wobec stosownych władz w danym kraju zaniepokojenia spowodowanego zdarzeniami opisanymi w skardze, (ii) wyjaśnienia rzeczonym władzom stosownych zasad wolności związkowej, (iii) uzyskania od owych władz wstępnej reakcji, jak również komentarzy i informacji dotyczących spraw podniesionych w skardze, (iv) wyjaśnienia władzom procedury stosowanej w przypadku domniemanego naruszenia praw związkowych oraz, w szczególności, metody kontaktów bezpośrednich, o jakie następnie może wystąpić do rządu Komitet i Rada Administracyjna w celu łatwiejszego dokonania pełnej oceny sytuacji, (v) nakłonienia władz do udzielenia jak najszybszej, szczegółowej odpowiedzi i ustosunkowania się rządu do skargi. Raport przedstawiciela Dyrektora Generalnego wraz z wszelkimi dodatkowymi informacjami przedstawiany jest Komitetowi na jego najbliższym posiedzeniu. Przedstawicielem MOP może być zarówno pracownik MBP, jak i osoba niezależna wyznaczona przez Dyrektora Generalnego. Oczywiście rozumie się samo przez się, że misja przedstawiciela MOP polega przede wszystkim na ustaleniu faktów i szukaniu możliwych rozwiązań na miejscu. Komitet oraz Rada Administracyjna zachowują pełną kompetencję w zakresie oceny sytuacji na podstawie rezultatów owych kontaktów bezpośrednich.

68. Przedstawiciel Dyrektora Generalnego wysłany na miejsce zdarzenia będzie w stanie wykonać swoje zadanie należycie, i - co za tym idzie – uzyskać pełne, obiektywne informacje tylko wtedy, gdy będzie mógł swobodnie spotykać się ze wszystkimi zainteresowanymi stronami.¹²

¹¹ Zob. Raport nr 274, sprawy nr 1455, 1456, 1696 i 1515, ust. 10.

¹² Zob. Raport nr 229, sprawa nr 1097, ust. 51.

Wysłuchanie stron

69. W stosownych przypadkach i biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, Komitet decyduje o ewentualnym wysłuchaniu stron, lub jednej z nich, podczas swojego posiedzenia w celu uzyskania pełnych informacji dotyczących sprawy. Decyzję taką może podjąć w następujących przypadkach: (a) jeśli skarżący i rząd przedstawili sprzeczne oświadczenia na temat istoty kwestii spornej, a Komitet uzna za pożądane, aby przedstawiciele stron przedstawili mu ustnie bardziej szczegółowe informacje, (b) jeśli Komitet uzna za pożądaną wymianę opinii z danym rządem z jednej strony i skarżącymi z drugiej na temat pewnych istotnych spraw, co umożliwi mu pełniejszą, opartą na faktach ocenę sytuacji oraz możliwego rozwoju zdarzeń, dzięki czemu możliwe będzie znalezienie rozwiązania problemów oraz dążenie do pojednania na gruncie zasad wolności związkowej, (c) w innych przypadkach, gdzie wystąpiły szczególne trudności w zbadaniu przedmiotowych kwestii, lub w realizacji zaleceń Komitetu, jak również wtedy, gdy Komitet uzna za stosowne przedyskutowanie spraw z przedstawicielem zainteresowanego rządu.

Realizacja zaleceń Komitetu

70. We wszystkich przypadkach, w których Komitet sugeruje Radzie Administracyjnej przyjęcie zaleceń dla jakiegoś rządu, Komitet dodaje do swoich wniosków dotyczących danej sprawy akapit, w którym wnioskuje, aby zainteresowany rząd określił – po upływie rozsądnego okresu czasu i rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy – jakie działania był w stanie podjąć w związku z wystosowanymi dla niego zaleceniami.

71. Stosuje się rozróżnienie między krajami, które ratyfikowały jedną lub więcej *Konwencji* dotyczących wolności związkowej a takimi, które ich nie ratyfikowały.

72. W pierwszym przypadku (krajów, które ratyfikowały Konwencje) zbadanie działań podjętych z zalecenia Rady Administracyjnej normalnie powierza się Komitetowi Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń, który we wnioskach końcowych swojego raportu zwraca uwagę na rozbieżności między prawem krajowym i praktyką a zapisami Konwencji, bądź też na brak zgodności danej sytuacji z zapisami tychże instrumentów [Konwencji i Zaleceń]. Oczywiście możliwość taka nie może utrudniać Komitetowi zbadania – za pomocą opisanej poniżej procedury – realizacji jego zaleceń, co może okazać się przydatne biorąc pod uwagę naturę lub pilny charakter niektórych kwestii.

73. W drugim przypadku (krajów, które nie ratyfikowały Konwencji), w razie braku odpowiedzi ze strony rządu lub jeśli odpowiedź jest częściowo lub całkowicie niezadowalająca, Komitet bada sprawę okresowo, w stosownych odstępach czasu – zgodnie z charakterem sprawy - instruując Dyrektora Generalnego, aby przypominał o sprawie rzeszonemu rządowi i prosił o informację o działaniach podjętych w odpowiedzi na zalecenia zaaprobowane przez Radę Administracyjną. Komitet ze swojej strony od czasu do czasu sporządza raport dotyczący rozwoju sytuacji.

74. Komitet może zalecić Radzie Administracyjnej podjęcie starań o zapewnienie zgody zainteresowanego rządu na skierowanie sprawy do Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej ds. wolności zrzeszania się. Na każdym posiedzeniu Rady Administracyjnej Komitet przedstawia raport na temat postępu wszystkich spraw, których dalsze zbadanie nakazała Rada Administracyjna. We wszystkich przypadkach, w których rząd, przeciwko któremu złożono skargę odmówił zgody na skierowanie sprawy do Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej lub w ciągu czterech miesięcy nie odpowiedział na wniosek o taką zgodę, Komitet może umieścić w swoim raporcie dla Rady Administracyjnej zalecenie „stosownego działania alternatywnego”, jakie zdaniem Komitetu może podjąć Rada Administracyjna. W niektórych przypadkach sama Rada Administracyjna omawiała kroki, jakie należy podjąć, gdy jakiś rząd nie wyraził zgody na skierowanie sprawy do Komisji Badawczo-Koncyliacyjnej.